

Національна академія державного управління
при Президентові України
Дніпропетровський регіональний
інститут державного управління

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ
ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ
ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ**

Матеріали 18-ї регіональної
науково-практичної конференції
(13 травня 2021 р., м. Дніпро)

Дніпро
ДРІДУ НАДУ
2021

Схвалено до друку рішенням Вченої ради Дніпропетровського регіонального інституту НАДУ при Президентіві України від 19 травня 2021 р., протокол № 04/244.

Редакційна колегія:

Л.Л. Прокопенко (голов. ред.), д-р держ. упр., проф.,
Є.І. Бородін, д-р іст. наук, проф., *О.М. Рудік*, канд. політ. наук, доц.,
В.В. Баитанник, д-р держ. упр., проф., *І.Д. Шумляєва*, канд. держ. упр., доц.,
А.П. Лимар, канд. іст. наук, доц., *Н.М. Рудік*, канд. держ. упр., доц.,
О.В. Овдін, канд. іст. наук, доц., *Г.Д. Голубчик*, канд. іст. наук, доц.,
Н. О. Бойко (відп. секретар).

А 43 **Актуальні** проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України: матеріали 18-ї регіон. наук.-практ. конф. 13 трав. 2021 р., м. Дніпро/ за заг. ред. Л.Л. Прокопенка. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2021. – 200 с.

Уміщені матеріали доповідей учасників щорічної регіональної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України» щодо проблем та перспектив процесу набуття Україною членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного Договору (НАТО).

Розраховано на фахівців державного управління, працівників органів державної влади та місцевого самоврядування, науковців, викладачів, слухачів Національної академії державного управління при Президентіві України, а також буде корисним для всіх, кого цікавить окреслене коло проблем.

© ДРІДУ НАДУ, укладання,
оригінал-макет, 2021

СЕКЦІЯ 1

Європейський Союз: історія, інститути, політика, управління

<i>БОРИСОВА Юлія</i> . Універсальні виплати сім'ям з дітьми в системах соціального захисту країн європейського регіону	7
<i>БОЧАРОВА Наталія, ШКАБАРОВ Вероніка, ПАЛЄСВА Юлія</i> . Політика Східного партнерства після 2020	9
<i>ВОЛИНЕЦЬ Сергій</i> . Європейські принципи «належного врядування» та становлення громадянського суспільства в Україні	12
<i>ВОШКО Інна</i> . Країни ЄС: особливості національних систем охорони здоров'я	15
<i>МАМАТОВА Тетяна, ІГНАТ Олександр</i> . Політика згуртованості Європейського Союзу: здобутки та пріоритети new cohesion policy на 2021–2027 роки	18
<i>ЧЕРЕДНИЧЕНКО Анастасія</i> . Формування цінностей об'єднаної Європи в українському просторі	21
<i>ЧИРИЧЕНКО Юрій, ЯЗІНА Вікторія</i> . Елементи галузевого індикативного управління ЄС: психологія гостинності у сучасних Інтернет-комунікаціях	23
<i>ЧОРНОМОРД Євгенія</i> . Виникнення теорій європейської інтеграції та їх сучасний статус	25
<i>ШИПЦІНА Євгенія</i> . Актуальні проблеми ЄС крізь призму його історичного розвитку	28

СЕКЦІЯ 2

Відносини Україна – ЄС в контексті Угоди про асоціацію

<i>БОНДАРЕЦЬ Єлизавета</i> . Регіональна політика в контексті Угоди про асоціацію між Україною та ЄС	31
<i>ВАРУШКА Юлія</i> . Заходи щодо виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС	33
<i>ВАСИЛЬЄВ Станіслав</i> . Правове регулювання участі українських розробників лікарських засобів у європейських програмах підтримки інновацій	36
<i>ДУРМАН Микола, ДУРМАН Олена</i> . Стан реалізації Угоди про асоціацію «Україна – ЄС» в сфері контролю за державними фінансами	39
<i>ПРОКОФ'ЄВА Катерина, РЕШЕТІЛОВА Оксана</i> . Взаємодія архівів, бібліотек та музеїв у провідних країнах Європи	42
<i>РАКША Олександр</i> . Зовнішньоекономічні та інвестиційні відносини Дніпропетровської області з країнами Європейського Союзу	46

<i>РЕМЕЗОК Анастасія</i> . Утвердження інституційної спроможності судової системи України в контексті Угоди про асоціацію України з ЄС	48
<i>ТІШКОВА Наталія</i> . Система моніторингу навколишнього природного середовища: регіональний аспект	50
<i>ХАЩИНА Христина</i> . Особливості Угоди про асоціацію між Україною та ЄС	53
<i>ХОЖИЛО Ірина</i> . Розвиток системи громадського здоров'я в Україні як складова Угоди про асоціацію з Європейським Союзом	55

СЕКЦІЯ 3

Публічне управління та публічна служба в країнах ЄС: досвід для України

<i>АЛЬ-АТТІ Ірина</i> . Міжнародні та національні нормативно-правові документи, що регулюють розвиток публічного управління	59
<i>БІЛА Дар'я</i> . Аналіз європейського досвіду формування та реалізації державної молодіжної політики	63
<i>БОНДАРЕНКО Віктор</i> . Публічне управління у сфері захисту прав етнічних меншин в країнах ЄС: досвід для України	66
<i>БУТИРСЬКА Тетяна</i> . Культурна ідентичність як смислова основа соціальної зв'язності в державі	70
<i>ВОРОНА Петро, САВКА Іван</i> . Щодо проблематики удосконалення моделі демократичного цивільного контролю у сфері безпеки та оборони	73
<i>ГАК Тетяна</i> . Правові засади захисту виборчих прав громадян у Виборчому кодексі України	77
<i>ГОЛУБЧИК Ганна</i> . Формування української моделі креативних індустрій в контексті європейської інтеграції	83
<i>ГОНЧАРУК Наталія</i> . Управління людськими ресурсами на публічній службі в країнах Європейського Союзу: досвід для України	86
<i>ГРИГОРЕНКО Михайло</i> . Нормативно-правове регулювання питання сирітства в Україні за напрямками державної політики	90
<i>ГРИНЬ Дмитро</i> . Соціальні чинники використання соціальних мереж в органах публічної влади	93
<i>ДИННИК Ірина</i> . Взаємодія держави та громадянського суспільства в країнах Європейського Союзу : досвід для України	96
<i>ДІДЬКІВСЬКИЙ В'ячеслав</i> . Розвиток системи стратегічного планування у розрізі публічного управління безпекою на комерційному автомобільному транспорті	99
<i>ДОБРЯНСЬКИЙ Антон</i> . Соціальне партнерство: європейський досвід та українська практика	101
<i>ЖИДКОВ Костянтин</i> . Показники сталого місцевого розвитку: досвід країн ЄС	104

<i>КАБАНОВ Віктор</i> . Співробітництво органів державної влади і громадськості у проєкті сертифікації шкільних вчителів	107
<i>КОРЧАК Ірина</i> . Особливості подолання конфліктів у взаємодії «держава»-«громадянське суспільство» в країнах ЄС: досвід для України	111
<i>КОТУХ Євген</i> . Боротьба з кіберзлочинністю в країнах ЄС	114
<i>КРАВЦОВ Олег, КРАВЦОВА Тетяна, ЛАЩЕНКО Оксана</i> . Цифровізація вищої освіти України в умовах пандемії	117
<i>КРАСІВСЬКИЙ Орест</i> . Геополітичні виклики сучасності: націоналізм VS демократія	120
<i>ЛАПІНА Любов</i> . Державна політика протидії поширенню інфекційних хвороб в країнах ЄС	123
<i>ЛАХИЖА Микола</i> . Проблеми розвитку публічної адміністрації в Польщі: досвід для України	125
<i>ЛИМАР Андрій</i> . Інституційно-правове забезпечення реалізації державної антикорупційної політики в Литвській Республіці	127
<i>ЛИНДЮК Сергій</i> . Особливості публічного управління щодо забезпечення соціальної безпеки України в умовах євроінтеграції	130
<i>ЛИСЕНКО Олена</i> . Системний підхід до визначення професійної активізації публічних службовців	133
<i>МЕРЕЖКО Сергій</i> . Боротьба з інституційною корупцією: європейський досвід	135
<i>МОЧКОВ Олександр</i> . Ізраїльський досвід формування системи територіальної оборони країни	138
<i>ОВДІН Олександр</i> . Вплив пандемії коронавірусу на смертність у провідних країнах Європейського Союзу	143
<i>ПЛЮХІН Максим</i> . Комунікаційні інструменти в діяльності органів влади ЄС	146
<i>ПРОКОПЕНКО Леонід</i> . Асоціація самоврядувань Литви: цілі і завдання	149
<i>РУДІК Надія</i> . Майбутнє об'єднаної Європи крізь призму опитування Євробарометру (жовтень – листопад 2020 р.)	151
<i>РУДІК Олександр</i> . Конференція щодо майбутнього Європи як новий форум обговорення з громадянами викликів та пріоритетів ЄС	156
<i>САВОСТЕНКО Тетяна</i> . Державне управління ветеринарною медициною та безпечністю харчових продуктів: досвід Франції	161
<i>ТАРГОНІЙ Анна</i> . Впровадження світового досвіду в Україні: використання коучингу при підготовці публічних управлінців	164
<i>ТРЕГУБЕНКО Галина</i> . Інновації у підготовці посадових осіб публічного управління: європейський досвід для України	167
<i>ХМІЛЬ Тетяна</i> . Етнополітичні аспекти релігійних трансформацій	169
<i>ЦЕЛУЙКО Олексій</i> . Аналіз зарубіжного досвіду забезпечення фінансової безпеки держави	171

<i>ЧУМАК Ірина</i> . Екологізація харчування як новітній тренд європейського та світового досвіду продовольчої політики органів публічної влади	174
<i>ШАПОВАЛ А.</i> Стандарт доказування «поза розумним сумнівом» у практиці Європейського суду з прав людини	177
<i>ШЕЛОМОВСЬКА Оксана</i> . Моделі публічного управління загальною середньою освітою в країнах Західної Європи	181
<i>ШУМЛЯЄВА Ірина</i> . Досвід сучасного реформування територіальної організації влади на місцевому рівні в країнах Балтії	183
<i>ЩЕРБАКОВ Павло</i> . Досвід Великої Британії у розвитку інфраструктури систем електронного урядування	187

СЕКЦІЯ 4

Україна – НАТО:

проблеми та перспективи євроатлантичної інтеграції

<i>РУДІК Олександр</i> . Перспективний огляд «НАТО 2030»: головні цілі Альянсу в контексті майбутніх викликів	192
---	-----

СЕКЦІЯ 1

Європейський Союз історія, інститути, політика, управління

Юлія БОРИСОВА

к.соц.н., доцент кафедри соціальної роботи ДНУ імені Олеся Гончара

УНІВЕРСАЛЬНІ ВИПЛАТИ СІМ'ЯМ З ДІТЬМИ В СИСТЕМАХ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНУ

Важливою складовою системи соціального захисту будь-якої сучасної правової соціальної держави є виплати сім'ям з дітьми, які можуть мати або універсальний, або критеріальний характер, тобто виплачуватимуться лише за умови відповідності родини певним вимогам. Універсальні виплати сім'ям на дітей в останній час привертають особливу увагу експертів, адже розглядаються ними як «потужний інструмент політики для зниження дитячої бідності, стимулювання розвитку дітей та підтримки загального соціального та економічного прогресу» [1, с. 1]. Не зважаючи на успішність спільних заходів урядів сучасних країн і міжнародних організацій щодо зниження показників дитячої бідності ця проблема залишається актуальною. Діти скрізь у світі непропорційно більше потерпають від бідності, ніж дорослі. Рівень бідності в сім'ях із дітьми вищий у порівнянні з сім'ями без них за будь-яким монетарним критерієм; діти не отримують доходів, відповідно будь-який загальний дохід членів домогосподарства розподіляється на кількість осіб у ньому; часто народження дітей припадає на початковий період кар'єри батьків, коли їх доходи є невисокими [2]. Сьогодні в половині країн Південної і Східної Європи та Центральної Азії понад чверті дітей проживають нижче національної межі бідності [1, с. 2]. Внаслідок нестабільності економічних систем цих країн трудова зайнятість дорослих членів сім'ї не виступає запорукою сімейного добробуту (на відміну, від, скажімо, країн Скандинавського регіону, для яких практично не характерна бідність сімей з дітьми, де обидва з батьків працюють, суттєво меншим є сектор неформальної і тимчасової зайнятості).

В сучасних умовах універсальні виплати сім'ям з дітьми передбачені діючим законодавством в більшості країн ОЕСР, доповнюючись іншими послугами і пільгами для найбільш вразливих сімей. Важливим атрибутом універсальних «дитячих» виплат є безумовний характер: вони надаються бенефіціарам на регулярній основі, не залежно від доходу, статусу зайнятості і рівня нужденності родини.

Як правило, виплати забезпечуються до досягнення дитиною, що знаходиться на утриманні батьків, 18-річного віку, або можуть тривати і далі (наприклад, якщо дитина продовжує навчання), чи припинятися раніше – при досягненні дитиною 14-річчя, або 16-ти чи 17-тиріччя. До окремої категорії виплат документи ЮНІСЕФ і МОП відносять квазі-універсальні виплати, до яких зокрема належать універсальні гранти в зв'язку з народженням дитини; будучи єдиноразовими, вони лише частково відповідають критеріям універсальності.

Критеріальна соціальна допомога сім'ям з дітьми, потребує перевірки нужденності потенційного отримувача, тим самим покликана забезпечувати краще охоплення цільової аудиторії і вважається менш витратною. Насправді ж цільові соціальні програми не завжди виявляються високоефективними щодо таргетування бідності, адже наявним є ризик пробілів і помилок включення. Іншими недоліками є створення зворотних стимулів до професійної зайнятості й накопичень, більший адміністративний тягар і нечутливість до раптових змін у доходах і добробуті отримувачів. Перевірка відповідності встановленим для бенефіціарів критеріям вимагає збирання інформації, моніторинг, верифікацію і контроль з метою виключення випадків шахрайства; окремі програми соціальної допомоги передбачають проведення співбесід і відвідування домогосподарств. В результаті, за оцінками фахівців МОП, середні адміністративні витрати на цільові програми складають 11% у порівнянні з 3% для універсальних програм [1, с. 4].

Соціальні програми, які диференціюють сім'ї з дітьми за майновим або іншим обмежувальним критерієм, можуть обумовлювати ризик виключення з причини стигматизації учасників. Доступ до соціальних виплат може сприйматися як дискримінація, коли учасники програми живуть зі стигмою утриманців, а неучасники – з переконаннями щодо несправедливості розподілу коштів соціального бюджету. Натомість «продумані програми соціального захисту покликані не тільки скорочувати бідність і нерівність, але й підтримувати соціальну єдність» [3, с. 7].

В країнах ЄС накопичено позитивний досвід впровадження універсальних соціальних програм допомоги сім'ям з дітьми. Він дозволяє вважати універсальні соціальні допомоги ефективним інструментом стабілізації матеріального становища сімей на період зниження рівня їх доступного доходу, а також засобом компенсації інвестицій в розвиток дитини. Одним з вдалих прикладів універсальних програм допомоги сім'ям з дітьми є польська програма 500+. Завдяки її впровадженню було досягнуто: більш високий рівень споживання і накопичень серед сімей з дітьми, зменшено заборгованості по виплатах та, в цілому, знижено рівень бідності з 11,9 % до 6 %. Фахівці вказують на те, що охоплення нужденних сімей соціальною допомогою є вищим там, де діють універсальні соціальні програми; так, в Румунії завдяки впровадженню таких програм охоплено допомогою 74 % найбільш бідного

квінтилію у порівнянні з 14 %, які були охоплені програмою гарантованого мінімального доходу з перевіркою нужденності [1, с. 7].

Питання надання переваги універсальним або критеріальним програмам соціальної допомоги повинно вирішуватися з врахуванням не тільки поточних і середньострокових, але й більш віддалених ефектів їх впровадження. Важливою є спроможність програм – стабілізаторів сімейного доходу – позитивно впливати в довгостроковій перспективі на структуру бюджетних витрат, скорочуючи їх за рахунок збільшення доходів і платоспроможності населення та, відповідно, розширення податкової бази. Універсальні програми допомоги сім'ям з дітьми правомірно розглядати як інвестиції в людський капітал а, значить, подальший прогрес у забезпеченні суспільного добробуту з врахуванням кращих європейських практик і міжнародних стандартів якості життя.

Список використаної літератури

1. Универсальные детские пособия в Европе и Центральной Азии: аналитическая справка по региональной социальной защите: 4. – ЮНИСЕФ: Региональный офис ЮНИСЕФ по Европе и Центральной Азии, 2021. – 16 с.
2. A World free from Child Poverty: A guide to the tasks to achieve the vision. – New York: United Nations Children's Fund (UNICEF) and the Global Coalition to End Child Poverty, 2017. – 281 p.
3. World Social Protection Report 2017–2019: Universal Social Protection to Achieve the Sustainable Development Goals. – Geneva: ILO, 2019. – 490 p.

Наталія БОЧАРОВА

*д.ю.н., професор кафедри права,
політології та міжнародних відносин
Університету імені А. Нобеля*

Вероніка ШКАБАРО

*к.ю.н., доц., завідувачка кафедри права,
політології та міжнародних відносин
Університету імені А. Нобеля*

Юлія ПАЛЄЄВА

*ст. викладач кафедри права,
політології та міжнародних відносин
Університету імені А. Нобеля*

ПОЛІТИКА СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА ПІСЛЯ 2020

Східне партнерство – політика Європейського Союзу, яку було визначено у Празі 7 травня 2009 року. Вона стала продовженням східного напрямку Європейської політики сусідства і націлена на зміцнення і поглиблення відносин між Європейським Союзом, його державами-

членами та його шістьма східними сусідами: Вірменією, Азербайджаном, Білоруссю, Грузією, Республікою Молдова та Україною. Партнерство розвивалося відповідно до зацікавленості, прагненнями та розвитком кожної країни-партнера. Це дозволило використовувати диференційований підхід, але при цьому гнучким і інклюзивним способом спільно вирішувати загальні і глобальні проблеми і сприяти регіональній інтеграції. Поточні цілі політики Східного партнерства були визначені в рамках програми «20 результатів до 2020 року» (20 Deliverables for 2020), узгоджених у 2017 році [1]. Програма була націлена на досягнення конкретних результатів та активізацію дій у чотирьох ключових пріоритетних сферах:

- економічний розвиток та ринкові можливості;
- зміцнення інститутів та належного управління;
- зв'язок, енергоефективність, навколишнє середовище та кліматичні зміни;
- мобільність та міжлюдські контакти.

В кінці 2019 р. і на початку 2020 р. новий склад Європейської комісії представив Європарламенту і Раді ЄС ряд основоположних документів, що визначають економічний розвиток Євросоюзу в довгостроковій перспективі. В них була розроблена нова промислова стратегія ЄС, її положення зібрані в трьох документах, прийнятих 10 березня 2020 року («Нова промислова стратегія Європи», «Стратегія розвитку малого та середнього бізнесу для сталої і цифрової Європи», «Виявлення та усунення бар'єрів на шляху єдиного ринку») [2]. Нова промислова стратегія ЄС повинна дозволити його економіці і промисловості до 2030 р. стати кліматично нейтральними цифровими лідерами, залишаючись самими конкурентоспроможними в світі, зокрема в сфері інновацій.

На підставі цих змін ЄС та його партнери по політиці Східного партнерства визначили нові довгострокові цілі політики Східного партнерства після 2020 року [3]. Вони передбачають розширення торгівлі, зміцнення зв'язків і поглиблення економічної інтеграції з Вірменією, Азербайджаном, Білоруссю, Грузією, Республікою Молдова та Україною, зміцнення демократичних інститутів, верховенство права, екологічну та кліматичну сталість, підтримку цифрової трансформації і сприяння створенню справедливих і інклюзивних суспільств.

На саміті Східного партнерства влітку 2020 р. ці завдання були підтверджені у спільній заяві «Політика Східного партнерства на період після 2020 року: Підсилення стійкості - Східне партнерство, яке приносить користь для всіх» [4]. У новій політиці Східного партнерства викладено п'ять гнучких та пов'язаних довгострокових цілей політики, спрямованих на реагування на нові пріоритети, зміцнення співпраці для вирішення загальних проблем, сприяння сталому розвитку та продовження досягнення конкретних результатів для громадян. Таким чином, робота між ЄС і партнерами буде продовжена в рамках нових пріоритетів

політики, спрямованих на підтримку екологічної та цифрової трансформації і створення економіки, яка працює для всіх, зокрема, розширює можливості працевлаштування для молоді і просуває гендерну рівність [5]. Серед п'яти цілей зазначені:

1) Разом заради забезпечення стійкої, надійної і інтегрованої економіки

Зміцнення економіки, зменшення нерівності і перетворення Східних партнерів в країни, де люди хочуть бачити своє майбутнє. Розширюючи торгівлю і поглиблюючи економічну інтеграцію, інвестуючи в людей, малий бізнес і інформацію, використовуючи одночасно можливості екологічного та цифрового перетворення, ЄС прагне забезпечити привабливе ділове середовище, яка створює гідні, постійні робочі місця і економічні можливості для кожного. ЄС перш за все приділятиме увагу ключовим секторам економічного розвитку, таким як енергетика, транспорт і навколишнє середовище, щоб сприяти прискореному зростанню.

2) Разом заради створення підзвітних органів влади, забезпечення верховенства закону і безпеки

Належне управління та демократичні інститути, верховенство права, успішна антикорупційна політика, боротьба з організованою злочинністю, повага прав людини і забезпечення безпеки, включаючи підтримку населення – основа стабільних і стійких держав і суспільств. Вони також є важливими передумовами для функціонування ринкової економіки та сталого зростання. Зокрема, верховенство права є ключовою умовою ефективного ділового клімату і важливим фактором залучення прямих іноземних інвестицій. Необхідно оновити домовленості з основ партнерства, краще оцінювати реальні результати, вплив реформ і їх сприйняття громадянами.

3) Разом в прагненні до сталого навколишнього середовища і клімату

Екологічні та кліматичні проблеми вимагають невідкладних дій з боку ЄС і країн-партнерів. ЄС допоможе країнам-партнерам виконати їхні національні зобов'язання в рамках Паризької угоди і модернізувати економіку, знизити її вуглецевий склад. ЄС також буде сприяти збільшенню енергоефективності будівель, розвитку відновлюваних джерел енергії та модернізації сектора охорони здоров'я.

4) Разом заради стійкої цифрової трансформації

Посилена цифрова присутність в країнах, що є сусідами ЄС, забезпечить зростання і дасть імпульс для сталого розвитку. ЄС продовжуватиме інвестувати в цифрову трансформацію країн-партнерів відповідно до законодавства ЄС та кращими практиками, а також підтримуватиме зростання інноваційних цифрових стартапів в регіоні. ЄС буде і надалі підтримувати кібер-безпеку країн-партнерів.

5) Разом заради сталого, справедливого і інклюзивного суспільства

Вільні і чесні вибори, прозорі, орієнтовані на громадян і підзвітні органи влади – основа демократії. Активне громадянське суспільство,

незалежні засоби масової інформації і захист прав громадян – невід’ємні частини життєздатних, справедливих, інклюзивних і демократичних суспільств. Співпраця в цих сферах залишиться важливим пріоритетом для ЄС.

Зазначені оновлені напрямки політики Східного партнерства повинні стати дороговказом для України на шляху євроінтеграції.

Список використаної літератури

1. Joint Staff Working Document Eastern Partnership – 20 Deliverables for 2020 Focusing on key priorities and tangible results. URL: https://eeas.europa.eu/sites/default/files/swd_2017_300_f1_joint_staff_working_paper_en_v5_p1_940530.pdf

2. A European Industrial Strategy A new Industrial Strategy for a globally competitive, green and digital Europe. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_20_425

3. Joint Communication to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Eastern Partnership policy beyond 2020 Reinforcing Resilience – an Eastern Partnership that delivers for all {SWD(2020) 56 final}. URL: https://eeas.europa.eu/sites/default/files/1_en_act_part1_v6.pdf

4. Joint Communication: Eastern Partnership policy beyond 2020: Reinforcing Resilience – an Eastern Partnership that delivers for all. URL: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/76166/joint-communication-eastern-partnership-policy-beyond-2020-reinforcing-resilience-%E2%80%93-eastern_en

Сергій ВОЛИНЕЦЬ

*начальник управління
організаційної роботи
апарату Дніпропетровської ОДА*

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРИНЦИПИ «НАЛЕЖНОГО ВРЯДУВАННЯ» ТА СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Сьогодні Україна стоїть перед нагальною потребою реалізації широкомасштабної реформи системи державного управління і місцевого самоврядування, центральне місце в якій посідає впровадження стандартів «належного врядування» на державному, регіональному та місцевому рівнях.

«Належне врядування» означає демократичне, відповідальне, ефективне, прозоре та підзвітне врядування [5]. Це якісна та ефективна співпраця багатьох сторін, які беруть участь у процесі управління суспільними справами, – органів влади між собою, а також влади та

громадськості. На відміну від публічного управління, яке займається імплементацією вже ухвалених рішень, «належне врядування» опікується прозорістю процесу їх ухвалення та участю громадян у цьому процесі, наближаючи владу до потреб окремої громади [1].

Перехід на місцевому й регіональному рівні до системи «належного врядування» давно є загальноєвропейською тенденцією. Країни Європи приділяють йому значну увагу та зробили його своєю універсальною цінністю.

У 2005 році на зустрічі у Варшаві глави держав та урядів країн – членів Ради Європи заявили про те, що «ефективна демократія та належне врядування на всіх рівнях є важливими для запобігання конфліктам, сприяння стабільності, економічному і соціальному прогресу та, відтак, створенню сталих громад, у яких люди хотіли б жити і працювати, сьогодні та в майбутньому» [2, с. 41].

Ключовий документ, що визначає процес впровадження у Європі принципів «належного врядування», – Європейська стратегія інновацій та належного врядування на місцевому рівні, затверджена у 2007 році Валенсійською декларацією на Конференції міністрів держав-членів Ради Європи, відповідальних за місцеве та регіональне врядування, а також у 2008 році Комітетом міністрів Ради Європи.

Мета Стратегії – заохочувати спільні дії органів центральної та місцевої влади, спрямовані на поліпшення якості врядування на всіх рівнях, починаючи з найближчого до громадян – місцевого. Документ визначає, що громадяни стоять у центрі всіх демократичних інституцій та процесів, а органи державної, регіональної та місцевої влади (кожна на своєму рівні) мають постійно вдосконалювати систему врядування, побудовану на таких принципах:

– чесне проведення виборів, представництво та участь, щоб забезпечити реальні можливості для всіх громадян мати свій голос у місцевих суспільних справах;

– відповідність вимогам та очікуванням громадян, щоб забезпечити, аби місцева влада чутливо реагувала на законні очікування та потреби громадян;

– раціональність та ефективність, щоб забезпечити досягнення цілей і водночас найбільш раціональне використання ресурсів;

– відкритість та прозорість, щоб забезпечити публічний доступ до інформації та полегшити розуміння того, як ведуться суспільні справи;

– верховенство права, щоб забезпечити справедливість, безсторонність і передбачуваність;

– етична поведінка, щоб забезпечити перевагу суспільних інтересів над приватними;

– компетентність та потенціал, щоб забезпечити здатність представників та посадових осіб місцевої влади виконувати свої обов’язки;

- інновації та відкритість до змін, щоб забезпечити здобуття користі від нових рішень та кращих практик;
- сталий розвиток та спрямованість на довгострокові результати, щоб враховувати інтереси майбутніх поколінь;
- раціональне управління фінансами, щоб забезпечити ощадливе та продуктивне використання суспільних коштів;
- права людини, культурне розмаїття та соціальна згуртованість, щоб забезпечити захищеність і повагу до всіх громадян, коли жоден не дискримінується і не виключається;
- підзвітність, щоб забезпечити, аби представники та посадові особи органів місцевої влади брали на себе відповідальність і притягувалися до відповідальності за свої дії [2, с. 42 – 43].

Важливою складовою європейської політики є пошук підходів до організації «належного врядування», у тому числі, у містах. В резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи 1964 (2013) «Організація належного врядування у великих містах» зазначено, що «великі міста є своєрідними демократичними «лабораторіями», де мають створюватися законодавчі та інституційні умови, що полегшують і стимулюють проведення консультацій з громадянами, їх залучення до участі у суспільному житті на місцевому рівні». Акцент робиться на важливості організації прозорого процесу консультацій з громадськістю з питань розвитку міських територій, запровадженні освітніх програм з питань демократичної громадянськості для дітей і молоді, активнішому використанні комунікаційних технологій та соціальних засобів масової інформації [4].

Аналізуючи європейський досвід, слід підкреслити, що країни Європи впроваджують принципи «належного врядування» лише після повної їх адаптації до умов діяльності конкретного органу публічної влади, враховуючи особливості території, забезпечення життєдіяльності територіальних громад, культурні, історичні, ментальні традиції та підготовчу інформаційно-просвітницьку роботу [3].

«Належне врядування», таким чином, забезпечує зміну природи владних відносин, постає в якості ефективної форми участі громадськості в діяльності публічної влади, у процесі вироблення та ухвалення управлінських рішень, здійснення контролю за діяльністю органів влади, встановлення належного рівня координації та співпраці між владою і громадськістю на принципах партнерських взаємин «суб'єкт – суб'єкт».

Враховуючи це, можна зробити висновок, що успішність впровадження стандартів та принципів «належного врядування» залежить від стану розвитку громадянського суспільства. Відповідно його імплементація в Україні вимагає першочергово вирішення актуальних для громадянського суспільства проблем та створення сприятливих умов для його становлення. Завдяки цьому органи влади отримують в особі представників громадськості компетентних партнерів

з високим рівнем правової, політичної та громадянської культури, здатних брати участь у виробленні, ухваленні та реалізації управлінських рішень.

Список використаної літератури

1. Бейко О. В. Механізми вдосконалення управління на місцевому рівні та наближення його до європейських стандартів. – Режим доступу : <http://academy.gov.ua/ej/ej1/txts/Beyko.htm>.
2. Міжнародні стандарти місцевого самоврядування : хрестоматія / упоряд. Є. І. Бородін, С. А. Квітка, Т. М. Тарасенко. – Дніпро : Грані, 2019. – 148 с.
3. Належне врядування як загальносвітова цінність. – Режим доступу : <https://eduhub.in.ua/files/159610634056098.pdf>.
4. Проневич О. С., Коляда Т. А. Європейські стандарти належного врядування на місцевому рівні. – Режим доступу : https://eprints.kname.edu.ua/50099/1/ilovepdf_com-17-20.pdf.
5. Толкованов В. В. Стандарти та принципи доброго врядування на місцевому і регіональному рівнях як загальноєвропейська цінність. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=565>.

Інна ВОШКО

*аспірантка Класичного приватного
університету (м. Запоріжжя)*

КРАЇНИ ЄС: ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ СИСТЕМ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Медицина політика держави в Україні є однією із головних: у забезпеченні належного збереження, функціонування і розвитку суспільства; функцій і завдань держави щодо формування і реалізації цієї політики на засадах кращого світового досвіду. В Україні питання реформування системи охорони здоров'я (далі – СОЗ) постійно актуалізуються суспільством, державними, політичними і громадськими діячами. Проте, стан здоров'я населення на сучасному етапі розвитку СОЗ залишається незадовільним. Про це свідчить порівняльний аналіз тривалості життя громадян в Україні і у країнах ЄС. За часів незалежності України отримано певні результати реформи СОЗ. Однак, шлях її втілення є стриманим: до 2000 р. жодних зрушень; лише у 2018 р. впроваджено первинну медичну допомогу; відставання складає майже 20 років від інших країн СНД; горизонт цілісного її впровадження є віддаленим. Хоча, загальне структурно-організаційне і функціональне бачення нової СОЗ за видами медичної допомоги було офіційно визначено ще у 1992 р. ст. 33, 35, 351-4 закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я».

Моделі медичних політик зарубіжжя є привабливим орієнтиром для

розвитку вітчизняної СОЗ. Особливості медичних політик зарубіжжя вивчає широке коло визнаних вітчизняних і закордонних науковців. Зокрема, такими є М. Білинська, Л. Бондарева, С. Вовк, В. Воробйов, Д. Гайдаш, Л. Гонюкова, Т. Камінська, Н. Карпишин, Н. Коба, О. Коваленко, В. Козаков, Г. Муляр, Я. Радиш, К Руських, М. Співак, А. Тітова, В. Черномаз, Н. Піроженко, О. Худоба, Н. Юристовська, О. Яремчук, Х. Огата, М. Олещик, В. Річел. У межах предмету цього дослідження привертають увагу напрацювання С. Вовк [2], Л. Гонюкової, В. Козакова, В. Ребкало [1].

Моделі медичних політик і СОЗ зарубіжжя сформувалися під впливом конкретних історико-культурних, соціально-політичних, економічних, інших факторів. Еволюційним шляхом суспільство виробило підходи до здійснення цієї політики. ВООЗ їх узагальнила і наголосила на актуальності і невідкладності втілення трьох визнаних, відносно самостійних моделей: страхова модель (модель Бісмарка); модель державного фінансування («бюджетна (державна)» модель Беверіджа) і приватна модель (табл.). Ці моделі відмінні, проте вони мають спільні риси: поєднання медичних суб'єктів різних форм власності; солідарне фінансування з різних джерел, одне з яких домінує у кожній моделі. В країнах ЄС в основному утвердилися державна і страхова моделі.

Табл.

Національні форми фінансування надання медичної допомоги в країнах світу

Форма	Країна	Особливість
Державна	Велика Британія (засновниця), Канада, Фінляндія, Греція, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Португалія, Швеція, Норвегія, Україна	Ефективна за наявності достатнього обсягу видатків з державного бюджету на медицину
Страхова	Австрія, Нідерланди, Бельгія, Швейцарія, Франція, Німеччина, ін.	Ефективна за наявності розвиненої страхової медицини, використовується у поєднанні з іншими формами фінансування
Приватна	США, Японія, ПАР, Південна Корея, Грузія, Аргентина, Мексика і ін.	Ефективна за наявності спроможного населення

В Україні запроваджується державна модель. Її особливістю є: солідарна відповідальність держави і суспільства за здійснення кадрової політики; контрактно-конкурсний підхід до призначення керівників медичних

закладів; наявність управлінської освіти для кандидатів на керівника цього закладу; підготовка і перепідготовка сімейних лікарів (лікарів широкого профілю), які мають лікувати 80 % хвороб; сімейний лікар має обслуговувати орієнтовно 1 500 пацієнтів і проживати у їх місцевості.

В країнах ЄС поступово утверджується в медичній галузі державно-приватне партнерство, як спосіб зменшення навантаження на державний бюджет. Однак, допоки партнерство не у повній мірі реалізує його ідею унаслідок труднощів щодо спільного прийняття рішень і організації діяльності. Для «пом'якшення» ситуації вироблено певні механізми взаємодії. Набули наступні аспекти застосування партнерства, зокрема щодо: розроблення медичного продукту або послуги; покращення доступу до медичних послуг; глобальних координаційних механізмів; посилення медичних послуг; громадської пропаганди та освіти; управління, контролю та забезпечення якості, інші. Велика Британія набула достатнього досвіду з питань партнерства: 76,2 % проектів в Європі належить Англії. Цей досвід доцільно застосувати в Україні.

Для України цікавим є досвід реалізації медичних політик країн ЄС щодо:

1) реалізації Стратегії розвитку е-урядування. Зокрема, в Данії з 2013 р. діє загальна база даних про пацієнтів, доступ до якої мають усі лікарі та заклади охорони здоров'я;

2) діяльності ЗМІ, як окремих напрям популяризації і формування здорового способу життя. Причому ці засоби повинні не тільки публікувати необхідну для цього інформацію, а й нести відповідальність за ту продукцію, яка цьому суперечить;

3) захисту дітей від інформації, яка може завдати шкоди їх психічному та моральному здоров'ю.

1. Дослідження державних політик: методологія, процедури та європейські практики : монографія / авт. кол. : [Л. В. Гонюкова, В. М. Козаков, В. А. Ребкало та ін.] ; за заг. ред. Л. В. Гонюкової, В. М. Козакова. – К. : НАДУ, 2018. – 400 с.

2. Вовк С. М. Механізми державного управління системними змінами у сфері охорони здоров'я / дисертація на здобуття наукового ступеня докт. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / С. Вовк ; Донецький державний університет управління, м. Маріуполь, 2019 . – 492 с.

Тетяна МАМАТОВА

д.держ.упр., професор, професор

кафедри менеджменту

та управління проектами ДРІДУ НАДУ

Олександр ІГНАТ

аспірант кафедри менеджменту

та управління проектами ДРІДУ НАДУ

ПОЛІТИКА ЗГУРТОВАНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ЗДОБУТКИ ТА ПРІОРИТЕТИ NEW COHESION POLICY НА 2021 – 2027 РОКИ

Підтримка економічної, соціальної та територіальної єдності Європейського Союзу – Політика згуртованості (Cohesion Policy) – спрямована на реалізацію основних цілей ЄС. Політика згуртованості базується на розподілі фінансів ЄС між державами-членами на основі економічного зростання і сталого розвитку стагнруючих (малорозвинутих) областей [1]. Починаючи з 1986 року метою Політики згуртованості було посилення економічної та соціальної згуртованості. Лісабонським договором та Стратегією ЄС «Європа 2020» було започатковано третій вимір: територіальну згуртованість (territorial cohesion) [11]. У 2010 році експертною групою, яку очолювали М. Жоен (M. Jouen) та К. Колосі було сформульовано вичерпні рекомендації щодо найкращої практики місцевого розвитку та варіантів політики для підтримки ініціатив місцевого розвитку в межах політики згуртованості, що знайшло відображення у роботі «Підтримка політики згуртованості для місцевого розвитку: найкраща практика та майбутні варіанти політики» [3]. У 2014 році було видано низку політичних документів Європейської Комісії щодо «Політики згуртованості 2014 – 2020», зокрема: Integrated territorial investment. Cohesion Policy 2014 – 2020 [7]; Community-LED Local Development. Cohesion Policy 2014 – 2020 [5]; Guidance on Community-Led Local Development for Local Actors [6].

Саме Політика згуртованості стала основою фінансування ЄС для регіонального та соціального розвитку, яке є важливим джерелом для реалізації ключових інвестиційних проектів, які реалізуються у Європейському Союзі. У деяких країнах ЄС, які в іншому випадку мають обмежені кошти, європейське фінансування фінансує до 80 % державних інвестицій. Однак регіональні витрати ЄС допомагають не лише біднішим регіонам. Інвестування здійснюється в кожен регіон ЄС та країну, стимулюючи економіку ЄС в цілому. Таким чином, Політика згуртованості – це «безпрограшна» політика для кожного регіону та країни ЄС. Усі регіони ЄС, не тільки найбідніші, отримують від цього великі вигоди. У будь-якій країні є школи, мости, лікарні, порти чи будь-які інші реалізовані проекти, які були здійснені за фінансової підтримки

ЄС та змінили життя громади. Позитивних наслідків реалізації політики згуртованості надзвичайно багато і їх обсяги зростають із часом [2].

Політика згуртованості, що фінансується з Європейського фонду регіонального розвитку (ЄФРР), Європейського соціального фонду та Фонду згуртованості, була також найбільшим джерелом прямих інвестицій у бюджет ЄС у період 2014-2020 років. Ці три фонди реалізували загальний обсяг інвестицій 485 млрд. Євро, а фінансування бюджету ЄС – 355 млрд. Євро. Пріоритети фінансування: «Розумна Європа» (A Smart Europe): дослідження та інновації, цифрова економіка, підтримка малого та середнього бізнесу; «Стойка Європа» (A Sustainable Europe): економіка з низьким рівнем вуглецю, екологічні та кліматичні дії, мережеві інфраструктури; «Інклюзивна Європа» (An Inclusive Europe): ринок праці, соціальна інклюзія та людський капітал [8].

У 2020 році було визначено, що Політика згуртованості ЄС стала першовідкривачем у відповіді на кризу, а тепер також є першим кроком у доопрацюванні законодавчої бази ЄС на наступний період. За політичною домовленістю Європейського Парламенту та Ради Європи пропозиції Європейської Комісії на 2021 – 2027 рр. щодо: пакету допомоги у відновленні для згуртованості та територій Європи (Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe package, REACT-EU); Положення про загальні положення для фондів спільного управління (the Common Provisions Regulation (CPR) for shared management funds); Програми Європейського територіального співробітництва (The European Territorial Cooperation programmes «Interreg»); ЄФРР (The European Regional Development Fund, ERDF), Фонд згуртованості (Cohesion Fund, CF) та Фонд справедливого переходу (The Just Transition Fund, JTF), усі інструменти, пов'язані з політикою згуртованості на період 2021 – 2027 рр., вже узгоджені та очікують остаточного затвердження юридичних текстів Європейським Парламентом та Радою Європи [4].

За Новою політикою згуртованості – New Cohesion Policy – інвестиції ЄС у 2021 – 2027 роках будуть стимулювати п'ять основних цілей [9; 10]:

1. Smarter Europe – «Розумніша Європа» завдяки інноваціям, оцифруванню, економічним перетворенням та підтримці малого та середнього бізнесу.

2. Greener, carbon free Europe – «Зеленіша Європа без вуглецю», реалізація Паризької угоди та інвестування в енергетичний перехід, відновлювані джерела енергії та боротьбу зі зміною клімату.

3. More Connected Europe – «Більш зв'язана Європа» зі стратегічними транспортними та цифровими мережами.

4. More Social Europe – «Більш соціальна Європа», що працює на європейському стовпі соціальних прав та підтримує якісну зайнятість, освіту, навички, соціальну інтеграцію та рівний доступ до медичної допомоги.

5. Europe closer to citizens – «Європа, ближча до громадян», шляхом підтримки місцевих стратегій розвитку та сталого розвитку міст у всьому ЄС.

Інвестиції у регіональний розвиток за Новою політикою згуртованості будуть зосереджені на цілях 1 і 2. На ці пріоритети буде спрямовано від 65 % до 85 % ресурсів ЄФРР та Фонду згуртованості, залежно від відносного багатства держав-членів [9].

Таким чином, урахувавши поточний напрям змін – у бік забезпечення спроможності територій та громад – слід відзначити важливість застосування в Україні інноваційних інструментів регіонального та місцевого розвитку, які використовуються країнами ЄС, та визначити одним із пріоритетних напрямів фінансування проекти співробітництва територіальних громад.

Список використаної літератури

1. Бенко Р. Перспективи розвитку транскордонного співробітництва між сусідніми регіонами Угорщини, Словаччини, Румунії та України в рамках політики транскордонного співробітництва ЄС / Р. Бенко. – Ужгород : УЖНУ, 2013. – С. 194 – 220. – Режим доступу : <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/19938>.

2. 10 Myths and Facts about EU Cohesion policy / European Commission. – 2020. – Access mode : https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/myth-busting/.

3. Cohesion policy support for local development: best practice and future policy options / M. Jouen, K. Kolosy, J.-P. Pellegrin etc.; European Union, Apr. 2010. – 93 p.

4. Commissioner Ferreira welcomes the political agreement on the EU Cohesion policy legislative package 2021-2027. – 16.12.2020. – Access mode : https://ec.europa.eu/regional_policy/en/newsroom/news/2020/12/16-12-2020-commissioner-ferreira-welcomes-the-political-agreement-on-the-eu-cohesion-policy-legislative-package-2021-2027.

5. Community-LED Local Development : Cohesion Policy 2014-2020 / European Commission. – Mar. 2014. – 6 p. – Access mode : https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/community_en.pdf.

6. Guidance on Community-Led Local Development for Local Actors, 2014 (Brussels, European Commission, Version 1: May 2014). – Access mode : http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/guidance_clld_local_actors.pdf.

7. Integrated territorial investment. Cohesion Policy 2014-2020 / European Commission. – Brussels : European Commission, 2014. – Access mode : http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/iti_en.pdf.

8. Key achievements of Regional Policy 2014-2020 / European

Commission. – 2021. – Access mode : https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/key-achievements/.

9. New Cohesion Policy / European Commission. – 2020. – Access mode : https://ec.europa.eu/regional_policy/en/2021_2027/.

10. Regional Development and Cohesion Policy beyond 2020: The New Framework at a glance. – Access mode : https://ec.europa.eu/regional_policy/en/2021_2027/.

11. Territorial cohesion / European Commission. – 2021. – Access mode : https://ec.europa.eu/regional_policy/index.cfm/en/policy/what/territorial-cohesion/.

Анастасія ЧЕРЕДНИЧЕНКО

аспірантка ДРІДУ НАДУ

ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ ОБ'ЄДНАНОЇ ЄВРОПИ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРОСТОРИ

В умовах глобальної взаємозалежності суспільств у світі, чільну роль відіграють наступні цінності, які покликані сформувати глобальну свідомість людства, а саме: гідність, справедливості, плюралізм, цивілізованість, солідарність, безпека, толерантність, свобода, рівні права і можливості, відповідальність, самодостатність. За закономірностями Україна входить до цього глобального простору, та як наслідок глобальні цінності формують проєвропейське мислення у народу України.

Оприлюднені Центром «Соціс» результати опитування 4 000 респондентів щодо вступу України до ЄС і НАТО, проведене з 29 травня по 6 червня 2019 р., свідчать, що 68,1 % проголосували б на референдумі за вступ України в ЄС, а 51,1 % відповіли б ствердно щодо НАТО. Держава поступово трансформується в людиноцентровану демократичну з європейською шкалою цінностей і відповідальністю громадян за все, що відбувається в країні.

Європейській інтеграції має передувати внутрішньоукраїнська. Україна матиме гідне майбутнє лише якщо подолає відрив від самої себе, та стане на шлях видобування національної, духовної, культурної та інтелектуальної самобутності.

Якщо проаналізувати хронологію розвитку України, можна прийти до висновку, що Україна проходить два паралельних шляхи розвитку: національно-культурної та громадянсько-політичної. Перший ґрунтується на історії, другий на визначенні прав та свобод європейської нації [2, с. 14 – 15].

На шляху до європейської інтеграції перед українською спільнотою стоїть ряд нагальних важливих завдань: встановити мир на сході України; запровадити правові європейські стандарти; подолати деструктивну тенденцію конфронтації; поєднати ціннісно всіх українців;

консолідувати населення навколо спільних цінностей та єдиної мети на демократичних та гуманістичних засадах; позбутися нав'язаних іззовні хибних цінностей; реалізувати в Україні європейську ціннісну модель відповідно до цивілізаційного вибору; усунути розрив поколінь, недовіру молоді до старших; передати прийдешньому поколінню все багатство генетичного коду народу, його мову, культуру, історію; культивувати кращі риси національного характеру громадянина України і європейця водночас [1, с. 100 – 102].

Формування системи ціннісних орієнтацій з вияскавленим євро компонентом буде результативним, якщо українці: усвідомлять глобальну взаємозалежність країн, місце і роль України у європейській і світовій спільноті; опанують нові знання і смисли про цінності, ідеали, прагнення європейського демократичного суспільства; спільну історію, культуру, спадщину; оволодіють новими способами мислення й діяльності; сформуують ціннісні орієнтації та компетентності, необхідні для життєдіяльності в демократичному європейському співтоваристві; набудуть європейського досвіду демократичного буття, поведінки, взаємодії тощо. Недостатня обізнаність людей із цінностями Об'єднаної Європи і прогалини в їх ціннісних орієнтаціях з огляду плани України вступити до ЄС формують необхідність цілеспрямованої роботи в цьому напрямі.

Перспективи подальшого дослідження полягає у розробленні змісту і технології ціннісного навчання; базового еталона; методик оцінювання рівня сформованості у громадян європейських цінностей на різних ступенях життя та розвитку.

1. Бех І. Д. Виховання особистості: сходження до духовності / І. Д. Бех // Либідь. – 2006. – 272 с.
2. Ідентичність, історія, мова. Як нам перемогти? // День. – 2017. – № 93/94. – С. 14 – 15.

Юрій ЧИРИЧЕНКО

д.е.н., професор, професор кафедри готельно-ресторанної справи та товарознавства Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро.

Вікторія ЯЗІНА

к.е.н., доцент кафедри готельно-ресторанної справи та товарознавства Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро.

ЕЛЕМЕНТИ ГАЛУЗЕВОГО ІНДИКАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЄС: ПСИХОЛОГІЯ ГОСТИННОСТІ У СУЧАСНИХ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЯХ

Психологічні аспекти, такі як психологічні установки, мотивація та емоційні стимули, є головними рушіями поведінки людини в економічному середовищі. У сучасних умовах реалій COVID-19 ці аспекти кардинально змінилися. І одним із важливих факторів цих змін є емоційні зв'язки, контакти.

Відмітимо, що загальною метою даного дослідження є узагальнення, ідентифікація та подальший розвиток індикативних управлінських підходів ЄС до реалізації дискретних завдань індустрії гостинності в історичному контексті нових економічних, психологічних та соціальних умов з диференціацією та подальшою ідентифікацією емоційних реакцій особистості у Інтернет комунікації як індикативного критерію.

Багато дослідників сходяться на думці, що розуміння та класифікація людської поведінки є ключовою частиною у вирішенні будь-яких проблем, пов'язаних із цією поведінкою.

З цих позицій деталізованою метою нашої роботи є систематизація та вдосконалення деяких основних елементів психологічних та економічних комунікативних стратегій в індустрії гостинності, заснованих на емоційному зараженні.

Певною відправною точкою до розбудови низки таких стратегій є великі історичні досягнення ЄС у розбудові не лише галузі гостинності як системи економіко – соціальної взаємодії, а також, як механізму реалізації історійко-культурної спадщини.

У проведеному дослідженні ми використали один із існуючих підходів (ПАНАС) для вимірювання емоцій разом із запропонованими модифікаціями. Результати дозволили зробити висновок про те, що емоційне вимірювання в соціальних мережах є дуже ефективним і одночасно дуже маніпулятивним. У перспективах подальших досліджень ці результати слід перевіряти за допомогою більш досконалих алгоритмів та більшої бази респондентів та відповідей. У процесі дослідження була розроблена принципова логічна схема емоційного

вимірювання, адаптована до середовища соціального месенджера. Результат емоційного вимірювання в месенджері Telegram кардинально змінився за допомогою залучення ефектів прайменгу та фрейменгу, які дозволяють проводити ефективні маніпуляції щодо впливу на результати емоційного вимірювання.

Було виявлено, що реальна ситуація у світі набагато гірша, ніж офіційна статистика, доступна від національних урядів. Усі можливі наслідки для глобального економічного середовища будуть набагато складнішими, ніж єдиний простий ефект короточасного зменшення економічної активності. ЗМІ надсилають потужне повідомлення потенційним клієнтам та інвесторам індустрії гостинності, позначаючи галузь «територією небезпеки».

У цьому контексті ми можемо розглядати нинішню пандемічну ситуацію в індустрії гостинності та в усьому економічному світі як «Ідеальний шторм» що відбувається за рідкісною комбінацією різноманітних обставин, що призводять до надзвичайно руйнівних наслідків: у такому випадку синергічної взаємодії зовнішні сили виділяють енергію набагато більшу, ніж проста сума їх окремих складових.

Екстраполяція та систематизація факторів ризику проводились із використанням різних джерел. Було зроблено висновок, що галузь повинна розпочати розробку нової комунікативної стратегії та інформаційної компанії, заснованої на поведінковій психології пандемій, з уніфікацією та стандартизацією бізнес-процесів галузі для зменшення факторів ризику.

Отримані у дослідженні напрацювання можуть бути використані при побудові системи індикативного управління індустрією гостинності країн ЄС для вимірювання та покращення досвіду потенційних клієнтів в епоху COVID-19.

Список використаної літератури

1. Official site of World Health Organisation. Weekly epidemiological update. URL: <https://www.who.int/publications/m/item/weekly-epidemiological-update—23-february-2021> (accessed: 23 February 2021).
2. Official PWC site. US Hospitality Directions: November 2020 research program. URL: <https://www.pwc.com/us/en/industries/hospitality-leisure/us-hospitality-directions.html>
3. Together apart: The psychology of COVID-19. Jolanda Jetten, Stephen D. Reicher, S. Alexander Haslam, Tegan Cruwys. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, Melbourne – SAGE, 2021. – 177 p.
4. The psychology of COVID-19: Building Resilience for Future Pandemics. Joel Vos. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, Melbourne. – SAGE, 2021. – 157 p.
5. Zoe Franklin. Emotional Contagion: How we mimic the emotions of

those similar to us. Berkeley Scientific Journal. Fall 2019. Berkeley Scientific Journal. – P. 18 – 20.

6. Lee Daniel Kravetz Strange Contagion. Inside the surprising science of infectious behaviors and viral emotions and what they tell us about ourselves. – New York: Harper Wave, 2017. Harper Collins Publishers. – 215 p.

7. Walster, Elaine Hatfield; Rapson, Richard L; Cacioppo, John T. – Cambridge: Cambridge University Press, 1994. – 251 p.

8. Robert Plutchik. Henry Kellerman. Emotion. Theory. Research and Experience. Volume 1. Theory of emotion. – Academic press. New York London Toronto Sydney San Francisco. – 1980. – 398 p.

9. Robert Plutchik. Henry Kellerman. Emotion. Theory. Research and Experience. Volume 4. The measurement of emotions. – Academic press. New York London Toronto Sydney San Francisco. – 1989. – 318 p.

10. Sophia J. Durrani in her Thesis Submitted for the Degree of PhD dedicated to studies of emotion recognition from multiple communication channels. – University of St Andrews. – 2005. – 285 p.

Євгенія ЧОРНОМОРД

*студентка третього року навчання
ХНЕУ ім. Семена Кузнеця*

ВИНИКНЕННЯ ТЕОРІЙ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ЇЇ СУЧАСНИЙ СТАТУС

Завершення Другої світової війни ознаменувало новий етап у розвитку Західної Європи. Кілька ключових політичних та економічних питань встало перед провідними країнами регіону. Держави-переможці, які були членами антигітлерівської коаліції, дбали про своє майбутнє з позиції недопущення нової війни в Європі. Відомий французький політик і економіст Жан Моне запропонував план, згідно з яким війна в Європі ставала неможливою.

Згідно з планом Ж. Моне і декларації Р. Шумана, вугледобувні галузі і сталеливарна промисловість Франції та Німеччини інтегруються в єдину спільність під назвою Європейське Об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС). Всі європейські держави так само призивалися до складу новоствореного об'єднання. Контроль за сталеливарної і вугледобувних промисловістю Західної Німеччини робив нову війну неможливою, тому що відкритий ринок дозволяв би всім державам-членам ЄОВС купувати сталь і вугілля, необхідний для масового виробництва озброєння, у Західній Німеччині. Таким чином, війна між провідними західними демократичними державами ставала абсурдом. Країни Бенілюксу підтримали ідею вступу в ЄОВС, так як ідея про недопущення нової війни в Європі виглядала для них вкрай привабливою.

У 1951 р в Парижі було підписано Договір про заснування

Європейського об'єднання вугілля і сталі. Шість країн стали засновниками нового інтеграційного об'єднання, яке через 40 років стане Європейським Союзом. Великобританія на перших порах відмовлялася брати участь в інтеграції, оскільки її економіка була сильніше інших учасників і не була так зруйнована війною. Країни комуністичного блоку відмовилися брати участь в ЄОВС з ідеологічних міркувань. Розпочата холодна війна на той момент поклала кінець надіям на загальноєвропейський союз.

Економічний ефект від створення ЄОВС не змусив себе довго чекати. За кілька років виробництво сталі і вугілля в країнах-учасниках ЄОВС виросло в кілька разів. Позитивний ефект від реалізації інтеграційного проекту ЄОВС призвів національні еліти до думки про посилення ступеня інтеграції і вже в 1957 р в Римі було підписано Договір про створення Європейського Економічного Союзу, що передбачала скасування митних пішли, створення єдиного ринку сільськогосподарських товарів, створення Євроатому і т.д. В кінці 1950-х рр. інтеграція посилювалася за всіма напрямки економічної політики.

Що відбуваються в Європі після Другої світової війни процеси не могли не отримати свого теоретичного осмислення з боку політологів і фахівців в області міжнародних відносин. Однією з перших теорій, яка намагалася пояснити що відбувається інтеграцію, став неофункціоналізм. Засновником цієї теорії вважається американський політолог німецького походження Ернст Хаас. У 1958 р Ернст Хаас публікує книгу «Об'єднання Європи: політичні, економічні та соціальні сили 1950 – 1957» в якій він намагається відповісти на питання: як 6 держав Західної Європи прийшли до створення нової форми наднаціонального співробітництва? [1].

Дійсно, потрібна була наукова теорія, що пояснює регіональне співробітництво, причому не тільки в Європі, але і, наприклад, в Латинській Америці. Неофункціоналізм стверджує, що інтеграція між декількома країнами в одній сфері неминуче веде до інтеграції і в інших сферах. Таким чином, на думку неоекціоналістів, інтеграція як би переливається з однієї сфери в іншу. Такий ефект був так і названий – «перелив» (spillover). Наприклад, інтеграція в області зайнятості. Людина, отримавши ліцензію на певну діяльність в одній країні, автоматично може вести таку ж діяльність і в іншій країні. Це веде до необхідності визнавати дипломи про вищу освіту в усіх країнах, пов'язаних інтеграційними зв'язками. Таким чином, інтеграція на ринку праці веде до інтеграції на ринку освіти. Базова ідея неоекціоналістів полягає в тому, що розширення сфер інтеграції є процесом, який відбувається незалежно від волі політиків. Саме життя і об'єктивні обставини змушують їх вибрати шлях інтеграції [2].

Незважаючи на передбачення неоекціоналістів, після підписання

Римського договору інтеграція не продовжила розширюватися за сферами, а застопорилася. Причиною тому стало як розширення ЄС, так і економічна криза 1970-х рр. Політична практика не підтвердила райдушні надії неоекціоналістів. Виникла потреба в новій теорії інтеграції. До середини 1970-х рр. стало зрозуміло, що національні держави не прагнуть розлучитися зі своїм політичним суверенітетом, а ЄЕС є скоріше міжурядовою організацією, ніж прообразом національної держави.

Згідно з міжурядовою підходу, європейське співробітництво є більш точним терміном, ніж інтеграція. Акцент в дослідженні процесів інтеграції в Європі переноситься з наднаціональних структур і сфер інтеграції до інтересів національних держав. Головна мета будь-якого національного держави – захист національних інтересів. І ніякий «перелив» не призведе до інтеграції, якщо це суперечить національним інтересам держави.

Коллапс комуністичного блоку, економічне зростання 1980 – 1990-х рр. і розширення ЄС знову зажадало пояснень з боку теоретиків. Етап успішної інтеграції знову покликав до життя неоекціоналізм. Скептики ж знову і знову залишалися вірні позиціях міжурядової підходу. Починаючи з 2008 р, ми можемо говорити про розростанні і поглибленні серйозної кризи ЄС. Ця криза пов'язана з декількома сферами життя.

По-перше, деякі держави-члени ЄС в результаті кризи 2008 р виявилися нездатні покривати свої суверенні боргові зобов'язання. Їх попередній зростання було зумовлене наявністю дешевих довгих грошей на ринку міжнародного капіталу. Економіки таких країн, як Греція, Іспанія, Ірландія не можуть забезпечити гідний рівень життя громадян без зовнішнього кредиту. У країнах, які найбільше постраждали від кризи, посилюється рух євроскептиків, які вважають, що потрібно відновити загороджувальні торгові бар'єри для захисту вітчизняного виробника. Це можливо зробити, тільки вийшовши з ЄС.

По-друге, ЄС вже не може забезпечити своїм членам високі темпи економічного зростання. Країни, які вступили в ЄС останніми, не відчули на собі ті ж ефекти, які відчули країни, котрі творили ЄОВС в 1951 р Звідси йде і розчарування в ЄС, і зростання євроскептицизму. У населення закономірно виникає питання: навіщо ми повинні платити податки в Брюссель і жертвувати національним суверенітетом, якщо економіка не зростає?

По-третє, в ЄС спостерігається криза загальноєвропейської ідентичності. Крах політики мультикультуралізму і надмірний потік іммігрантів привів до захисної реакції з боку корінних європейських етнонація. Повсюдно в державах ЄС зросла підтримка радикальних правих партій, а в Європарламенті є представники партій, які мріють про вихід їх держав з ЄС. Таким чином, загальноєвропейська ідентичність ставиться під сумнів.

Поточне положення ЄС знову, як і в 1970-і рр., ставить під сумнів

положення неофункціоналізму. Смертельним ударом для цієї теорії став вихід Великобританії з ЄС за підсумками референдуму про членство. З точки зору політології, це цілком зрозуміло. Чим ширше соціальна теорія, тим менше ймовірність, що конкретний випадок буде нею точно описаний. Неофункціоналізм створювався як «велика» теорія, що пояснює всі інтеграційні процеси світової політики. Зараз вчені знову звертаються до міждержавної підходу. Криза – час жорсткої раціональності і прагматизму, де у національних еліт немає часу міркувати про беззмарне Європі стабільності і процвітання.

1. Haas E.D. The Uniting of Europe: Political, Social, and Economic Forces 1950 – 1957. – Indiana: Notre Dame Press. – 640 p.

2. Стержнева М.В. Теории европейской интеграции // Вестник Московского университета. Серия 25: Международные отношения и мировая политика. – 2009. – No 1. – С. 28 – 45.

Євгенія ШИПЦІНА
аспірантка ДРІДУ НАДУ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЄС КРИЗЬ ПРИЗМУ ЙОГО ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Європейський Союз (ЄС) – це політико-економічне інтеграційне об'єднання європейських країн. Євросоюз має досить багату історію розвитку. Після закінчення Другої світової війни прозвучала ідея про необхідність налагодження співпраці країн, що мають тісні економічні та торговельні взаємини, без загрози військового конфлікту. Тоді ж почали пропонуватися різні проекти та ідеї створення єдиної європейської організації або об'єднання, а результатом їх розвитку стало формування ЄС. Балас Б. виділяє п'ять основних етапів європейської інтеграції [1]:

Перший етап ознаменований створенням Європейського економічного співтовариства (1957 р.) і Європейської спільноти вугілля та сталі (ЄСВС) та включає в себе об'єднання шести країн Західної Європи (Бельгію, Німеччину, Францію, Італію та Люксембург) заради відродження, зруйнованих війною національних економік. Як наслідок, у 1951 році був прийнятий ряд законопроектів, що сприяли скасуванню мит, а також кількісних обмежень експорту та імпорту, спростився обмін робочою силою і грошовий оборот між країнами, також встановлено єдиний торговий тариф, щодо торгівлі з третіми країнами.

Етап 1968 – 1986 рр. виявився застійним в розвитку Європейської інтеграції: початкові темпи розвитку значно сповільнилися. Об'єднання європейських країн в темпах зростання економіки стало помітно поступатися таким країнам, як Японія і США. Водночас, саме цей період європейської інтеграції був ознаменований формуванням Митного союзу,

помітно спрощуючи систему торгових відносин між державами-учасниками. У 1973 році в Європейське економічне співтовариство вступило ще 3 держави – Великобританія, Ірландія і Данія. П'ять років потому була створена Європейська валютна система, головною розрахунковою валютною одиницею якої був Екю.

Третій етап Європейської інтеграції був ознаменований створенням спільного ринку і інтеграцією зовнішньої політики. У цей період підписано Договір про Європейський Союз та європейські країни активно домовлялися про ведення єдиної зовнішньої політики відносно одна одної, інтегрували інші сфери, а також розробляли методи боротьби зі злочинністю. Тоді ж була введена в обіг нова єдина валюта – Євро, яка функціонує досі.

В рамках четвертого етапу, який зачепив останні десятиліття ХХ ст., відбувалося посилення економічної і політичної інтеграції країн Європи. До складу ЄС входило вже 15 країн. У 2002 р. Європейською Комісією на вступ в ЄС було рекомендовано ще 10 країн-кандидатів (Угорщина, Кіпр, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Чехія та Естонія). У результаті приєднання лідери ЄС, що мають високий рівень економічного розвитку, стали осередком інвестицій на дотації сільського господарства і соціальну сферу. Євросоюз зіткнувся з низкою серйозних криз, які позначили системні проблеми ЄС, а також необхідність реформування існуючої політики розвитку. До них можна віднести: фінансову кризу 2008 – 2015 років, міграційну кризу 2011 – 2016 рр., «Брекзит» 2016 – 2020 рр.; пандемію коронавірусу 2020 р., що триває й досі.

Дані кризи загострили та висвітлили існуючі протиріччя всередині ЄС, адже розширення ЄС на схід в 2004 – 2013 роках, в рамках якого чисельність держав-членів ЄС збільшилася практично вдвічі, тобто до 28-ми, призвела до формування значних соціально-економічних диспропорцій ЄС, а фінансово-економічна криза 2008 року, виявила недосконалість механізмів зони євро, пов'язаних з тим, що об'єднані єдиною валютою і ринком країни ведуть самостійну податкову, економічну політику, що спричинило за собою зростання дефіциту економіки і боргову кризу ряду країн зони євро, таких як Греція, Португалія, Іспанія, які тим не менш не можуть вдатися до механізму дефолту для оздоровлення та перезапуску власної економіки. Нездатність ЄС ефективно і оперативно реагувати на кризи і знаходити вирішення виникаючих проблем спонукали Великобританію на прийняття рішення про вихід зі складу ЄС, запустивши процес Брекзиту. Істотної шкоди економіці, соціально-політичній солідарності ЄС завдала пандемія коронавірусу, яка підтвердила нездатність загальноєвропейської влади оперативно реагувати на кризові ситуації, а також активізувала політику протекціонізму і поділи всередині ЄС при виникненні проблем.

Вплив криз призвів до розробки і винесення на широке обговорення ще в 2017 році «Білої книги» в якій викладалися 5 основних сценаріїв

розвитку ЄС до 2025 року: «Продовження діяльності»; «Нічого, крім єдиного ринку»; «Ті, хто бажають більше, робить більше»; «Робимо менше, але більш ефективно»; «Робимо набагато більше разом» [2].

По суті сценарій «продовження діяльності» передбачає продовження основних положень Братиславської декларації 2016 року. Незважаючи на свій проєвропейський характер, що передбачає поступовий і послідовний розвиток ЄС і його інтеграційних проєктів, в дійсності даний сценарій можна віднести до шляхів ослаблення і зменшення ЄС, адже він не передбачає будь-яких серйозних дій і реформ, які забезпечують вирішення вже існуючих проблем, а також попередження майбутніх криз. Хоча в механізмах і програмних документах ЄС закладено конструктивний потенціал, який при послідовній реалізації міг би спричинити за собою поступовий розвиток ЄС, в дійсності Євросоюз ще неодноразово зіткнеться з гострими кризовими ситуаціями, діяти в умовах яких об'єднання категорично не готове.

Головною думкою сценарію представленого в Білій книзі як «нічого, крім єдиного ринку» є концентрація на «найголовніше» в Євросоюзі – єдиному ринку, економічної складової інтеграції, який виступив основою для формування Євросоюзу в другій половині двадцятого століття, тобто подальший розвиток ЄС має проходити під егідою зміцнення торгово-економічного співробітництва, при одночасній стагнації в інших областях. Отже, реалізація даного сценарію може спричинити за собою подальше посилення соціально-економічних диспропорцій в ЄС, загальне зниження авторитету і значення наднаціональних інститутів, а також посилення кризових явищ в проблемних країнах, які будуть змушені самостійно вирішувати питання міграції, безробіття і падіння рівня життя населення.

У висновку можна зазначити, що сьогодні Європейський Союз є вже усталеною і повністю сформованою організацією, що має власні органи влади і управління, які виконують, перш за все, наглядову функцію. У своєму розвитку ЄС стикається з цілою низкою проблем, вирішити які не завжди просто. Проте, як інтеграційне об'єднання він себе ще не вичерпав. Розвиток економіки, заснованої на знаннях і інноваціях, і її опорі на доцільне використання ресурсів, конкуренцію і екологічні вимоги, сприятиме територіальному і соціальному згуртуванню країн та підвищенню рівня зайнятості. Досягнення поставленої мети вимагає від ЄС серйозного реформування законодавства.

1. Balassa B. The Theory of Economic Integration: An Introduction. / V. Balassa // The European Union. – 1994. – P. 125–137. DOI: https://doi.org/10.1007/978-1-349-23984-9_15

2. Рудік О. М. майбутнє ЄС: сценарії, виклики та ризики / О. М. Рудік // Актуальні проблеми європейської інтеграції та євроатлантичного співробітництва України: матеріали XIV наук.-практ. конф., м. Дніпро, 18 трав. 2017 р. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2017 – С. 14 – 21.

СЕКЦІЯ 2

Відносини Україна – ЄС в контексті Угоди про асоціацію

Єлизавета БОНДАРЕЦЬ
аспірантка ДРІДУ НАДУ

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

У сфері регіонального розвитку ключовим документом між Україною та ЄС є Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (2014). Вона визначає якісно новий формат відносин з ЄС на принципах «політичної асоціації та економічної інтеграції» та є стратегічним орієнтиром системних реформ в Україні. Значення Угоди про асоціацію для України слід розглядати крізь призму двох напрямів: по-перше, поступової інтеграції України до ЄС, а по-друге стратегії розвитку України [3].

Угода передбачає можливості для реалізації нових підходів у сфері регіональної політики. Впровадження положень Угоди про асоціацію ініціює нове розуміння регіонального розвитку, змінює підходи щодо механізму «вирівнювання» відмінностей між регіонами. Створюються спроможності співпраці між громадами України та їх європейськими партнерами, а це, у свою чергу, надає можливості фінансування для реалізації значущих проєктів на місцях, вивчення та використання досвіду місцевих практик.

Угода за своїм обсягом і тематикою стала найбільшим міжнародно-правовим документом за всю історію України. Вона почала новий формат відносин між Україною та ЄС на принципах «політичної асоціації та економічної інтеграції» [3].

Порядок денний асоціації, схвалений Радою асоціації між Україною та ЄС у березні 2015 року, є спільним практичним інструментом підготовки та сприяння повній імплементації Угоди про асоціацію. Цей документ є основним механізмом для моніторингу та оцінювання прогресу України у виконанні Угоди про асоціацію. ЄС надає Україні підтримку, в тому числі і фінансову, у виконанні нею цілей та пріоритетів, визначених у документі [2].

Питання децентралізації та регіонального розвитку є пріоритетами державної політики України. При формуванні концепцій, стратегій, законодавчих актів та програм з цих питань орієнтуються на приклади кращих європейських практик.

Реформи, які довгий час не мали втілення або впроваджувались

частково, тепер реалізуються законодавчо та посилюють державу на інституційному рівні.

Співробітництво між Україною та ЄС у сфері регіонального розвитку, на сьогодні, зосереджено на таких основних напрямках:

- налагодження взаємодії між представниками місцевої та регіональної влади України та ЄС у рамках Комітету регіонів ЄС (КР);
- реалізація на регіональному рівні проектів за рахунок фінансових інструментів ЄС (Європейський інструмент сусідства) та фінансових установ ЄС (Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку);
- участь у реалізації програм транскордонного співробітництва та програм територіального співробітництва «Східного партнерства»;
- залучення регіонів України до діяльності європейських регіональних асоціацій [4].

У останньому за часом урядовому звіті про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2019 рік зазначається, що у 2019 році запроваджено концептуально новий інструмент для регіонального виміру євроінтеграційної політики. Зокрема розпочався процес створення євроінтеграційних офісів у регіонах, які покращать доступ громадян на місцях до інформації про нові можливості, що відкриваються у рамках співробітництва з ЄС, дозволять максимально залучити їх до освітніх, наукових, культурних, ділових проектів та програм. До 2024 року заплановано поширити географію євроінтеграційних офісів на інші регіони України, передусім східні. Відповідно до Розділу VII Угоди про асоціацію, на регулярній основі Сторони проводять засідання двосторонніх органів асоціації між Україною та ЄС. Серед основних результатів є «децентралізація» (регіональний вимір) європейської інтеграції. Ще одним з досягнень для регіональної політики є те, що обговорено прогрес у реалізації Україною Стратегії аграрного та сільського розвитку до 2020 р., реалізацію Державної стратегії регіонального розвитку 2020 та використання Державного фонду регіонального розвитку, а також питання впровадження смарт-спеціалізації в Україні [1].

Європейський союз цього року має почати перегляд Угоди про асоціацію з Україною. Угода потребує перегляду у відповідності до нових завдань і викликів, які стоять перед Україною та ЄС. Має відбутися поглиблення галузевої співпраці, зокрема у цифровій та екологічній сферах. Зокрема, першочерговим завданням є не лише подальше поглиблення лібералізації торгівлі, але й філософії економічної частини Угоди в цілому. Однак, потрібно ретельно підготувати аргументи щодо необхідності широкого оновлення Угоди.

За останні роки в Україні відбувся значний прогрес у розбудові взаємовідносин з ЄС та наближення до європейських стандартів. Євроінтеграційні прагнення України щодо можливості членства в Європейському Союзі має стати стратегічним напрямом впровадження

перетворень в державі, які спрямовані на розбудову демократичної держави з розвинутою економікою та громадянським суспільством. Це буде свідчити про ключові елементи прогресу та розвитку, як цінності держави. В контексті імплементації Угоди про асоціацію з ЄС, Україна значно просунулася, тому її модернізація – наступне завдання, над яким потрібно працювати з європейськими партнерами.

Список використаної літератури

1. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2019 рік. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/ar-aa-implementation-2019-4.pdf>
2. Порядок денний асоціації Україна – ЄС. – Режим доступу : <https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciyu-mizh-ukrayinoyu-ta-yes/poryadok-dennij-asociaciyi-ukrayina-yes>
3. Регіональна політика та Угода про асоціацією між Україною та ЄС / Автори-укладачі: Д. Черніков, Р. Хорольський, О. Синьокий. – К.: Лабораторія законодавчих ініціатив, 2015. – 34 с. – Режим доступу : <https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/3.pdf>
4. Регіональне співробітництво. – Режим доступу : <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/regionalne-spivrobitnictvo>

Юлія ВАРУШКА

аспірантка ДРІДУ НАДУ

ЗАХОДИ ЩОДО ВИКОНАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Україна на сучасному етапі активно ініціює інтеграційні процеси до Європейського Союзу. Угода про асоціацію між Україною та Європейського Союзу (далі – Угода), підписана 27.06.2014 р., являє собою важливий багаторівневий процес імплементації європейських стандартів в українську законодавчу систему [1].

Так, у 2017 р. урядом України було затверджено План заходів з виконання вказаної Угоди (далі – План). Цей документ передбачає конкретні завдання (загальна їх кількість – 1943 р. у 25 різних сферах), які підлягають обов’язковій реалізації. У 2019 р. текст Плану було оновлено, ураховуючи фактичний прогрес України і виконання нею низки поставлених вимог.

Станом на 01.01.2020 р. загальний прогрес виконання Угоди про асоціацію за 2014 – 2024 роки склав 43 %.

Імплементація Угоди про асоціацію у сфері «Юстиція, свобода, безпека та права людини» сприяє досягненню Цілей сталого розвитку 5 «Гендерна рівність», 10 «Скорочення нерівності» та 16 «Мир, справедливість та сильні інститути».

Зокрема, виконання Угоди про асоціацію за 2019 р. сприяло виконанню національних завдань 16.3. «Підвищити рівень довіри до суду та забезпечити рівний доступ до правосуддя», 16.6. «Скоротити масштаби корупції» та 16.7 «Підвищити ефективність діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування».

Вищий антикорупційний суд (ВАКС) розпочав роботу 05.09.2019 р.

Верховною Радою України підтримано ряд законодавчих ініціатив Президента України, а саме прийнято закони: «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень кримінального процесуального законодавства» (№ 187-IX від 04.10.2019 р.), який закріплює за НАБУ та ДБР право автономно здійснювати зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (т. зв. «прослуховування»); «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» (№ 193-IX від 16.10.2019 р.), яким передбачається оновлення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (ВККСУ) за конкурсною процедурою; «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції» (№ 140-IX від 02.10.2019 р.), завданням якого є заміна структури управління Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК), посилення спроможності та гарантій незалежності НАЗК; «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції» (№ 198-IX від 17.10.2019 р.), який розроблено з метою визначення правового статусу викривачів, встановлення прав, гарантій та механізмів захисту таких осіб та прівірняних до них осіб.

На 5-му засіданні Комітету асоціації між Україною та ЄС (05.11.2019 р., м. Брюссель) Українська Сторона запропонувала Стороні ЄС розширити співробітництво у сфері юстиції та, з метою подальшого поглибленого співробітництва у сфері юстиція, свобода та безпека і реалізації Розділу III Угоди про асоціацію, узгодити Новий порядок денний.

Ключові завдання на 2020 р.: реалізація Національної стратегії прав людини до 2020 р. та розроблення оновленого плану заходів реалізації Національної стратегії; формалізація процесів, пов'язаних з Новим порядком денним між Україною та ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки [2].

Проаналізувавши проміжний Звіт про виконання Угоди за 2019 р., можна виділити кілька важливих аспектів, які вже були запроваджені.

Так, із метою інформування населення про темпи виконання Угоди 20.11.2019 р. було відкрито загальний доступ до проекту «Пульс Угоди», із яким можна ознайомитись за покликанням (<http://pulse.eu-ua.org>).

Найвагомішими здобутками Плану та аналізуючи результати його реалізації за 2019 р. можна зазначити, що стосовно нормотворчої сфери, у законодавчій системі України було прийнято низку законів, які значно

прискорили процес імплементації європейських стандартів до українського законодавства. Найбільш суттєвими стали такі норми:

1. Виборчий кодекс України: із метою систематизації й уніфікації норм щодо реалізації виборчого права громадянами України було прийнято Виборчий кодекс, у якому зазначені всі правові аспекти, пов'язані з процесом вибору влади в Україні. Кодекс набув чинності 01.01.2020 р.;

2. Зняття недоторканності: у 2019 р. нарешті було прийнято Закон, яким скасовано положення про депутатську недоторканість. Указана норма вже набула чинності;

3. Ринок землі: одним із найбільш дискусійних умов Угоди є правове закріплення легального продажу землі в Україні. Верховна Рада України 31.03.2020 р. ухвалила Закон, згідно з яким ринок землі в Україні почне функціонувати з 1 липня 2021 року. Установлене обмеження щодо концентрації землі для однієї юридичної особи – не більше 10 тис. га, а в перші 2 роки після запуску реформи – не більше 100 га;

4. Створення Вищого антикорупційного суду України: упродовж минулого року було відібрано 85 суддів, які вже розглядають справи щодо незаконного збагачення;

5. Імплементація європейських стандартів виробництва в українське законодавство: за офіційними даними за 2019 р. в Україні вже встановлено в якості національних 1 512 європейських стандартів;

6. Реформи: упродовж 2019 р. було продовжено роботу над уже запущеними змінами, а також ініційовано нові проєкти з реформування державних органів в Україні. Найбільш масштабними з них є: реформа примусового виконання судових рішень: законодавчо врегульовано інститут приватних виконавців, які на умовах вільної конкуренції та за відсутності адміністративного впливу мають право здійснювати виконання судових рішень. За результатами реформи на території України вже зареєстровано понад 200 приватних виконавців; реформа прокуратури і правоохоронних органів: У межах змін пройшли переатестацію 1 083 прокурори, із яких 610 – успішно (56 %). Україна працює над створенням спільної системи авіаційної безпеки та цивільного захисту МВС — третього за величиною вертолітного парку в Європі (55 вертольотів «Airbus»); реформа міграційної служби: суттєвим нововведенням є процедура видачі біометричних ідентифікаційних документів, у тому числі й у формі ID-карток. За офіційними даними міграційної служби, станом на 01.01.2020 р. 14 386 297 громадян України отримали закордонні біометричні паспорти та 4 155 890 – внутрішні ID-картки; реформа пенітенціарної системи та пробації: нині триває пілотний запуск Єдиного реєстру засуджених та осіб, узятих під варту, та створення системи реінтеграції для забезпечення належного середовища для засуджених; реформа державного управління: було затверджено Типові вимоги до кандидатів на зайняття посад державної

служби категорії А та запроваджено в тестовому режимі інформаційну систему управління людськими ресурсами (функціонує в Мінфіні, НАДС та Мінцифри); законодавчі ініціативи Президента України: однією з «найголосніших» законодавчих ініціатив, підтриманих ВРУ, став законопроект про викривачів корупційних схем та встановлення для них окремого статусу.

На основі аналізу щорічних звітів про виконання Угоди, можна зробити висновок, що впродовж останніх років Україна активно реформує систему державних органів, а також здійснює поступове оновлення законодавчої бази з метою імплементації європейських стандартів до різних сфер життя. Реалізація Плану з виконання Угоди викликає довіру у представників ЄС, а вже запущені реформи і проекти покликані стабілізувати політичне становище України на міжнародній арені, її економіку та в перспективі – рівень життя населення.

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. – Режим доступу : – https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/card2#Card.

2. Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2019 рік. – Режим доступу : – <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/ar-aa-implementation-2019-4.pdf>.

Станіслав ВАСИЛЬЄВ

к.ю.н., доцент, старший науковий співробітник Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УЧАСТІ УКРАЇНСЬКИХ РОЗРОБНИКІВ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ У ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРОГРАМАХ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙ

Розробка вітчизняних інноваційних лікарських засобів може суттєво підвищити конкурентоспроможність фармацевтичної галузі економіки України. В умовах обмеженості державного фінансування наукових досліджень зі створення нових лікарських засобів необхідно знаходити альтернативні джерела фінансування. З цією метою необхідно розглянути можливість участі українських розробників лікарських засобів у європейських програмах підтримки інновацій.

Поняття інноваційного лікарського засобу закріплено як в українських підзаконних актах, так і в працях українських науковців. Згідно із пп. 36 п. 1 розділу II Порядку проведення експертизи реєстраційних матеріалів на лікарські засоби оригінальний (інноваційний) лікарський

засіб – це лікарський засіб, що був уперше у світі зареєстрований на основі повного комплексу документів щодо його якості, безпеки та ефективності (повної реєстраційної інформації) [5]. На думку І. С. Вороніної інноваційним лікарським засобом є лікарський засіб, що був уперше у світі зареєстрований на основі повного реєстраційного досяє (повного комплексу документів щодо його ефективності, безпеки та якості) та має патентний захист активних компонентів на певний період часу [1, с. 54]. Отже, і в доктринальному, і в законодавчому визначенні інноваційного лікарського засобу, основною ознакою такого засобу є його реєстрація вперше у світі.

Правові засади взаємодії України та Європейського союзу у сфері науково-технічного розвитку та інновацій визначені в Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 27 червня 2014 року (далі – Угода про асоціацію). Відповідно до ст. 451 Угоди про асоціацію Україні надається можливість брати участь у всіх поточних та майбутніх програмах Союзу, відкритих для України згідно з відповідними положеннями, якими запроваджуються ці програми. Згідно зі ст. 452 Угоди про асоціацію Сторона ЄС інформує Україну в разі прийняття нових програм ЄС, а також щодо змін в умовах участі у програмах ЄС [7]. Отже, норми Угоди про асоціацію передбачають можливість участі представників України у певних програмах Європейського Союзу.

В. М. Пашков відзначає, що основними інструментами стимулювання інноваційної діяльності в державах – членах ЄС є фіскальні преференції, державне замовлення, пряме інвестування, пільгове кредитування, надання грантів, фінансових гарантій, фінансових послуг та інших видів не фінансової підтримки [4, с. 44]. Українським розробникам лікарських засобів необхідно використати шанс на доступ до фінансування Європейського Союзу, який з'явився після підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Можемо навести окремі приклади участі України в європейських інноваційних програмах. Зокрема, у 2009 році Україна приєдналася до Міжнародної європейської інноваційної науково-технічної програми «EUREKA» [6]. Порядок участі у даній програмі регулюється Ганноверською декларацією принципів, які відносяться до програми EURIKA, ухваленою Міністерською конференцією 06 листопада 1985 року. Згідно із розділом I «Мета» Ганноверської декларації мета EUREKA полягає в тому, щоб підвищити конкурентоздатність галузей промисловості Європи і національних економік на світовому ринку, завдяки більш тісному співробітництву підприємств і науково-дослідних інститутів в області передових технологій, та підсилити базу для довгострокового процвітання й зайнятості [2]. Отже, проекти українських наукових установ або підприємств зі створення інноваційних лікарських засобів можуть розраховувати на підтримку у межах Міжнародної програми «EUREKA».

Іншою міжнародною програмою Європейського союзу з підтримки інновацій є програма Європейського Союзу Горизонт 2020 – Рамкова програма з досліджень та інновацій. Угода між Україною і Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу Горизонт 2020 підписана 20 березня 2015 року і ратифікована 15 липня 2015 року (далі – Угода про Горизонт 2020). Відповідно до ч. 3 ст. 2 Угоди про Горизонт 2020 юридичні особи України беруть участь у діяльності освітніх та інноваційних товариств на тих же умовах, що застосовуються до юридичних осіб держав-членів ЄС [8]. О. А. Гончаренко зазначає, що одним із трьох пріоритетів програми Горизонт 2020 є вирішення соціальних проблем. Одним із напрямів фінансування у межах даного пріоритету є сфера охорони здоров'я, у тому числі розробка нових лікарських засобів [3, с. 120]. Таким чином, українські проекти зі створення інноваційних лікарських засобів могли бути представлені у межах програми з підтримки інновацій Горизонт – 2020.

Отже, українським науковим установам, які здійснюють розробку інноваційних лікарських засобів, варто використовувати можливості для отримання фінансування внаслідок участі у європейських програмах підтримки інновацій. Наразі актуальним виглядає питання приєднання України до нової Рамкової програми з досліджень та інновацій «Горизонт Європа» на 2021 – 2027 роки. Для підтримки українських розробників лікарських засобів у пошуку фінансування для здійснення інноваційних проектів у ч. 5 ст. 5 Закону України «Про лікарські засоби» слід закріпити норму наступного змісту: «Органи влади України сприяють розробникам лікарських засобів у доступі до міжнародних програм підтримки інновацій».

Список використаної літератури

1. Вороніна І. С. Правова характеристика інноваційних лікарських засобів / І. С. Вороніна // Право та інновації. – 2015. – № 2 (10). – С. 49 – 54.
2. Ганноверська декларація принципів, які відносяться до програми EURIKA, ухвалена Міністерською конференцією 06 листопада 1985 року. Міністерство освіти і науки України. Офіційний сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/innovacijna-diyalnist-ta-transfer-tehnologij/mizhnarodna-programa-eureka/ukrayina-v-programi-eureka> (дата звернення: 16 квітня 2021 року).
3. Гончаренко О. А. Програмні засади реалізації правової політики ЄС у науково-технічній та інноваційній сферах / О. А. Гончаренко // Право та інновації – 2014. – № 4 (8). – С. 115 – 123.
4. Пашков В. М. Господарсько-правові засади розвитку інноваційних технологій у сфері охорони здоров'я / В. М. Пашков // Актуальні питання інноваційного розвитку. – 2011. – № 1. – С. 42 – 48.
5. Порядок проведення експертизи реєстраційних матеріалів на лікарські засоби, що подаються на державну реєстрацію

(перереєстрацію), а також експертизи матеріалів про внесення змін до реєстраційних матеріалів протягом дії реєстраційного посвідчення : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 26 серпня 2005 року № 426. Законодавство України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1069-05>.

6. Про ратифікацію Заяви про членство України в Міжнародній європейській інноваційній науково-технічній програмі «EUREKA» : Закон України від 01 жовтня 2008 року № 610-VI. Законодавство України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/610-17>.

7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року. Законодавство України. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

8. Угода між Україною і Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу Горизонт 2020 від 20 березня 2015 року. Законодавство України. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_018.

Микола ДУРМАН

*д. держ. упр., доцент, професор
кафедри державного управління
і місцевого самоврядування
Херсонський національний технічний університет*

Олена ДУРМАН

*к. держ. упр., доцент, доцент
кафедри державного управління
і місцевого самоврядування
Херсонський національний технічний університет*

СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ «УКРАЇНА – ЄС» В СФЕРІ КОНТРОЛЮ ЗА ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

Визначивши європейський вектор свого розвитку Україна 2014 року підписала політичну та економічну частину, а Верховна Рада України того ж року синхронно з Європейським парламентом ратифікувала Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про Асоціацію) [1]. Угода про Асоціацію прийшла на заміну Угоді про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною [2], яка була ратифікована ще 1994 року. Угода про Асоціацію розширює можливості співпраці, вказує напрямки, механізми, інструменти та форми цієї

співпраці, а також через Угоду про Поглиблену і всеохоплюючу зону вільної торгівлі між Україною та ЄС (ПВЗВТ) створює умови для гармонізації українських правил і регламентів, що стосуються бізнесу, у відповідність правилам і регламентам ЄС з метою забезпечення вільного руху товарів і послуг між двома сторонами та взаємного недискримінаційного ставлення до компаній, товарів і послуг на території України та ЄС.

Хоча Розділ IV «Торгівля і питання пов'язані з торгівлею», в якому визначається ПВЗВТ, займає більше двох третин тексту Угоди про Асоціацію, проте й інші розділи цього документу не менш важливі. У цьому дослідженні ми хотіли б розглянути стан виконання положень Розділу V «Економічне та секторальне співробітництво», який містить положення про умови, модальності та часові рамки гармонізації законодавства України та законодавства ЄС, зобов'язання України щодо реформування інституційної спроможності відповідних установ та принципи співробітництва між Україною, ЄС та його державами-членами у низці секторів економіки України та напрямків реалізації державної галузевої політики.

Україна, взявши на себе зобов'язання по гармонізації свого законодавства із відповідним законодавством ЄС планомірно йде по цьому шляху, ухвалюючи закони та затверджуючи відповідні їм підзаконні акти. Однією із сфер взаємодії українських та європейських колег є удосконалення сфери контролю за державними фінансами (внутрішній контроль та аудит).

Так, для визначення умов та порядку допуску аудиторів до провадження аудиторської діяльності Положення про Комісію з атестації погоджено Органом суспільного нагляду за аудиторською діяльністю та затверджено наказом Міністерства фінансів України [3]. Ця Комісія є постійно діючим колегіальним органом і працює на громадських засадах, а головною її задачею є прийняття рішення про визнання кваліфікаційної придатності особи до провадження аудиторської діяльності. Залучення громадськості та створення такого саморегульованого органу дає змогу зменшити суб'єктивізм при прийнятті рішення про надання особі кваліфікації аудитора, а також підвищує рівень проведення аудиторської діяльності, оскільки до складу аудиторів залучаються більш кваліфіковані особи.

Крім того, Міністерством фінансів України проводяться заходи, спрямовані на підвищення кваліфікації аудиторів з числа працівників державних органів влади [4]:

- у першому кварталі 2020 року проведено перший вебінар з циклу «Нові підходи до звітування про результати діяльності підрозділів внутрішнього аудиту» для понад 130 працівників підрозділів внутрішнього аудиту із 62 державних органів;
- у другому кварталі працівники Департаменту гармонізації

державного внутрішнього фінансового контролю взяли участь у 2-х вебінарах, організованих Центром підвищення кваліфікації (CEF, Словенія), та у вебінарі, організованому практикуючим співтовариством з внутрішнього аудиту РЕМРАЛ;

- вебінар на тему «Консультаційна роль внутрішнього аудиту» для керівників та працівників підрозділів внутрішнього аудиту державних органів (у навчальному заході взяли участь 28 працівників підрозділів внутрішнього аудиту із 19 державних органів);

- дистанційний онлайн-курс з основних засад внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту (участь у навчанні взяли 27 працівників підрозділів внутрішнього аудиту Мін'юсту, Казначейства, Держмитслужби, ДПС та ДФС);

- опрацьовано інформацію, отриману від 103 державних органів про кадровий склад підрозділів внутрішнього аудиту та визначено потребу щодо навчальних заходів у сфері внутрішнього аудиту на 2021 рік, які проводитимуться відповідно до Програми професійного розвитку внутрішніх аудиторів державного сектору України.

Вказані заходи дозволили розпочати пілотні проєкти з внутрішнього контролю та аудиту в Міністерстві освіти і науки України, в Державній службі України з надзвичайних ситуацій та в Міністерстві інфраструктури України, реалізація яких сприятиме росту професійної компетентності внутрішніх аудиторів, а також запровадженню кращих міжнародних практик у діяльність з внутрішнього аудиту державних органів влади.

Для надання методологічної, роз'яснювальної та консультаційної підтримки функцій внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту Департаментом гармонізації державного внутрішнього фінансового контролю Міністерства фінансів України підготовлено три посібники з питань внутрішнього аудиту, зокрема: новий методичний посібник «Ризик-орієнтоване планування діяльності з внутрішнього аудиту», новий посібник «Модель загальних компетенцій, навиків та знань» та оновлено «Методологічні вказівки з внутрішнього аудиту в державному секторі України».

Такий підхід дає можливість не тільки гармонізувати українське законодавство відповідно до положень Угоди про Асоціацію, але й розвивати фінансове управління і внутрішній контроль (аудит) в різних органах державної виконавчої влади, а також готувати висококласних фахівців із різних цільових груп (операційного керівництва, керівництва та працівників підрозділів фінансів/функцій другої лінії, та внутрішнього аудиту), які будуть мати сучасні знання та навички у цій сфері. Це, своєю чергою, підвищить ефективність використання державних фінансів, якість ухвалення управлінських рішень щодо їх розподілу та використання, а також підвищить прозорість діяльності органів державної влади як для громадян нашої країни, так і для наших контрагентів з країн Європейського Союзу.

Список використаної літератури

1. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1678-18>

2. Про ратифікацію Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами: Закон України від 10.11.1994 р. № 237/94-ВР

3. Про затвердження Положення про Комісію з атестації: наказ Міністерства фінансів України від 22.01.2020 р. № 20 (зареєстрований у Мін'юсті України від 05.03.2020 № 238/34521). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/z0238-20>

4. Звіти про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: Єдиний веб-портал органів виконавчої влади. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu/zviti-pro-vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu>

Катерина ПРОКОФ'ЄВА

к. філол. н., доцент, доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності НМетАУ,

Оксана РЕШЕТІЛОВА

к. пед. н., доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності НМетАУ

ВЗАЄМОДІЯ АРХІВІВ, БІБЛІОТЕК ТА МУЗЕЇВ У ПРОВІДНИХ КРАЇНАХ ЄВРОПИ

У сучасних умовах, що характеризуються посиленням глобалізаційних процесів, розвитком телекомунікацій та всесвітньої мережі Інтернет, постає питання про посилення взаємодії між установами, що накопичують, зберігають, структурують і поширюють здобутки інтелектуальної, духовної, історичної та культурної спадщини. Особливо активно в сучасних умовах відбувається співпраця бібліотек, архівів, музеїв у провідних країнах Європи. Проблема співпраці між ними є актуальною в Україні, оскільки формування середовища для комунікацій між цими установами значною мірою залежить від процесів кооперації щодо створення спільного електронного ресурсу, спрямованого на забезпечення доступності культурної спадщини, що зберігається в бібліотечних, музейних та архівних фондах. Основним завданням такої співпраці є ефективне використання колективних ресурсів. Це

зумовлює актуальність виявлення форм їх взаємодії на національному та міжнародному рівнях [1, с. 56].

Можна визначити такі основні форми взаємодії бібліотек, музеїв, архівів:

- створення на національному рівні спеціальних структур з метою координації спільних дій бібліотек, музеїв, архівів;
- реалізація спільних програм і проєктів;
- інтеграція електронних ресурсів;
- організація спільних соціально значущих акцій та заходів, спільних виставок, конференцій (табл.).

Табл.

Форми взаємодії бібліотек, музеїв, архівів

Країна	Співробітництво	Партнерство	Кооперація	Інше
Україна	Організація виставок; створення покажчиків; участь у заходах один одного	Формування ЕБ «Культура України»	Консорціум «Історична Волинь»	Конференції
РФ	Організація виставок; створення покажчиків, довідників; участь у заходах один одного	Проєкти: «Наукова спадщина»; «LibMeta»	Електронні енциклопедії; формування регіональних ресурсів	Конференції
Польща	Спільні заходи	Проєкт «МАК+»	Регіональні проєкти	Конференції
Німеччина	Спільні заходи	Національні проєкти «ВАМ»	Регіональні проєкти	Конференції
Велика Британія	Спільні заходи	Національні проєкти	Регіональні проєкти	Рада музеїв, бібліотек та архівів; конференції
Данія	Спільні заходи	Національні проєкти і програми	Регіональні проєкти	Комітет ALM; конференції
Норвегія	Спільні заходи	Національні проєкти; БД знань	Регіональні проєкти	Норвезький орган ALM-utvikling; конференції
Фінляндія	Спільні заходи	Національні проєкти і програми	Регіональні проєкти	Група e-KAM; конференції
Швеція	Спільні заходи	Національні проєкти і програми	Регіональні проєкти	Конференції

Дані таблиці свідчать, що для організації та підтримки взаємодії бібліотек, музеїв та архівів у зарубіжних країнах, зокрема у Великобританії, Данії, Норвегії, створено спеціальні органи. Одним із таких органів є Рада музеїв, бібліотек та архівів у Великобританії (MLAC), створена в 1936 році з метою подолання комунікаційних бар'єрів, пов'язаних із відмінностями у діяльності закладів трьох секторів. Значний досвід в організації системних зв'язків між бібліотечними, музейними й архівними закладами має Спільний комітет архівів, бібліотек і музеїв у США, який об'єднує з 1970 року представників професійних об'єднань: Товариства американських архіваріусів (SAA), Американської бібліотечної асоціації (ALA) й Американської асоціації музеїв (AAM) [2, с. 106].

У Данії та Норвегії створено спеціальні комітети – ALM та ALM-utvikling відповідно, діяльність яких спрямована на:

- консолідацію зусиль бібліотек, музеїв, архівів щодо спільного розміщення архівних документів, бібліотечних інформаційних ресурсів та музейних об'єктів у електронному просторі й організації доступу до них;

- їх участь у збереженні культурної спадщини;

- вироблення спільних рішень у напрямі стандартизації спільних електронних ресурсів;

- координацію спільних дій.

Крім цього, слід зазначити, що норвезький комітет ALM-utvikling є посередницьким органом взаємодії бібліотек, музеїв, архівів між скандинавськими країнами. Для кооперації зусиль бібліотечних, музейних та архівних працівників у Фінляндії також створено спеціальну групу e-KAM, у якій виокремлено дві підгрупи: діяльність першої спрямована на відбір документів та визначення пріоритетів оцифрування; друга – відповідальна за прийняття рішень щодо фінансування проєктів [3].

Найпоширенішою формою взаємодії бібліотек, музеїв, архівів в умовах розвитку сучасних інформаційних технологій, електронних комунікацій є інтеграція їх інформаційних ресурсів. Процеси інтеграції відбуваються на місцевому, регіональному, державному й міждержавному рівнях у всіх країнах. Це пов'язано із суспільним розумінням необхідності збереження культурної спадщини на засадах оцифрування бібліотечних, музейних і архівних фондів; створення комфортного середовища для використання інформаційних ресурсів бібліотек, музеїв та архівів; розширення їх спільної краєзнавчої діяльності.

У більшості європейських країн посилюються процеси інтеграції інформаційно-ресурсної складової бібліотек, музеїв, архівів у межах міжнародних та національних програм і проєктів. Наприклад, протягом декількох років реалізується інтернаціональний проєкт «Електронна бібліотека без кордонів», у якому беруть участь музеї й бібліотеки Фінляндії, Норвегії та інших країн.

Слід також зазначити, що на державному рівні приймаються урядові програми щодо формування єдиного цифрового ландшафту культурної спадщини, зокрема: у 2010 р. в Польщі була ухвалена програма «Культура+», в межах якої реалізується проєкт «МАК+», спрямований на забезпечення доступу до оцифрованих документів і бібліографічних БД; в Україні метою Державної цільової національної культурної програми створення єдиної інформаційно-бібліотечної системи «Бібліотека ХХІ» з 2011 р. визначено підвищення ефективності використання, забезпечення доступності культурної спадщини, що зберігається в бібліотечних, музейних та архівних фондах.

Тобто основним аспектом взаємодії бібліотек, музеїв та архівів визнано інтеграцію їх інформаційних ресурсів, зосереджених в інформаційно-комунікаційних структурах, різноманітних за джерелом, датою створення, способами передавання й поширення, призначенням, змістом, обсягом, доступністю, режимом використання, рівнем сприймання, формою подання, структурними елементами культурного явища чи події тощо.

Безперечно, інтеграційні процеси бібліотек, музеїв, архівів найчіткіше виявляються у: поєднанні потоків різної інформації; взаємодоповнюваності їх ресурсів на державному, міждержавному, регіональному та місцевому рівнях; поглибленні процесів формування інформаційного середовища культурної та наукової спадщини; підвищенні рівня краєзнавства.

Список використаної літератури

1. Ильганаева В. А. Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность): словарь-справочник: [Текст] / В. А. Ильганаева. – Х. : КП «Городская типография», 2009. – 392 с.

2. Чечикова Ю. С. Проекты оцифровки библиотечных и музейных коллекций в Финляндии / Ю. С. Чечикова // Библиотечноеведение. – 2009. – № 1. – С. 95 – 100.

3. Шемаев С. О. Взаємодія бібліотек, музеїв, архівів у комунікаційному просторі України. / О. С. Шемаев. – Режим доступу: http://www.ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/specrada/specrada/old_2017/Shemaev/disShemaev.pdf

Олександр РАКША

начальник управління
зовнішньоекономічної діяльності
Дніпропетровської ОДА

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ТА ІНВЕСТИЦІЙНІ ВІДНОСИНИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Табл.

Динаміка показників зовнішньої торгівлі товарами
та послугами області з країнами ЄС у 2016 – 2020 роках
(млн дол. США)

	2016	2017	2018	2019	2020
Зовнішньо-торговельний оборот	3147,0	4055,7	4575,3	4506,0	3905,5
Експорт	1713,6	2370,3	2804,3	2620,5	2116,0
Імпорт	1433,4	1685,4	1771,0	1885,5	1789,5
Сальдо	+280,2	+684,9	+1033,3	+735,0	+326,5

У 2020 році обсяг зовнішньоторговельного обороту товарів та послуг області з країнами ЄС зменшився на 13,3% у порівнянні з попереднім роком, експорту – на 19,3 %, імпорту – на 5,1 %.

На область припадало 8,1 % загального торговельного обороту товарів та послуг України з країнами ЄС, у тому числі 9,7 % експортних та 6,8 % імпортних операцій.

Обсяг експорту товарів зменшився у порівнянні 2019 роком на 19,9% і склав 2030,5 млн дол. США:

- 10,9% у загальному обсязі експорту товарів України до країн ЄС;
- 26,7% у загальнообласному обсязі експортованих товарів.

З області до країн ЄС експортувалися: руди, шлак і зола – 39,8 % (від загального обсягу експорту товарів з області до ЄС); чорні метали – 25,0 %; вироби з чорних металів – 10,9 %; палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки – 11,4 %; жири та олії тваринного або рослинного походження – 3,2 %; залізничні локомотиви – 1,6 %; добрива – 0,4 %.

Обсяг імпорту товарів зменшився на 4,1 % у порівнянні з 2019 роком і склав 1628,4 млн дол. США:

- 6,9% у загальному обсязі імпорту товарів з країн ЄС до України;
- 35,1% у загальнообласному обсязі імпортованих товарів.

До області з країн ЄС імпортувалися: фармацевтична продукція –

17,7 % (від загального обсягу імпорту товарів з ЄС до області); палива мінеральні, нафта та продукти її перегонки – 14,6 %; реактори ядерні, котли, машини – 14,6 %; пластмаси, полімерні матеріали – 5,9 %; електричні машини – 4,6 %; засоби наземного транспорту, крім залізничного – 3,2 %; папір та картон – 3,1 %; чорні метали – 2,3 %; вироби з чорних металів – 2,1 %; екстракти дубильні – 1,9 %.

Найбільші обсяги експортно-імпортних товарних операцій здійснювались з такими країнами ЄС:

Назва країни	Експорт		Імпорт		Сальдо
	2020 рік тис. дол. США	у % до попер. року	2020 рік тис. дол. США	у % до попер. року	
Всього, у тому числі:	2030523,5	80,1↓	1628412,0	95,9↓	402111,5
Польща	531909,6	86,8↓	240438,5	109,3↑	291471,1
Румунія	219788,1	88,6↓	15371,0	121,2↑	204417,1
Чехія	201953,7	77,8↓	66902,0	93,5↓	135051,7
Болгарія	167422,9	168,9↑	26010,3	71,5↓	141412,6
Італія	166226,1	82,5↓	149445,8	71,0↓	16780,3
Німеччина	158657,8	102,1↑	316244,3	87,3↓	-157586,6
Словаччина	112303,6	43,3↓	41947,0	50,6↓	70356,6
Нідерланди	95979,1	78,7↓	55629,7	103,8↑	40349,4
Іспанія	70125,7	83,8↓	61875,8	104,1↑	8249,9
Бельгія	61552,9	193,9↑	45990,2	114,9↑	15562,7
Франція	52401,6	135,3↑	89139,9	100,7↑	-36738,3
Угорщина	50679,3	23,6↓	71472,7	119,8↑	-20793,4
Австрія	26791,3	91,9↓	36882,0	76,2↓	-10090,7
Литва	23905,8	66,4↓	46985,4	131,3↑	-23079,5
Велика Британія	16307,3	39,8↓	44201,4	107,9↑	-27894,1

Інвестиційна діяльність

Станом на 31.12.2020 в економіку регіону залучено прямих іноземних інвестицій в обсязі 4722,1 млн дол. США, у тому числі з країн ЄС на суму 4437,3 млн дол. США (94,0 % від загального обсягу внесених інвестицій).

Інвестиції залучено із 24 країн ЄС. Найбільші обсяги інвестицій надійшли з Кіпру – 2012,9 млн дол. США (45,4 % від загального обсягу внесених іноземних інвестицій з країн ЄС), Нідерландів – 1723,4 млн дол. США (38,8 %) та Німеччини – 585,6 млн дол. США (13,2 %).

УТВЕРДЖЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ З ЄС

Інтеграція у європейський політичний, економічний та правовий простір з метою набуття членства у ЄС є однією з основних засад зовнішньої політики України, що визначено законом «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [2]. Історичною датою для України стала синхронна ратифікація Верховною Радою України та Європейським Парламентом Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами (далі – «Угода про асоціацію») 16 вересня 2014 р.

Однією з основоположних статей Угоди про асоціацію є ст. 14 «Верховенство права та повага до прав людини і основоположних свобод», яка передбачає, що в «рамках співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки Сторони надають особливого значення утвердженню верховенства права та укріпленню інституцій усіх рівнів у сфері управління загалом та правоохоронних і судових органів зокрема». Україна та ЄС визначили основні пріоритети, зокрема, у сферах реформування Конституції, судової та правоохоронної систем, виборчого законодавства, протидії корупції, державного управління, економіки та системи оподаткування, які є для України найголовнішими напрямками реформ. У частині Угоди «Юстиція, свобода і безпека» визначені напрямки взаємодії у відповідних сферах. Важливою метою співробітництва є утвердження верховенства права та зміцнення відповідних інституцій, зокрема у сфері правоохоронної діяльності та встановлення правосуддя, насамперед зміцнення судової системи, покращення її ефективності, гарантування її незалежності та неупередженості [5].

Інституційна спроможність судової системи являє собою її здатність ефективно та прозоро виконувати свої функції через забезпечення належного рівня нормативного регулювання, а також структурних, організаційних та технічних систем, процесів та ресурсів. Оскільки зміцнення судової системи, покращення її ефективності, гарантування її незалежності та неупередженості означені в Угоді про асоціацію як мета міжнародного співробітництва, посилення інституційної спроможності судової системи України є саме тією необхідною мірою, спрямованою на досягнення окресленої мети.

Елементами інституційної спроможності судової системи України є: структурна побудова судової системи; законодавче та нормативне забезпечення; фінансові ресурси; кадрове забезпечення; організаційна автономія судів та незалежність суддів; співробітництво між судовими

органами та зовнішні відносини; управлінські системи та практики, керівництво та судове адміністрування; навчання та підтримання кваліфікації як суддів, так і працівників апарату судів; судове самоуправління; імплементація новітніх технік та технологій тощо.

З метою досягнення завдань, визначених в Угоді про асоціацію, у січні 2015 року Президент України схвалив Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» (далі – «Стратегія»), якою визначено мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України. Зазначено, що визначальною основою безпеки має стати забезпечення чесного і неупередженого правосуддя. Наголошено на першочерговості реалізації за вектором безпеки судової реформи [4]. Забезпечення вектору безпеки належить до фундаментальних проблем теорії безпекових систем, вирішення якої залежить від розуміння чинників досконалості державного механізму [1, с. 1].

30.12.2020 на розгляд Президентів України передано Стратегію сталого розвитку судової системи на 2021 – 2025 роки. Дана Стратегія розроблена Комісією з питань правової реформи із залученням представників експертного середовища, Вищої ради правосуддя та Верховного Суду та встановлює пріоритети вдосконалення органів правосуддя – системи судоустрою, судочинства та певних інститутів правосуддя як на рівні законодавчих змін, так і на рівні впровадження першочергових невідкладних заходів [3].

Цей документ охоплює п'ять основних напрямів у системі правосуддя, які планується реформувати, а саме:

- покращення доступу громадян до правосуддя (передбачає аудит системи місцевих судів, перегляд їх мережі з урахуванням адміністративно-територіальної реформи, економічної обґрунтованості та попиту на судові послуги);

- вдосконалення процесу судочинства (включає, зокрема, швидкий розвиток електронного судочинства, запровадження можливості розгляду в режимі онлайн певних категорій справ, а також удосконалення інститутів альтернативного вирішення спорів, тощо);

- діяльність Верховного Суду (стосується питань вдосконалення інституту зразкової справи, запровадження інституту пілотного (модельного) рішення Верховного Суду, вдосконалення порядку звернення Верховного Суду до ЄСПЛ для запиту консультативних висновків з принципових питань, вирішення проблеми статусу суддів вищих судів, які припинили діяльність та ліквідуються, тощо);

- зміцнення судової незалежності та підзвітності (охоплює питання оптимізації системи органів судової влади шляхом створення автономних кадрового та дисциплінарного органів, удосконалення механізмів перевірки доброчесності членів органів суддівського врядування, реорганізації Державної судової адміністрації, тощо);

– забезпечення суддівської кар'єри та відповідальності суддів (передбачає вдосконалення кваліфікаційних вимог та процедури добору кандидатів на посаду судді місцевого суду, послідовність підходів у дисциплінарній практиці щодо аналогічних порушень, відновлення інституту відповідальності суддів за постановлення завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови та інші заходи).

Наведені напрями є складовими інституційної спроможності судової системи, а тому можна стверджувати, що впровадження першочергових невідкладних заходів з реформування судової системи стане значним вкладом в посилення її інституційної спроможності, що і є реалізацією завдань Угоди про асоціацію України з ЄС.

Список використаної літератури

1. Белевцева В.В. Адміністративно-правові режими у сфері державної безпеки України: автореф. дис... д. юрид. наук: 12.00.07 / В.В. Белевцева; Відкритий міжнарод. ун-тет розвитку людини «Україна». – К., 2015. – 40 с.

2. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#n153>

3. Мамченко Н. Стало відомо, що передбачає фінальна версія Стратегії розвитку органів правосуддя / Н. Мамченко // Судово-юридична газета. – Режим доступу : https://sud.ua/ru/news/publication/195932-stalo-vidomo-scho-peredbachaye-finalna-versiya-strategiyi-rozvitku-organiv-pravosuddya?fbclid=IwAR3R3dmNtG7hDXtnulBnFiiC-Q8hSoj_LEwP5vJg3mmz6JsteONy9BK1e6M

4. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

Наталія ТІШКОВА

*к. держ. упр., начальник відділу
у Департаменті екології та природних
ресурсів Дніпропетровської ОДА*

СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

З метою забезпечення досягнення Стратегічної цілі «Екологічна та енергетична безпека» розроблено Дніпропетровську обласну комплексну програму (стратегію) екологічної безпеки та запобігання змінам клімату

на 2016 – 2025 роки (далі – Програма), яку затверджено рішенням Дніпропетровської обласної ради від 21.10.2015 № 680-34/VI (зі змінами). Головною метою Програми є створення екологічно безпечних та комфортних умов для життя населення Дніпропетровської області.

Одним із перспективних напрямів дій Програми є розбудова та вдосконалення регіональної системи моніторингу навколишнього природного середовища. За період дії Програми загальний обсяг бюджетного фінансування за цим напрямом склав понад 70 млн грн.

З метою удосконалення мережі спостережень за станом атмосферного повітря та практичного впровадження системи регіонального моніторингу навколишнього природного середовища у рамках Програми за рахунок коштів обласного бюджету розроблено регіональний проєкт «Організація, розбудова та удосконалення регіональної автоматизованої мережі спостережень за станом атмосферного повітря Дніпропетровської області» (далі – Проєкт), який дозволив визначити та обґрунтувати необхідну кількість стаціонарних постів спостереження, місця їх розташування, а також індивідуальний перелік забруднюючих речовин, що мають підлягати контролю.

У рамках Проєкту одночасно здійснюється встановлення у містах області автоматизованих постів спостереження за станом атмосферного повітря безпосередньо у житлових зонах. Так, на території області вже встановлено 15 автоматизованих постів спостереження, які дають змогу цілодобово у режимі реального часу відстежувати ситуацію стосовно концентрації в атмосфері забруднюючих речовин (двооксид сірки (SO₂); двооксид азоту (NO₂); оксид вуглецю (CO); сірководень (H₂S); озон (O₃); аміак (NH₃); дрібнодисперсний пил (PM₁₀); дрібнодисперсний пил (PM_{2,5})), а також метео- та радіаційних параметрів. Обладнання знаходиться на балансі КП «ЦЕНТР ЕКОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ» Дніпропетровської обласної ради.

Дані – у відкритому доступі на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних (<https://data.gov.ua>). Крім того, за сприяння департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, вперше на офіційному веб-сайті Дніпропетровської облдержадміністрації (<https://adm.dp.gov.ua> – Екомоніторинг) у відкритому доступі запроваджено механізм online трансляції даних щодо стану атмосферного повітря у наступних містах області: Дніпро, Кам'янське, Жовті Води, Зеленодольськ, Нікополь, Павлоград, Покров. Відтепер кожен мешканець області зможе відстежувати ситуацію зі станом атмосферного повітря у режимі реального часу. Інформація оновлюється кожні дві хвилини.

Систематичні спостереження за станом атмосферного повітря у межах Дніпропетровської області також здійснюються на постах спостереження, що належать Дніпропетровському регіональному центру з гідрометеорології (12), виконавчим комітетам Дніпровської,

Криворізької і Кам'янської міських рад (12) та основним підприємствам-забруднювачам (44). Загалом існуюча мережа спостережень за станом атмосферного повітря в Дніпропетровській області складається з 83-х постів спостереження, з яких 60 – автоматизовані, 23 – неавтоматизовані.

Роботи із розбудови мережі спостережень за станом атмосферного повітря планується продовжувати з тим, щоб повністю охопити територію області автоматизованими приладами. Протягом 2020 року за рахунок коштів обласного бюджету, передбачених на здійснення природоохоронних заходів, придбано та обладнано також референтну станцію аналізу якості поверхневих вод. Крім того, в області функціонують три мобільні лабораторії, які дозволяють здійснювати оперативні спостереження за станом атмосферного повітря у будь-якій точці Дніпропетровщини.

Також, за ініціатииви департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, у 2020 році в області реалізовано проєкт «Створення регіональної інформаційно-аналітичної системи моніторингу навколишнього природного середовища» (далі – Система). Метою є забезпечення системи постійного контролю за станом навколишнього природного середовища у регіоні з надмірним рівнем техногенного навантаження задля створення сприятливих та екологічно безпечних умов життєдіяльності громадян.

У результаті створено єдину інтерактивну мапу щодо стану атмосферного повітря Дніпропетровської області на основі відображення інформації в online режимі від автоматизованих постів спостереження. Мапа знаходиться у відкритому доступі як для органів влади, так і для громадськості. Крім того, інформаційні шари Системи містять дані щодо стану поверхневих вод, відходів, родовищ корисних копалин та природно-заповідного фонду. Наразі Система працює у тестовому режимі (<https://ecosystem.dp.gov.ua/>).

На постійній основі департаментом екології та природних ресурсів облдержадміністрації запроваджено підготовку щотижневих інформаційно-аналітичних оглядів щодо стану атмосферного повітря Дніпропетровської області, які також оприлюднюються на офіційному веб-сайті Дніпропетровської облдержадміністрації. Розвиток системи екомоніторингу в області виходить на якісно новий рівень. Такий проєкт є вкрай актуальним для промислового регіону з надмірним рівнем техногенного навантаження.

Христина ХАЩИНА

к. соц. комун.,

магістр ПУА ХарPI НАДУ

ОСОБЛИВОСТІ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Динамічні інтеграційні процеси в Європі є однією з провідних тенденцій сучасного світового розвитку. Одним із пріоритетів Європейського Союзу після розширення стало створення узгодженого, цілісного мислення щодо співпраці з Україною – державою, яка безпосередньо межує з країнами-членами ЄС.

Двостороння співпраця повинна бути організована навколо механізму Плану дій, обговореного і затвердженого обома партнерськими сторонами. Отже, після ухвалення Плану дій вперше українські політичні й економічні реформи були чітко прив'язані до стратегічної мети держави – інтеграції з об'єднаною Європою. План дій Україна – ЄС запропонував дуже потрібні керівні принципи і фокус для внутрішньої політики держави [2, с. 18].

21 лютого 2005 р. Україна і ЄС прийняли спільний План дій, спрямований на розвиток тісніших відносин. Виконання Плану дій було необхідним передусім для України.

Це можна стверджувати з таких причин:

- виконання потрібне для внутрішніх перетворень в Україні, незалежно від того, як це вплине на стратегічну мету вступу до ЄС;

- виконання Плану дій мало продемонструвати, що Україна остаточно відмовилася від політики декларацій і перейшла до практичних дій з комплексного реформування владних інститутів, судової системи, а також ринкових економічних реформ;

- виконання Плану дій відкриває двері для укладення посиленої угоди. Ця угода, як зазначається в документах ЄС, має бути в межах політики сусідства, але не охоплює ширших можливостей;

- чітке визначення намірів і зобов'язань дасть змогу здійснювати моніторинг їх належного виконання, а відтак – сподіватися на прискорення внутрішніх трансформацій і зближення України з ЄС [2, с. 16].

Загалом, вибір Європейського вектору розвитку для України означає рух у напрямку європейської цивілізаційної моделі, що передбачає складний демократичний перехід до політично організованого, відповідального суспільства нової якості, в якому поступово підвищується рівень ділової активності та політичної участі громадян, забезпечення їхніх прав і свобод, формується нова структура соціального простору.

Таким чином, сучасна Україна – це європейська держава, яка прагне до того, щоб зайняти відповідне її потенціалу місце в європейській і світовій політиці, тому в ході формування своєї зовнішньої політики

Україна приділяє значну увагу відносинам з європейськими політичними інститутами. Основні засади і зміст політики Європейського Союзу щодо України визначається положеннями Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Варто зазначити, 16 вересня 2014 р. Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію. Завершення Україною та ЄС усіх необхідних внутрішніх процедур дозволило розпочати з 1 листопада 2014 року тимчасове застосування значної частини Угоди про асоціацію на період до набуття нею чинності у повному обсязі після завершення процесу ратифікації усіма державами-членами ЄС. З 1 вересня 2017 р. Угода почала застосовуватися у повному обсязі. Укладення Угоди про асоціацію формує договірно-правову основу співробітництва України та ЄС на середньострокову перспективу.

Угодою про асоціацію передбачено підтримання регулярного діалогу на найвищому рівні у формі щорічних самітів, а також створення нових постійних органів двостороннього співробітництва – Рада асоціації, Комітет асоціації, Комітет асоціації у торговельному форматі, галузеві підкомітети Комітету асоціації, Парламентський комітет асоціації та Платформа громадянського суспільства.

Угода про асоціацію між ЄС та Україною визначає структуру і склад спільних інститутів асоціації. Мета поглибленого політичного діалогу між ЄС і Україною зумовлює існування інституційної структури: Рада, Комітет і Парламентський комітет.

Урядова система координації та організації виконання угоди про асоціацію України і ЄС представлена як система у трьох вимірах:

– інституційному та функціональному – як структури та посади всередині системи виконавчої влади, їх завдання і функції, та ролі в процесі організації роботи двосторонніх органів Асоціації;

– програмному – як от сукупність планів заходів для виконання згадуваної угоди та впровадження норм права ЄС, передбачених додатками до цієї угоди.

Інституційна та функціональна складові системи координації в гільці виконавчої влади складається з таких рівнів:

– Кабінет Міністрів України, який спрямовує, координує та контролює діяльність міністерств та інших центральних органів виконавчої влади;

– Урядовий комітет з питань економічної політики та європейської інтеграції;

– Урядовий офіс з питань європейської інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, який виконує низку функцій щодо координації, моніторингу та контролю підготовки й виконання програмних документів, експертизи проектів нормативно-правових актів, а також здійснює функції секретаріату Ради та Комітету Асоціації Україна ЄС [3, с. 102].

У політичному, культурному та торгово-економічному відношеннях

Україна та держави ЄС були пов'язані один з одним вже багато століть. У даний час відносини між Україною та ЄС стають більш насиченими та різноманітними. ЄС займає одне з найважливіших місць в українських економічних аспектах, а саме: торговельно, інвестиційно науково-технічне та культурне співробітництво; реалізацію спільних проектів у сферах здійснення гуманітарних програм, безпеки, охорони навколишнього середовища та стратегічного планування [1, с. 43].

У контексті вступу нових держав до ЄС найбільш важливим питанням є взаємини України та Євросоюзу. Таким чином, триватиме продовження енергетичного діалогу, співпраці в інвестиційній сфері, гармонізація законодавства, а також вдосконалення технічних та екологічних норм і стандартів. Значну роль для успішної інтеграції України до спільного європейського економічного простору буде відігравати: розширення доступу до ринку ЄС; оптимізація митного режиму; реалізація спільних з ЄС проектів у сфері технологічного співробітництва тощо.

Список використаної літератури

1. Лікарчук Д. С. Європейський Союз та Україна: Перспективи та проблеми адаптації / Д. С. Лікарчук // Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. – 2019. – № 3. – С. 41 – 48.

2. Малік Я. Плани дій Україна ЄС як інструменти забезпечення європейської інтеграції / Я. Малік, О. Парилляк // Ефективність державного управління. – 2015. – № 42. – С. 13 – 20.

3. Панфілова Т. Організація виконання угоди про асоціацію з ЄС в Україні / Т. Панфілова // Ефективність державного управління. – 2017. – № 3. – С. 98 – 103.

Грига ХОЖИЛО

д. держ. упр., професор кафедри

державного управління

та місцевого самоврядування ДРІДУ НАДУ

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ ЯК СКЛADOVA УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Імплементация у 2014 році Угоди про Асоціацію України з Європейським Союзом поставила перед українською державою низку державних зобов'язань, виконання у повному обсязі яких надає гарантії щодо інтеграції української держави до спільноти розвинених європейських країн [6]. Прийняттям цього документу Україна демонструє на міжнародній арені рішучу позицію щодо впровадження засад політичної асоціації та економічної інтеграції.

Окремою сферою державних зобов'язань виступають зобов'язання у сфері охорони здоров'я, а точніше у сфері формування, підтримки та розвитку системи громадського здоров'я – глава 22 «Громадське здоров'я» розділ V «Економічне та галузеве співробітництво» Угоди [6]. Підписання міжнародної Угоди стало могутнім поштовхом для проведення масштабних реформ у багатьох сферах суспільного життя, і зокрема у сфері охорони здоров'я як пріоритетного напрямку державної проєвропейської політики [4].

Разом з тим, слід зазначити, що прийняття державної стратегії реформування вітчизняної системи охорони здоров'я за змістом основних напрямків не завжди корелює із змістом державних зобов'язань, що прописані в Угоді про Асоціацію. Так, при визначенні цілей реформування системи охорони здоров'я на національному рівні вказано, що системні реформи мають на меті здійснення кардинального реформування, спрямованого на створення системи, орієнтованої на пацієнта та спроможної забезпечити медичне обслуговування для всіх громадян України на рівні розвинутих європейських держав. В той же час метою міжнародного співробітництва в галузі охорони здоров'я в рамках Угоди визначено підвищення рівня безпеки та захисту здоров'я людини як передумови сталого розвитку та економічного зростання. Тобто галузь охорони здоров'я в контексті міжнародного виміру розглядається як безпекова та економічна категорія, в той час як національний вимір державної політики у цій галузі є більш зорієнтованим на розвиток сервісної моделі системи охорони здоров'я – надання медичних послуг в рамках пацієнт-орієнтованої моделі здоровоохоронної системи.

У статті 427 Угоди про Асоціацію визначено, що найголовнішим пріоритетним державним завданням є розвиток системи первинної медико-санітарної допомоги та навчання персоналу [6]. І тут треба зазначити, що першу частину цього завдання українська держава успішно виконує. Свідченням цього є висновки експертів ВООЗ, які підготували розширений звіт про моніторинг впровадження реформ первинної ланки системи охорони здоров'я в Україні у 2019 році [5]. Проведена медична реформа первинної ланки в Україні, як зазначають міжнародні експерти, повністю відповідає стандартам реформування цієї галузі, які прийнято для країн Європейського Союзу, а її проміжні результати 2016–2019 рр. є комплементарними до кращих європейських практик у сфері реформування первинної ланки системи охорони здоров'я.

Схвальної оцінки експертів дістала й реформа фінансування медичної допомоги, яка впроваджувалась за активної участі українського уряду та профільного міністерства. Задля цього було прийнято спеціальний закон [1], який змінював порядок надходження та розподілу державних коштів через нового суб'єкта публічного управління (Національна служба здоров'я України) на принципах забезпечення

державних гарантій якості та доступності медичних послуг для всіх громадян України. Водночас слід наголосити, що нова інституція створена та функціонує як відокремлений підрозділ профільного міністерства. Національна служба здоров'я України – це суб'єкт центрального рівня управління, який реалізує державну політику у сфері державних фінансових гарантій щодо медичного обслуговування населення [3]. Однак, діяльність служби спрямовується і координується урядом держави через профільного міністра. І ось тут саме є та відмінність інституційного середовища формування та реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я, яка майже не зустрічається у країнах ЄС, адже там відсутня відомча залежність суб'єкта, який розподіляє суспільні кошти між надавачами медичних послуг.

Слід також навести перелік інших міжнародних зобов'язань у сфері громадського здоров'я, які українська держава повинна виконати у найближчий час:

- попередження і контроль над інфекційними та неінфекційними хворобами;
- якість та безпечність субстанцій людського походження, зокрема крові, тканини та клітин;
- розвиток системи охорони здоров'я матері і дитини, а також розв'язання низки проблем у таких напрямках як психічне здоров'я, алкогольна, наркотична та тютюнова залежність тощо.

Нажаль, поки що в Україні всі вищезазначені проблеми знаходяться на стадії опрацювання та підготовки до впровадження через головну, на наш погляд, перешкоду, – затримку з прийняттям закону України «Про систему громадського здоров'я». Проєкт закону було підготовлено профільним комітетом Верховної Ради України та подано на розгляд народних депутатів ще у вересні 2020 року. В лютому 2021 року Проєкт закону було прийнято за основу. Основний зміст цього документу окреслює правові, організаційні, економічні та соціальні засади функціонування системи громадського здоров'я в Україні. Більш того, у цьому Проєкті закону уперше в історії незалежності української держави розмежовуються повноваження уряду, МОЗ України, інших центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в системі публічного управління громадським здоров'ям. За Проєктом, громадське здоров'я це окрема сфера знань та організована діяльність суб'єктів у системі громадського здоров'я щодо зміцнення здоров'я, запобігання хворобам та збільшення тривалості життя. Законопроєкт передбачає й внесення змін в систему безпекової складової громадського здоров'я, а саме визначає основні засади здійснення оперативної функції моніторингу, готовності і реагування на небезпечні чинники та надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я, на засадах забезпечення своєчасності реагування задля локалізації та ліквідації

таких загроз. Все це є вкрай актуальним державним завданням в період пандемії COVID19.

Отже, пришвидшення процедури прийняття вищезазначеного закону дозволить українській державі в повному обсязі реалізувати взяті зобов'язання в контексті угоди пор Асоціацію щодо розвитку системи громадського здоров'я, а також буде сприяти досягненню цілей сталого розвитку української держави, зміцненню її соціально-економічного потенціалу на основі правового врегулювання суспільних відносини у сфері громадського здоров'я.

Список використаної літератури

1. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19.10.2017 р. № 2168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text>.
2. Про систему громадського здоров'я: проєкт закону від 21.09.2020 р. №4142. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4142&skl=10
3. Про утворення Національної служби здоров'я України: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1101. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1101-2017-%D0%BF#Text>
4. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>.
5. Україна: огляд реформи фінансування системи охорони здоров'я 2016 – 2019: спільний звіт ВООЗ та Світового Банку. URL: https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0018/425340/WHO-WB-Joint-Report_UKR_Full-report_Web.pdf
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: закон України від 30.11.2015 р. № 984_011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

СЕКЦІЯ 3

Публічне управління та публічна служба в країнах ЄС: досвід для України

Грина АЛЬ-АТТІ

доктор філософії у галузі

«Публічне управління та адміністрування»

МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ДОКУМЕНТИ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Національна система публічного управління в останні роки зазнала значних трансформацій, які пов'язані з євро інтеграційним курсом України, а також глобалізаційними процесами, що відбуваються у світовому співтоваристві.

Таким чином, актуалізується проблема систематизація міжнародних нормативно-правових актів, які впливають на сучасне нормативно-правове поле України та спрямовані на суттєві трансформації, модернізації системи публічного управління.

Згідно з даними Всесвітнього економічного форуму, Україна займає 115 місце з 131 країн за показником розвитку державних, суспільних і приватних інституцій. Згідно з рейтингом рівня корупції у різних державах світу, який проводить «Трансперенсі інтернешнл», глобальна неурядова організація, що займається питаннями протидії корупції, Україна займає 134 місце з 180 [1]. Рекомендація Всесвітнього економічного форуму – реформа у цій сфері має – стати пріоритетною для України.

Водночас, система повинна трансформуватися сама, щоб унеможливити розвиток корупції в національному суспільстві.

Перші спроби системної перебувати публічного управління були пов'язані з Концепцією адміністративної реформи, але спроби проведення реформи були зосереджені лише на центральному рівні. Протягом 1997 – 1999 рр. для реформування адміністративної системи України Президент Л. Кучма підписав понад 100 указів, розпоряджень, доручень, а Кабінет Міністрів України розробив близько 300 програм. І хоча бюджетні витрати на утримання органів центральної влади за цей період збільшилися вдвічі, соціально-економічна ситуація в Україні кардинально не покращувалася [2]. Були прийняті: Указ Президента України від 15 грудня 1999 року № 1572 «Про систему центральних органів виконавчої влади», Указ Президента України від 15 грудня 1999 року № 1573 «Про зміни у структурі центральних органів виконавчої влади», Указ Президент України від 15 грудня 1999 року № 1574 «Про склад Кабінету Міністрів України» [3, с. 47]. Політики та науковці схиляюся до думки,

що ця реформа мала несистемний характер, так і не зачепила питання децентралізації й точно не забезпечила краще функціонування всієї системи органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Формування нормативно-правової основи публічного управління розпочалося із нормативно-правового забезпечення децентралізації влади, тому що це питання постало першим у процесі вдосконалення системи управління. Децентралізація з самого початку сприймалася як розширення повноважень і зміцнення місцевого самоврядування, що вимагало розроблення відповідного правового механізму забезпечення цього процесу.

У 1985 р. було прийнято Європейську хартію місцевого самоврядування, у преамбулі до якої в контексті децентралізації влади відзначалося, що органи місцевого самоврядування є однією з головних підвалин будь-якого демократичного режиму, право громадян на участь в управлінні державними справами є одним з демократичних принципів і це право найбільш безпосередньо може здійснюватися саме на місцевому рівні, а існування органів місцевого самоврядування, наділених реальними повноваженнями, може забезпечити ефективно й близько до громадянина управління. Тому охорона і посилення місцевого самоврядування в різних країнах Європи визнавалися важливим внеском у розбудову Європи на принципах демократії і децентралізації влади [4]. Отже, Європейська хартія місцевого самоврядування, зосереджуючи основну увагу на питаннях нормативного врегулювання процесу децентралізації влади, разом із тим прогностично вказала й на головну ознаку майбутньої системи управління – близькість до громадянина, тобто відкритість, публічність [4].

У Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи «Про участь громадян у місцевому публічному житті» від 06.12.2001 р. були окреслені нові тенденції в контексті формування публічного управління на засадах децентралізації влади в Європі. Зокрема наголошено: громадяни є осереддям демократії; свідомі своїх громадських обов'язків, вони становлять життєву силу будь-якої демократичної системи; місцева демократія є одним з наріжних каменів демократії в країнах Європи і має функціонувати в контексті, який висуває нові проблеми, що є наслідком структурних і функціональних змін в організації місцевих урядів; місцева політика змінює свою форму, а це, у свою чергу, потребує більш відкритих, гнучких і конкретних методів участі [5].

У Рекомендації визначено основні тринадцять принципів демократичної участі на місцевому рівні, які опосередковано спрямовані на утвердження і розвиток публічного управління та децентралізацію влади. Зокрема, рекомендувалось: гарантувати громадянам право на доступ до чіткої, вичерпної інформації про різноманітні справи, що стосуються їхніх місцевих громад, і право висловлюватися про найважливіші рішення, які впливають на їхнє майбутнє; приділяти більше

уваги зв'язкам між органами державної влади і громадянами й заохочувати місцевих лідерів робити наголос на участі громадян та уважно ставитися до їхніх вимог і очікувань з метою забезпечення належної відповіді на потреби, які висловлюють громадяни; визнати й піднести значення громадських об'єднань як важливих партнерів, а також як рушійної сили в розвитку, підтримці й практичному впровадженні демократичної участі; відповідно до принципу субсидіарності заручитися підтримкою органів влади всіх територіальних рівнів, при цьому кожен орган влади відповідає за належні дії в межах його компетенції [5]. Для осмислення суті й складових організаційно-правового механізму публічного управління в контексті децентралізації влади важливе методологічне значення мають конкретні, визначені в Рекомендації, кроки й заходи, спрямовані на заохочення громадян до участі в місцевому публічному житті та на зростання такої участі.

У березні 2004 р. були прийняті два чинні й донині, надзвичайно актуальні для України нормативно-правові акти, які однозначно визначили її курс на європейську інтеграцію і заклали важливі правові основи для формування публічного управління. Перший з них – схвалена Указом Президента України Концепція адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу. Її прийняття диктувалось стратегічним завданням України щодо здійснення комплексу системних перетворень та створення реальних (внутрішніх) передумов для вступу до Європейського Союзу, наближення державної служби до загальноприйнятих її засад у країнах-членах ЄС. Адаптацію інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу планувалось здійснювати за наступними пріоритетними напрямками: вдосконалення правових засад функціонування державної служби; реформування системи оплати праці державних службовців; встановлення порядку надання державних послуг та вдосконалення нормативного регулювання вимог професійної етики державних службовців; вдосконалення та підвищення ефективності управління державною службою; професіоналізація державної служби. Концепція стала основою дня розроблення Кабінетом Міністрів України із залученням фахівців та науковців як вітчизняних, так і міжнародних організацій нормативно-правових актів та здійснення комплексу заходів, спрямованих на розбудову інституту державної служби в Україні в рамках його адаптації до стандартів ЄС [6].

Другий нормативно-правовий акт – Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». Програма визначила механізм досягнення Україною відповідності третьому Копенгагенському та Мадридському критеріям набуття членства в ЄС. Цей механізм включає адаптацію законодавства, її етапи, послідовність здійснення у пріоритетних сферах; утворення відповідних інституцій; фінансове,

кадрове, інформаційне забезпечення, інші додаткові заходи для ефективного правотворення та правозастосування. Метою адаптації законодавства України до законодавства ЄС є досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються ЄС до держав, які мають намір вступити до нього [7].

В результаті революційних суспільно-політичних подій 2013 – 2014 рр. в Україні склалися сприятливі передумови для формування належної нормативно-правової основи здійснення децентралізації влади та розвитку системи публічного управління. Одним із перших документів у комплексі нормативно-правових актів, спрямованих на забезпечення цього процесу стало Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 01.04.2014 р. [8].

Складність нинішнього процесу формування належної нормативно-правової бази публічного управління, перш за все, полягає у тому, що сама категорія «публічне управління» є багатогранною за своїм змістом і проявами, через що в Україні наразі відсутня загальноприйнята дефініція цього поняття.

Таким чином, проаналізовані основні нормативно-правові акти України, спрямовані на реформування системи публічного управління з урахуванням основних норм міжнародно-правових документів.

Формування нормативно-правової основи публічного управління розпочалось із нормативно-правового забезпечення децентралізації влади, тому що це питання постало першим у процесі вдосконалення системи управління.

Список використаної літератури

1. Transparency International. – Accessible at: <http://www.transparency.org/>.
2. The Analysis of Expenditures on Maintenance of State Administration Bodies in 1994 – 1999 (2000), Issue # 4 Kyiv. Counting Chamber of Ukraine.
3. Татаренко В. Б. Система публічного адміністрування в Україні: становлення та розвиток / В. Б. Татаренко // Державне управління: наукові праці. – 2012. – Вип. 169. Том 181. – С. 45 – 48.
4. Європейська хартія місцевого самоврядування. м. Страсбург, 15.10.1985 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/994_036.
5. Про участь громадян у місцевому публічному житті: Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи від 06.12.2001 р. No Rec (2001) 19. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/994_739.
6. Про Концепцію адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу. Указ Президента України від 05.03.2004 р. No 278/200 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/278/2004>.
7. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України

до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>.

8. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2014 р. No 333-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.

Дар'я Біла

аспірантка ДРІДУ НАДУ

АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

Протягом останніх десятиліть суттєво змінюється формат функціонування суспільств ЄС, спосіб життя і діяльності людей. Технічний прогрес і сучасні технології, а також децентралізаційний підхід, створили нові можливості як для окремих членів суспільства, так і для цілих соціальних груп, причому найбільша перспектива відкривається перед молоддю.

ЄС розробив цілісний нормативно-правовий комплекс щодо регулювання належного розвитку процесу формування та реалізації державної молодіжної політики, де не можна не відмітити важливості, зокрема, наступних документів:

– Стратегія ООН щодо молоді на період до 2030 року;

– Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованій Законом України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони»;

– Молодіжна стратегія Європейського Союзу;

– Біла книга Європейської комісії – новий поштовх європейській молоді.

У законодавстві більшості країн ЄС молодь – це особи у віці від 13 – 14 до 25 – 30 років. Проблеми молоді в зарубіжних країнах є предметом аналізу та ціллю діяльності урядових та неурядових організацій, які спільними зусиллями прагнуть побудувати середовище, що сприятиме розвитку здібностей молодих людей та заохочуватиме їх до активного життя в суспільстві [2]. При вирішенні проблем молоді уряди окремих країн обирають різні моделі проведення своєї політики. Одні створюють широкий апарат державних установ, інші покладаються на співробітництво з неурядовими організаціями, треті – використовують обидва варіанти. Зокрема, проблеми молоді є темою, яка постійно присутня у дебатах та роботі державних органів Німеччини, а також

неурядових організацій, що діють у цій країні. Молоді люди можуть розраховувати на підтримку не тільки сім'ї, але й держави.

Характерною особливістю моделі німецької молодіжної політики є розгалужений апарат державних установ, що займаються питаннями молоді. у Німеччині є безліч інших державних програм, серед яких, зокрема, цільові: боротьба з безробіттям молоді, сприяння участі молодих людей у громадському житті.

Ще однією європейською країною, в якій питання молоді розглядаються як актуальна проблема суспільного життя, є Фінляндія. Модель молодіжної політики в цій країні характеризується розвиненою співпрацею органів державного управління з неурядовими організаціями. Основи державної молодіжної політики Фінляндії визначено в законодавчих актах. Здійснення молодіжної політики у Фінляндії на центральному рівні входить до компетенції Міністерства освіти і культури. У Міністерстві освіти і культури виділено Департамент молодіжної політики, який несе відповідальність, серед іншого, за підготовку національних планів розвитку молоді та координацію питань, пов'язаних з проведенням молодіжної політики на центральному рівні. Він виконує свої завдання шляхом підготовки правових актів, проведення досліджень молодіжного середовища та фінансування молодіжних ініціатив. Фінська молодіжна «парасолькова» організація Allianssi (Suomen nuorisolaan kattojdrjestc Allianssi) є загальнонаціональною організацією з надання послуг молоді та організації молодіжної роботи. Членами її є практично всі національні молодіжні та освітні організації, вона наразі включає 131 членську організацію. Молодіжна організація Allianssi виконує роль національної молодіжної ради. Як представник фінської молоді, вона активно співпрацює з органами державної адміністрації у створенні молодіжної політики. Бачення Альянсу і мета його діяльності – це благополуччя молоді (добробут молодих людей є основою суспільства). Спільною метою членів Альянсу є підтримка громадської діяльності молодих людей та поліпшення їхніх умов життя.

Молодь у молодіжній політиці країн Центральної Європи – це не лише особи 15 – 18 років, а й молоді дорослі, молоді сім'ї. Робота з молоддю покладається на молодіжні міністерства, уповноважені управління та профільні молодіжні сектори [3]. Відповідно до молодіжної політики держава зацікавлена у нормальній соціалізації молоді; з цією метою підтримується діяльність волонтерів, які корпоруються з державними, регіональними та місцевими органами влади. Отже, молодіжна політика реалізується спільно державними інститутами та громадськістю і, незважаючи на те, що проблеми молодих людей змінюються, принципи й організаційна основа молодіжної політики залишаються постійними.

Головну роль у молодіжній політиці скандинавських країн відіграє громадянське суспільство. Цільова група – вся молодь віком до 25 років,

що розглядається як соціальний ресурс. Відповідно, молодь повинна розвиватися не лише як суспільна група – майбутнє країни. Кожна молода людина є самостійним членом суспільства, який потребує спрямування психологічного та соціального розвитку і в той же час автономності та незалежності, які сприяють ранньому досягненню статусу дорослого [4, с. 129], свободи від батьківського тиску. Патерналізм як державна політика виходить з відносної пасивності молоді. Він же визначає провідну роль держави та органів влади в організації та забезпеченні життєдіяльності кожної особи.

Таким чином, європейський досвід показує доцільність укріплення позицій демократії участі молоді у суспільному житті країни, де молодь має грати вагомую роль, виступати найбільш активним і патріотичним рушієм позитивних суспільних змін.

Список використаної літератури

1. Біла книга Європейської комісії – новий поштовх європейській молоді. – 2001. – Режим доступу : <https://op.europa.eu/en/publication-detail//publication/a3fb3071-785e-4e15-a2cd-51cb40a6c06b>.
2. Біляев Я. М. Узагальнення світового досвіду державної політики соціальної мобільності молоді / Я. М. Біляев // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. – 2019. – № 3. – С. 30 – 36.
3. Васильєв А. Конвергенція моделей реалізації державної політики, спрямованої на молодь / А. Васильєв // Публічне управління: теорія та практика. – 2013. – № 3. – С. 205 – 209.
4. Донченко Т. Основні моделі державної молодіжної політики: закордонний та вітчизняний досвід / Т. Донченко // Ефективність державного управління : зб. наук. праць ЛРІДУ НАДУ. – 2009. – № 18/19. – С. 126 – 133.
5. Модель реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації // Веб-сайт Ініціативи «Децентралізація». ? Режим доступу : <https://decentralization.gov.ua/youth/molod-v-oth>.
6. Молодіжна стратегія Європейського Союзу (EU Youth Strategy). – Режим доступу : https://europa.eu/youth/home_en
7. Стратегія ООН щодо молоді на період до 2030 року (Youth 2030: The United Nations Strategy on Youth). – 2018. – Режим доступу : https://www.un.org/youthenvoy/wp-content/uploads/2018/09/18-00080_UN-Youth-Strategy_Web.pdf
8. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованій Законом України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони». – 2014. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

Віктор БОНДАРЕНКО

аспірант ДРІДУ НАДУ

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЕТНІЧНИХ МЕНШИН В КРАЇНАХ ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

У кожному демократичному суспільстві процес розвитку публічного управління є перманентним. Триває він і зараз. Підписання Угоди про асоціацію між Європейським Союзом і його державами-членами та Україною обумовлює поступове зближення сторін, необхідність розвитку публічного управління і в Україні, в тому числі у сфері захисту прав етнічних меншин. Направлена ця Угода в тому числі на формування політики збереження міжетнічного миру, зміцнення захисту національної безпеки на основі поєднання державних і громадських інтересів, рух до стабільності в країні. Адже, без цих складових Україна не може бути суверенною державою, повноправним учасником міжнародних відносин, проводити ефективну внутрішню політику, і, зрозуміло, впроваджувати цивілізоване публічне управління [10].

Крах старої однопартійної системи призвів в Україні, як і в багатьох країнах колишнього Союзу, до виникнення великої прогалини у питаннях щодо концепції ведення державних справ через те, що аналіз й оцінювання залишилися старими, а сьогодні висуває до публічного управління й публічної служби нові вимоги [4]. Успіх перетворень в Україні багато в чому залежить від ефективної роботи органів публічного управління, що висуває особливі вимоги до їх кадрового складу [7, с. 371 – 376].

Традиційно система публічного управління побудована на нормах і цінностях, які утворюються державними інститутами. Ця система повинна обумовити, відстежувати і корегувати як дії суспільства, так і кожного його члена. Особливо чутливою й показовою щодо цього є сфера міжетнічних відносин й формування етнічної політики державою. Тобто, пересічний громадянин постійно стикається у життєдіяльності з механізмами, що повинні забезпечувати ефективне співіснування представників різних етнічних спільнот. З метою формування ефективного толерантного суспільства система повинна максимізувати сукупні і індивідуальні корисності та стандартизувати свою діяльність, обмежуючи її цивілізованими рамками політичних і соціальних інституційних механізмів реалізації потреб суспільства [9, с. 9].

Однією з найбільш складних проблем, які нині стоять перед Україною, є необхідність запровадження дієвого механізму влади, який дозволяв би найбільш повно враховувати інтереси громадян-представників різних етносів, забезпечував би справжнє багаторівневе народовладдя і одночасно сприяв би здійсненню ефективного процесу управління у сфері етнічної політики, спрямованого на створення умов

для підвищення якості життя та збереження миру у нашій багатоетнічній країні. Серед провідних умов цього є раціонально побудована ефективна політика стимулювання владою повної самоідентифікації етносів України, розширення можливостей самореалізації їх представників, а в перспективі – завершення процесу створення української нації [9, с. 8].

Оскільки Україна знаходиться у фазі реалізації євроінтеграційних прагнень, все більшого значення, в контексті формування виваженої етнополітики, набуває аспект реалізації раціональної регіональної політики. А оскільки засадами ефективності її реалізації є забезпечення консолідації української нації, то індикатором досягнення як проміжних, так і остаточної цілі стає ефективна етнічна політика держави. Ключовою ідеєю такої повинні стати кроки політики знов же по розширенню можливостей з самореалізації всіх етносів країни і їх глибока національна інтеграція з якнайповнішою самоідентифікацією. Вираженням такої ефективності є зміцнення політичної, економічної, соціальної і, зрозуміло, культурної інтеграції кожного етносу у всіх регіонах, а з цим і зміцнення позицій регіонів в державі. У цьому відношенні Україна не є і не може бути винятком з країн Східної Європи [3, с. 132 – 135].

Особливу роль при цьому грають національні етнічні меншини – частини націй, які внаслідок різних причин відірвані від основної території певної країни, основних етнічних ядер та існують в іноетнічному оточенні. Слід зазначити, що з поглибленням процесу євроінтеграції діяльність національних меншин активізується і цей процес переходить у політичну площину, а тому національні меншини потрібно розглядати як потенційно впливовий політичний фактор [1, с. 229 – 231].

Нажаль, пріоритетність цих питань так і не стала актуальною як у керівників держави, так і у колах керівництва публічної служби сфери впровадження етнополітики. Не відбулися зміни навіть після військової агресії РФ у Криму та на Сході нашої країни. Проте слід розуміти, що розмита етнополітика й невирішеність питань міжетнічного взаємозв'язку, ігнорування потреб щодо створення умов задля народження сильної поліетнічної української нації – це довгострокова загроза процесу збереження стабільності країни з перспективою посилення загроз національній безпеці держави [5, с. 154 – 157].

Для досягнення поставлених цілей потрібна злагоджена робота публічної служби, а для неї – освічені кадри. Якщо розглядати європейський досвід щодо підготовки публічних службовців, то в очі зразу ж впадає наявність Європейського інституту державного управління (ЕІРА). Це, мабуть, провідний навчальний центр в Європі, в якому навчаються публічні службовці не тільки країн-членів ЄС, а й країн-кандидатів на вступ до ЄС, що повинно дуже зацікавити й Україну. ЕІРА має навіть свою статтю в річному бюджеті ЄС. Через семінари і тренінгові курси відбувається обмін думками і досвідом з провідними експертами й колегами з різних країн і установ. Взагалі в ЕІРА майже

не застосовується форма прямої передачі знань. Цікаво і те, що короткострокові тренінги є інтенсивними і інтерактивними. Публічні службовці можуть модернізувати та поглиблювати знання в багатонаціональних і полікультурних групах, що надзвичайно важливо для публічних службовців поліетнічних країн, а особливо тих, хто працює у сфері захисту прав етнічних меншин в своїх країнах.

Свою долю у відборі та забезпечення персоналом для міждержавних інституцій і структурних підрозділів організацій ЄС вносить Європейське бюро з відбору персоналу, який працює з 2002 р. і досвід роботи якого дуже високий. Отже, єдина практика для країн ЄС і країн-кандидатів дозволяє створювати єдиний простір у сфері публічного управління, у тому числі щодо етнічної політики держав, та стимулює країни, наприклад України, які вибрали євроінтеграційний напрям, до євроцентричного орієнтування свого публічного управління, спираючись на той самий європейський досвід [11, с. 70 – 71].

Курс України на європейську інтеграцію і умови вступу до ЄС вимагають від кадрів публічної служби, і в цілому від публічного управління, досягнення певних вимог та формування чітких критеріїв. Особливо це стосується такої сфери як етнічна політика держави. На це спрямоване використання стандартних моделей публічної служби. Але на практиці жодна з європейських країн не використовує лише одну з цих моделей для досягнення цілей; у кожній із домінуючих моделей присутні елементи іншої. Зрозуміло, що, в складних умовах інтеграції країн зі збереженням кожною своєї ідентичності, на перший план виходить створення високопрофесійної команди у службі сфери формування державою етнічної політики. Висвітлення важливості та перспектив вмілого управління етнічними меншинами для суспільства стає головною ціллю. При цьому найважливішим є врахування досвіду європейських країн у цій сфері і його адаптація, згідно з потребами України та відповідно до вимог сучасного етапу державотворення [8].

І головне, треба пам'ятати. Рух до європейської інтеграції, намір інтегруватись до ЄС визначає зовнішні і такі, що не піддаються обговоренням, а тим більш викривленням, критерії та стандарти функціонування системи державної адміністрації в країні-кандидаті, яка оголосила про свій намір. Країни повинна обрати певну зрозуміло й відкриту модель публічного управління, яка не описана у вигляді однієї простої схеми. Проте аналіз норм, процедур, стандартів та принципів, що складають цю модель, дозволяють досить чітко виокремити «європейське» від всього іншого. Приведення публічної адміністрації до стандартів, які є обов'язковими для держав-членів ЄС, є необхідним елементом реалізації євроінтеграційної політики країни, яка має наміри інтегруватись [2, с. 17].

І ще. Наявна суперечність між домінуючими стандартами поведінки державних службовців як соціальної групи та їх власними життєвими

орієнтирами. Вирішення цієї суперечності полягає у належній підготовці кадрів для повноцінного проведення реформ у сфері формування вивіреної етнічної політики державою [4].

Список використаної літератури

1. Барбір І. М. Удосконалення публічного управління етнічними територіальними громадами України / Проблеми розвитку публічного управління в Україні : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. до 100-річчя запровадження державної служби України (12 – 13 квітня 2018 р., м. Львів) / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. – 346 с.

2. Гонціяз Я. Державне управління в контексті європейської інтеграції / Я. Гонціяз. – К. : ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив», 2015. – 15 с.

3. Кіянка І. Б. Регіональний розвиток і європейська інтеграція в контексті публічного управління / І. Б. Кіянка, Л. В. Мельнишин // Проблеми розвитку публічного управління в Україні : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. до 100-річчя запровадження державної служби України (12 – 13 квітня 2018 р., м. Львів) / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. – 346 с.

4. Ласійчук О. Деякі особливості публічної служби в країнах Європейського Союзу: досвід для України / О. Ласійчук // Вісник ЛРІДУ НАДУ при Президентіві України: Демократичне врядування, 2009, вип. 3. – Режим доступу : http://vivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik4/index.html.

5. Є. М. Сектор безпеки України: європейські засади / Є. М. Нікіпелова // Проблеми розвитку публічного управління в Україні : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. до 100-річчя запровадження державної служби України (12 – 13 квітня 2018 р., м. Львів) / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. – 346 с.

6. Підбережник Н. Зарубіжний досвід публічного управління етнополітичними процесами / Н. Підбережник // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2017. – Вип. 2(33). – С. 34 – 41.

7. Підлісна Т. Досвід Європейського Союзу у підготовці публічних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування / Т. Підлісна // Публічне управління та публічна служба в Україні: стан проблем та перспективи розвитку (Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю (07.08 вересня 2018 р., м. Київ)) / За заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, В. Л. Федоренка. – К. : Видавництво «Ліра-К», 2018. – 520 с.

8. Прокопенко Л. Л., Шабатина І. А. Публічна служба в странах ЕС // Режим доступу : <http://www.dbuara.dp.ua/zbirnik/2009-01/ProkopenkoStat.pdf>

9. Публічна служба : навч. посіб. / С. М. Серьогін, Н. А. Липовська, Є. І. Бородін [та ін.] ; за заг. ред С. М. Серьогіна. – Д. : ГРАНІ, 2019 – 384 с.

10. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

11. Управління персоналом в умовах децентралізації / За заг. ред. доктора наук з держ.упр., проф. В. М. Олуйка. – Київ, 2018. – 504 с.

Тетяна БУТИРСЬКА

д.держ.упр., професор кафедри публічного управління та адміністрування ІФНТУНГ

КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК СМИСЛОВА ОСНОВА СОЦІАЛЬНОЇ ЗВ'ЯЗНОСТІ В ДЕРЖАВІ

Розгляд перспектив євроатлантичної інтеграції України неминує настановлюється на проблематику культурної, смислової ідентичності як на рівні окремої держави, так і на міждержавній платформі.

Однією з базисних ідей, що лежать в основі державного будівництва, є ідея встановлення порядку в державі. Упорядкування відносин в державі необхідно для забезпечення гармонії буття, що гарантує збереження цілісності держави. Основним критерієм, мірою впорядкованості відносин у державі є соціальна зв'язність. Соціальна зв'язність розглядається через призму єдності соціокультурних кодів, що обумовлюють групову поведінку соціуму, і є необхідною передумовою для досягнення результатів колективної діяльності в державі [1]. При цьому порушення соціальної зв'язності є розладом системи колективної діяльності, так як воно призводить до соціальних проблем, що мають фатальні наслідки для можливості існування держави. Поява вузлових соціальних проблем, таких як соціальна нерівність, розшарування є непрямим свідченням спотворення або втрати соціальної зв'язності і розуміння людиною свого місця в державі.

Відповідно до природної теорії держави, соціокультурні коди, що лежать в основі формування соціальної зв'язності в державі, мають надособистісну природу, що розкривається через категорії культури і моральності.

З точки зору моральних, духовних начал, соціальні відносини в державі можуть досягати соціальної зв'язності тільки в тому випадку, коли соціальна взаємодія пронизує всі аспекти буття людей. Саме тоді формується соціальний простір, що спирається на колективну свідомість, що не редукується до свідомості окремих людей. У соціальному просторі держави здійснюється реалізація як індивідуального, так і соціального

начала людини. Цей простір утворює такі інститути буття як сім'я, культура, суспільство. При цьому в соціумі свідомість індивіда формується під впливом колективної свідомості суспільства, яка, в свою чергу, є носієм соціального начала держави. Таких позицій дотримувалися В. С. Соловйов, П. О. Флоренський, С. Л. Франк, С. М. Булгаков.

Визначенню положення індивіда в соціальному просторі сприяють умови життєдіяльності людини – образ життя, способи взаємодії між людьми, світогляд, норми поведінки, а також критерії схвалення і визнання результатів колективної діяльності в державі. При цьому вирішальний вплив на усвідомлення індивідом свого «Я» надають стилі і цінності, що формуються під впливом культури соціуму. Ці стилі і цінності задають спрямованість діяльності людини як суб'єкта колективного та індивідуального буття, детермінуючи смисл життя через розкриття фундаментальних аспектів природи людини. Різноманіття культур обумовлює множинність уявлень про природу людини: від епікурейської моделі індивідів, орієнтованих на особистий досвід і відчужених від соціальної реальності, до механістичного образу індивіда як «машини для праці» в сучасній моделі технологічного суспільства. Відмінність цих моделей обумовлює відмінність мотивації людини до колективної діяльності в державі. Можливості державного будівництва та особистісного розвитку індивідів обумовлені не стільки матеріальними, скільки культурними, інтелектуальними, моральними аспектами буття. Саме тому соціальність, як відображення інших в собі і себе в інших, з'являється як результат духовного розвитку, наслідок культури.

Як показує становлення і розвиток цивілізації, базовим фактором соціальної зв'язності виступає спільність ідентифікації в державі більшості індивідів, членів її соціуму. Ідентифікація є способом актуалізації людського буття в державі. Основою ідентифікації часто виступають різні критерії спільності: національності, громадянства, матеріального добробуту, релігії тощо. Однак вищезгадані критерії, за винятком релігії, мають мало спільного з справжньою природою людини, яка розкривається через категорії культури і моральності. У широкому філософському розумінні ідентичність – це «співвіднесеність чого-небудь, що має буття, з самим собою» [2, с. 382]. У той же час, згідно [3, с. 256], людина сама по собі не здатна виявити свою персональну ідентичність. Вона відкривається їй тільки тоді, якщо вона може опосередковувати суспільство у власному характері поведінки шляхом прийняття базових соціальних установок. Таким чином, глибинною основою ідентичності можуть виступати тільки категорії культури і моральності як базис формування соціальних установок.

Такий ідентифікатор спільності як релігія має пряме і безпосереднє відношення до категорій культури і моральності і, безумовно, є потужним базисом формування соціальних установок. У цьому можна переконатися, вивчивши наступні визначення релігії: ритуальна

культивація соціально прийнятих цінностей (Е. Фішер [4]), система істин, здатних переробити характер приймає їх людини (А. Уайтхед [5]), прагнення відстояти у що б то не стало загальну цінність будь-якого ідеалу (Дж. Дьюї [6]). Однак з точки зору формування стійких соціальних зв'язків в державі, що сприяють встановленню соціальної справедливості, релігія є далеко не найкращим ідентифікатором. Про це яскраво свідчить сам факт настання епохи Ренесансу, що асоціюється із закінченням середньовічної схоластики, що визначає розвиток всіх сфер мистецтва, науки, і взагалі думки як такої, відповідно до церковних доктрин. При цьому варто відзначити, що досі жодна релігія не сприяла зникненню таких негативних соціальних явищ як нерівність, стратифікація за походженням, рівнем добробуту тощо. Так що ж має бути реальною основою ідентифікації людей через призму культури і моральності?

Соціологічна форма пошуку персональної ідентифікації пов'язана з символічним інтеракціонізмом і виникає на основі прагматичної теорії «Я», розробленої У. Джеймсом [7] і Д. Мідом [8]. Обидва цих дослідника розглядали ідентифікацію «Я» як процес, що включає дві фази: відповідь індивіда на ставлення до нього інших, а також сукупність відносин інших, які сприйняті самим індивідом. При цьому остання фаза є способом розгляду індивідом самого себе як об'єкта. У цьому ключі персональна ідентифікація – це процес називання, кваліфікації себе індивідом за допомогою соціально сконструйованих категорій.

Якщо простежити історію становлення людської цивілізації через призму життєвого циклу розвитку і занепаду окремих держав, починаючи з найдавніших часів, то можна виявити одну цікаву закономірність. Фаза зрілості в розвитку практично будь-якої держави в історії людства в точності збігалася з епохою розквіту матеріальної і духовної культури в ній. Це характерно для будь-якої історичної епохи розвитку людської цивілізації: починаючи від найдавніших часів, до теперішнього часу, початку ХХІ ст. При цьому однією з найбільш фундаментальних спадщин духовної культури людства, безперечно, є праці великих філософів, починаючи з античності і до наших днів. Саме в цих працях були закладені неминущі основи моральності, такі як ідея справедливості, порядку тощо.

Таким чином, саме розуміння, поділ переконань, установок і цінностей духовної культури, закладених у працях великих філософів, по суті, основ розуміння справжньої природи людини, можуть стати справжньою основою культурної ідентичності як смислової основи соціальної зв'язності в державі.

Список використаної літератури

1. Бутирська Т. О. Державне будівництво : стан, суперечності, перспективи розвитку в Україні : монографія / Т. О. Бутирська. – К. : Вид-во НАДУ, 2007. – 484 с.

2. Всемирная энциклопедия: Философия/ Главн. науч. ред. и сост. А.А.Грицанов. – М.: АСТ ; Мн.: Харвест : Современ. литератор, 2001. – 1312 с.

3. Всемирная энциклопедия: Философия XX век / Главн. науч. ред. и сост. А.А.Грицанов. – М.: АСТ ; Мн.: Харвест : Современ. литератор, 2002. – 976 с.

4. Фишер Э. Свет во тьме. – М.: Издательство «АСТ», 2001. – 63 с.

5. Уайтхед А. Приключение идей. – М.: ИФРАН, 2009. – 383 с.

6. Дьюи Дж. Проблемы человека. – М.: Республика, 2003. – 494 с.

7. Джеймс У. Психология. – М.: Академический проект, 2011. – 320 с.

8. Мид Дж. Г. Избранное: Сб. переводов / Сост. и переводчик В. Г. Николаев. – М.: Прогресс, 2009. – 290 с.

Петро ВОРОНА

д. держ. упр., професор, начальник управління гартового забезпечення НФДУ

Іван САВКА

к. держ. упр., полковник ЗСУ

ЩОДО ПРОБЛЕМАТИКИ УДОСКОНАЛЕННЯ МОДЕЛІ ДЕМОКРАТИЧНОГО ЦИВІЛЬНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ

Загалом, хоч і дуже повільно та неритмічно, але поступово система демократичного цивільного контролю (далі – ДЦК) над сектором безпеки і оборони в Україні розвивається, вдосконалюються інститути влади та громадянського суспільства. У цьому процесі важливим чинником є наявність на цей час значного обсягу передового зарубіжного досвіду та міжнародних практик і критеріїв, прийнятих у арміях і спецслужбах розвинених демократій. Значну методологічну та фінансову допомогу у досягненні цих критеріїв надають ЄС, ОБСЄ, НАТО, ДКЗС та деякі окремі країни окремо протягом багатьох років. Це не лише можливості відповідної освіти, але й експертна допомога в опрацюванні й запровадженні низки нагальних питань.

Водночас, Україна нині вкрай потребує посилення та зміцнення демократичної складової в системі ДЦК над сектором безпеки і оборони. Перегини, невинуваті збільшення повноважень у бік виконавчої гілки влади призводить до аморфності та небажання виконувати свої конституційні обов'язки з боку законодавчої та судової гілок влади. Звідси й виникає проблема з корупцією та зловживанням у системі органів виконавчої влади.

Саме тому основні зусилля української держави мусять бути зосереджені на відновленні балансу і, як наслідок, підсиленні контролю законодавчої гілки влади за діями в секторі безпеки і оборони. Водночас,

ряд необхідних практичних змін було неодноразово відкладено через пасивність, а іноді й спротив консервативних сил в Україні. До таких питань, що протягом багатьох років обговорюються, вирішуються, але ніяк остаточно не можуть вирішитися, можна віднести: зміцнення контролю Верховної Ради України над ЗСУ, реформування СБУ, ефективне «оцивілення» керівництва Міністерства оборони та інших державних органів сектору безпеки і оборони, створення якісної системи професійної підготовки цивільного персоналу структур безпеки та деякі інші.

У реалізації ДЦК необхідно неухильно дотримуватися та реалізувати принцип позапартійності. Він є на сьогодні одним із найменш відрегульованих принципів функціонування та діяльності державних органів та військових інституцій в Україні. І хоча нормативна база країни і враховує принцип позапартійності – ст. 6 ЗУ «Про службу безпеки України» так і називається «Позапартійність Служби безпеки України» [2], а ст. 3 ЗУ «Про розвідувальні органи України» визначає, що діяльність розвідувальних органів України здійснюється на основі позапартійності. Та в суспільстві є чисельні приклади діяльності і наближеності військовослужбовців до певних партійних осередків тощо [3]. Тому недотримання цього принципу та існування в Україні інституції безпеки та оборони в таких умовах призводить як до позитивного, так і в край негативно результату діяльності. Зазначаємо, що принцип позапартійності потребує подальшого дослідження і регламентації в зв'язку з тим, що є відсутність і визначеність механізму контролю за його дотриманням.

«В умовах агресії РФ проти України іноді саме відношення до тих чи інших партійних осередків може призвести до певного хаосу та дестабілізації ситуації. Україна в цих умовах потребує виваженого, але потужного контролю за існуванням та імплементацією цього принципу у військовому середовищі. Слід зазначити, що досвід країн Балтії, які межують з РФ, та їх досвід контролю за утриманням позапартійності у Збройних силах був би дуже корисним задля імплементації в чинному законодавстві» [1, с. 24 – 34].

Враховуючи світовий досвід ДЦК, ми пропонуємо модель ДЦК, яка б максимально задовольняла вимоги українського суспільства в умовах розв'язаної гібридної війни РФ та відповідала ідеології та критеріям євроатлантичної інтеграції, сприяла впровадженню принципу позапартійності (рис.).

Запропонована модель ДЦК над сектором безпеки і оборони держави базується на синергетичній дії всіх елементів громадянського суспільства на базі принципів: прозорості; стримувань і противаг державних інституцій за умов посилення контролюючої ролі парламенту (передбачає запровадження інституту Військового омбудсмена в системі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та Спеціального

контрольного комітету над сектором безпеки і оборони); постійної комунікації сектором безпеки і оборони з представниками громадянського суспільства; підзвітності через регулярне і своєчасне інформування. До поняття сектором безпеки і оборони ми співвідносимо «силові та спеціальні структури держави», під якими запропоновано розуміти: силові структури держави – органи державної виконавчої влади, що здійснюють переважно зовнішню оборонну функцію та забезпечують зовнішню безпеку країни (ЗСУ, служба зовнішньої розвідки, державна прикордонна служба); спеціальні структури держави – органи державної виконавчої влади, що здійснюють переважно внутрішню правоохоронну функцію, забезпечують внутрішню безпеку країни і здійснюють правоохоронну діяльність (національна поліція, прокуратура, СБУ, Національна гвардія, антикорупційні органи України).

Вітчизняна модель ДЦК над сектором безпеки і оборони держави має діяти на основі: адміністративного контролю, що здійснюється Президентом України, РНБО, Кабінетом Міністрів України, органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування; парламентського контролю, що здійснюється Верховною Радою України; судового контролю та громадського контролю з залученням ЗМІ та організацій громадянського суспільства, запроваджених інституту Військового омбудсмена в системі Уповноваженого з прав людини й Спеціального контрольного комітету над сектором безпеки і оборони Верховної Ради України. Використання зазначеної моделі у процесі державного будівництва та розбудови сектору безпеки і оборони України має посилити ефективність ДЦК, що сприятиме як зазначеним процесам, так і самій демократизації української держави через зміцнення інститутів громадянського суспільства.

Список використаної літератури

1. Козій І., Поляков Л. Реформа демократичного цивільного контролю над Збройними Силами та іншими військовими формуваннями в Україні: наступні кроки. – Інститут Євроатлантичного співробітництва. – К. : 2018. – С. 8 – 23.
2. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 №2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.
3. Про розвідувальні органи України: Закон України від 22.03.2001. № 2331-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2331-14>.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ВИБОРЧИХ ПРАВ ГРОМАДЯН У ВИБОРЧОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Виборчий Кодекс відповідно до Основного Закону визначає гарантії права громадян на участь у виборах, регулює підготовку та проведення виборів Президента України, народних депутатів України, депутатів Верховної Ради АРК, обласних, районних, сільських, селищних, міських, районних у містах рад, сільських, селищних, міських голів [3]. Він є кодифікованим законодавчим актом, що визначає гарантії права громадян на участь у формуванні складу представницьких органів державної влади України, представницьких органів АРК, представницьких органів та виборних осіб місцевого самоврядування. Він закладає організаційно-правові основи підготовки та проведення виборів усіх типів і рівнів у країні.

Виборчий кодекс України був ухвалений двічі парламентом – Верховною радою України VIII скликання, а після подолання вето Президента – 19 грудня того ж року, але вже парламентом IX скликання з певними змінами та доповненнями. Діючий Кодекс увібрав у себе положення основних законодавчих актів, що пов'язані із виборчим процесом: «Про вибори Президента України», «Про вибори народних депутатів України», «Про місцеві вибори». Одночасно є чинними закони України: «Про Центральну виборчу комісію», «Про Державний реєстр виборців».

У відповідності з Кодексом та Конституцією України в державі проводяться такі типи виборів: Президента України, парламентські та місцеві. Президентські та парламентські вибори є загальнонаціональними, а місцеві мають регіональний та місцевий характер: вибори депутатів АРК; вибори депутатів обласних, районних, районних рад у містах, міських, селищних, сільських голів (у т. ч. ОТГ); вибори голів громад (сільського, селищного, міського голови). Вибори старост громад не знайшли підтримки у парламенті і старости будуть призначатись новообраними головами громад [2].

Стаття 1 Виборчого кодексу «Вибори як форма безпосередньої демократії» декларує, що «вибори в Україні є основною формою народного волевиявлення, способом безпосереднього здійснення влади Українським народом. Вибори є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування».

У той же час Виборчий кодекс (далі – ВК) запроваджує дієві механізми захисту виборчих прав громадян, що є основою демократичного виборчого процесу та дотримання демократичної процедури для всіх учасників виборів усіх рівнів.

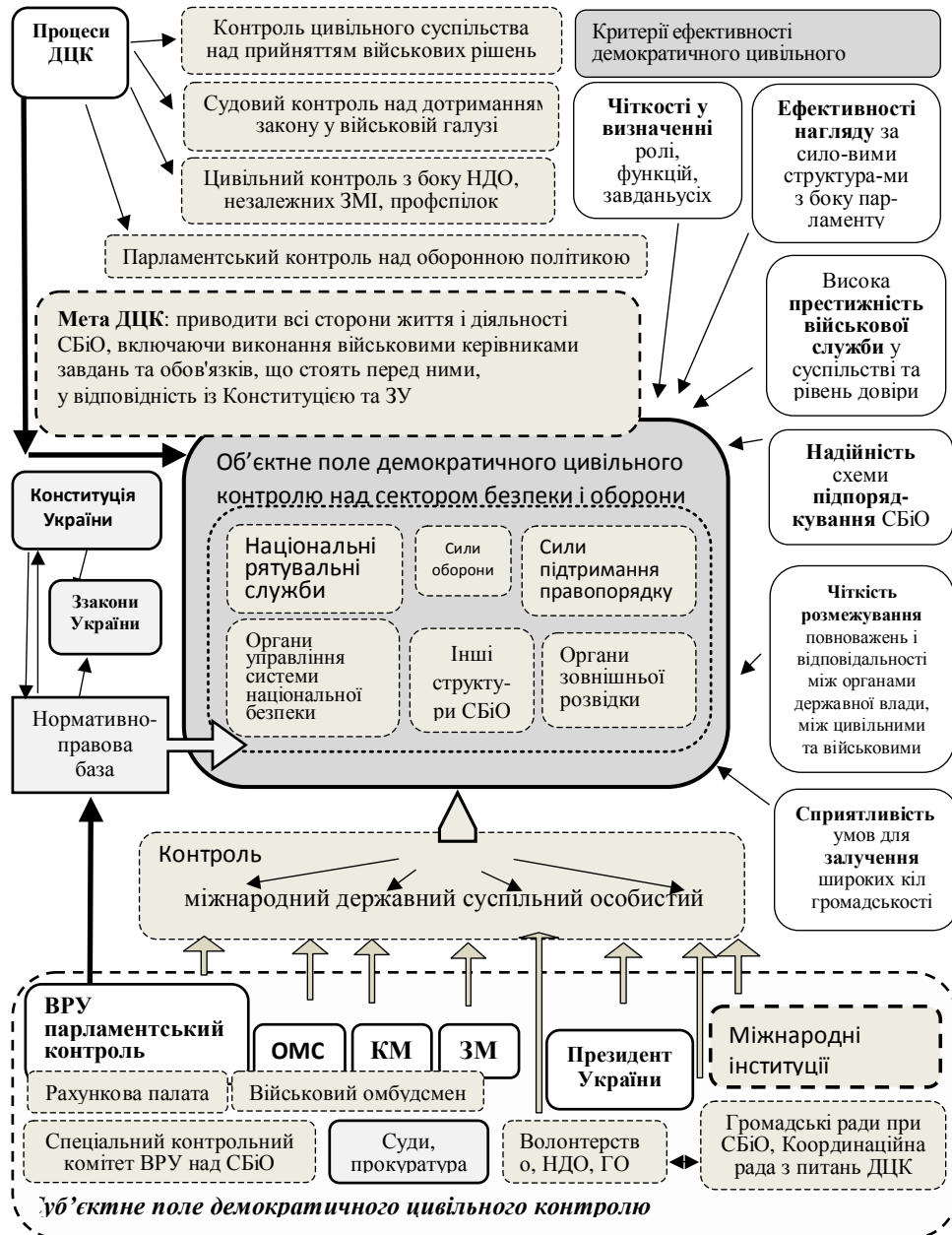

Рис. 1. Модель демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони в Україні

У розділі XI ВК закладено механізм оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються виборчого процесу. У ст. 63 «Загальні засади оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються виборчого процесу» законодавець зазначає, що рішення, дії чи бездіяльність, що стосуються виборчого процесу, можуть бути оскаржені до суду або до виборчої комісії. А саме оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються виборчого процесу, до суду, а також розгляд та вирішення справ судом здійснюються в порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України.

Оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються виборчого процесу, до відповідної виборчої комісії, а також розгляд скарг та прийняття рішення виборчою комісією здійснюються в порядку, визначеному цим ВК. Суд, до якого подана позовна заява, невідкладно повідомляє відповідну виборчу комісію та комісію вищого рівня про надходження позову, відкриття провадження чи відмову у відкритті провадження у справі, а також про ухвалене судом рішення. Якщо за адміністративним позовом судом відкрито провадження і тим самим суб'єктом з того ж питання і з тих же підстав подано скаргу до виборчої комісії, виборча комісія після отримання повідомлення суду про відкриття провадження припиняє розгляд скарги. Суди, виборчі комісії, органи Державного реєстру виборців, правоохоронні органи організують свою роботу під час виборчого процесу, в тому числі у вихідні дні та в день голосування, таким чином, щоб забезпечити прийом та розгляд скарг (позовних заяв) і звернень виборчих комісій у строки та спосіб, встановлені ВК. Питання розгляду скарг виборчими комісіями, не врегульовані ВК, визначаються ЦВК.

Процедуру оскарження в судовому порядку визначено ст. 64 ВК і вона здійснюється суб'єктом виборчого процесу, який може оскаржити рішення, дії чи бездіяльність, що стосуються виборчого процесу, до суду в порядку, встановленому Кодексом адміністративного судочинства України. У відповідності до ВК виключно до суду шляхом подання позовної заяви оскаржуються:

1) рішення, дії, бездіяльність ЦВК, дії або бездіяльність члена ЦВК

1⁻¹) рішення чи дії окружної виборчої комісії, рішення чи дії територіальної виборчої комісії, крім встановлених ВК випадків;

1⁻²) дії чи бездіяльність члена окружної виборчої комісії, територіальної виборчої комісії;

2) дії чи бездіяльність кандидата;

3) рішення чи дії партії (організації партії), громадського об'єднання, їх посадових осіб чи повноважних представників, що стосуються виборчого процесу, крім тих рішень чи дій, які відповідно до закону, статуту (положення) належать до їхньої внутрішньої діяльності або виключної компетенції;

4) дії чи бездіяльність довіреної особи кандидата, уповноваженої особи партії (організації партії);

5) дії чи бездіяльність офіційного спостерігача від кандидата, партії (організації партії) – суб'єкта відповідного виборчого процесу, громадської організації;

6) рішення, дії чи бездіяльність органів виконавчої влади, органів влади АР Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, закладів та організацій, їх посадових та службових осіб;

7) рішення, дії чи бездіяльність засобів масової інформації, інформаційних агентств, їх власників, посадових і службових осіб, творчих працівників.

Рішення, дії чи бездіяльність виборчих комісій, їх членів, визначених ст. 65 ВК, також можуть оскаржуватися до суду шляхом подання позовної заяви.

Суд, до якого подана позовна заява, невідкладно повідомляє відповідну виборчу комісію, комісію вищого рівня, ЦВК, а щодо списків виборців – також орган ведення Державного реєстру виборців про надходження такої заяви, відкриття провадження чи відмову у відкритті провадження у справі, а також про ухвалене судом рішення.

Якщо судом відкрито провадження за адміністративним позовом із того самого питання та з тих самих підстав, що подано скаргу до виборчої комісії, виборча комісія не пізніше наступного дня після отримання повідомлення суду про відкриття провадження повертає таку скаргу суб'єкту звернення без розгляду листом за підписом особи, вказаної у ч. 2 ст. 68 ВК, із зазначенням підстав її повернення.

У разі скасування судом рішення виборчої комісії, у тому числі з питання визнання голосування на виборчій дільниці недійсним, встановлення підсумків голосування та результатів виборів, рішення з цього питання приймає виборча комісія, рішення якої було скасовано, або відповідна виборча комісія вищого рівня на підставі рішення суду. При цьому, якщо рішення не було скасовано з формальних підстав, виборча комісія не може прийняти рішення, яке по суті повторює скасоване рішення. Окрім того ст. 65 зазначає предмет та суб'єкт оскарження до виборчої комісії. Суб'єктом звернення до виборчої комісії зі скаргою, що стосується виборчого процесу, може бути: *кандидат*, зареєстрований для участі у відповідних виборах. Від імені кандидата суб'єктом звернення зі скаргою може бути також довірена особа кандидата, представник кандидата у ЦВК, територіальній виборчій комісії; *партія* (організація партії) – суб'єкт відповідного виборчого процесу в особі її керівника, уповноваженого представника, уповноваженої особи партії (організації партії) чи іншої особи, уповноваженої рішенням центрального керівного органу партії (керівного органу організації партії); *офіційний спостерігач* від кандидата, партії (організації партії) - суб'єкта відповідного виборчого процесу, громадської організації; *виборець*, виборчі права або охоронювані законом інтереси якого щодо участі у виборчому процесі

порушено рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта оскарження.

Виборець може оскаржити до відповідної виборчої комісії рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів оскарження, якщо такі рішення, дії чи бездіяльність порушують особисто його виборчі права або охоронювані законом інтереси щодо участі у виборчому процесі, у тому числі на участь у роботі виборчої комісії, на здійснення спостереження, на присутність на засіданні виборчої комісії, під час проведення голосування відповідно до ВК, незабезпечення встановлених ВК умов для голосування виборців з порушенням здоров'я (у зв'язку з інвалідністю, тимчасовим розладом здоров'я, віком). Кандидат, зареєстрований для участі у відповідних виборах та від його імені довірена особа можуть оскаржити до відповідної виборчої комісії рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів оскарження, якщо такі рішення, дії чи бездіяльність стосуються відповідного регіону, округу, де кандидат зареєстрований для участі у виборах. Скарга до ЦВК може бути подана на: бездіяльність окружної виборчої комісії; бездіяльність територіальної виборчої комісії, яка встановлює результати відповідних місцевих виборів. До територіальної виборчої комісії, яка встановлює результати відповідних місцевих виборів, може бути подана скарга на: рішення, дії чи бездіяльність територіальної виборчої комісії, яка встановлює підсумки голосування з відповідних місцевих виборів; рішення, дії чи бездіяльність дільничної виборчої комісії, яка забезпечує організацію і проведення відповідних місцевих виборів (у разі якщо підсумки голосування з відповідних місцевих виборів не встановлюються).

А до територіальної виборчої комісії, яка встановлює підсумки голосування з в місцевих виборів, може бути подана скарга на рішення, дії чи бездіяльність дільничної виборчої комісії, яка забезпечує організацію і проведення відповідних місцевих виборів. Крім цього, до територіальної виборчої комісії, яка утворила відповідну дільничну виборчу комісію, може бути подана скарга на дії чи бездіяльність члена такої дільничної виборчої комісії. До окружної виборчої комісії, може бути подана скарга на рішення, дії чи бездіяльність дільничної виборчої комісії, яка входить до територіального виборчого округу, дії чи бездіяльність члена такої дільничної виборчої комісії.

Окремо ст. 66 встановлюються строки подання скарги до виборчої комісії, а ст. 67 регламентує вимоги до змісту і форми скарги. Окрім цього ВК регламентує: повернення скарги без розгляду (ст. 68), строки розгляду скарг (ст. 69), процедуру розгляду скарги виборчою комісією (ст. 70), докази (ст. 71), на підставі яких виборча комісія під час розгляду скарги встановлює наявність чи відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення суб'єкта звернення зі скаргою, суб'єкта оскарження чи заінтересованих осіб, та інших обставин, що мають значення для правильного розгляду скарги, можуть бути:

1) письмові документи і матеріали (у тому числі електронні), які

містять відомості про обставини, що мають значення для правильного розгляду скарги;

2) письмові пояснення суб'єктів виборчого процесу, посадових і службових осіб органів виконавчої влади, органів влади АР Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, закладів, установ і організацій, відповідних правоохоронних органів, отримані на вимогу суб'єкта розгляду скарги, у тому числі і членів виборчої комісії на виконання повноважень виборчої комісії;

3) речові докази;

4) висновки експертів, надані письмово на запит виборчої комісії – суб'єкта розгляду скарги, суб'єкта звернення зі скаргою або суб'єкта оскарження;

5) аудіо-, відеоматеріали.

Докази виборчій комісії надають суб'єкт звернення зі скаргою, суб'єкт оскарження, заінтересовані особи. Виборча комісія - суб'єкт розгляду скарги може звернутися із запитом (витребувати) додаткові докази за власною ініціативою або на прохання суб'єкта звернення зі скаргою, суб'єкта оскарження, заінтересованих осіб. Перед розглядом скарги по суті виборча комісія вивчає скаргу для встановлення:

1) чи подано скаргу належним суб'єктом звернення зі скаргою, визначеним ВК;

2) чи віднесено ВК розгляд скарги до повноважень виборчої комісії (належний суб'єкт розгляду скарги);

3) чи дотримано суб'єктом звернення зі скаргою строки оскарження, встановлені ВК. Виборча комісія приймає рішення про залишення скарги без розгляду по суті, якщо та подана неналежним суб'єктом звернення зі скаргою чи до неналежного суб'єкта розгляду скарги чи з порушенням строку оскарження, встановлених ВК.

ЦВК, приймаючи рішення про залишення скарги без розгляду по суті, може з власної ініціативи взяти до розгляду факти, викладені у скарзі. У разі якщо скаргу подано належним суб'єктом звернення зі скаргою до належного суб'єкта розгляду такої скарги в установлені ВК строки, виборча комісія переходить до розгляду скарги по суті. Під час розгляду по суті скарги щодо рішення суб'єкта оскарження виборча комісія вирішує:

1) чи мало місце прийняття оскаржуваного рішення суб'єктом оскарження;

2) чи було оскаржуване рішення прийнято суб'єктом оскарження на законних підставах та чи було оскаржуване рішення прийнято в межах повноважень та відповідно до визначеної законом процедури;

3) чи підтверджуються викладені у скарзі вимоги наданими доказами;

4) які правові норми належить застосувати до цих правовідносин;

5) чи належить задовольнити кожну з вимог суб'єкта звернення зі скаргою, чи відмовити в їх задоволенні;

б) чи належить поновити порушені права чи законні інтереси суб'єкта звернення зі скаргою в інший спосіб;

7) які рішення слід зобов'язати прийняти чи які дії, що впливають із факту скасування рішення, вчинити.

Під час розгляду по суті скарги щодо дії (бездіяльності) суб'єкта оскарження виборча комісія вирішує:

1) чи мала місце оскаржувана дія (бездіяльність) суб'єкта оскарження;

2) чи оскаржувана дія (бездіяльність) здійснювалася (вчинялася) суб'єктом оскарження на законних підставах;

3) чи підтверджуються викладені у скарзі вимоги наданими доказами;

4) які правові норми належить застосувати до цих правовідносин;

5) чи належить задовольнити кожну з вимог суб'єкта звернення зі скаргою, чи відмовити в їх задоволенні;

б) чи належить поновити порушені права чи законні інтереси суб'єкта звернення зі скаргою в інший спосіб;

7) які рішення слід зобов'язати прийняти чи які дії, що впливають із факту визнання оскаржених дій чи бездіяльності протиправними, вчинити.

При розгляді скарги по суті виборча комісія може задовольнити скаргу повністю або частково чи відмовити в її задоволенні. Виборча комісія, встановивши, що рішення, дії чи бездіяльність не відповідають законодавству про вибори, задовольняє скаргу. При задоволенні скарги виборча комісія може задовольнити усі або частину вимог суб'єкта звернення зі скаргою. Копія рішення виборчої комісії за результатом розгляду скарги видається чи надсилається суб'єкту звернення зі скаргою, суб'єкту оскарження, заінтересованим особам, іншому суб'єкту, про якого йдеться у рішенні, не пізніше наступного дня після прийняття рішення, а в разі прийняття рішення напередодні, в день виборів або на наступний день - невідкладно.

Законодавець у ВК встановив механізм захисту виборчих прав, що має сприяти демократичності виборчого процесу, але він зорієнтований на високий рівень правової культури та освіти громадян, що не завжди є у практиці проведення виборів. Тому держава та інститути громадянського суспільства мають сприяти своєю діяльністю підвищенню цього рівня.

Список використаної літератури

1. Виборчий кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 7, № 8, № 9, ст.48. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>.

2. Ворона П. В. Проблематика положень Виборчого кодексу у ракурсі проведення місцевих виборів 2020 року / П. В. Ворона, А. С. Ропан // Економіка і держава. – № 3(18). – С. 18 – 24.

3. Конституція України від 28.06.1996 р.// Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. Ст. 141.

Ганна ГОЛУБЧИК

*к. і. н., доцент, доцент кафедри
права та європейської інтеграції
ДРІДУ НАДУ*

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОДЕЛІ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРИЙ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

До 2014 р. поняття «креативні індустрії» в Україні розроблялось в рамках економічної науки як приклад успішної зарубіжної практики. Уперше воно з'явилося на межі ХХІ сторіччя в документах уряду Великобританії [9] на позначення окремого сектору економіки з огляду на зростаючі обсяги інформаційного та інноваційного капіталів.

В ЄС усталився більш об'ємний термін «креативні та культурні індустрії» (cultural and creative industries), який визначає сферу взаємодії економічних, культурних та соціальних аспектів з технологією, туризмом та явищем інтелектуальної власності, підкреслює потенціал культурної спадщини Європи [7] і представляє другий за величиною ринок. Креативні і культурні індустрії посідають важливе місце в діяльності органів ЄС та європейських національних урядів: «культура і творчий сектор визнані джерелами економічного зростання, порозуміння і діалогу в суспільстві, а також одним із ключових елементів вирішення кризи в господарстві» [7], що відбито у цілій низці документів, програм, у діяльності інституцій.

У вітчизняне правове поле й управлінську практику «креативні індустрії» входять в тексті Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом; зокрема, стаття 440 Угоди проголошує, що «Сторони докладають зусиль для розвитку постійного діалогу в галузі культури з метою сприяння розвитку культурної індустрії в Україні та ЄС» [8]. Нині розвиток вітчизняних креативних індустрій регулюють ціла низка нормативно-правових актів України. Так, згідно Експортної стратегії України на 2017 – 2021 роки, сектор креативних індустрій включає:

- легку промисловість;
- послуги індустрії моди та дизайну (графічний, промисловий та дизайн інтер'єру);
- аудіовізуальні послуги: кінематограф, телебачення, радіомовлення, кіноіндустрія, видавничі та інші виконавські і візуальні мистецтва;
- культурні і цифрові послуги; реклама та зв'язки з громадськістю;
- образотворче і сценічне мистецтво;
- традиційна культура: творчі ремесла, декоративно-прикладне мистецтво, фестивалі;

– пам'ятки культурної спадщини: бібліотеки, пам'ятки археології, музеї та виставки [5].

Законодавче ж визначення креативних індустрій як видів економічної діяльності, «метою яких є створення доданої вартості і робочих місць через культурне (мистецьке) та/або креативне вираження, а їх продукти і послуги є результатом індивідуальної творчості» відбулось у 1918 році, із внесенням відповідних змін до закону України «Про культуру» [3].

В 2019 році постановою Кабінету Міністрів України уточнено й затверджено види економічної діяльності, які належать до креативних індустрій:

- виробництво ювелірних, біжутерних і подібних виробів; музичних інструментів;
- видання книг, газет, журналів і періодичних видань та ін.;
- видання комп'ютерних ігор та ін. програмного забезпечення; комп'ютерне програмування; консультування з питань інформатизації;
- виробництво, komponування та розповсюдження кіно- та відеофільмів, телевізійних програм;
- діяльність у сфері радіо та телевізійного мовлення; видання звукозаписів;
- діяльність інформаційних та рекламних агентств; діяльність у сфері зв'язків із громадськістю; посередництво в розміщенні реклами в засобах масової інформації;
- діяльність у сфері архітектури та дизайну;
- дослідження і експериментальні розробки у сфері суспільних і гуманітарних наук;
- діяльність у сфері фотографії;
- надання послуг з перекладу;
- освіта у сфері культури;
- театральна та концертна діяльність, діяльність щодо підтримання театральних і концертних заходів;
- індивідуальна мистецька діяльність;
- функціонування театральних, концертних залів; бібліотек і архівів; музеїв [4].

Одночасно з теоретико-правовою розробкою поняття креативних індустрій, йде їх практична розробка. Так, фахівці Національного інституту стратегічних досліджень відносять креативні індустрії до інструментів соціальної інженерії у розвитку місцевих громад [2].

Розвиток культурних індустрій став одним із засадничих напрямів діяльності Українського культурного фонду (далі – УКФ), державної установи, створеної у 2017 році «з метою сприяння розвитку національної культури та мистецтва в державі, забезпечення сприятливих умов для розвитку інтелектуального та духовного потенціалу особистості й суспільства, широкого доступу громадян до національного культурного надбання, підтримки культурного розмаїття та інтеграції української

культури у світовий культурний простір» [6]. Зокрема, в діяльності УКФ передбачається «дати поштовх соціально-економічному розвитку територій, зберігаючи їх унікальний культурний профіль, сприяти утвердженню національної гідності українців» [1] через підтримку культурного та креативного підприємництва. До того ж, йдеться про збереження унікальності культурних профілів локальних громад і національної ідентичності громадян України взагалі через розвиток культурних індустрій.

Отже, національна модель креативної індустрії перебуває у стадії формування й наразі можна виділити такі проблеми її розвитку:

- попри те, що її становлення зумовлене євроінтеграційними процесами, вона не є запозиченою з європейських моделей у повній мірі;
- існує певний дисонанс у теоретичних і практичних підходах, в інтерпретаціях креативних індустрій у законодавстві, сфері управління культурою і економіці України;
- тільки один з відповідних нормативних актів України, виділяє культурну спадщину та національну автентичку з-поміж інших видів креативних індустрій, в той час як теоретичне обґрунтування креативних індустрій передбачало, передусім, збереження автентичної культури, культурної різноманітності та культурної спадщини;
- усвідомлюючи значущість креативного сектору для економіки, європейські уряди заявили про його потужну підтримку під час пандемії COVID-19; в Україні ж галузь культури є однією з найбільш постраждалих від карантинних заходів, як через обмеження у діяльності, так і через перерозподіл бюджетів закладів і інституцій МКІП України.

Список використаної літератури

1. Гуманітарна політика в Україні: виклики та перспективи (Біла книга) : аналіт. доп. / за заг. ред. Ю. Б. Каплан, Ю.А. Тищенко. – К. : НІСД, 2020. – 136 с.
2. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні : наук. доп. / за наук. ред. д-ра екон. наук Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2020. – 153 с.
3. Про внесення змін до Закону України «Про культуру» щодо визначення поняття «креативні індустрії» : Закон України № 2458-VIII від 19 черв. 2018 р. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/2458-19#Text
4. Про затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій : Розпорядження Кабінету міністрів України № 265-р від 24 квіт. 2019 р. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/265-2019-%D1%80#n7
5. Про схвалення Експортної стратегії України («дорожньої карти» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України № 1017-р від 27 груд. 2017 р. – Режим

доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-%D1%80#Text

6. Про Український культурний фонд : Закон України № 1976-VIII від 23 бер. 2017 р. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/1976-19#Text

7. Скавронська І. В. Тенденції розвитку креативних індустрій в країнах Європейського Союзу / І. В. Скавронська, А. О. Гончарук // Young Scientist. – 2016. – № 4 (31). – С. 201 – 204.

8. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 16 вер. 2014. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

9. Transparency data Creative Industries Mapping Documents 2001. – Access mode : www.gov.uk/government/publications/creative-industries-mapping-documents-2001

Наталія ГОНЧАРУК

д. держ. упр., професор, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри державного управління та місцевого самоврядування ДРІДУ НАДУ при Президентіві України

УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ НА ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Для України важливе значення має європейський досвід управління людськими ресурсами на публічній службі. В країнах ЄС управління людськими ресурсами на публічній службі здійснюється на основі кар'єрної, посадової або змішаної моделі публічної служби. До країн ЄС з класичною кар'єрною моделлю відносяться Франція, Німеччина, Іспанія, Люксембург, Болгарія, Румунія, Словаччина. У цих країнах управління людськими ресурсами здійснюється за принципами, які гарантують роботу впродовж життя, забезпечують кар'єрне зростання публічних службовців та орієнтовані не стільки на якість виконання роботи, скільки на безпеку, рівність та захист. Класичні посадові системи публічної служби з країн ЄС мають Швеція і Голландія, а також характерні риси посадової моделі притаманні публічній службі в Італії, Фінляндії, Естонії. В цих країнах для управління людськими ресурсами важливе значення мають ринок праці, конкретна посада, продуктивність праці, рівність у пенсійному забезпеченні [1, с. 31]. Разом з тим слід зазначити, що для більшості країн ЄС характерною є змішана модель публічної служби, яка знаходиться десь посередині між кар'єрною та посадовою формами і впливає на формування системи управління людськими ресурсами на публічній службі.

Для систем управління людськими ресурсами на публічній службі в країнах ЄС є характерними тенденції щодо стрімкої гармонізації та «менеджерізації» публічної служби і приватного сектора (зокрема, систем: оплати, пенсійної, управління якістю, оцінювання персоналу, моделей робочого часу, кар'єрного росту персоналу тощо) [1, с. 18].

Зазначимо, що управління людськими ресурсами на публічній службі в європейських країнах піддається постійній модернізації, а сама практика модернізації публічної служби в цих країнах підтвердила необхідність адаптації управління людськими ресурсами в органах публічної влади до змін, що відбуваються в суспільстві, забезпечення її стабільності, швидкого вирішення питань, пов'язаних з впровадженням новітніх технологій та підвищенням ефективності управління людськими ресурсами в державних органах та органах місцевого самоврядування.

Управління людськими ресурсами на публічній службі в європейських країнах здійснюється відповідно до певних стандартів. Прудіус Л. В., аналізуючи європейські стандарти управління людськими персоналом на публічній службі, виокремлює дві групи стандартів. Першу групу стандартів управління персоналом становлять міжнародні стандарти TQM (Total Quality Management) – «система тотального управління якістю», стандарти серії ISO 9000, модель EFQM; модель CAF (Common Assessment Framework), SA 8000 «SocialAccountability» («Соціальна відповідальність»), «InvestorsinPeople» («Інвестори в людей»), оскільки одним із базових принципів їх формування є принцип розвитку людських ресурсів, їх залучення до процесів удосконалення та задоволеності своєю роботою, що на пряму впливає на результативність діяльності організації [2, с. 127]. До другої групи стандартів управління персоналом можна віднести стандарти, які визначають інноваційні концепції, підходи та інструменти впровадження кадрових технологій і найчастіше застосовуються в бізнесі: це управління талантами та лідерством, управління знаннями (корпоративний університет, менторство, наставництво - коучинг), аутстафінг, аутсорсинг (лізинг персоналу), а також скринінг, рекрутинг і хедхантинг, методика LAB-profile тощо [2, с. 129]. На нашу думку, впровадження зазначених стандартів в процесі управління людськими ресурсами на публічній службі в Україні є дуже актуальним сьогодні і може сприяти подальшому реформуванню публічної служби.

Цікавою для України є французька система управління людськими ресурсами на публічній службі, яка забезпечує соціальну стабільність публічним службовцям, їх зацікавленість у перебуванні на публічній службі, є певним еталоном організації й реалізації державно-службових відносин. Французька публічна служба є закритою і детально-регламентованою системою адміністративного управління. Характерним для неї є дух відданості державі, ієрархічності та кастовості. У Франції на управління людськими ресурсами на публічній

службі впливає кар'єрна модель публічної служби, яка має такі основні характеристики, як: ієрархічна організація системи публічної служби з чіткою нормативно встановленою компетенцією кожного рівня адміністрації та жорсткими принципами посадової субординації; високий рівень централізації публічної служби; жорсткий контроль за місцевою бюрократією із центру; здійснення значної частини внутрішньо-організаційної діяльності на основі формальних нормативно закріплених процедур; конкурсна система відбору кадрів для публічної служби; її висока елітарність, яка за конкурсною системою відбору підтримується завдяки «освітній монополії» Національної школи адміністрування (Ecole National d'Administration – ENA) та декількох інших навчальних закладів на підготовку державних і муніципальних службовців; розвинена система гарантій правової та соціальної захищеності публічного службовця; дуже ускладнена процедура звільнення публічних службовців; залежність кар'єрного зростання й окладу публічного службовця від стажу служби, а також від посади, яку він обіймає [4, с. 76].

Особливістю управління людськими ресурсами на публічній службі у Франції є те, що кар'єрне просування публічних службовців може відбуватися наступними шляхами: автоматичне просування, що базується на термінах служби; відповідно до принципу мобільності, тобто переміщення державних службовців між різними корпусами та органами державної служби, яке супроводжується кар'єрним підвищенням; оцінки після проходження професійного навчання в ENA; переведення за внутрішнім конкурсом (кадровий резерв); призначення на посаду за запитом або наказом згори в інтересах служби (для заслужених державних службовців центральної адміністрації категорії А). Прозорість такого призначення контролює Рада держави та Конституційна рада, які перевіряють компетентність кандидата, його відповідність функціям посади та вимогам оцінювання. Розгляд справ кандидатів та співбесіди з ними проводяться спеціальними комісіями, склад яких кожного року затверджує Прем'єр-міністр. Вони утворюються з 10 – 12 осіб, представників різних гілок адміністрації, які не мають родинних зв'язків з кандидатами та у своїй роботі чітко дотримуються кодексу рівності [4, с. 372]. Прийняття та просування по службі у Франції здійснюється на конкурсній основі, практика проведення якого заслуговує на особливу увагу, оскільки він дозволяє виділити найбільш здібних кандидатів, базуючись виключно на їх заслугах і талантах, позбавивши їх вибір від впливу протекціонізму. Держава гарантує зайнятість на протязі всього професійного життя, впродовж якого публічні службовці здійснюють внутрішні переміщення як у межах рангу або корпусу, так і при переході в інший корпус.

Вивчення досвіду Франції доводить, що значна увага в управлінні людськими ресурсами на публічній службі приділяється мотивації, яка здійснюється за допомогою матеріальних (оплата праці службовців

складається з основного утримання, додаткових винагород і значної кількості соціальних пільг) і моральних стимулів (можливість кар'єрного зростання всередині корпусів, за класами та ешелонами, підвищення у званні). Крім того, у програмі дій уряду щодо входження Франції в інформаційне суспільство (PAGSI), де сформульовані принципові положення, одним із пріоритетів визначено забезпечення навчання персоналу використанню нових технологій і постійний нагляд за їх впровадженням у діяльність різних служб [3].

Цікавим для України може бути також позитивний приклад Польщі щодо системи управління людськими ресурсами на публічній службі як складової системи публічної служби, що ефективно інтегрована до стандартів Європейського Союзу в таких сферах, як відкритість і конкурентоспроможність при прийомі на роботу, заохочення та оцінка, а також навчання і професійний розвиток. Діяльність публічних службовців базується на чотирьох принципах: професіоналізм, надійність, позапартійність та політична нейтральність. Кандидати, перш ніж отримати статус публічного службовця, мають пройти кваліфікаційні процедури протягом кількох років [4].

Таким чином, вивчення і впровадження, з урахуванням національних особливостей і традицій та українського менталітету, європейського досвіду управління людськими ресурсами на публічній службі є надзвичайно актуальним завданням. Вивчення європейського досвіду допоможе відібрати і творчо впровадити ті принципи, стандарти й технології управління людськими ресурсами на публічній службі, які відповідають сучасним викликам та сприятимуть модернізації публічної служби України.

Список використаної літератури

1. Боссарт Д. Державна служба у країнах-кандидатах до вступу в ЄС: нові тенденції та вплив інтеграційного процесу / Д. Боссарт, К. Деммке ; пер. з англ. О. М. Шаленко. – Київ : Міленіум, 2004. – 128 с.
2. Прудиус Л. В. Управління якістю державної служби України : монографія / Л. В. Прудиус. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2017. – 280 с.
3. План модернізації державного управління: пропозиції щодо приведення державного управління та державної служби України у відповідність із принципами і практиками демократичного урядування / А. Вишневський (кер. авт. кол.), В. Афанасьєва, Р. Гекалюк [та ін.] ; за заг. ред. Т. Мотренка. – К. : Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2010. – 396 с.
4. Світові моделі державного управління: досвід для України : у 2 ч. / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, С. В. Загороднюка, П. І. Крайніка, Х. М. Дейнеги. – 2-ге вид. – К. : НАДУ, 2015. – Ч. 1. – 612 с.

Михайло ГРИГОРЕНКО

слухач ОРІДУ НАДУ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАННЯ СИРІТСТВА В УКРАЇНІ ЗА НАПРЯМАМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, як найбільш вразливих категорій населення, забезпечення їхнього належного рівня життя та розвитку є актуальною та багатоаспектною проблемою. Ефективне функціонування механізмів реалізації державної політики, спрямованої на забезпечення умов для захисту прав і реалізації можливостей дітей, вказаних категорій, неможливе без аналізу та постійного удосконалення нормативно-правової бази.

Проблема сирітства в Україні є достатньо досліджуваною темою на міжгалузевому рівні. Вона часто розглядається психологічній, соціологічній та педагогічній літературі. У межах науки державне управління теоретичним підґрунтям дослідження даного соціального явища стали праці науковців О. Власюк, Н. Грицяк, О. Мордань, П. Шевчука, О. Карпенко, В. Козубовського, Т. Макійчук. Незважаючи на інтерес науковців до даного питання, його розгляд здійснено без виокремлення в межах нормативно-правової бази концептуальних напрямів державної політики. Тому метою дослідження є проаналізувати чинні нормативно-правові акти, що регулюють питання життєдіяльності дітей, які залишилися без батьківського піклування, з погляду напрямів державної політики.

Законодавчу базу України, дотичну до проблематики сирітства, умовно можна розподілити на п'ять груп, кожна з яких відображає певний напрям державної політики.

Перша група документів – відображає головні *правові засади та принципи* діяльності, орієнтованої на *забезпечення захисту прав дітей*, що детермінується центральними органами виконавчої влади (профільні Міністерства) та органами місцевої влади. Вони стосуються дітей взагалі і безпосередньо тих, які мають розглядувані соціальні статуси. До цієї групи належать: Конституція України; Сімейний кодекс України; Закони України «Про охорону дитинства», «Про освіту», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»; Укази Президента України «Про першочергові заходи щодо захисту прав дітей», «Про першочергові заходи щодо захисту прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа», «Про деякі питання забезпечення прав та законних інтересів дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, розвитку та підтримки сімейних форм виховання дітей», «Про Національну програму «Діти України»; постанови Кабінету Міністрів України «Питання діяльності органів опіки та

піклування, пов'язаної із захистом прав дитини», «Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів»; Постанова Верховної Ради України «Про стан соціального захисту дітей та невідкладні заходи, спрямовані на захист прав дитини в Україні» та ін. Зокрема, в статті 52 Конституції України: «Діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, що позбавлені батьківського піклування, покладається на державу» [2].

Друга група нормативно-правових джерел (Закони України «Про соціальні послуги», «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», «Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей»; Указ Президента України «Про затвердження заходів щодо поліпшення становища дітей-сиріт і дітей, які залишилися без батьківського піклування»; Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання виплати державної соціальної допомоги», «Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах» та ін.) унормовує *надання соціальної підтримки та соціального забезпечення дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, сім'ям з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, малозабезпеченим сім'ям*. Вони значною мірою сприяють *унормуванню виникнення та поширення соціального або біологічного сирітства* шляхом надання матеріальної (фінансової) підтримки.

Третя група (Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»; Постанови Кабінету Міністрів України «Питання діяльності органів опіки і піклування, пов'язаної із захистом прав дитини», «Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування», «Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей», «Про затвердження Положення про прийомну сім'ю», «Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу», «Деякі питання здійснення патронату над дитиною», «Деякі питання здійснення наставництва над дитиною» та ін.) – безпосередньо стосується питань *механізмів реалізації влаштування дітей, які перебувають під особливим наглядом держави*. Перевага надається пріоритетній (усиновлення) або альтернативним формам сімейного виховання (приймна сім'я, дитячий будинок сімейного типу), тимчасового перебування (патронат). При цьому наголошується на необхідності здійснення соціального супроводу малолітніх та неповнолітніх осіб та визначено відповідальну структуру, яка здійснює

безпосереднє ведення справ та координацію діяльності стосовно захисту прав дітей, зокрема дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, – службу у справах дітей [3].

Четверта група (Постанови Кабінету Міністрів України «Про Типове положення про притулок для дітей», «Про затвердження Типового положення про центр соціально-психологічної реабілітації дітей», «Про затвердження Типового положення про соціальний гуртожиток для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», «Про затвердження Типового положення про соціальний центр матері та дитини») – спрямована на *регулювання діяльності закладів соціального захисту дитячого населення*. Дане регулювання відбувається відповідно до нових стандартів, орієнтованих на тимчасове, а не на постійній основі, перебування дітей, з метою повернення їх в біологічні родини.

Окрему *п'яту групу* становлять ратифіковані міжнародні документи щодо забезпечення прав дитини: Конвенція ООН про права дитини, Європейська конвенція про усиновлення (переглянута), Конвенція «Про захист дітей та співробітництво з питань міждержавного усиновлення» (підписана) та ін. Основний документ з даного переліку, ратифікований Постановою Верховної Ради України від 27.02.1991 з 789-ХІІ, Конвенція ООН про права дитини, наголошує, що дитині для повного та гармонійного розвитку найкраще зростати в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові та розуміння [1]. Щодо соціального сирітства, то цей документ лише підкреслює необхідність особливого захисту та допомоги від держави дитині, що позбавлена сімейного оточення (стаття 20 пункт 1). Її санкціонування у правовому полі українського законодавства є свідченням про намір постійно забезпечувати захист прав дітей у різних сферах суспільного життя.

Нормативно-правова база, що регулює питання сирітства в Україні, представлена п'ятьма тематичними групами відповідно до напрямків державної політики, свідчить про правильний підхід у виробленні державної політики у цій сфері. Але, незважаючи на кількість ухвалених законодавчих актів, в умовах сьогодення вони мають більш декларативний, ніж практичний характер і тому потребують вдосконалення.

Список використаної літератури

1. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU89K01U.html
2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996 – №30. – с. 141.
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» від 24.09.2008 № 866 (із змінами та доповненнями). – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF#Text>.

Дмитро ГРИНЬ
аспірант ХарPI НАДУ

СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Органи публічної влади в сучасному світі розуміють важливість інформування або обізнаності населення про місію, цілі, задачі та види діяльності тієї чи іншої установи. Комунікаційна стратегія, в основі якої раніше були прес-релізи, уходить в минуле, а традиційна журналістика вимушена конкурувати із сотнями блогерів та поширювачів інформації у різноманітних соціальних мережах. Очевидно, що новітні Інтернет-технології призводять до різких змін в способах комунікації та співпраці між людьми. У контексті діяльності публічних установ, мова йде про перехід від ієрархічних суб'єкт-об'єктних комунікацій до рівноправних суб'єкт-суб'єктних. Більш того, ці зміни потенційно мають трансформаційні наслідки для того, як організації публічного сектора виконують свої завдання і спілкуються між собою. Але ці зміни також створюють потенційні труднощі та проблеми, які сягають корінням в інституційний контекст, в якому ці технології впроваджуються або будуть впроваджуватися. Іншими словами, це не технологія, яка може перешкодити організаціям публічного сектора трансформуватися та впроваджувати інновації – це організаційні та інституційні перешкоди, які необхідно подолати для підвищення ефективності своєї діяльності.

У багатьох аспектах використання соціальних мереж в публічному секторі може розглядатися як проблема, оскільки цей процес має дуже високий ступень невизначеності та ризику [4]. Він є недостатньо унормованим, недостатньо формалізованим і стандартизованим. Адже всі норми, що існували до сьогодні, стосувалися традиційних офіційних інформаційно-комунікативних практик. Як тільки органи публічної влади почали використовувати сайти соціальних мереж, вони опинилися в новому для себе середовищі та в нових умовах, які вимагали постійної реакції в реальному часі в міру надходження інформації та зворотного зв'язку від громадськості. Крім того, виникли нові вимоги до провайдерів, які вимушені були змінювати налаштування конфіденційності, через необхідність слідувати стандартним операційним процедурам та вимогам до них, поширених у публічному секторі. При цьому сам публічний сектор дуже повільно впроваджував практику використання соціальних мереж в свої стандартні операційні процедури, зокрема, у процес надання адміністративних послуг, надання консультацій тощо.

Між тим, не дивлячись на існуючі проблеми та ризики, з середини 2010-х років органи публічної влади у більшості розвинених країн почали «занурюватися» в соціальні мережі. Цьому сприяли різні чинники, але,

мабуть, найважливіші з них – це соціальні чинники. Розглянемо їх.

Соціальні мережі стали невід'ємною частиною суспільних відносин. Як зазначалося вище, мільярди людей по всьому світу щодня відвідують «Facebook», «Instagram», «Youtube», роблять записи мікроблогів та блогів, таких як «Twitter», «Blogger», «WordPress» та інших. Ці сайти дозволяють кожному громадянину, з навичками програмування або без них, створити публічне представництво та залишатися на зв'язку з друзями.

Як приклад можна привести використання та обмін цифровим відео або фотографіями. Раніше створення та поширення такого роду онлайн-контенту призначалося в першу чергу для висококваліфікованих й технічно підкованих першопрохідців. Призначені для користувача відеоматеріали як і раніше створюються відносно невеликою кількістю людей, але завдяки низькотехнологічним процедурам поширення та доступу (таким як «YouTube») ці відеоматеріали проглядаються дуже великою кількістю людей.

Сайти соціальних мереж використовуються для реплікації деяких з поза-мережових взаємодій з друзями, з якими користувачі підтримують тісні зв'язки. Також вони слугують зміцненню вже існуючих соціальних та міжособистісних відносин і відновлення зв'язків, які згодом стали слабкими.

Ці зв'язки, які пов'язують людей на основі загального атрибута, що дозволяє їм часто спілкуватися один з одним або відчувати сильний зв'язок один з одним. Грунтуючись на цьому почутті подібності, люди потім схильні частіше спілкуватися – або тому, що у них є сильне почуття приналежності, вони можуть надавати емоційну підтримку один одному, навіть якщо у них немає можливості зустрітися особисто [4]. Наприклад, «Facebook» часто використовується для возз'єднання з друзями з коледжу, які переїхали в інші частини країни, або для того, щоб залишатися на зв'язку з друзями в своєму колишньому рідному місті. Ці слабкі зв'язки можна відновити за допомогою «Facebook» або навіть «Twitter». Незважаючи на те, що частота взаємодії може не змінюватися через простий контакт в мережі, потенційні ресурси, які можуть існувати в слабких зв'язках – такі як соціальна або професійна підтримка – можуть бути корисні для майбутньої взаємодії.

Ураховуючи ці тенденції серед громадян та приватних користувачів, багато організацій публічного сектора почали створювати віртуальні «групи підтримки» своїх організацій в соціальних мережах. І, таким чином, вони дозволили людям спілкуватися з ними, використовуючи «Facebook» або «Twitter» або інші соціальні мережі, а не лише на офіційних веб-сайтах. Як пояснив фахівець із зв'язків з громадськістю одного з федеральних органів публічної влади США: «Чому ми знаходимося в «Facebook» або «Twitter»: щоб бути там, де є люди... Коли люди шукають ... речі в «Facebook», вони знаходять нас» [3].

Проте, застосування соціальних мереж українськими державними органами публічної влади відбувається дуже повільно, і викликано скоріше розпорядженнями вищого керівництва, ніж свідомим рішенням керівників самих органів [1]. Зростаюче визнання використання Інтернету та розширення доступу до сайтів соціальних мереж також змінили спосіб пошуку та доступу користувачів до інформації в Інтернеті. Як наслідок, багато публічних чиновників і в Україні розуміють, що їх різноманітна аудиторія більше не дивиться на уряд як на єдиний орган, який надає цінну інформацію, а звертається до своїх однолітків і друзів та перевіряє офіційну інформацію через свої соціальні мережі [2, с. 88].

Крім того, призначені для користувача на сайтах соціальних мереж відомості розміщують поновлення швидше, ніж репортери-одинаки можуть писати свої статті або готувати телевізійні версії своїх репортажів. Так, в кризових ситуаціях, таких як стихійні лиха або автокатастрофи, новини поширюються швидше і перевіряються тисячами учасників Інтернет-спільноти, ніж це може бути зроблено репортером термінових новин, який використовує традиційні механізми інформування громадян.

Визнання того, що уряд не є єдиним джерелом інформації, також відбивається в парадигмі діяльності всього публічного сектора: традиційна парадигма «потрібно знати лише йому» тепер зарезервована за темами національної безпеки або розвідки, а нова парадигма «потрібно ділитися з усіма» відкриває органи публічної влади і дозволяє публічним чиновникам проактивно розкривати інформацію та ділитися нею з громадськістю.

Список використаної літератури

1. Волошин М. О. Формування та розвиток політичного потенціалу соціальних інтернет-мереж в Україні : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Волошин Максим Олександрович; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці, 2017. – 20 с.
2. Шамрай В. В. Модерне суспільство: від ліберальної і тоталітарної утопій до мережної соціальності : [монографія] / В. В. Шамрай ; НАН України, ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди. - Київ : НАН України, 2015. – 305 с.
3. Carr D. F. Social software needs metrics that matter / D. F. Carr. Available at: <https://www.informationweek.com/social-software-needs-metrics-that-matter/d/d-id/1098435>
4. Granovetter M. The strength of weak ties: A network theory revisited / M. Granovetter // Sociological Theory. – 1983. – № 1. – Р. 201 – 233

Ірина ДИННИК

к.держ.упр., асистент

кафедри публічного управління

та адміністрування

Київського національного

торговельно-економічного університету

ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ : ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Громадянське суспільство стало невід'ємною складовою громадського, суспільно-політичного, культурного життя всіх країн-членів Європейського Союзу. Рада Європи у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (стаття 11) гарантує право громадян на зібрання та об'єднання [2].

З кінця ХХ ст. все більше країн прагнуть реалізувати такі принципи демократичного врядування як відкритість влади, участь громадян у суспільно-політичних процесах, відповідальність органів влади перед сувереном (народом), ефективність діяльності, узгодженість дій. Це передбачає формування відповідних інститутів та механізмів, які дозволяють більш ефективно враховувати потреби громадян. В країнах ЄС є нормою та стандартом залучення жителів конкретного населеного пункту до вирішення проблем громади. Крім того, ефективність та якість вирішення великого спектру питань локального значення та реалізація відповідних повноважень органами місцевого самоврядування залежить від взаємодії місцевої влади з населенням територіальної громади. Народ як суверен влади згідно з Жаном Боденом є основою держави. В нормативно-правових документах ЄС громадяни мають бути поінформовані про всі важливі ініціативи в їх територіальній громаді, ознайомлені з планами, які запропонували їх представники на різних рівнях влади та офіційні особи. Більша взаємодія місцевих рад та громадян має гарантувати ефективність прийняття та реалізації раціональних рішень складних завдань, сприятиме поліпшенню місцевих політичних обставин [5].

З'ясовано, що сучасні ринкові відносини та в умовах соціальної трансформації, доцільним є залучення нових суб'єктів до реалізації публічних політик, а саме передбачається конструктивна взаємодія інститутів публічної влади на локальному та національному рівнях і громадянського суспільства.

На вітчизняному рівні суспільно-політичні зміни мають відбуватися за участю самих громадян, жителів територіальних громад, які при підтримці та за узгодженням з органами місцевого самоврядування та представницькими органами державної влади на місцях, будуть

залучатися до різноманітних ініціатив. В країнах Європейського Союзу поширеним є делегування владою вирішення різного рівня проблеми інститутам громадянського суспільства [3, с. 422 – 428].

Європейські нації прагнуть до єдності, щоб спільно знайти відповіді на глобальні виклики, з якими зіштовхнулося людство у ХХІ столітті. Включення до європейського простору дає можливість вирішити національні проблеми за умови прийняття сучасної демократичної ціннісної системи, норм особистісної й державної поведінки.

Ключовою внутрішньою метою Європейського Союзу є сприяння економічному та соціальному прогресу, головним чином через створення зони без внутрішніх кордонів, підтримку економічної і соціальної цілісності. Основною зовнішньою метою політики ЄС є ствердження його ідентичності на міжнародній арені, передусім через спільну зовнішню політику та політику безпеки. Основоположними принципами, якими керується Європейський Союз, є повага до національної самобутності, демократії та фундаментальних прав людини. Процес розширення ЄС значною мірою бачиться як створення співтовариства, що засноване на спільних цінностях і моральних нормах.

Щодо європейського вибору у розвитку України, то він також має подвійний характер. По-перше, напрям руху у бік європейської цивілізаційної моделі дає можливість досягти прогресу в усіх сферах життєдіяльності суспільства і держави. Це працюватиме на підвищення в Україні європейської культури ідентичності й інтеграцію до загальноєвропейського середовища. По-друге, зміцнення в Україні європейської ідентичності одночасно означає посилення власної національної ідентичності, пошкодженої тоталітарним минулим. Це є особливо важливо зараз, коли наша країна опинилася на лінії зіткнення двох цивілізаційних підходів до суспільного розвитку – європейсько-демократичного та азійсько-авторитарного [1, с. 205 – 206].

Сучасна європейська дослідниця Беатріс Рангоні Макіавеллі стверджує, що європейська інтеграція не може бути досягнута без активної, відповідальної участі громадян Європи [4, с. 37]. На її думку, «коли справа доходить до демократичного формування політики на європейському рівні, додаткові критерії ідентифікації необхідні для створення європейської ідентичності. Якщо громадянство Європейського Союзу визначається просто як сума всіх національних громадянств, то «європейське» повинно бути синтезом декількох критеріїв національної ідентичності, які впливають із загальної традиції» [4, с. 37].

Виходячи із здійсненого вище аналізу, варто зробити наголос на таких висновках та рекомендаціях [1, с. 216 – 218] :

1. Громадянське суспільство (асоціації, профспілки, ділові кола, університети, ЗМІ, професійні організації, представники місцевого самоврядування) і зацікавлена громадськість мають бути регулярно поінформовані про діяльність органів державної влади і державного

управління в процесі європейської та євроатлантичної інтеграції, а також в рамках підготовки переговорних платформ, особливо в тих частинах, де інтерес громадян є дуже важливим.

2. Необхідно встановити співпрацю між державними установами і громадянським суспільством на усіх рівнях у процесі європейської та євроатлантичної інтеграції.

3. Усі постанови і рішення, які готують державу (не лише її адміністративні органи) для ефективного переговорного процесу з ЄС та НАТО, мають вказувати на зобов'язання залучати представників організацій громадянського суспільства до цього процесу, не залишаючи жодної можливості цього не робити. Ці представники мають увійти до експертних груп у рамках переговорного процесу на всіх його етапах.

4. Особливою є потреба своєчасного і значущого залучення представників академічного співтовариства, професійних асоціацій, а також представників регіонального і місцевого рівнів у цьому процесі.

5. Необхідним є подальше консультування з громадянським суспільством у транспарентний спосіб для того, щоб визначити критерії і методи відбору представників усіх вищезгаданих організацій у процесі переговорів. Ці критерії треба визначити в документі, обов'язковому до виконання.

6. Важливо забезпечити своєчасний і належний доступ громадськості до переговорних платформ за допомогою їх публікацій та викладення на офіційних вебпорталах, оскільки громадськість також потребує інформації про усі можливі і наступні зміни.

Список використаної літератури

1. Барановський Ф. Вплив громадянського суспільства на процес європейської та євроатлантичної інтеграції: український контекст / Ф. Барановський // Наукові записки. ІІІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. – 2018. – Вип. 3(89). – С. 216 – 218.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Рада Європи; Міжнародний документ від 04.11.1950. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

3. Лізаковська С. В. Європейські стандарти взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства / С. В. Лізаковська // Публічне управління та регіональний розвиток. – 2020. – Вип. 8. – С. 422 – 443.

4. Machiavelli B. R. The Role of Civil Society in European Integration // Journal of Public Affairs. – 2000. – Vol. 1. – № 1. – Р. 33 – 37.

5. Manifesto for a new urbanity. European Urban Charter II. 2011. URL : https://5cidade.files.wordpress.com/2011/06/urban-charter_en.pdf.

В'ячеслав ДІДКІВСЬКИЙ

аспірант

НАДУ при Президентові України.

РОЗВИТОК СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ У РОЗРІЗІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ НА КОМЕРЦІЙНОМУ АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ

Серед трьох видів планування: оперативне, тактичне та стратегічне, а також беручи до уваги комплексність питання забезпечення безпеки функціонування сегменту ринку комерційних автомобільних перевезень в масштабах усієї України, доцільно сконцентрувати увагу на важливості саме стратегічного планування.

Якщо аналізувати історичний аспект розвитку та реформування концептуальних засад системи публічного управління у сфері комерційного автомобільного транспорту України, варто розглядати це питання через призму прийняття стратегічних і програмних документів, які визначають напрямок реформування держави у даному питанні. У такому випадку важливо зазначити, що зараз цей аспект визначено стратегією підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року [1], Державною програмою підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2023 року, яка фактично націлена на реалізацію зазначеної стратегії [2], а також Національною транспортною стратегією України на період до 2030 року [3] та плану заходів із її реалізації [4]. Однак, історично склалось так, що питання забезпечення безпеки пройшло значні етапи реформування, враховуючи раніше прийняті рішення, які визначені у наступних документах:

– Програма забезпечення безпеки дорожнього руху та екологічної безпеки транспортних засобів (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 06.04.1998 № 456 [5];

– Державна програма забезпечення безпеки руху на автомобільних дорогах, вулицях міст, інших населених пунктів і залізничних переїздах на 2003-2007 роки (затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.01.2003 № 56) [6];

– Стратегія підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2015 року, а також План заходів щодо її реалізації (розпорядженням КМУ від 25.05.2011 № 480-р [7] затверджено стратегію та розпорядженням КМУ від 21.03.2012 № 140-р [8] затверджено план заходів.

Із 2016 по 2018 рік в Україні взагалі не існувало стратегії безпеки дорожнього руху, натомість окремо розроблена Галузева програма забезпечення безпеки руху на автомобільному транспорті на 2016 – 2018 роки, затверджена наказом Мінінфраструктури від 18.03.2016 № 112 [9], яка по формі і суті відповідала більше плану заходів, ніж програмі.

Однак, за останні 10 років значну підтримку у розвитку, у т.ч. системи публічного управління із забезпечення безпеки функціонування комерційного автомобільного транспорту, надає ЄС, інші держави-партнери та окремі міжнародні проекти. Таким якісно покращується інституційна спроможність органів державної влади України, за рахунок технічної допомоги наших партнерів.

Якщо проаналізувати структуру та суть даних документів, стає очевидним етапність розвитку стратегічного планування, від документів, які мали більше характер концепції та загального бачення, до реально стратегічних рішень. Однак, діючі документи також мають значні недоліки, а саме:

– відсутня системність у стратегічному плануванні: визначені напрямки розвитку не мають єдиного спрямування, терміни реалізації визначених документів не корелюються між собою, а також не в повній мірі відповідають міжнародним домовленостям (ІІІ Глобальна міністерська конференція з безпеки дорожнього руху, 19 – 20 лютого, м. Стокгольм (Швеція));

– визначення: проблема – шляхи вирішення – очікуваний результат не мають аналітичного підґрунтя, рішення мають більше політичний характер, ніж стратегічний, відсутні індикатори оцінки якості реалізації запланованих заходів;

– відсутній механізм впливу суспільства на реалізацію державної політики;

– запровадження стандартів ЄС в частині публічного управління безпекою комерційного транспорту має фрагментарний характер.

Отже, система публічного управління безпекою на комерційному автомобільному транспорті пройшла значний етап реформування від загальних засад визначення загальнодержавних заходів, до реального планування розвитку держави у напрямку надання якісних послуг із ключовим фактором забезпечення безпеки. Однак, наявна система не є досконалою і потребує значного реформування, враховуючи євроінтеграційний розвиток України.

Список використаної літератури

1. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України / Законодавство України / Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1360-2020-%D1%80#Text>

2. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України / Законодавство України / Про затвердження Державної програми підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2023 року / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1287-2020-%D0%BF#Text>

3. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України / Законодавство України / Про схвалення Національної транспортної стратегії України

на період до 2030 року / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80#Text>

4. Урядовий портал / Уряд затвердив план заходів з реалізації Національної транспортної стратегії України до 2030 року / URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-plan-zahodiv-z-realizaciyi-nacionalnoyi-transportnoyi-strategiyi-ukrayini-do-2030-roku-vladislav-kriklij>

5. Офіційний веб-портал Верховної Ради України / Про затвердження Програми забезпечення безпеки дорожнього руху та екологічної безпеки транспортних засобів / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/456-98-%D0%BF#Text>

6. Офіційний веб-портал Верховної Ради України / Про схвалення Державної програми забезпечення безпеки руху на автомобільних дорогах, вулицях міст, інших населених пунктів і залізничних переїздах на 2003 – 2007 роки / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56-2003-%D1%80#Text>

6. Офіційний веб-портал Верховної Ради України / Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2015 року / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/480-2011-%D1%80#Text>

7. Офіційний веб-портал Верховної Ради України / Про затвердження плану заходів щодо реалізації Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2015 року / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/140-2012-%D1%80#Text>

8. Офіційний веб-сайт Міністерства інфраструктури України / наказ Міністерства інфраструктури України «Про затвердження Галузевої програми забезпечення безпеки руху на автомобільному транспорті на 2016 – 2018 роки» / URL: <https://mtu.gov.ua/documents/439.html>

Антон ДОБРЯНСЬКИЙ

студент КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР»

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКА ПРАКТИКА

Соціальне партнерство є невід’ємним складником в адекватному регулюванні трудових відносин будь-якого суспільства [1, с. 100 – 107; 2, с. 12–15]. Важливість налагодження системи соціального діалогу в Україні між роботодавцями, працівниками та, власне, державою зумовлена необхідністю активізації їхньої участі в становленні гідних умов праці, скороченні рівня безробіття та бідності, формуванні належної конкурентоспроможності економіки і, як наслідок, у забезпеченні високих стандартів життя людей [2, с. 222 – 231].

Разом із тим аналіз літературних джерел [2, с. 222 – 231; 3, с. 188 –

193; 3, с. 235 – 238; 4, с. 191 – 195; 58, с. 81 – 89; 6, с. 21 – 24; 7, с. 116 – 122] свідчить про той факт, що сьогодні система соціального партнерства в нашій країні є недостатньо дієвою, залишається низькою й результативністю соціального діалогу. Це негативно відбивається на ефективності державного управління, соціального та економічного розвитку суспільства.

Дослідження соціального партнерства в Україні показали, що для нашої держави притаманні такі проблеми:

- 1) домінування у свідомості громадян України патерналістських настроїв;
- 2) слабкість профспілок як представника та захисника інтересів працівників та сторони соціального діалогу;
- 3) домінування в процесі соціального діалогу сторони роботодавців;
- 4) подолання негативного впливу фактичної нерівності сторін соціального діалогу;
- 5) подолання формального характеру колективнодоговірного процесу;
- 6) посилення відповідальності соціальних партнерів за недотримання прийнятих ними колективних угод та договорів;
- 7) забезпечення можливості оперативного розв'язання конфлікту.

Складні соціальні наслідки розвитку ринкових відносин вимагають формування нових механізмів узгодження інтересів різних соціальних верств. Важливим кроком у цьому напрямку стало створення міжнародних організацій, які відіграють вагомую роль у розвитку соціального діалогу та діяльності соціальних партнерів. До таких організацій та спеціалізованих установ відносяться ООН, Міжнародна організація праці, Європейський Союз, Європейський економіко-соціальний комітет, Європейська конфедерація профспілок, Спілка конфедерацій промисловців і роботодавців Європи, Європейський центр підприємств із державною участю та підприємств загальної економічної сфери.

Різноманітний досвід розвитку соціального партнерства в країнах Західної Європи підтверджує його ефективність. Соціальне партнерство все більше відіграє у цих країнах роль ефективного чинника соціальної стабілізації та стійкості. В залежності від рівня переговорних процесів можна виділити три основні моделі соціального діалогу:

Перша модель сформувалася на півночі Європи – у Швеції, Фінляндії, Норвегії, Бельгії. Вона характеризується активним втручанням держави в трудові відносини та їх регулюванням у спосіб законодавчого забезпечення трудових відносин і соціального партнерства. Крім того, в цій моделі запроваджено трирівневість партнерства: національний та галузевий рівні, рівень підприємства (виробничий). У Бельгії, наприклад, на загальнонаціональному рівні діє Національна рада з праці. До неї входить однакове число учасників від кожного з трьох партнерів.

Держава бере на себе законодавчу функцію. На другому, галузевому рівні створюються «паритетні комісії». На рівні підприємства питання вирішуються на двосторонній основі: підприємці – профспілки.

Друга модель соціального діалогу відрізняється однорівненістю. Притаманна Великій Британії, Ірландії, Греції, Іспанії, Канаді, США, Японії, ряду країн Латинської Америки. Ця модель обмежується укладанням колективних договорів в основному на рівні підприємств, без будь-якого втручання в соціально-трудова відносини з боку держави, окрім законодавчого їхнього регулювання. Об'єднання підприємців, як і профспілок, через своїх депутатів намагаються вплинути на законодавство, а вже через нього – на відносини між соціальними партнерами виробничого рівня.

Третя модель типова для решти країн Західної Європи (Німеччина, Австрія, Нідерланди, Швейцарія та інші країни). Може розглядатися як проміжна між першою і другою моделями. За цією моделлю головний акцент у соціальному діалозі зроблено на його галузевому рівні. На рівні всієї країни спільні угоди трьох сторін не приймаються. Співпраця обмежується консультаціями, які мають рекомендаційний характер. Колективні договори на підприємствах, як правило, не укладаються. Підприємства орієнтуються на параметри галузевої угоди та керуються ними. Однією з форм реалізації такої моделі є так звана «зразкова» угода, яка укладається в промисловій галузі й послуговує свого роду орієнтиром для інших. Ця модель широко застосовується у Нідерландах і Швейцарії. У Нідерландах 200 галузевих угод поширюються на більшість компаній та їх працівників. У Швейцарії прийнято біля 500 регіональних і галузевих угод, які охоплюють майже 1,5 млн. працівників.

Україна, за нинішнього соціально-економічного рівня розвитку, культурно-ментальних особливостей взаємостосунків громадян, повинна виробити власну модель соціального партнерства, звичайно, враховуючи позитивний досвід розвинутих країн Заходу, які спромоглися, використовуючи інструменти соціального діалогу, сформувати дієві механізми узгодження соціальних інтересів.

Список використаної літератури

1. Габелко Н. Е. Социальное партнерство: основной элемент и метод социального управления обществом / Н. Е. Габелко // Территория науки. – 2015. – № 4. – С. 100 – 107.
2. Петрос О. М., Осовий Г., Варениця В. Сучасний стан та пріоритетні напрями державної політики щодо розвитку національної моделі соціального діалогу в Україні / О. М. Петрос, Г. Осовий, В. Варениця // Вісник НАДУ при Президентіві України. – 2010. – № 3. – С. 222 – 231. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2010_3_32 (дата звернення: 01.05.2021).
3. Савчук О. О. Актуальні проблеми розвитку соціального

партнерства в Україні / О. О. Савчук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 1. – С. 188 – 193.

4. Красномоєць В. А. Перспективи розвитку системи соціального партнерства в Україні / В. А. Красномоєць // Фінансовий простір. – 2013. – № 4. – С. 191 – 195.

5. Ситник Ю. О. Соціальне партнерство в Україні: особливості становлення і перспективи розвитку / Ю. О. Ситник // Наукові записки Кіровоградського національного технічного університету. – 2009. – № 5. – С. 81 – 89.

6. Гутуряк К. О. Сучасний стан соціального партнерства в Україні / К. О. Гутуряк // Ефективна економіка. – 2010. – № 5. – С. 21 – 24.

7. Акуліна О. В. Розвиток соціального партнерства в Україні / О. В. Акуліна // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 10. – С. 116 – 122

Костянтин ЖИДКОВ

аспірант ХарPI НАДУ

ПОКАЗНИКИ СТАЛОГО МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД КРАЇН ЄС

Неодноразовий аналіз людського та матеріального потенціалу, що існує в місцевих громадах, показав, що впровадження принципів сталого розвитку сприятиме поліпшенню їхнього добробуту та подальшому розвитку [1]. Можна очікувати на такі позитивні ефекти: вдосконалення системи освіти; ефективна організація та функціонування системи охорони здоров'я; підвищення рівня зайнятості та рівня життя в громаді; зменшення кількості людей, які живуть за межею бідності; покращення харчування, середовища проживання та соціального середовища; підвищення якості повітря, води, ґрунту, відтак, навколишнього середовища у цілому; охорона та розширення зелених насаджень; зберігання та переробка відходів; покращення якості публічних послуг; удосконалення політики просторового планування; залучення іноземних інвестицій та збільшення автохтонних інвестицій [3]. Але для цього місцеві органи влади зобов'язані розробляти стратегії залучення інвестицій і особливо активізувати свої зусилля для фінансування тих цілей, які відповідають безпосереднім інтересам громади. Відповідальність місцевих органів влади є особливістю сталого розвитку щодо їх зобов'язання розробляти цільові проекти розвитку у різних сферах. Крім того, для підтримки місцевого сталого розвитку місцеві органи влади мають налагодити партнерство з центральними та іншими місцевими органами влади, різними приватними суб'єктами, волонтерами, представниками громадськості з метою забезпечення стійкого економічного зростання та покращення умов життя.

Сталий місцевий розвиток повинен знаходитись десь між поняттями «реформа» та «трансформація». «Трансформаційні» пропозиції на практиці часто нездійсненні та суперечать поточній структурі влади, тому слід зупинитись радше на «реформаторських» аспектах сталості.

Свого часу Хотон виділив п'ять різних принципів, які разом добре характеризують ці аспекти. Вони є принципами: 1) справедливості в рамках одного покоління; 2) справедливості між поколіннями; 3) географічної справедливості; 4) процесуальної справедливості; 5) міжвидової справедливості [2, с. 235 – 237].

Перший та другий принцип в основному вже реалізуються через різні фіскальні та перерозподільні заходи для покращення соціальної справедливості. П'ятий принцип передбачає збереження біорізноманіття, що є пріоритетом «трансформації». А третій і четвертий принцип дають можливість визначити пріоритети публічного управління на місцевому рівні, якщо відповідні місцеві органи влади хочуть зробити свої громади лідерами у галузі сталого розвитку. Виходячи з цього можна визначити і два головних показники місцевого сталого розвитку.

Першим головним показником місцевого сталого розвитку є те, наскільки місцеві органи влади інтерналізують свій вплив на навколишнє середовище та суспільство. Хотон називає це «географічною справедливістю» [2, с. 236]. Географічна справедливість вимагає від місцевих органів влади розробки рішень, що є рішеннями як для місцевих, так і для глобальних питань. Ця відповідальність зменшує екстерналізацію негативних екологічних чи соціальних наслідків місцевих рішень, що часто зустрічається в приватному секторі. Місцеві органи влади конкурують між собою за соціально-економічне зростання. Ця конкуренція, хоча і хороша, оскільки стимулює ефективне використання місцевих ресурсів, може бути шкідливою, якщо вона не поєднується з географічною справедливістю. Наприклад, цілком імовірно, що деякі органи місцевого самоврядування, конкуруючи між собою, досягають зростання, але нація в цілому при цьому занепадає. Якщо конкуренція орієнтована лише на залучення капіталу або робочої сили з інших населених пунктів країни, що можна описати як конкуренція «за рахунок інших», – загальне виробництво не зростатиме.

Тільки конкуренція, яка має транскордонну відповідальність, стимулюватиме інновації та створення вартості, що додасть сукупній вартості зростання. Обмеження, з якими стикаються органи місцевого самоврядування в цій галузі, досліджував Преусс під час розслідування процесів державних закупівель. За результатами дослідження він зробив висновок, що оскільки більшість «зелених» рішень є дорогими, багато місцевих органів влади не наважуються ухвалювати такі рішення [4, с. 218].

Цю проблему можна вирішити, розглянувши різницю між 1981 і 2013 рр. У 1981 році взаємозв'язок і, як наслідок, конкуренція між

національними державами за робочу силу та капітал була меншою, а імміграція між країнами була рідшою, ніж у 21 столітті. Сучасний висококонкурентний міжнародний ринок поставив усі національні держави у вразливе становище щодо їх перерозподільчої політики, яка знижує конкурентоспроможність. Тому, хоча в 1981 році перерозподіл все ще міг бути переданий центральному уряду, який не мав стільки тиску, щоб бути конкурентоспроможним, сучасну політику перерозподілу потрібно буде розподілити на всіх рівнях публічного управління. Це призвело б як до підвищення справедливості між поколіннями, так і до необхідності місцевого самоврядування витратити кошти на перерозподіл.

Другим основним показником сталого розвитку є ступінь участі у прийнятті рішень усіх, на кого будуть впливати рішення, що можна назвати процедурною справедливістю. Критично важливим для забезпечення будь-якого розвитку є право на рівний доступ до інформації та більш загальне право доступу до інформації для всіх зацікавлених сторін. Іншими словами, коли інформація широко доступна і зацікавлені сторони можуть брати участь у процесі прийняття рішень, вони будуть власниками цих рішень і, отже, природно докладатимуть більше зусиль для їх реалізації. Тоді як, якщо люди лише змушені виконувати рішення, вони не цінуватимуть їх, і тому навіть потенційний розвиток буде нестійким. На даний час місцеві органи влади багатьох країн дійсно намагаються залучити значну частину своїх громадян до розробки та реалізації управлінських рішень.

Але все ще, на жаль, процеси прийняття рішень часто відбуваються за «закритими дверима», і тоді як на національному рівні більшість рішень оприлюднюються, а протоколи засідань урядових структур є доступними для громадськості, на місцевому рівні це трапляється рідко. Хоча і ця ситуація з часом змінюється на краще.

Крім того, хоча національні ЗМІ часто зацікавлені у висвітленні недоліків влади, місцеві ЗМІ зазвичай зайняті просуванням території замість того, щоб критикувати місцеві органи влади. Через відсутність конкуренції на місцевому рівні також мало зацікавленості преси в тому, щоб зробити процедури місцевого самоврядування більш прозорими. Місцеві ЗМІ також мають часто дуже обмежені ресурси, які до того ж часто надходять від самої місцевої влади.

І хоча органи місцевого самоврядування та спроможні громади ніколи не будуть єдиним чинником для забезпечення сталого розвитку, проте вони повинні бути важливою частиною цього забезпечення. Крім того, якщо вони хочуть стати такою частиною, їм потрібно вдосконалити як свою транскордонну відповідальність, так і підвищувати участь своїх громадян. Сталий розвиток потребує правильних рішень, прийнятих правильно. А в умовах децентралізації влади все більше відповідальності за сталий розвиток перекладається на місцевий рівень, створюючи таким чином відповідний потенціал в рамках всієї держави.

Список використаної літератури

1. EDC. The Upper Eden Neighbourhood Plan, 2013. Available at: <http://www.eden.gov.uk/planning-and-development/eden-local-development-framework/neighbourhood-planning/upper-eden-neighbourhood-plan/>.
2. Haughton G. Environmental Justice and the Sustainable City / G. Haughton // Journal of Planning Education and Research. – 1999. – Vol. 18 (3). – P. 233 – 243.
3. Hopwood B., Mellor M., O'Brien G. Sustainable development: mapping different approaches / B. Hopwood, M. Mellor, G. O'Brien // Sustainable Development. – 2015. – Vol. 13 (1). – P. 38 – 52.
4. Preuss L. Addressing Sustainable Development Through Public Procurement / L. Preuss // Supply Chain Management: An International Journal. – 2009. – Vol. 14 (3). P. 213 – 223.

Віктор КАБАНОВ

*к. істор. наук, доцент кафедри
східноєвропейської історії
ДНУ ім. Олесь Гончара*

СПІВРОБІТНИЦТВО ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ І ГРОМАДСЬКОСТІ У ПРОЄКТІ СЕРТИФІКАЦІЇ ШКІЛЬНИХ ВЧИТЕЛІВ

Вирішення проблеми підвищення кваліфікації українського вчительства стало актуальним на сучасному етапі розвитку освіти. Через відсутність конкуренції і фактичну монополію, існуюча система підвищення кваліфікації стала формальною, бо немає стимулів до покращення її якості. Наявна система підвищення вчительської кваліфікації фактично не спроможна відповідати на виклики, що постають перед сучасною українською школою. Власне, блискавичний розвиток в Україні руху EdCampUkraine (громадська організація, яка створена й діє за принципами всесвітнього руху EdCamp. Ініціатива EdCamp народилася у 2010 році в США як альтернативний державному спосіб підвищення кваліфікації та професійного розвитку освітян) якраз і є відповіддю поля освіти (переважно «низовою») саме на кризу системи підвищення кваліфікації вчительства.

В рамках спільного проєкту EdCampUkraine і МОН України в 2018 р. відбулося онлайн-опитування 8 427 вчителів з усієї країни. Метою соціологічного дослідження «Навчати й навчатися: як і куди зростати українському вчителству?» стало вивчення спектру уявлень педагогів та інших стейкхолдерів про чинну в Україні систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників, загальні проблеми, що з нею пов'язані, а також очікувані ними зміни для подальшого застосування при підготовці конкретних кроків з реформування системи [3].

Наразі дослідження показало, що реформи чинної системи підвищення кваліфікації потребують 78,7 % педагогів. Опитування також продемонструвало широку довіру та сподівання педагогів на майбутню зовнішню незалежну сертифікацію вчителів – 72,2 % вірять у прозорість та ефективність цього механізму. Попри те, що сьогодні основною метою сертифікації є пошук кращих педагогів, а добровільність процедури закріплена як у положенні, так і в Законі «Про освіту», 62 % опитаних виступають за обов'язкове запровадження сертифікації на заміну теперішній атестації [3, с. 16]. Спільні дослідження з EdCamp Ukraine були використані при розробці Декларації щодо ефективного підвищення кваліфікації. В ній окреслені вектори зростання шкільного вчительства, сформульовані критерії оцінювання діяльності надавачів послуг підвищення кваліфікації, виписані індикатори їхньої ефективної роботи, використання е-портфоліо з фрагментами реальних шкільних уроків, які покладені в основу державної політики щодо професійного росту українського вчительства [3, с. 105 – 116].

У 2019 році стартував пілотний проєкт сертифікації вчителів «Агенти змін», у якому взяли участь 859 (при квоті 1 тис) вчителів початкових класів. Сертифікація проводилась державною мовою з дотриманням засад і принципів, визначених статтею 6 Закону України «Про освіту». Прогресивні ідеї, закладені в новому законі, стали першими кроками у розширенні прав і можливостей педагогічних працівників у сфері підвищення кваліфікації [2]. Відповідне Положення «Про сертифікацію педагогічних працівників» затвердив Кабінет міністрів України 27 грудня 2018 року. Воно регламентувало загальні положення (мета, терміни, відповідальні органи та ін.), реєстрацію учасників, етапи проходження сертифікації, визначення її результатів і видачі сертифікатів та фінансування заходів проєкту.

Положення декларувало, що метою сертифікації є виявлення та стимулювання педагогічних працівників з високим рівнем професійної майстерності, які володіють методиками компетентнісного навчання і новими освітніми технологіями та сприяють їх поширенню [6]. Процедура сертифікації складалась з 3 етапів: 1. Вивчення практичного досвіду роботи педагога. За проведення цієї частини сертифікації відповідає Державна служба якості освіти (ДСЯО), що формує пул незалежних освітніх експертів – викладачів, вчителів, тренерів НУШ тощо. 2. Зовнішнє незалежне тестування. За його проведення відповідає Український центр оцінювання якості освіти (УЦОЯО) 3. Електронне портфоліо – воно має містити: заповнену анкету самооцінювання; опис власного навчального заняття (освітня програма, навчальний предмет, тема, мета, методичне забезпечення, відео-фрагмент уроку); додаткові матеріали.

Визначатиме результати сертифікації спеціально створена експертна комісія при МОН, до якої увійдуть представники УЦОЯО, ДСЯО, МОН

та громадськості. Комісія встановлюватиме порогові бали з 2 етапів випробування: вивчення практичного досвіду та тестування [8].

Передбачалось, що незалежні освітні експерти вивчатимуть та оцінюватимуть професійні компетентності учасників за 5 критеріями: 1. Здатність планувати і здійснювати освітній процес на основі особистісно-орієнтованого і компетентнісного підходів з використанням відповідних педагогічних технологій. 2. Здатність створювати безпечно та психологічно комфортно освітнє середовище, спрямоване на розвиток дітей та їх мотивацію до навчання. 3. Здатність налагоджувати партнерські стосунки з родинами учнів для розвитку здібностей і можливостей кожної дитини. 4. Здатність до постійного професійного розвитку, самооцінювання та рефлексії. 5. Здатність моделювати поведінку, в основі якої повага до прав людини, демократичні та інші загальнолюдські цінності [1].

Після проходження трьох етапів, 28 листопада 2019 року в межах форуму учасників пілотного проєкту НУШ «Агенти змін» було оголошено, що 705 педагогів з 857-и вчителів початкової школи, які зареєструвалися, успішно пройшли першу пілотну сертифікацію. В той же день всі педагоги, що брали участь у сертифікації, отримали свої результати в е-кабінетах учасників.

У 2020 р. планувалось, що сертифікацію зможуть пройти удвічі більше вчителів, ніж минулого року – до 2000 педагогів. Щоб охопити всі регіони України, МОН визначило максимальний обсяг заяв, які можуть подати вчителі від кожної з областей. Обсяг визначено на пропорційних засадах – залежно від кількості початкових класів у області. Так, найменшу кількість заяв – 29 – могли подати вчителі з Луганської області, по 49 з Сумської та Чернігівської. Найбільшу – 140 – педагоги Дніпропетровщини та Львівщини.

Сертифікація 2020 р. відбувалася за новим порядком. Першим етапом було незалежне тестування – «ЗНО для вчителів». Наступним – самооцінювання учасниками сертифікації власної педагогічної майстерності. Останнім етапом – вивчення експертами практичного досвіду роботи учасників сертифікації [5].

Програму першого етапу сертифікації – незалежного тестування фахових знань та умінь було укладено на основі професійного стандарту вчителя початкових класів. Вона містить три розділи. Перший стосувався освітнього процесу, його нормативно-правової бази та планування, роботи з інформацією. Другий розділ стосувався навчання, виховання та розвитку учнів. Він, зокрема, міститиме завдання щодо сучасних технологій навчання, педагогіки партнерства, освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти, роботі з батьками. Третій розділ стосувався освітнього середовища – його наповнення, впливу на здоров'я, інклюзивності [4].

Перші два етапи пройшли у звичному режимі. Під час третього

етапу почався карантин і 1 132 експерти дистанційно вивчали практичний досвід учасників сертифікації шляхом проведення співбесіди з ними, аналізу вмінь учителів розв'язувати педагогічні ситуації та анкетування адміністрації закладу освіти і керівника шкільного методичного об'єднання.

3 грудня 2020 року було оголошено, що пілотну добровільну сертифікацію вчителів початкової школи успішно пройшли 902 педагоги з 1 552 претендентів. Учасники, які успішно пройшли сертифікацію, отримають 20 % надбавку до заробітної плати протягом 3 років.. Крім того, успішне проходження сертифікації зараховується також як проходження чергової або позачергової атестації педагогічним працівником, а також є підставою для присвоєння йому відповідної кваліфікаційної категорії та педагогічного звання [7].

І хоча пілотний проєкт ще не закінчився і вже пройшла реєстрація учасників (1 622 вчителі) та перші два етапи сертифікації 2021 р., вже можна зробити деякі попередні висновки. Крім практичних складових для вчителів – 20 % надбавки, підвищення або підтвердження категорії, були напрацьовані організаційні, змістовні, методичні, світоглядні засади підвищення кваліфікації педагогів. При проведенні сертифікації МОН були виконані всі умови її проведення: добровільність, оцінювання роботи вчителів освітянами, відсутність наслідків для тих, хто її не пройшов.

Досвід проведення сертифікації вчителів початкових класів МОН може бути застосований в майбутньому при впровадженні реформи НУШ в середній школі. Є також думка фахівців, що прозорість і ефективність механізму сертифікації вчителів може стати альтернативою атестації.

Список використаної літератури

1. За якими критеріями експерти оцінюватимуть професійний досвід учасників сертифікації – відповідну методику виставлено для громадського обговорення. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/za-yakimi-kriteriyami-eksperti-ocinyuvatimut-profesijnij-dosvid-uchasnikiv-sertifikaciyi-vidpovidnu-metodiku-vistavleno-dlya-gromadskogo-obgovorennya>.
2. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145_19#Text
3. Навчати і навчатися: як і куди зростати українському вчителю? Результати дослідження сфери підвищення кваліфікації й сертифікації у рамках спільної ініціативи руху EdCamp Ukraine і Міністерства освіти і науки України / О. Елькін, О. Марущенко, О. Масалітіна, І. Міньковська. – Х. : Вид-во «Дім Рекламу», 2019. – 120 с.
4. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження програми незалежного тестування фахових знань та умінь учителів початкової школи» від 14 січня 2019 року № 33. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/01/Nakaz_sertyfikatsiya_140119_33na-sajt.pdf

5. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про деякі питання проведення сертифікації в 2020 році» від 26 грудня 2019 року № 1634. URL: <https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/Nakaz-1634-Pro-deyaki-pytannya-provedennya-sertyfikatsiyi-v-2020-rotsi.pdf>

6. Постанова Кабінету Міністрів України «Положення про сертифікацію педагогічних працівників» від 27 грудня 2018 р. № 1190. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2018-p#Text>

7. Сертифікацію 2020 успішно пройшли 902 вчителі, – Сергій Шкарлет. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/sertifikaciyu-2020-uspishno-projshli-902-vchitelya-sergij-shkarlet>

8. У 2019 році 1 тис вчителів початкових класів за бажанням зможуть пройти сертифікацію та отримати 20% надбавку до зарплати, реєстрація почнеться 15 січня – рішення уряду URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/u-2019-roci-1-tis-vchiteliv-pochatkovih-klasiv-za-bazhannyam-zmozhut-projti-sertifikaciyu-ta-otrimati-20-nadbavku-do-zarplati-reyestraciya-pochnetsya-15-sichnya-rishennya-uryadu>

Грина КОРЧАК

аспірантка НАДУ

при Президентові України

ОСОБЛИВОСТІ ПОДОЛАННЯ КОНФЛІКТІВ У ВЗАЄМОДІЇ «ДЕРЖАВА»--«ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО» В КРАЇНАХ ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Виникнення проблем у людських відносинах неминуче та носить природний характер, що зумовлене динамічним розвитком держав та людських взаємин у сучасному глобалізованому світі у всіх сферах суспільного життя. Велика кількість вітчизняних та зарубіжних публікацій за тематикою конфліктів в останні роки підтверджує той факт, що дана проблематика є надзвичайно актуальною. Не є виключенням і сфера публічного управління, що охоплює відносини між державою і громадянським суспільством і приховує в собі потенціал конфліктності.

Мова йде про відносини органів публічної влади й інститутів громадянського суспільства (далі – ІГС) як суб'єктів публічного управління та учасника процесу взаємодії з владою, до яких, зокрема, відносять громадські, благодійні та релігійні організації, професійні, творчі спілки, організації роботодавців, органи самоорганізації населення, недержавні засоби масової інформації, різні асоціації, політичні партії та інші непідприємницькі товариства і установи, легалізовані відповідно до вітчизняного законодавства.

Вищезгадані суб'єкти, за Роз'ясненням Міністерства юстиції України [2], законодавчо наділені правами і обов'язками щодо відстоювання легітимних інтересів у процесі здійснення ними своєї

статутної діяльності та участі в управлінні державними справами. Для цього в Україні, з одного боку, сформовано достатнє правове поле, а з іншого боку, існують досить штучні бар'єри для реалізації громадських ініціатив організацій громадянського суспільства. Це стосується, зокрема, діяльності громадських рад, створених в Україні при органах влади, пропозиції яких органам державної влади та органам місцевого самоврядування носять рекомендаційний характер і не є обов'язковими для реалізації.

Водночас подолання конфліктів у взаємодії «держава»-«громадянське суспільство» потребує, з нашої точки зору, визначення основних учасників потенційного конфлікту, ідентифікації його ядра, з'ясування розбіжностей в поглядах, думках та векторах бажань сторін конфлікту, напрацювання декількох варіантів вирішення конфлікту (сценаріїв його подолання), виявлення основних причин виникнення протиріч для попередження виникнення конфліктів у майбутньому.

Зокрема, ідентифікувати ядро конфлікту у взаємодії «держава»-«громадянське суспільство» в нашому розумінні означає визначити проблемне питання, що потребує вирішення, наприклад, у площині надання адміністративних, соціальних, інших видів послуг чи при наданні державної фінансової підтримки ІГС. Остання проблема гостро стоїть для України, зважаючи на: обмежений обсяг фінансування, що виділяється державою на реалізацію програм (проектів, заходів), розроблених ІГС; обмеження на види витрат, які можуть бути профінансовані за рахунок бюджетних коштів, на тлі чого часто виникають конфліктні ситуації та нарікання представників ІГС на непрозорі конкурсні процедури виділення фінансової державної підтримки. Безумовно, це лише той незначний перелік проблемних питань, що можуть викликати появу конфліктної ситуації.

Доречно згадати про особливості подолання конфліктів у взаємодії «держава»-«громадянське суспільство», що мають місце у країнах Європейського Союзу (далі – ЄС), та можуть слугувати в Україні прикладом для конструктивного вирішення конфлікту, мобілізації та спрямування зусиль сторін конфлікту на подальший розвиток взаємин. Однією з таких особливостей є дотримання «негласного» принципу рівних прав і можливостей у взаєминах «держава»-«громадянське суспільство» або «держава»-«організації сфери бізнесу», що дозволяє в ряді випадків взагалі уникати конфліктних ситуацій чи оперативно їх розв'язувати.

Базовим правовим підґрунтям для реалізації вищезазначеного принципу в країнах нових членів ЄС (Латвія, Польща, Чехія, Угорщина) є положення законів «Про місцеві органи влади», в яких передбачено, що органи місцевого самоврядування здатні самостійно вирішувати питання місцевого значення, зокрема – питання задоволення потреб населення шляхом організації та фінансування муніципальних послуг. Так, у Польщі муніципалітети задовольняють потреби місцевого населення

через надання окремих послуг на місцевому рівні (транспортне обслуговування, вивіз сміття) або укладають угоди з приватними підрядниками чи громадськими організаціями [1]. Таким чином, ІГС виступають рівноправними партнерами держави.

Ще одну особливість подолання конфліктів у взаємодії «держава»-«громадянське суспільство» формують в європейських країнах фінансово-економічні стимули, що відкривають можливості для здійснення ІГС підприємницької діяльності, спрямованої на вирішення соціальних проблем (соціальне підприємництво), долучення до надання соціальних послуг зі сприяння у працевлаштуванні та професійної підготовки соціально вразливих верств населення, а також податкові стимули у сфері благодійництва як для приватних благодійників, так і для благодійних організацій в цілому.

Вищезазначені та інші рішення щодо подолання протиріч між учасниками взаємодії «держава»-«громадянське суспільство» впливають на рівень довіри ІГС та населення в цілому до держави. При цьому часто-густо самі протиріччя між сторонами конфлікту можуть виникати від елементарного незнання й нерозуміння того, що відбувається. Іншими словами, своєрідним збудником конфліктності виступає брак якісно проведеної інформаційно-роз'яснювальної роботи з боку органів влади, а не стан свідомості громадськості. В якості корисної практики для наслідування Україною європейського досвіду є розробки примірних комунікативних планів разом з проектами нормативно-правових актів, в яких чітко озвучені можливі підходи і способи комунікації держави з населенням.

Таким чином, корисним досвідом країн ЄС для України в площині взаємодії «держава»-«громадянське суспільство» є:

- комплексний підхід до подолання конфліктних ситуацій, що виникають у процесі взаємодії сторін;
- виявлення характеру конфліктів, що впливає на подальшу стратегію їх подолання;
- всебічна підтримка розвитку потужних ІГС (у першу чергу, фінансова);
- побудова саме партнерських стосунків з ІГС при формуванні й реалізації державної політики;
- дотримання принципу рівних прав і можливостей у взаєминах органів влади та ІГС.

Підсумовуючи скажемо, що ідеальної моделі подолання конфліктів жодна країна не винайшла. Тож, важливо пам'ятати, що будь-який конфлікт та варіанти (способи) його усунення лежать у площині загальних принципів, цінностей, «правил гри», що визначають порядок організації взаємин органів публічної влади та ІГС. Консенсус навколо їх визнання сторонами конфлікту сприяє, таким чином, продуктивній взаємодії у площині «держава»-«громадянське суспільство». Зрештою, процес

розбудови ефективного громадянського суспільства в Україні залежить від характеру цієї взаємодії, адже тільки спроможне громадянське суспільство, на нашу думку, є рушійною силою трансформацій в державі, обов'язковою умовою формування сильної демократичної країни.

1. Місцеве самоврядування: пошуки та здобутки : [зб. матеріалів та документів] / за ред. М. Пухтинського, О. Власенка. – К. : Атіка, 2007. – 896 с.

2. Характеристика громадських формувань як інститутів громадянського суспільства: Роз'яснення Міністерства юстиції України п0016323-11 від 24.01.2011. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/p0016323-11> (дата звернення: 04.05.2021).

Євген КОТУХ

*к.т.н., доцент кафедри комп'ютерних наук
Сумського державного університету*

БОРОТЬБА З КІБЕРЗЛОЧИННІСТЮ В КРАЇНАХ ЄС

Кіберзлочинність – вид кримінальної діяльності, що здійснюється за допомогою комп'ютерів чи Інтернету. Як і в багатьох інших сферах кіберпростору, тут бракує чіткого окреслення деталей, яке могло б нас задовольнити. Так, кіберзлочини можна розділити на дві основних групи. Дуже поширеними є злочини, спрямовані на заволодіння персональною інформацією головно з метою крадіжки грошей за допомогою експлоїтів і прогаєлів в безпеці. Основна частина злочинів цієї групи зосереджена на ідентичності – крадіжки і фішинг. Зловмисники, за допомогою шкідливого програмного забезпечення, що створює копії усіх натиснень клавіш, можуть отримати паролі і втрутитись у фінансові зв'язки, створюючи проблеми не лише для індивідуальних користувачів, а й для великих компаній.

В інших сферах здійснюються більш поважні злочини – це стосується кібератак з конкретними інституційними цілями, спрямованими на затримку надання послуг державних установ. DDoS/DoS-атаки (розподілені атаки на відмову в обслуговуванні), спрямовані проти адміністративних мереж, можуть також бути спрямованими проти відомств, що є критично важливими для підтримки повсякденного життя людей – транспортна система, енергетика, банківська сфера.

Боротьба з кіберзлочинністю є багатовимірним завданням. Цілями кіберзлочинців є різноманітні мережі – від воєнних до університетських. Кожне відомство має власні проблеми у сфері кібербезпеки, але через брак комплексного підходу в багатьох державах та транснаціональний характер кіберзлочинів, різні відомства вживають власних заходів безпеки для протидії кіберзлочинам. Втім, зі зростанням числа

кіберзлочинів, що становить загрозу для національної безпеки, керівники різних публічних організацій розпочали брати участь у спільній боротьбі з кіберзлочинністю, у тому числі, на міжнародному рівні. І першим міжнародним договором стала Будапештська конвенція про кіберзлочинність (також: Конвенція про кіберзлочинність), ціллю якої є гармонізація національного законодавства, оновлення методів розслідування і розвиток міжнародної співпраці для більш ефективної протидії кіберзлочинності [1]. Крім того, боротьба з кіберзлочинністю є однією зі сфер, що має велику потребу у публічно-приватній співпраці, тому активна підтримка приватних компаній у сфері кібербезпеки зі сторони держави набуває стратегічного значення.

Великобританію можна справедливо назвати державою, що докладає багато зусиль для боротьби з кіберзлочинами. Середня сума збитків від кіберзлочинності для великих організацій Великобританії становить у середньому 4,1 млн. фунтів/рік [3]. Тому свого часу для підтримки безпечного бізнес-кіберсередовища керівництво Великобританії виділило 860 млн. фунтів на Національну програму кібербезпеки, яка тривала з квітня 2011 р. по березень 2016 р.

Більше того, першою і головною метою Стратегії кібербезпеки Великобританії є саме підтримка безпеки бізнесу. Для досягнення цього у документі передбачено певні законодавчі поправки, розвиток кіберпотенціалу і нарощення потенціалу правоохоронних органів [5] Також Стратегія містила три конкретних кроки для розвитку потенціалу кібербезпеки:

- запуск Національного агентства з питань кіберзлочинності – нового органу для боротьби з кіберзлочинністю;

- дотримання плану дій, затвердженого під час Лондонської конференції 2012 року з питань кібербезпеки, для впровадження схваленої міжнародною групою «дорожньої карти» стосовно користування кіберпростором;

- створення єдиної системи звітування для громадян і малого бізнесу для повідомлення про кіберзлочини, так щоб злочинну дію було зафіксовано і правоохоронні органи могли визначити масштаб кіберзлочину (включно з впливом злочину на окремих осіб, організації та економіку в цілому).

Але зрозуміло й те, що самотійна боротьба з кіберзлочинністю не принесе користі жодній державі, так само як боротьба одного солдата проти цілої армії. Гарантія цілковитої кібербезпеки в національному кіберпросторі при існуванні небезпечного глобального кіберпростору є неправдивою обіцячкою. Це схоже на обіцянки політиків будувати мости там, де не течуть річки. Саме тому такі держави як Великобританія голосно і однозначно говорять про необхідність розробки плану дій для покращення глобальної співпраці і боротьби з кіберзагрозами і тероризмом.

Натомість із Стратегії кібербезпеки Німеччини можна побачити, що кіберзлочинність не вважається найважливішим питанням, адже боротьба з кіберзлочинністю є однією з десяти цілей, перерахованих наприкінці стратегічного документу. Німеччина прагне найняти кращих спеціалістів до правоохоронних відомств і створити сприятливу платформу для того, щоб Федеральне управління з питань інформаційної безпеки могло діяти спільно з представниками приватного сектору для отримання високих результатів для країни у боротьбі з кіберзагрозами; цим держава показує свій намір виробити ширшу національну перспективу.

Одночасно ведеться боротьба з кібершпигунством і робота з використанням отриманих розвідданих. Керівництво Німеччини також виразило готовність тісно співпрацювати з міжнародними структурами, включно з Радою Європи і ООН, зокрема у сфері обміну інформацією. Тому попри всі зусилля та ініціативи, можна із впевненістю сказати, що Німеччина не працює над питанням загроз кіберзлочинності як над одним із пріоритетів кіберстратегії. І це дещо дивно, оскільки Німеччина посідає другу позицію після США за збитками, завданими кіберзлочинністю – у середньому 5,950 млрд. дол./рік за останні десять років [3].

Нідерланди у своїй національній стратегії мають тенденцію до застосування правового підходу. В контексті кіберзлочинності, стратегія Нідерландів стосується головно розробки сумісних законів, вдосконалення методів розслідування і деяких додаткових аспектів для підтримки попередніх кроків. Розвиток потенціалу правоохоронних органів для боротьби із кіберзлочинністю також входить до переліку заходів, передбачених стратегічним документом [4].

Франція, надаючи меншого значення кіберзлочинності, єдиним засобом для боротьби з нею вважає посилення законодавчих заходів. Стратегія кібербезпеки Франції передбачає також міжнародну співпрацю у сфері протидії кіберзлочинності [2].

Отже, виклики кібербезпеки стосуються усіх країн, і жодна з них не стикається з абсолютно однаковими проблемами, але більшість з них є подібними, що дає можливість виробляти спільні універсальні рішення, які потім можна адаптувати до умов конкретних держав. При цьому кіберпростір є невід'ємною частиною розвитку будь-якої сучасної держави, тому потужний кіберпотенціал має вирішальне значення для прогресу та розвитку держав в економічній, політичній та соціальній сферах.

Список використаної літератури

1. Council of Europe (2001). «Convention on Cyber Crime», [Online] <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/185.htm>.
2. French Network and Information Security Agency (2011).

«Information Systems Defense and Security France's Strategy», [Online] <http://www.ssi.gouv.fr/IMG/pdf/2011-02-15>.

3. Ponemon Institute LLC (2019). «Cybersecurity in Operational Technology: 7 Insights You Need to Know», [Online] <https://lookbook.tenable.com/ee2b2c72-e552-43f6-843e-3a63a29d895c>.

4. The Dutch Ministry of Security and Justice (2011). «The National Cyber Security Strategy», [Online] <https://www.enisa.europa.eu/media/news-items/dutch-cyber-security-strategy-2011>.

5. The UK Cabinet Office (2011). «The UK Cyber Security Strategy Protecting and promoting the UK in a digital world», [Online] https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/60961/uk-cyber-security-strategy-final.pdf.

Олег КРАВЦОВ

к.х.н., доцент, доцент кафедри інформаційних технологій та інформаційних систем ДРІДУ НАДУ

Тетяна КРАВЦОВА

к.т.н., доцент, доцент кафедри менеджменту та управління проектами ДРІДУ НАДУ

Оксана ЛАЩЕНКО

к. держ. упр., доцент, доцент кафедри менеджменту та управління проектами ДРІДУ НАДУ

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

З 2005 року, коли Україна підписала Болонську декларацію і заявила про бажання працювати у європейському освітньому просторі, і до сьогодні вища освіта України розвивається як відкрита державно-суспільна система. Глобальні процеси всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції України у світовий простір змінюють роль вищої освіти в суспільстві, адже ринкові принципи стають важливою умовою для її реформування та функціонування.

Важливим кроком у процесі реформування вищої освіти стало прийняття Закону України «Про вищу освіту» [4] у 2014 р., а також Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, яка конкретизує основні шляхи реалізації концептуальних ідей і поглядів розвитку освіти, визначених Національною доктриною розвитку освіти [5]. Зростає вплив ринкових відносин, що проявляється у посиленні конкуренції як на національному та і на міжнародному рівнях за талановиту молодь, викладачів та науковців, за фінансові ресурси,

відбувається цифровізація та маркетингова вищої освіти [3]. Традиційна модель університету вже не може конкурувати з викликами, що стоять перед вищою освітою: навчання впродовж життя, мобільність і розвиток інтернаціоналізації, гнучкість навчальних програм, впровадження ІТ-складника в навчальні програми та наукові студії, креативне навчання, компетенції XXI століття, електронна наука тощо.

Пандемічна криза COVID-19 призвела до прискорення трансформаційних процесів, які спричинили багато змін всіх аспектів життя, у тому числі – і в освітньому просторі, а також зумовила появу нових викликів для закладів вищої освіти та органів управління освітою як на місцевому, так і на національному рівні. Масове закриття ЗВО яскраво продемонструвало, що освітня спільнота недостатньо мірою готова до сучасних викликів дистанційної освіти [2]. Карантин суттєво вплинув на вищу освіту, змусивши ЗВО адаптуватися до нового формату освітніх послуг. Питання дистанційного навчання в контексті пандемії коронавірусу стають актуальними як ніколи раніше. Вища освіта в Україні не була готова до дистанційного навчання (онлайн-освіти) у березні 2020 року, відчувши великий шок протягом першого тижня карантину. Реальність показала, що не всі заклади вищої освіти були технічно підготовлені. Також ЗВО стикалися з організаційними та психологічними проблемами. Українським закладам вищої освіти вдалося поступово забезпечити онлайн-освіту (з віртуальними заняттями включно) завдяки внутрішнім ресурсам (системи управління цифровим навчанням – Moodle, Neron) та зовнішнім освітнім програмам, платформам і ресурсам, рекомендованим ЮНЕСКО.

Впровадження онлайн-навчання викликало нові проблеми у вищій освіті. З одного боку, це вимагає підвищення цифрової грамотності як викладачів (у першу чергу, літніх викладачів), так і студентів. З іншого боку, перехід на цифровий формат змушує ЗВО знаходити додаткові гроші для фінансування освітніх технологій та збільшення ІТ-фахівців [3]. Усе це вимагає від ЗВО розробляти та впроваджувати інноваційні рішення за досить короткий часовий проміжок, забезпечувати реалізацію онлайн-навчання за допомогою використання різноманітних веб-серверів, інтернет-платформ, месенджерів, інформаційних ресурсів та соціальних мереж. Загалом пандемія згенерувала значні структурні зміни у ЗВО, спричинені змінами потреб студентів, розвитком і поширенням інноваційних технологій навчання, зменшенням кількості іноземних студентів, а також закриттям, об'єднанням та реструктуризацією університетів через скорочення фінансування та кількості студентів, яка різко зменшується протягом останнього десятиліття [2]. Тому одним із основних завдань сьогодення є забезпечення цифрової трансформації університетів, що буде відповідати вимогам та можливостям ринку, реалізує інтеграцію з глобальним інформаційним відкритим освітнім простором, який

передбачає вільний доступ усіх учасників до світових цифрових ресурсів, задоволення освітніх потреб студентів в цифрових продуктах, а також ефективну е-комунікацію та е-співпрацю усіх учасників освітнього процесу [1].

В сучасних умовах, основними стратегічними напрямками розвитку дистанційного формату навчання мають стати: розробка програмно-технічного забезпечення та зміцнення матеріальної бази ЗВО для впровадження нових технологій у вищій освіті; забезпечення ЗВО України широкосмуговим доступом до Інтернет; організація співпраці розробників програмних продуктів для дистанційного навчання, методистів дистанційної освіти і викладачів ЗВО для напрацювання стратегій застосування нових інформаційних технологій у дистанційному навчанні; кадрове забезпечення дистанційного навчання, підготовка спеціалістів сфери дистанційної освіти з урахуванням сучасних тенденцій розвитку інформаційних та педагогічних технологій; розробка і поширення платформ з інтуїтивним не складним програмним інтерфейсом для створення дистанційних курсів; вирішення проблем цифрової нерівності; створення чи адаптація інформаційних технологій та електронних навчально-методичних розробок з підтримки нових технологій дистанційного навчання у ЗВО України [6].

В арсенал ЗВО мають активно залучатись сучасні інноваційні педагогічні технології та методи, використання яких дозволить слідувати сучасним вимогам до цифрової трансформації освіти: інтегроване навчання (поєднання кількох основ наук), IBL (InquiryBasedLearning – дослідницьке навчання), PBL (Project Based Learning – метод проектів), колаборативне навчання, технології перевернутого класу, віртуальна, змішана і доповнена реальність, 3D принтинг, технології формування медіаграмотності, технології формування обчислювального (computationthinking) мислення, проблемно-орієнтоване навчання, змішане навчання, білінгве (дуальне) навчання, пірінгове оцінювання (від англійського Peer-to-peer, P2P – рівний до рівного) – рівноправне оцінювання один одного, мейкерство, сторітелінг технології інклюзивної освіти, Microlearning – технології використання коротких навчальних відео, технології формування критичного мислення, BYOD (Bring Your Own Device) – технології використання власних гаджетів, технології формувального оцінювання, використання е-навчальних ігрових середовищ.

Запровадження спеціальних ініціатив – європейський досвід трансформації освіти, його потрібно більш активно використовувати через наявність розробленого Європейською Комісією Плану дій щодо цифрової освіти (2021 – 2027). Метою Плану є сприяння розвитку високоєфективної цифрової освітньої екосистеми. Запровадження і використання досвіду Євросоюзу є важливим для формування нової, сучасної, конкурентоспроможної системи вищої освіти України.

Список використаної літератури

1. Буйницька О. Цифровізація закладу вищої освіти / О. Буйницька О., Л. Варченко-Троценко, Б. Грицеляк // Освітологічний дискурс. – 2020. – № 1 (28). – С. 64 – 79.
2. Домбровська С. О. Вища освіта в умовах пандемії: сучасні виклики організації освітнього процесу / С. О. Домбровська // Реформа освіти в Україні. Інформаційно-аналітичне забезпечення : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 15 жовт. 2020 р. – С. 216 – 218.
3. Мосьпан Н. Вища освіта та ринок праці в Україні: десятиліття взаємодії / Н. Мосьпан // Освітологічний дискурс. – 2021. – № 1 (32). – С. 20 – 38.
4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VI. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 15.04.2021).
5. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України № 344/2013 від 25. 07. 2013 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text> (дата звернення: 15.04.2021).
6. Тетерев В. О. Перспективи розвитку технологій дистанційної освіти в Україні / В. О. Тетерев // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2020. – № 5 (336). – С.146 – 151.

Орест КРАСІВСЬКИЙ

*д.і.н., професор, завідувач кафедри
європейської інтеграції і права
ЛРІДУ НАДУ*

ГЕОПОЛІТИЧНІ ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ: НАЦІОНАЛІЗМ VS ДЕМОКРАТІЯ

Криза спричинена пандемією COVID -19, яка охопила всю планету, гостро відбилась не лише здоров'я населення та медичній системі світу, а й привела до збоїв глобального інформаційного простору, економіки та інших сфер життя людства. Разом з тим змінюється як внутрішня так і зовнішня політика держав. Пандемія, зумовлена цим вірусом, вже призвела до тисячних людських втрат у всьому світі, наклала суттєві обмеження на соціально-культурне життя населення і кардинально змінила тренди глобальної політики. Успіхи країн у подоланні пандемії і її економічних наслідків впливають на питання безпеки та поляризацію всередині суспільств. Пандемія спричиняється до посилення державної влади та зміцнення націоналізму, загострення суперництва великих держав, стратегічної роз'єднаності. На порядок денний ставиться питання захисту завоювань демократії. Загроза існує навіть і для існування Європейського Союзу, про що заявив в інтерв'ю газети

«FinancialTimes» у квітні 2020 року президент Франції Е. Макрон. «Ми повинні говорити про крах ЄС як «політичного проекту» і європейської ідеї, якщо блок не «підтримає постраждалі економіки». Неможливо мати спільний ринок, в якому «деяких приносять в жертву в битві проти COVID -19», – сказав він. Однак, малоімовірно, що вона призведе до розпаду ЄС хоча б з огляду на переваги інтеграції в економічному змаганні Союзу із США та Китаєм. Водночас ці суперечності збільшують шанси на втілення ідеї Європи різних швидкостей, а також на ширшу автономію країн у рамках ЄС. Інакше важко буде запобігти новим «екзитам» слідом за британським. На успіх може розраховувати польська Ініціатива трьох морів (ІТМ) – економічне та інфраструктурне об'єднання 12 країн ЄС, розташованих між Балтійським, Адріатичним і Чорним морями .

Пандемія коронавірусу може призвести до значних змін не тільки в економічній, а й політичній сфері. Рішення, які будуть прийняті світовими лідерами будуть мати вплив на багато років. Вони будуть впливати не лише на охорону здоров'я, а й на соціальну сферу, економіку, політику, культуру. Тривала епідемія в поєднанні з величезною втратою робочих місць, затяжною рецесією і борговим тягарем може створити напруженість, яка переросте в політичну реакцію, наслідки якої передбачити неможливо. В той же час, як пише Ф.Фукуяма, песимістичні варіанти легко уявити. Націоналізм, ізоляціонізм, ксенофобія і напади на ліберальний світовий порядок розвивалися протягом багатьох років, і ця тенденція буде тільки прискорюватися пандемією . Уряди Угорщини та Філіппін використовували кризу, щоб надати собі надзвичайні повноваження, ще більше віддаляючи їх від демократії. Угорський прем'єр-міністр Віктор Орбан, зокрема, розглядає надзвичайний стан як можливість посилення своєї влади, а не як тимчасовий і пропорційний захід. Підписаний ним декрет наочно демонструє механізм консолідації влади та розмивання демократії. Багато інших країн, включаючи Китай, Сальвадор і Уганду, прийняли аналогічні заходи. Тут спрацьовують принципи ієрархії, поваги до авторитету, довіри до держави та підпорядкування індивідуальних прав правам громади. Ренесанс націоналізму – етнокультурного, державницького і державного – відбувається майже повсюдно. Байдуже, як називають цей феномен його власним ім'ям чи заміняють словом «патріотизм». І їм належить майбутнє, тим «які захищають своїх громадян, поважають сусідів і відмінності, які роблять кожну країну особливою» . Такою є відповідь народів і держав на спричинені глобалізацією загрози їх суверенності й самобутності, традиційним цінностям та історичній пам'яті, культурі і моделям поведінки, економічним та іншим інтересам. Важко спрогнозувати, наскільки потужним, успішним і тривалим буде цей націоналістичний (патріотичний) тренд. Але його посилення є очевидним у всіх сферах міжнародних і внутрішньодержавних відносин.

Беззаперечне просування демократії, лібералізму та відкритих

суспільств перетворюється на певну поступливість, яка із економічною кризою насувається у вигляді популізму. Популізм виявив, що рівність можливостей і держава добробуту відходять на другий план. Поширюючись, криза COVID-19 дискредитує традиційну політику та інституції, що сприймається широкими верствами населення як системна невдача. Водночас, криза системи охорони здоров'я продемонструвала межі популізму, як з точки зору виконання рекомендацій експертів, так і в плані ефективності інституцій як механізму керування кризою. Головні носії західного популізму спромоглися відстояти конкретний риторичний та політичний підхід у боротьбі з COVID-19, вимагають керування кризою. Навряд, чи після кризи популізм зникне, а попит на лідерів, які його відстоюють, розвіється. Фактично, частина риторики популістів та порядку денного, спрямованих на захоплення влади, може бути посилена в різних місцях.

Зростання популізму, націоналізму збільшить ймовірність міжнародного конфлікту. Лідери можуть розглядати конфлікти як корисні внутрішньополітичні відволікаючі фактори, або вони можуть бути спокушені слабкістю або неухважністю своїх супротивників і використовувати пандемію для дестабілізації улюблених цілей. Проте, з огляду на що зберігається стабілізуюча сила ядерної зброї і загальні проблеми, з якими стикаються всі основні гравці, міжнародна турбулентність менш імовірна, ніж внутрішня.

На фоні боротьби проти пандемії коронавірусу актуальними стали протилежні концепції подальшого розвитку політичних систем суспільств. З одного боку – пандемічна криза підкреслює необхідність системи багатосторонніх відносин – мультілатералізм, і демонструє всю помилковість одностороннього націоналізму та ізоляціонізму. Представники цього напрямку вважають пандемію доказом того, що країни повинні об'єднати зусилля для перемоги над спільною загрозою. З другого боку вимальовується протилежні погляди розвитку світу: глобалізація і відкриті кордони створюють вразливість перед вірусами та іншими загрозами, а боротьба за контроль над постачанням товарів, у тому числі медичного обладнання та матеріалів, вимагає, щоб кожна країна спочатку подбала про себе саму. Країни будуть у більшій безпеці, якщо дистанціюються один від одного, вважають прибічники цієї концепції.

Список використаної літератури

1. Kalashnyk, N., Krasivsky, O. Interaction in Society – New Approaches to State and International Administration in the Post-COVID-19 // Period. Postmodern Openings. – 2020, 11(1Sup2). – P. 53.
2. Котигоренко В. Коронавірус, глобалізація і націоналізм // Дзеркало тижня. – 25 травня 2020. – Режим доступу : https://zn.ua/ukr/SOCIUM/koronavirus-globalizaciya-i-nacionalizm-348798_.html.

3. Макрон Е. Інтерв'ю Financial Times // InoPressa. 2020.04.20. – Режим доступу : <https://www.lrt.lt/ru/novosti/17/1165399/financial-times-makron-preduprezhdaet-o-razvale-es-esli-blok-ne-primet-ideiu-finansovoi-solidarnost>.

4. Фукуяма Ф. Пандемія і політичний лад. Необхідна держава. – Режим доступу : <http://sg-sofia.com.ua/fukujama-pan>.

Любов ЛАПНА

*здобувач ступеня вищої освіти магістр
за спеціальністю «Публічне управління
та адміністрування»,
Таврійський національний університет
імені В.І.Вернадського*

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПРОТИДІЇ ПОШИРЕННЮ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ НА РІВНІ ЄС

Інфекційні захворювання являють собою загальну проблему, яка не має ні адміністративних кордонів, ні політичних уподобань. Незважаючи на те, що в цілому в Європі вдалося здобути перемогу над багатьма небезпечними інфекційними захворюваннями, змістивши основні причини смертності в сторону неінфекційної патології, інфекції все ще залишаються однією з головних загроз у сфері охорони здоров'я. Особливої актуальності проблема державної політики протидії поширенню інфекційних хвороб набуває у зв'язку із пандемією COVID-19.

Історія спільної взаємодії країн-членів ЄС у боротьбі з інфекційними захворюваннями починається зі спалахів чуми в Індії в 1994 році та лихоманки Ебола в Заїрі в 1995 році, у відповідь на що 24 вересня 1998 року Європарламентом і Радою ЄС було прийнято рішення №2119/98/ЄС про організацію в рамках ЄС мережі по епідеміологічному нагляду і контролю за інфекційними захворюваннями. Сформована мережа повинна була використовуватися для двох цілей: епідеміологічного нагляду за небезпечними інфекційними захворюваннями, а також для раннього попередження і відповіді для профілактики і контролю [1].

Другою складовою державної політики боротьби з інфекційними захворюваннями стала система раннього оповіщення і відповіді (англ. «Early Warning and Response System») загальні вимоги до неї визначені рішенням Комісії від 22.12.1999 2000/57/ЄС. Згідно з цим документом передача інформації в рамках системи раннього сповіщення і відповіді здійснюється щодо спалахів інфекційних захворювань, що поширюються по території більш ніж однієї держави-члена.

Інформація про інфекційні захворювання, що передавалась в рамках ЄС вимагала певної стандартизації для того, щоб отримані відомості

могли порівнюватися і аналізуватися на основі єдиної методології. Для цих цілей рішенням Комісії 2002/253/ЄС були формалізовані підходи до опису випадків, щодо яких встановлено вимогу щодо нагляду та оповіщення [2].

З метою забезпечення ідентифікації, оцінки та передачі інформації про загрози, що надходять від інфекційних захворювань, 21 квітня 2004 року регламентом парламенту і Ради ЄС 851/2004 був створений Європейський центр з контролю над захворюваннями (European Centre Disease Control, за аналогією з американським центром з контролю за захворюваннями – CDC). Усі сформовані до цього моменту мережі з епіднагляду були передані до компетенції новоствореного центру, як єдиному оператору, який забезпечує їх роботу в рамках єдиної методології

Необхідно відзначити, що функцію щодо визначення спільних загроз виконує також створений при Європейській комісії (рішення від 05.08.2008 2008/721/ЄС) Науковий комітет з виникаючих і виявлених ризиків для здоров'я (Scientific Committee on Emerging and Newly Identified Health Risks) [3].

Виходячи із вищенаведеного можна зробити висновок, що співробітництво в області боротьби з інфекційними захворюваннями на рівні ЄС, спільні санітарно-епідеміологічні активності почали розвиватися порівняно пізно, що пов'язано з відсутністю у співтовариства виражених повноважень, що стосуються охорони здоров'я, але з часом набули системного глибинного характеру. Саме це дозволило Європейській Співдружності формувати єдину державну політику протидії поширенню в умовах пандемії COVID-19.

Спільність загроз, що виходять від інфекційних захворювань, робить, на думку автора, санітарно-епідеміологічне напрямком співпраці одним із значущих складових відносин України та Європейської співдружності по лінії охорони здоров'я. Узагальнені в роботі аспекти організації системи боротьби з інфекційними захворюваннями в ЄС можуть бути використані при виборі форми такого співробітництва.

Список використаної літератури

1. Decision No 2119/98/EC of the European Parliament and of the Council of 24 September 1998 setting up a network for the epidemiological surveillance and control of communicable diseases in the Community. OJL 268/1; 03.10.1998. URL:<https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/1998/2119/oj> (дата звернення: 08.04.2021).

2. Commission Decision of 19 March 2002 2002/253/EC laying down case definitions for reporting communicable diseases to the Community network under Decision No 2119/98/EC of the European Parliament and of the Council. URL:<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/A32002D0253> (дата звернення: 08.04.2021).

3. Regulation (EC) № 851/2004 of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 establishing a European centre for disease prevention and control. OJ 30.04.2004 L 142/1. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/3A32004R0851> (дата звернення: 08.04.2021).

Микола ЛАХИЖА

*д.держ.упр., проф., професор кафедри
публічного управління та адміністрування
ПК ДСЗУ (м. Київ)*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ В ПОЛЬЩІ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Республіка Польща стала прикладом успішного розвитку посткомуністичної країни, вдало пройшовши періоди посткомуністичної трансформації та адаптаційний період в Європейському Союзі. Успіх реформ забезпечено різноманітними факторами, одним з найважливіших з яких є постійна увага до якості діяльності публічної адміністрації.

Ця увага помітно і із значної кількості наукових публікацій, частина з яких присвячена тематиці нашого дослідження. Проведений нами огляд публікацій польських політиків, адміністративних діячів та вчених, присвячених діяльності публічної адміністрації, свідчить про загальну схвальну оцінку напрямів та методів її розвитку. Але водночас помітним є й прагнення до критичного підходу, спроби виявлення існуючих та потенційних проблем публічної адміністрації. Так, на думку Голови Вищої аудиторської служби К. Квятковського, основними проблемами публічної адміністрації є відсутність діалогу і надмірна ієрархізація [1]. Відзначається також, що адміністрація неконкурентна фінансово порівняно з приватним сектором, що вимагає особливої уваги до роботи з кадрами.

Варто відзначити й намагання розглядати проблеми публічної адміністрації з різних точок зору: через визначення поняття «гарна (якісна) адміністрація (dobraadministracja); визначення стандартів та кращих прикладів; виокремлення існуючих бар'єрів на шляху до якісного управління тощо, а також: розгляд проблеми через якість кадрів; досконалість комунікацій між органами влади та між ними і громадянами та бізнесом. Суттєвого значення набуває і внутрішній діалог: між адміністрацією та її працівниками.

Зразком для оцінювання якості публічної адміністрації служать європейські стандарти діяльності органів влади, які мають враховуватися при підготовці вітчизняного законодавства, а також у практичній діяльності адміністрацій.

Право на якісне публічне управління розглядається в Польщі як одне з важливих прав громадян, Так, омбудсмен Я. Кохановський

стверджує, що «Без чітких і мудрих законів і без розумних інститутів, заснованих на них, будь-яка серйозна розмова про права громадян у кращому випадку є помпезною риторикою або каталогом побажань» [2]. Отже, існує необхідність у формулюванні або кодифікації загальних принципів адміністративного права, від яких залежить значною мірою реалізація права на якісне управління.

Варто зазначити, що польське адміністративне право є найбільш широкою галуззю польського права, про яку відомо кожному громадянину, який хоч раз намагався отримати дозвіл, ліцензію або якусь іншу адміністративну послугу. Адміністративне право включає кілька сотень законів та багато тисяч нормативних актів, положення яких стосуються практично всіх сфери життя особистості та діяльності держави. Його удосконалення розглядається за кількома напрямками: впорядкування термінології та її застосування; ліквідація «проріх» у праві; досягнення рівноваги між захистом прав громадянина та захистом публічних інтересів; оптимізація забезпечення прав та обов'язків; унормування адміністративних процедур; чітке визначення адміністративних санкцій; вирішення питання про розширення прав адміністрацій при укладенні ними угод між собою, а також з іншими юридичними особами.

Тісно пов'язаними з удосконаленням законодавства та покращення кадрового складу адміністрацій залишаються питання запобігання корупції через інституційне забезпечення та дотримання етики публічної служби.

З точки зору удосконалення публічної адміністрації особливої уваги потребує GovTech - застосування нових технологій у державному управлінні. Як наголошує Голова Ради Міністрів Республіки Польща М. Моравецький, «громадяни Польщі заслуговують на найсучасніші електронні послуги, а польська адміністрація – на найкращі IT-інструменти для вдосконалення своєї роботи» [3]. Запити поляків вже реалізуються на практиці. Проте, виникає низка проблем, як технологічного характеру, так і пов'язаних з людським фактором: рівнем підготовки як громадян, так і працівників публічної адміністрації.

Окремо варто згадати й про нову для Польщі проблему – неготовність публічної адміністрації ефективно працювати з іноземцями, переважно громадянами України. За даними Вищої аудиторської служби, не вистачає ефективного, надійного та своєчасного обслуговування, що спричинено, серед іншого, проблеми з кадрами в офісах та недостатнім фінансуванням їх діяльності. Досі не існує стратегічного документа, що визначає політику держави у сфері формування міграції.

Аналіз свідчить, що на думку польських вчених, кращим є публічне управління в органах територіального самоврядування, які більше залежні від громадян і, відповідно, повніше намагаються враховувати їх інтереси. Позитивна динаміка забезпечення вищої якості управлінських

процесів пов'язується тут передусім із запровадженням інновацій, підвищенням стандартів обслуговування клієнтів адміністрації та поглибленням співпраці із інституціями громадянського суспільства.

Список використаної літератури

1. Prezes NIK: Brak dialogu i nadmierna hierarchizacja problemami administracji publicznej. Biznes. URL: <https://biznes.newseria.pl/news/prezes-nik-brak-dialogu-i,p1677683588>
2. Kochanowski J. O dobrą administrację. URL: <https://www.rpo.gov.pl/pliki/12118864680.pdf>
3. GovTech, czyli nowe technologie w sektorze publicznym. – Warszawa, 2019. – 80 s.

Андрій ЛИМАР

*к.і.н., доцент, доцент кафедри права
та європейської інтеграції
ДРІДУ НАДУ*

ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В ЛИТВСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Сьогодні корупція залишається однією з найбільш серйозних загроз для демократії, верховенства права, соціальної справедливості і правосуддя, підриває принципи ефективного управління, ринкову економіку, погрожуючи стабільності державних установ.

Досвід ряду європейських країн показує, що більшість антикорупційних заходів часто здійснювалися з акцентом на каральних діях, ефект яких не виправдав покладених сподівань. Таким чином, цивілізація третього тисячоліття знаходиться перед дилемою: продовжувати політику репресивного соціального контролю або посилювати багатосекторні практики щодо попередження корупції. Для вибору шляху важливе значення має дослідження досвіду реалізації державної антикорупційної політики в країнах ЄС, у першу чергу тих, які мають спільний історичний досвід з Україною, зокрема, Литовської Республіки.

Останні 20 років уряд Литви жорстко боровся з корупцією. Були прийняті закони про корупцію, відбулися зміни в державному управлінні, були реалізовані кілька національних програм по боротьбі з корупцією, створено незалежне агентство по боротьбі з корупцією. Литва також стала членом ряду міжнародних організацій, приєдналася до антикорупційних правових документів. Так, у 2006 р. в країні була ратифікована Конвенція ООН проти корупції, у 2012 р. успішно пройдена перша стадія моніторингу виконання даної Конвенції [1].

Основу національного антикорупційного законодавства склали:

– кримінальний кодекс Литовської Республіки, який відніс до кримінальних такі корупційні правопорушення як хабарництво, підкуп посередника, зловживання службовим становищем, невиконання зобов'язань [2];

– закон «Про регулювання публічних та приватних інтересів на державній службі». Метою цього закону проголошено узгодження приватних і публічно-публічних інтересів осіб, що працюють на державній службі, забезпечення пріоритету публічних інтересів при прийнятті рішень, встановлення неупередженості рішень і запобігання поширенню та поширення корупції на державній службі [3];

– закон «Про запобігання корупції», який встановив основні принципи, цілі та завдання запобігання корупції на державній службі та в приватному секторі, заходи запобігання корупції та їх правові основи, суб'єктів запобігання корупції, їх права та обов'язки в галузі запобігання корупції [4].

На цій правовій базі достатньо ефективно діють і державні антикорупційні інституції. Головну роль у реалізації антикорупційної політики відіграє Спеціальна слідча служба Литовської Республіки (СТТ) – головна антикорупційна державна установа, що діє з 1997 року і підзвітна Президенту і Сейму. Діяльність СТТ охоплює чотири сфери:

- розслідування корупційних злочинів;
- запобігання корупції;
- аналітична антикорупційна розвідка;
- суспільна антикорупційна просвіта.

СТТ також контролює реалізацію Національної антикорупційної програми, яка важлива для Литви.

У Литві існує п'ять територіальних рад Спеціальної слідчої служби (Вільнюс, Каунас, Клайпеда, Паневежис і Шяуляй), які несуть відповідальність за діяльність у всіх регіонах країни. До них може звернутися будь-хто, щоб повідомити про корупцію [5].

Інша інституція – Головний комітет з публічної етики (СОЕС) – є колегіальним інститутом, створеним Сеймом і підзвітним йому, мета якого – гарантувати, що державні установи і особи, які в них працюють, «етично служать людям» [6].

Комітет складається з 5 членів. Вони призначаються з громадян Литовської Республіки з бездоганною репутацією, вищою університетською освітою бакалавра або магістра і мають не менше 3-х років досвіду роботи в державному секторі. Член СОЕС є державним службовцем. Термін повноважень – 5 років. Одна і та ж сама особа може бути членом СОЕС не більше двох термінів поспіль.

По одному кандидату в члени Комітету в Сейм вносять: Президент Республіки, Голова Сейму, прем'єр-міністр, Литовська колегія адвокатів, Національна рада неурядових організацій.

Метою СОЕС є забезпечення етичного обслуговування людей державними установами та їхніми співробітниками. Серед завдань Комісії визначені:

– допомагати декларувати приватні інтереси і погоджувати їх із суспільними інтересами;

– гарантувати, що люди мають явний вплив на законодавство;

– здійснення повноважень, встановлених Законом Литовської Республіки про запобігання корупції, для запобігання виникненню та поширенню корупції;

– реалізація повноважень, встановлених Кодексом етики державних політиків Литовської Республіки, для надання допомоги державним політикам в дотриманні етичних норм в суспільному житті;

– формування політики службової етики в державних і муніципальних установах і закладах та інших суб'єктах державного сектора;

– контроль за декларуванням приватних інтересів, оцінка ризиків і управління конфліктами інтересів, запобігання порушенням в державних і муніципальних установах і закладах, інших суб'єктах державного сектора та інших юридичних осіб, зазначених в Законі про координацію громадських і приватних інтересів [6].

Таким чином, завдяки ефективному інституційно-правовому забезпеченню державної антикорупційної політики, за останні роки Литовській Республіці вдалося досягти певних успіхів, які дозволили країні у Індексі сприйняття корупції 2020 посісти достатньо високе 35 місце. Для України доцільно було б більш уважно розглянути напрацьований литовцями досвід, особливо в галузі створення багатоцільового агентства по боротьбі з корупцією та широкого використання етичних механізмів запобігання корупційним правопорушенням.

Список використаної літератури

1. Конвенція ООН проти корупції від 31 черв. 2003 р. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.

2. Уголовный Кодекс Литовской Республики от 26 сент. 2000 г. № VIII-1968 – Режим доступа : <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43>

3. О регулировании общественных и частных интересов на государственной службе: Закон Литовской Республики от 2 июля 1997 г. № VIII-371 – Режим доступа : <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C0E550D6ADF0>

4. О предотвращении коррупции: Закон Литовской Республики от 28 мая 2002 г. № IX-904. – Режим доступа : <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.4DBDE27621A2>

5. Официальный сайт Специальной следственной службы Литовской

Сергій ЛИНДЮК

*молодий науковий співробітник
проблемної науково-дослідної лабораторії
соціальних досліджень ринку праці
Інституту підготовки кадрів
державної служби зайнятості України*

ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Безпеку вчені визначають як складне суспільне явище, яке має прояв у суспільному житті в різних якість, зокрема, як суспільні потреби та інтереси, суспільні відносини, процес та як соціальна функція [4]. Діалектика категорії безпеки відображає взаємозв'язок і взаємозалежність між двома основними функціями суспільного буття – розвитком і безпекою. Ефективним шляхом забезпечення безпеки людини, суспільства, держави є своєчасне виявлення й усунення небезпек і перешкод об'єктивно детермінованого суспільного розвитку та недопущення їхнього переростання в реальні загрози безпеці суспільства, соціальній безпеці зокрема.

Соціальна безпека держави гарантує стабільність, попереджає і мінімізує соціальні ризики та загрози, сприяє збереженню та розвитку людського потенціалу, створює умови гідного життя сучасному та майбутньому поколінням [5, с. 43]. О. Коваль слушно розглядає соціальну безпеку в традиційному (відсутність загроз для соціуму) та альтернативному (відсутність загроз з боку соціуму) розумінні [3].

Враховуючи ієрархічність побудови та функціонування соціальних систем, система соціальної безпеки є складною багаторівневою соціальною системою, яка формується під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. Взаємозалежність всіх складових системи соціальної безпеки обумовлена нерозривністю процесу розвитку людини, суспільства, держави. Тому ефективно публічне управління соціальною безпекою потребує врахування закономірностей та принципів розвитку соціальних систем, особливостей їх функціонування [5, с. 43].

В Україні відбуваються зміни у різних сферах життєдіяльності суспільства, які мають значні системні, в тому числі і негативні наслідки. Загрозами соціальній безпеці є бідність, загрози, спричинені порушенням законних соціальних прав особистості (права на життя, на працю, освіту, житло, безкоштовну охорону здоров'я та на інші соціальні права

особистості), обмеження можливостей людського розвитку, загрози, пов'язані з криміналізацією суспільства, загрози здоров'ю населення, пов'язані з поширенням наркоманії, небезпечних інфекційних хвороб, незбалансованість соціальної політики і сталого розвитку, неприйняття соціальної відповідальності суб'єктами соціальної політики, надмірна централізація останньої, слабка роль громадянського суспільства у формуванні соціальної політики та системи соціальної роботи, низький рівень демократизації суспільних відносин тощо. Попередження вищезазначених загроз потребує термінових управлінських дій, ефективного публічного управління, які забезпечують формування та реалізацію стратегічних напрямів досягнення соціальної безпеки.

Система публічного управління забезпечення соціальної безпеки суспільства, держави, людини має передбачати своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізацію реальних та потенційних загроз національним інтересам. Щоб така система ефективно функціонувала, необхідно застосовувати відповідні діагностичні інструменти, які би дозволили розкрити логіку і методологію дослідження, оцінити стан та рівень соціальної безпеки держави, суспільства людини на основі проведення наукових досліджень моніторингового спрямування, а також визначити методи і механізми, що дають можливість максимально ефективно впливати на параметри соціальної безпеки і забезпечувати ефективне управління на національному, регіональному, місцевому рівнях [5, с. 60–61]. З метою попередження їх перетворення на катастрофічний стан, важливо приймати зважені публічно-управлінські рішення, які визначатимуть пріоритетні напрями розвитку українського суспільства в умовах нестабільності, запобігання проявам соціальних ризиків та небезпек, встановлення стану рівноваги в соціальній системі. Для забезпечення соціальної стабільності в суспільстві ці процеси мають регулюватися органами публічної влади. Об'єктом таких управлінських впливів є зміна умов і факторів, які певною мірою впливають на забезпечення соціальної стабільності держави та прискорення виходу з системної кризи [5, с. 43].

Враховуючи досвід країн ЄС, України має йти по шляху реалізації соціальної політики в ЄС, яка формувалася від благодійності у соціальній підтримці населення до формування «держави добробуту», яка сьогодні гарантує для своїх громадян оптимальну систему соціальної безпеки і соціального захисту.

Основу новітнього інституту соціальної безпеки ЄС формують концепти розвитку соціальної держави та соціально орієнтованої ринкової економіки. Сутність ідеї соціальної безпеки, заснованої на концепції розвитку соціальної держави, визначається сукупністю інваріантних властивостей соціальних інституцій: визнання соціальних прав громадян і взяття державою на себе соціальних зобов'язань; соціальна підтримка для всіх членів суспільства; існування державних систем соціального

захисту; взяття державою на себе відповідальності за рівень добробуту громадян; існування інститутів громадянського суспільства, і, насамперед, інституту соціального діалогу. Принципові аспекти вносить у зміст європейської соціальної політики концепція розбудови соціально орієнтованої ринкової економіки, у якій соціальна політика має статус інвестиційної, а не тільки видаткової сфери, а зайнятість є метою економічної політики, а не її наслідком. Такий підхід сприяв розширенню зусиль ЄС у сфері ідеологічного й інституційного забезпечення зайнятості та соціальної політики, «запуску» методу відкритої координації як методу координації соціальної політики [2]. Метою публічної політики України має бути не лише економічне зростання та ефективність; а політика, яку вони реалізують, стосується вирівнювання життєвих можливостей, соціальної справедливості, соціального захисту, єдності та стабільності.

Впливи суб'єктів публічного управління системно і комплексно здійснюються в межах певних державних стратегій і політик. Вони реалізуються за допомогою організуючих, регулюючих і контролюючих впливів органів публічної влади, із застосуванням різноманітних методів публічного управління та всього спектра його механізмів, зокрема, правового, організаційного, ресурсних (фінансового, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного) тощо [1, с. 129, 136].

Публічне управління щодо забезпечення соціальної безпеки доцільно направити на своєчасне та ефективне реагування на соціальні виклики, небезпеки, ризики та загрози; збереження і розвиток людського й трудового потенціалу; зростання цінності праці та працівника; створення умов стабільності в державі тощо. Гарантування соціальної безпеки дасть змогу забезпечити позитивне сприйняття суспільством діяльності влади та зростання довіри до неї, що, в свою чергу, позитивно вплине на модернізацію суспільних відносин та гідний рівень життя населенню.

Список використаної літератури

1. Бакуменко В., Криворучко С., Безносенко Д., Шевченко О. Виявлення комплексу проблем державного управління процесами європейської та євроатлантичної інтеграції України / В. Бакуменко, С. Криворучко, Д. Безносенко, О. Шевченко // Вісн. НАДУ. – 2006. – № 1. – С. 128 – 141.
2. Гафарова К. Е. Європейські соціальні стандарти та їх імплементація в Україні / К. Е. Гафарова // Академ. огляд. – 2011. – № 1 (34). – С. 25 – 31.
3. Коваль О. П. Соціальна безпека: сутність та вимір. : наук. доп. – К. : НІСД, 2016. – 34 с.
4. Корнієвський О. Концепт суспільної безпеки: сучасний науково-експертний дискурс. URL: http://vlp.com.ua/files/21_58.pdf
5. Новікова О. Ф., Сидорчук О. Г., Панькова О. В. та ін. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки : монографія. Київ ; Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. – 18 с.

Олена ЛИСЕНКО

аспірантка ДРІДУ НАДУ

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ АКТИВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ

У сучасній теорії державної служби в Україні проблема професійної активізації поки що не стала предметом ґрунтовних наукових досліджень.

«Вельми актуальними уявляються дослідження й розробки в області аутопраксеології як сукупності наукових знань, тверджень та доказів, методів та прийомів оптимізації й активізації індивідуальної людської діяльності» [1, с. 166]. «Активізація потенційних можливостей і підвищення загальноосвітнього рівня – важлива роль у розвитку кадрів» [2, с. 177]. Лише у невеликій кількості наукових, навчальних та науково-популярних видань ми можемо знайти тлумачення поняття «активізація».

Основний акцент у сучасних наукових дослідженнях (Ю. М. Арсеньєв, Т. Ю. Давидова, С. І. Самигін, М. Я. Сацков, Л. Д. Столяренко, О. І. Турчинов, С. І. Шелобаєв, П. Е. Шлендер, І. Г. Шпакіна, Г. В. Щокін) зроблено лише на спрямовуючій та ціннісній, орієнтуючій функціях професійної активізації. У зазначених науковцями інструментах (заходах і умовах) з професійної активізації, часто професійна активізація тісно перетинається з сферою професійної мотивації, проте, як доводить здійснена нами класифікація зазначених інструментів (заходів), активізація в професії поширюється не тільки на організаційні аспекти, ресурсне забезпечення й мотивацію, вимог професійної придатності керівників та підлеглих, а й на інші аспекти роботи в персоналом: правові, функціональні (в рамках процесного підходу до управління), іміджеві, кадрові (управління персоналом як система). Наведені аргументи вкотре підтверджують не лише доцільність системного підходу до розуміння витоків та розгортання професійної діяльності (системогенезу діяльності), а й правильність та актуальність системного підходу в роботі з персоналом органів публічного управління, зокрема, системного підходу до розуміння професійної активізації.

Зустрічаються погляди, що вказують на різні прояви зв'язку професійної активізації з професійною мотивацією та методами стимулювання персоналу. Цей напрям має найбільше поширення серед науковців, коли поняття «мотивація» та «активізація» тим чи іншим чином поєднуються, навіть отожднюють, що не є науково обґрунтованим підходом.

Мотиваційні чинники професіоналізації, формування мотиваційної сфери професіоналізму також створюватимуть умови для забезпечення також і професійної активізації персоналу. Але професійна мотивація та професійна активація – це не одне й теж саме. Активізувати на нетривалий час можна й немотивованого, або недостатньо мотивованого

працівника. Активізувати можна за допомогою інших технологій та інструментів роботи з персоналом, спрямованих на: професійну орієнтацію, оцінювання, адаптацію, навчання, виховання. Для керівників це означає необхідність сформованості професійних компетентностей та професіоналізму у сфері управління персоналом, володіння навичками не лише мотиваційного менеджменту, а й навичками активізації персоналу, а для персоналу – сформованість хоча б відносно професійної придатності.

Завданнями дослідження аспекту активізації у професійній управлінській діяльності потрібно визначити такі:

1) як в процесі усвідомленої, цілеспрямованої професійної активізації публічного службовця відбувається практичний розвиток та перебудова професійно важливих якостей в межах сформованої професійної придатності (відносно, абсолютної) в операційні (діяльнісно-важливі) механізми та інструменти діяльності) у складі професіоналізму та професійної мобільності; перетворення його професійного світогляду, інтуїції, динаміки загальної придатності до професії та досвіду;

2) яким є зміст, спрямування та вплив зовнішніх «функціональних систем»: професійного середовища, керівників на активність професійної діяльності публічного службовця;

3) яким є механізм індивідуальної (суб'єктної) активізації управлінської діяльності;

4) яким чином у процесі діяльності проявляються закономірності трансформації особистісно-індивідуального аспекту активізації суб'єкта праці залежно від впливу на нього зовнішніх «функціональних систем».

Можна виділити професійні активізатори згідно «функціональної системи» професійного середовища (згідно з функціями управління та чинниками (умовами) професійного середовища), здійснення яких відбувається завдяки керівникам органу публічного управління; а також активізатори згідно зі структурою професійної управлінської діяльності або стосовно блоків у структурі діяльності (ціль, мета, засоби, контроль, рефлексія) тобто напрямів професійної активності, що здійснюється під час діяльності: орієнтуючі; оцінні; аналізу та визначення цілі (техніки консультацій та процедури прийняття рішень, орієнтуючі консультації, посадові інструкції); організації (посадові інструкції, професійне консультування); у вигляді засобів, процедур, технік, технологій, інструментів управління; контролю (щорічне оцінювання, атестація); прийняття рішень (різні процедури прийняття рішень); комунікації (бесіди, професійне консультування та ін.); мотивуючі (мотив як активізація цінностей, потреб, інтересів); адаптуючі; навчальні; виховні.

Завдання професійної активізації – створення актуалізованої загальної потреби, інтересу та цілі в самореалізації, інтересу в діяльності з визначеною метою та усвідомленими шляхами її досягнення. Актуалізація діяльності при цьому набуває більше зовнішньої

детермінації, особливо за умов недостатньої внутрішньої мотивованості до праці, несформованості необхідного комплексу професійно важливих якостей у складі професійної придатності, слабкої сформованості останньої.

1. Сацков Н. Я. Практический менеджмент. Методы и приемы деятельности руководителя / Н. Я. Сацков. – Донецк: Сталкер, 1998. – 448 с. (Сер. Практический менеджмент. Методы и приемы деятельности руководителя).

2. Управление персоналом: учеб. пособие / под ред. П. Э. Шлендера. М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 320 с.

Сергій МЕРЕЖКО
аспірант ХарPI НАДУ

БОРОТЬБА З ІНСТИТУЦІЙНОЮ КОРУПЦІЄЮ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Корупція – це особливий спосіб, за якого інститут не виконує законодавчі вимоги, які є самим сенсом його існування. Однак, на наш погляд, феноменологію того, що зазвичай називають «інституційною корупцією», можна простежити до вартої осуду корупційної поведінки посадових осіб, яка підриває встановлені правила, що регулюють діяльність інституту. Корумпована поведінка – це «внутрішній ворог», який діє зсередини і перетворює навіть добре сплановані інститути на корумповані. При такому розумінні спотворення інституційної практики – це не просто порушення правил, а процес, який руйнує і змінює фактичні правила, що керують цим інститутом. Хоча якість і кількість відносин між членами інституту, які представляють собою приклад такого явища «повалення», є різними, спадкоємність між корупційною поведінкою та інституційною корупцією існує.

Корумпована поведінка деяких інституційних агентів може призвести до появи паралельного правила або системи правил, які замінять публічну систему правил [2]. Цей крайній тип інституційної корупції, який можна назвати системною корупцією, часто представляє собою комбінацію індивідуальної та колективної корупції. Він поширюється на кілька взаємопов'язаних інститутів у вигляді стратифікації практик, а не обмежується окремими епізодичними діями окремих людей або невеликих груп. Різниця між цим та іншими типами інституційної корупції полягає в тому, що причинно-наслідкові зв'язки, взаємні стимули і взаємозв'язки тут настільки складні, що, дивлячись ретроспективно, зазвичай неможливо вказати на конкретних агентів корупції.

Типовий приклад – це корумпована система державних закупівель.

Є багато способів прояви корупції в сфері державних закупівель. Однак для простоти розглянемо практику проведення торгів. Багато урядових установ дотримуються правила, згідно з яким торги повинні широко рекламуватися, щоб стимулювати конкуренцію і надавати більший пул пропозицій на вибір, а також дати всім потенційним учасникам торгів шанс зробити успішну пропозицію. Пропозиція, яка найкращим чином відповідає всім вимогам і забезпечує співвідношення ціни і якості, має виграти контракт. Однак на практиці причетні до закупівель чиновники бувають корумповані. Наприклад, може бути відомо, що учасник торгів після виплати хабаря може подати «низьку ставку» при тому розумінні, що посадові особи, які відповідають за виконання контракту і аудит, затвердять подальше підвищення цін або поправки до початкового контракту.

У цьому контексті посадові особи, які відповідають за оцінку тендерних пропозицій, не обов'язково корумповані, так як перегляд контракту на більш пізньому етапі може навіть не включати цих посадових осіб. Замість цього може бути проведений суттєвий перегляд контракту в формі ряду додаткових змін, які можуть бути схвалені, наприклад, інженерами на місці. У кожному конкретному випадку практика корумпованої «низької ставки» могла бути введена в якийсь момент корумпованими агентами при сплаті хабаря. Однак там, де корупція має системний характер, індивідуальну поведінку деяких агентів запускає тривалий процес, в якому безліч корумпованих механізмів винагороди не може бути простежено до агентів, які їх ініціювали.

Наприклад, може статися так, що прямий підкуп більше не грає ролі, але система страху перед публічними скандалами спонукає посадовців не викривати правила, які де-факто керують їх установою. У відповідь на це учасники торгів можуть утворити картель, щоб мінімізувати витрати на участь в тендері, і можуть чинити тиск на посадових осіб закупівельників, щоб вони застосовували правило «найнижчої ціни», маючи при цьому внутрішні угоди для компенсації невдалих заявок або призначення «черг» для перемоги у відкритих тендерах. Для посадових осіб це може полегшити етап вибору контракту, тому що явно виграє тільки одна пропозиція. У цьому сценарії всі залучені агенти, в різних установах, слідує програмі, логічне обґрунтування якої не узгоджується із сенсом існування практики публічних торгів, яка полягає в забезпеченні справедливості при укладанні державних контрактів. Правило найкращої пропозиції з точки зору «співвідношення ціни і якості» порушується і остаточно анулюється, і переважає практика «найменшої пропозиції». Учасники торгів, які зроблять реалістичні пропозиції з точки зору витрат, будуть відхилені.

Слід зазначити, що в системі, в якій корупція стає панівною практикою, корупція процвітає паразитично на публічному управлінні. Всі сторони корумпованої взаємодії зацікавлені в дотриманні публічних

правил, що регулюють діяльність інститутів, оскільки сама можливість зловживання ввіреній їм владою заснована на стабільності цих правил. Звичайно, громадяни можуть висловити протести щодо організації, яка укладає занадто дорогі контракти. Однак це набагато складніше зробити, коли подібні контракти є результатом формально справедливої процедури торгів. Що тут цікаво, так це прихований характер корупції, яка, з одного боку, наділяє деяких привілеями (з точки зору державних контрактів), а з іншого боку, вислизає від публічної відповідальності.

Концептуальне розходження між індивідуальною та інституційною корупцією зазвичай супроводжується твердженням про те, що логіка «вказувати пальцем» на людей для розподілу відповідальності і винності за корупцію недоречна [1]. Відповідно, необхідний інституційний підхід, оскільки в більшості випадків корупційні практики настільки вкоренилися в політичній культурі, що їх важко обговорювати з точки зору відповідальності окремих агентів. Навпаки, якщо інституційну корупцію можна пояснити в основному, виходячи з інституційних особливостей і механізмів, що забезпечують основу, на якій діють посадові особи, то практичне значення полягає в тому, що для усунення корупції слід звертати увагу на передісторію і структурні умови, а не визначати, хто індивідуально відповідальний за корупційні дії. Саме це підтверджує європейська практика щодо боротьби з корупцією [3].

З огляду на труднощі зі встановленням причинно-наслідкової відповідальності за корупцію, чи можливо покласти відповідальність за корупцію на групу агентів замість встановлення особистої відповідальності? У підході до інституційної корупції, якого ми дотримуємося ф який ґрунтується на європейській практиці, корупція приписується інституту в основному через взаємозв'язки між його членами і їх ролями. В силу цих взаємозв'язків розумно розглядати інститут як корумпований, тому що поведінка посадових осіб як складових інституту відповідає логічному обґрунтуванню, яке не може бути публічно виправдано і узгоджується зі змістом існування цього інституту. Таким чином, посадові особи як взаємозалежні члени інституту несуть і «взаємопов'язану відповідальність» за корумпованість даного інституту.

Список використаної літератури

1. Hussmann K (ed.). U4 Report – Anti-Corruption Making in Practice: What can be learned for the implementation of Article 5 of UNCAC? / K. Hussmann, 2007. Available at: www.u4.no/themes/uncac.
2. Michael B. The rapid rise of the anti-corruption industry / B. Michael // Local Governance Brief. Spring, 2004. – P. 48 – 59.
3. Smilov D. Anti-corruption commissions and agencies in South East Europe / D. Smilov. – Lisbon : ISCTE, 2006. – 281 p.

Олександр МОЧКОВ
докторант Інституту
підготовки кадрів ДСЗУ

ІЗРАЇЛЬСЬКИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ КРАЇНИ

У 1970 – 1980-ті рр. у Ізраїлі панувала війна та інфляція, загроза дефолту та корупція на високому рівні, міжнародний борг, який утворився внаслідок багаторічного близькосхідного конфлікту, на кшталт бойових дій на сході України сьогодні. Як свідчить історія, Ізраїль був безнадійним «банкрутом», доведеним до такого стану соціалістично-популістичними політиками та військовими діями. Країну врятувала запровадження політики лібералізації (реформа системи соціального захисту, податкова реформа, скорочення державних видатків, дерегуляція, тобто скорочення державного регулювання в певній галузі суспільних відносин), а також мирні перемовини.

Вкрай важливе питання планування оборонного бюджету. Видатки Ізраїлю на оборону спочатку зросли з 9 % ВВП у 1950 р., до 30,3 % ВВП у 1975 р. у відповідь на активні військові дії, а потім зменшилися до 6,2 % ВВП у 2011 р. Таким чином, Ізраїль визнав зменшення видатків на оборону своїм стратегічним завданням після того, як величезний оборонний бюджет став однією з причин економічної кризи в країні в середині 1970-х років. Виходячи з досвіду Ізраїлю, планування оборонного бюджету має бути дуже обачним [6, с. 6-7]. Виходячи з викладеного, цілком доцільним вбачається дослідження вкладу коштів у ті сфери, що дійсно будуть приносити користь, адже з плином часу можна спостерігати тенденцію, що ефективність ведення війни залежить від вкладу в людські ресурси, розвідку та інформаційні технології, ніж в бронетехніку, як це було популярно декілька десятків років тому [6, с. 6 – 7].

Таким чином, можна зробити висновок, що Ізраїль продемонстрував приклад підняття країни на високий рівень розвитку незважаючи на труднощі, що виникають завдяки дії зовнішніх і внутрішніх негативних чинників. Ізраїль демонструє успішно здатність щодня захищати свою територію і населення і має як ніхто інший може зрозуміти Україну, яка живе у стані постійної напруги та військової загрози від вороже налаштованого сусіда. В Україні є напрямки, де досвід Ізраїлю повчальний і стосується того, як перебуваючи у несприятливих умовах, мати можливість вкладати у інновації, створювати технічні рішення і увійти до держав лідерів у сфері інформаційних технологій, з високими показниками безпеки та оборони [3].

В Україні з початку українсько-російської війни на Сході країни та анексії Криму Росією ще залишається актуальним питання щодо організації надійної системи територіальної оборони (ТрО). Впродовж

кількох років вже сформувалось певне розуміння того, якою має стати справжня система ТрО. Досить цікавим та перспективним є досвід територіальної війська Швейцарії або, з деякими застереженнями, Ізраїлю та інші проєкти. Це свого роду військо міліційного типу всіх громадян країни, яке зорієнтоване на регіони зі складами зброї та правом резервістів зберігати зброю вдома. Для України нині є актуальним перейняття досвіду держав, що успішно пройшли етап удосконалення системи оборони та безпеки. Ізраїль є саме тією країною, діяльності якої потрібно брати до уваги (на 1 січня 2021 р. – 9 291 000 осіб, територія – 22 072 км², а площа Київщини – 28 121 км²). Основу збройних сил країни становлять військово-службовці-резервісти, які регулярно призиваються на службу та проходять навчальні курси. Під час війни або кризових ситуацій вони швидко прибувають до своїх частин з будь-якої точки країни [1]. Виходячи з досвіду Ізраїлю, планування оборонного бюджету має бути дуже обачним.

По-перше, важливо визначитися, де кошти можуть принести найбільшу користь країні: в цивільному чи у військовому секторі. З одного боку, оскільки оборонний бюджет значно менший за цивільний, одна й та сама сума коштів може посприяти вирішенню більшої кількості проблем у військовому секторі; з іншого боку, національна безпека – це не тільки оборона, а й освіта, медицина, соціальний захист тощо.

По-друге, варто встановити, на скільки конкретні військові видатки доцільні в сучасних умовах. Наприклад, танки та людські ресурси – сьогодні вже не найкорисніша зброя; значно краща ідея – вкласти гроші у винищувачі, дрони, розвідку, інформаційні технології. У відповідності до згаданого досвіду «територіальна оборона» – це міліційне військо, сформоване з активного резерву, який має в короткі терміни (за добу чи трохи більше) мобілізуватися і бути готовим до виконання бойових завдань [2, с. 219 – 223]. Формування резерву відбувається з прив'язкою до територіальної громади та її місцевості. Фактично всі, резервісти фактично захищають рідну домівку, а до сильних сторін системи ТрО варто зарахувати масовість, економічність та високий бойовий дух.

У той же час в його організації є певна рутинна і задіяна величезна бюрократична машина. Адже система ТрО тримається на «регулярній офіцерській базі» з керівників складів, кадровиків і начальників штабів. Кадрові військові, мають вести облік і контроль десятків і сотень тисяч бійців-ополченців. Облік кадрів і майна-спорядження – теж є постійною рутинною роботою офіцерів ТрО. Окрім того ця країна є найбільш розвиненою у питанні гендерної рівності. Через певні особливості Ізраїль має постійно утримувати велику, навчену та добре озброєну армію (ЦАГАЛ). Жінки та чоловіки у цій країні у питанні захисту держави мають повністю рівні права (крім деяких незначних нюансів). І представницям прекрасної статі дозволяється служити майже у всіх частинах ізраїльської армії, виняток становлять лише окремі види військ,

куди допускаються тільки чоловіки. Кількість таких частин не перевищує 20 % загальної чисельності з'єднань Армії оборони Ізраїлю. За статистикою кожен третій солдат Ізраїлю – жінка (33 % від загальної кількості, яка становить 176,5 тисячі). Жінки служать у сухопутних військах, у флоті та авіації. Термін служби за призовом для них становить 2 роки, чоловіки служать на рік більше. Жінки можуть отримувати відстрочку або звільнення від служби в армії після одруження, вагітності або з релігійних міркувань [4].

Варто прислухатись до думки військового експерта Ігаль Левіна – офіцера Армії оборони Ізраїлю, учасника Другої Ліванської війни та операції «Литий свинець». Ми маємо розглянути більш детально саму проблематику організації ТрО у ракурсі державного управління. На думку І. Левіна у крихітному Ізраїлі військові кадровики, при організації системи ТрО, часто стикаються зі складною мішаниною контролю й обліку рядового складу, і зовсім не рідкість така ситуація: з бійцем, а іноді й з командиром відсутній зв'язок, бо він просто надовго полетів за кордон і не повідомив про це штаб своєї частини та безпосереднє керівництво. Такі випадки, мов і дрібниці, але можуть виявитися критичними у випадку агресії. Якщо «зникають» люди, то точно зникатиме й майно, аж до цілих складів у разі великих маневрів або мобілізації через загрозу повномасштабного вторгнення. Досить реальними є диверсії ворога на складах, або їх знищення через недбалість або ж умислом приховати службові зловживання. Наприклад, у 70-і роки Ізраїль відповідно до мирної угоди з Єгиптом повертав йому захоплений Синайський пів-в – і під час поетапного виходу Армії оборони Ізраїлю з Синаю там зникали цілі армійські склади.

Ознакою системи ТрО є надто застаріле озброєння. Війська територіальної оборони чи подібні частини в будь-яких арміях світу отримують озброєння за залишковим принципом. Це нормальне явище, коли регулярні танкові частини в Ізраїлі озброєні танком «Меркава-4», а міліційні одержують ще «Меркава-2». Не дивує, що територіальна дивізія в Ізраїлі екіпірована спорядженням (розвантажувальні поясні системи, шоломи тощо) часів війни у В'єтнамі.

Україна не становить виняток, ЗСУ «доношують» радянську зброю, що виготовлена пів століття тому. Сили ТрО мають бути готові, що крім радянських шоломів СШ-68, отримуватимуть й інше застаріле спорядження. Ідеться про реально масове міліційне військо в десятки тисяч людей, а озброїти та вдягти «показову» бригаду ТрО «по-новому» не є проблема. Обмундирування та озброєння реального масового війська територіальної оборони є важливою та відповідальною справою і потребує серйозних зусиль і затрат держави. Будь-яка реінтеграція і повернення контролю над окупованими територіями на сході України призведе до величезних логістичних змін в зоні проведення ООС та загалом у Луганській і Донецькій областях. Тому необхідно бути

готовим до таких втрат, порівняно з якими «зниклий» ящик гранат здаватиметься дрібницею, не вартою уваги. З вибухами військових складів ми вже стикались неодноразово.

Для належної роботи в організації ТрО необхідне перевантаження стилю роботи військкоматів, штабів, складів України. Бо складна, нереформована бюрократична машина є ще менш повороткою в разі мобілізації та війни. Все просто: регулярне військо роками проводить навчання, і їх левова частка слугує для напрацювання вміння діяти злагоджено під час швидкої зміни бойової обстановки. ТрО проводить тижневі або місячні збори раз на рік – і це означає, що рівень злагодженості буде жалюгідним. Штаб просто не встигатиме «перетравлювати» дані.

Важлива належна підготовка командного складу ТрО, спрямована на вміння працювати в тотальному хаосі. Це стосується й безпосередньої мобілізації резервістів. Цілком реальна ситуація, коли люди вступатимуть у бій просто в цивільному одязі, не встигнувши нормально мобілізуватися й отримати форму – у разі повномасштабного вторгнення РФ. У 1973 році, коли розпочалася Війна Судного дня в Ізраїлі, під час швидкої мобілізації танкісти просто у чім були застрибували в танки, а танки часом відкривали вогонь з танкозовів, не розвантажившись і не розвернувшись в бойові порядки. Ці танковози після кількох пострілів стали непридатними [5]. Легко написати, що тактикою ТрО має бути герилья. Під останньою розуміють *тактику масового вимотування ворога на своїй території з метою завдати йому максимальної шкоди, порушити роботу його логістики та штабів, тримати в страху тили, снайперський терор тощо*. Цю тактику треба прищепити особовому складу ТрО.

Ізраїль виробив тактику, згідно з якою якої боєць завжди має намагатися йти на вогневий контакт і максимальне скорочення дистанції аж до знищення ворога. Це було зумовлено багатьма факторами, але один з них – це розуміння, що міліційний боєць Армії оборони Ізраїлю завжди буде гірше підготовлений, ніж регулярний солдат професійного війська. Така армія, наприклад, була і є в Йорданії – не масова, але маленька та фахова. В українських реаліях тактика постійного прагнення атакувати, агресивно зближуватися з ворогом, тактика руху малих груп, тактика роботи по тилах і флангах ворога може бути більш ніж дієвою в реаліях України. А це тактика низького рівня підготовки та застарілого озброєння. Так, у ССО-шника завжди буде перевага, але якщо у вогневому контакті на великій дистанції в бійця ТрО просто немає шансів, то вони хоча б з'являються під час зближення та штурму. Все це і багато іншого має стати фундаментом вироблення особливої тактики бійців ТрО [4]. На думку військового експерта, науковця І. Якубця «підходи до вирішення завдань формування сил та засобів ТрО у передових країнах світу дещо відрізняються, але існують певні принципово схожі позиції:

– територіальні війська – це складова або головна частка регулярної армії;

– утримання територіальних військ дешевше, ніж регулярних, однак не безкоштовне; головне навантаження – на державний бюджет, часткове – на місцевий;

– повна або часткова мобілізація резервів здійснюється у небезпечний період або з оголошенням воєнного стану (крім США, де приведення військ територіальної оборони у бойову готовність здійснюється на місцевому рівні);

– переважно вільний доступ до зброї, яка зберігається вдома, або на підприємстві (складі) поруч із місцем проживання, що дозволяє мати високу ступінь готовності до дій. В основі цього вирішального політичного питання полягає високий рівень довіри центральних органів державної влади до громадян країни;

– ідеологічна база залучення людей до участі у територіальній обороні своєї держави, основою якої є націоналізм (або державний націоналізм, тобто добровільний народний рух, а не зобов'язання громадян перед законом) [7].

Останні два принципових важелі мають фундаментальне значення для ефективності будь-якої моделі ТРО держави. Інформаційно: головною перешкодою у питанні вільного доступу до зброї є те, що держава стикається з проблемою безпеки видачі зброї значній частині населення країни, особливо на території, де спостерігаються сепаратистські настрої.

Список використаної літератури

1. Армія оборони Ізраїля. Міністерство іноземних справ Ізраїлю. URL: <https://mfa.gov.il/mfarus/aboutisrael/state/pages/statearmy.aspx>.

2. Ворона П. В. Соціальна адаптація учасників українсько-російської війни на сході України: вітчизняний та зарубіжний досвід // Психосоціальна підтримка осіб з травмою війни: міжнародний досвід та українські реалії: збірник матеріалів, доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Маріуполь, 28 лютого 2018 р. – Маріуполь: ДонДУУ, 2018. – С. 219 – 224.

3. Грузин В. А. Переїняття досвіду реформування сектору безпеки та оборони України на прикладі Ізраїлю. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (ДДУВС, 13.03.2020). – С. 120 – 122.

4. Лашенко О. Не служити в армії – соромно»: чи потрібен Україні призов? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/chy-potriben-ukraini-pryzov/30904199.html>.

5. Левін Ігаль. З якими труднощами може зіткнутися територіальна оборона України? Досвід Ізраїлю. URL: <https://texty.org.ua/articles/102086/z-yakymy-skladnoshamy-mozhe-zitknutysya-terytorialna-oborona-ukrayiny-dosvid-izrayilyu>.

6. Шибалкіна Ю. Деякі уроки Ізраїлю для України. Open society Foundations // Популярна економіка: Ціна держави. – 15 лютого 2016. – № 38. – С. 6 – 7. URL: https://case-ukraine.com.ua/content/uploads/2016/02/report-on-israel_revised-2016-02-14-this-one1.pdf.

7. Якубець І. Проблеми обороноздатності держави. Які національні традиції та іноземні моделі Україні варто взяти на озброєння. 2 вересня 2014 р. // Газета «День». URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/svitovi-diskusiyi-problemi-oboronozdatnosti-derzhavi>.

Олександр ОВДІН

к. і. н., доцент, доцент кафедри права та європейської інтеграції ДРІДУ НАДУ

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ НА СМЕРТНІСТЬ У ПРОВІДНИХ КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У 2020 р. світ зустрівся з новою страшною загрозою – пандемією коронавірусної хвороби, яку часто порівнюють з великими епідеміями минулого та називають чумою XXI століття. Серед регіонів світу, у яких коронавірус поширювався найбільш швидко був Європейський Союз.

У провідних європейських державах частка виявлених випадків інфікування набагато переважала середні показники. Тому є багато причин. По-перше, провідні європейські держави відрізняються високою щільністю населення та урбанізації. До того ж європейці звикли до високої мобільності та подорожей. По-друге, у Європі є досить високою є доля літнього населення, а саме для людей похилого віку існує найбільшим ризик важкого перебігу хвороби і значно менше шансів на «легкий ковід». В експертному середовищі називають і інші причини. Але важливим є те, що кількість хворих у Європейському Союзі була непропорційно високою і відповідно виникає питання «Як вплинула епідемія коронавірусу на демографічну ситуацію у ЄС». Потрібно зазначити, що після початку епідемії прогнози були різними – від апокаліптичних до скептичних. Дехто часто порівнював ковід із звичайним сезонним грипом.

Минуло більше року після початку епідемії і вже можна робити деякі висновки, у т.ч. щодо впливу епідемії на європейські демографічні процеси. Водночас потрібно звернути увагу, що головний статистичний орган ЄС (Євростат) збирає інформацію щодо демографічної динаміки від національних статистичних установ 27 держав. Серед них є такі, у яких відповідна статистична інформація обробляється та оприлюднюється досить оперативно. Але є і такі статистичні установи, які працюють досить повільно. І Євростат для підбиття підсумків має орієнтуватися не на перших, а на останніх. Саме тому ключові демографічні показники ЄС (народжуваність, смертність, природний приріст, міграційна динаміка) за 2020 рік мають бути оприлюднено лише у червні 2021 р.

В умовах відсутності відповідних прес-релізів Євростату ми маємо орієнтуватися на інформацію, яка надходить від національних статистичних установ у тих державах де статистики працюють більш швидко. Нижче ми розглянемо ситуацію із смертністю у 2020 р. у таких країнах як Італія, Іспанія, Франція та Польща. Потрібно підкреслити, що мова піде не безпосередньо про смертність від ковіду і не про смертність серед тих хто хворів ковідом, а про загальні показники смертності і про те, як вони у 2020 р. відрізняються від звичайних. У таблицях 1 – 4 наведено інформацію щодо смертності у чотирьох зазначених країнах ЄС, населення яких є співставним з населенням нашої держави (хоча за останні роки через глибоку демографічну кризу зросло відставання України від Франції та Італії).

Табл. 1

Смертність населення Італії

Рік	Кількість померлих, тис. осіб	Кількість померлих, % до середнього показника за 5 років (2015 – 2019 рр.)
2015	647,6	102
2016	615,3	97
2017	649,1	102
2018	633,1	100
2019	634,4	100
2015 – 2019 (у середньому за 5 років)	635,9	100
2020	746,1	117

Табл. 2

Смертність населення Іспанії

Рік	Кількість померлих, тис. осіб	Кількість померлих, % до середнього показника за 5 років (2015 – 2019 рр.)
2015	422,6	100
2016	410,6	98
2017	424,5	101
2018	427,7	102
2019	418,7,	100
2015 – 2019 (у середньому за 5 років)	420,8	100
2020	501,1	119

Смертність населення Франції

Рік	Кількість померлих, тис. осіб	Кількість померлих, % до середнього показника за 5 років (2015 – 2019 рр.)
2015	581,7	99
2016	581,1	98
2017	593,6	101
2018	596,6	101
2019	599,4,	102
2015 – 2019 (у середньому за 5 років)	590,5	100
2020	654,1	111

Табл. 4

Смертність населення Польщі

Рік	Кількість померлих, тис. осіб	Кількість померлих, % до середнього показника за 5 років (2015 – 2019 рр.)
2015	394,9	98
2016	388,0	97
2017	402,9	100
2018	414,2	103
2019	409,7,	102
2015 – 2019 (у середньому за 5 років)	401,9	100
2020	477,4	119

Не важко помітити те, наскільки 2020 рік є нетиповим з демографічної точки зору. Ми обмежилися даними про смертність, але висока смертність вплинула й на співвідношення між смертністю та народжуваністю. Зазначимо, що з даних держав лише у Франції зберігся у 2020 р. природний приріст населення [4]. Цілком можливим є те, що 2020 рік виявиться першим роком в історії ЄС, коли населення Спільноти зменшиться (ми не беремо ситуацію із виходом Великої Британії зі складу ЄС, що звісно суто механічно скоротило населення останнього).

Щорічна смертність населення протягом 2015 – 2019 рр. в Італії [2], Іспанії [1] та Франції [4] не відхилялася від середнього значення більш ніж на 2 %. Лише у Польщі відхилення доходило до 3 % [3]. У 2020 р. смертність перевищила середньорічний показник за останні 5

років на 11 % у Франції [4], на 17 % – в Італії [2], та на 19 % – в Іспанії [1] та Польщі [3]. До речі, в Італії абсолютна кількість померлих у 2020 р. була більшою ніж будь-коли раніше після 1918 р. (є сумніви щодо достовірності статистичної інформації у 1943 – 1945 рр.) [2]. Серед зазначених держав лише у Франції зростання загальної смертності населення є співставним із офіційними показниками смертності від коронавірусу. В інших державах загальний рівень смертності збільшувався більш стрімко ніж зростала офіційна смертність від ковіду.

Також потрібно звернути увагу, що у провідних країнах ЄС смертність зростала більш швидко ніж в Україні (у нашій державі середній показник смертності за 5 років було перевищено у 2020 р. менш ніж на 6 %). Проте, оперативний початок вакцинації у державах ЄС може змінити відповідну динаміку і суттєво покращити ситуацію вже у 2021 році.

2020 рік увійде в демографічну історію ЄС (і не тільки ЄС) як рік надсмертності та важких демографічних втрат. З іншого боку можна констатувати, що найбільш апокаліптичні прогнози щодо смертності від ковіду не справдилися і демографічні втрати що відбулися не матимуть подальших негативних наслідків.

Список використаної літератури

1. Estadística del Padrón Continuo. Datos provisionales a 1 de enero de 2021 // Instituto Nacional de Estadística, URL: https://www.ine.es/prensa/pad_2021_p.pdf (Accessed 10 May 2021).
2. Indicatori demografici // Istituto nazionale di statistica, URL: <https://www.istat.it/it/archivio/257243> (Accessed 10 May 2021).
3. Ludność. Stan i struktura ludności oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym // Główny Urząd Statystyczny, URL: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stan-i-struktura-ludnosci-oraz-ruch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-stan-w-dniu-31-12-2020,6,29>. (Accessed 10 May 2021).
4. Population changes. Demographic balance sheet 2020 // Institut National de la Statistique et des Études Économiques, URL: <https://www.insee.fr/en/statistiques/5015919-?sommaire=5015923> (Accessed 10 May 2021).

Максим ПЛЮХІН

аспірант ХарPI НАДУ

КОМУНІКАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВЛАДИ ЄС

Фахівцями запропоновано низку способів класифікації інструментів комунікації, використовуючи різноманітні критерії [3]. Найбільш широко вживаним критерієм є відмінність між прямими, або особистими, інструментами комунікації та непрямими, або опосередкованими,

інструментами, що вимагають обов'язкову наявність носія інформації.

Інструменти прямого спілкування – це ті, де інформація передається безпосередньо через особисті контакти, такі як двосторонні або групові дискусії, лекції, семінари, презентації тощо. Це може бути здійснено з використанням або без використання паперового документа, електронного носія тощо. З іншого боку, непрямі комунікації використовують носій для передачі інформації – газети, прес-релізи, веб-сайти тощо, отже, дескриптор є «опосередкованим». У цьому випадку немає прямого особистого контакту між відправником повідомлення та одержувачем.

Другий критерій класифікації – цільова аудиторія (аудиторії). У публічних комунікаціях розрізняють три цільові групи. Ці групи: працівники організації, між якими існують внутрішні комунікації; сторонні особи та організації, що мають безпосередній вплив на формування та реалізацію публічної політики та рішень у сфері публічного управління; і, нарешті, широка громадськість.

Деякі інші критерії також пропонуються в літературі. Наприклад, можна розрізнити індивідуальні та масові комунікації. Індивідуалізоване спілкування відбувається там, де зміст і навіть форма пристосовані до кожного одержувача. Масові комунікації трапляються, коли одне повідомлення на носії адресоване глобально всім одержувачам.

Також можна розрізнити односторонні та двосторонні або багатосторонні комунікаціями. При односторонньому спілкуванні немає можливості спостерігати пряму реакцію одержувачів; навпаки, при двосторонніх або багатосторонніх комунікаціях емітент може, за допомогою питань або реакцій присутніх, відповідати та взаємодіяти з одержувачами повідомлення (повідомлень).

Особисті повідомлення, адресовані членам організації, по суті складаються з індивідуальних або групових співбесід, робочих сесій та конференцій. Ці класичні інструменти дозволяють кожній організації передавати точну, детальну, інтерактивну інформацію.

Під тиском різних обставин керівники часто не можуть правильно побудувати повідомлення та обрати найкращий час для надсилання повідомлень, призначених для як персоналу організації, так і для зовнішніх реципієнтів. До того ж, в ідеалі, повідомлення та іншу необхідну інформацію слід повторювати.

Іноді, коли певні елементи інформації дуже складні та важкі для спілкування, можуть бути організовані семінари, що проводяться людьми ззовні та / або всередині організації. Це може бути здійснено, коли передбачається серйозна зміна в організації. Наприклад, це може статися, коли статус організації змінюється таким чином, що адміністративний орган перетворюється на більш незалежний орган.

Комунікації для персоналу забезпечуються, як правило, інструментами на основі письмових або електронних носіїв інформації.

Головними серед них є листи та електронні листи, пам'ятки, внутрішні журнали, дошки оголошень та Інтранет. До цих інструментів можуть додаватися документи, призначені для нових співробітників, наприклад, брошура про організацію, короткий зміст чинних правил тощо.

Комунікації, спрямовані на осіб, які приймають рішення, та важливих партнерів організації є однією з відмінних рис публічного сектору [1]. Прийняття та реалізація рішень у публічному секторі регулюються правилами, які дуже відрізняються від правил приватного сектору. Сюди входить тривалість процесу прийняття рішень; необхідність досягнення консенсусу; юридичні процедури; кількість і різноманітність партнерів; компроміси між обґрунтуванням політичних та економічних рішень тощо.

Як результат, органи публічної влади повинні визначити партнерів, що є важливими для їхніх дій, та забезпечити цілеспрямованість багатьох своїх комунікаційних заходів. Наприклад, департамент, відповідальний за регіональну політику щодо лісів, повинен враховувати різноманітні регіональні фактори. У гірських районах ліси виконують захисну функцію, і висока щільність лісів сприятиме досягненню цієї мети, тоді як у більш сухих, схильних до пожежі регіонах надлишкови зарослі потрібно очищати, щоб запобігти поширенню пожеж та захистити житло.

Отже, цьому відомству доведеться тісно співпрацювати з власниками лісів, як приватними, так і місцевими громадами, та муніципалітетами, щоб налагодити відповідну взаємодію і співробітництво. Для цього є важливими регулярні дискусії, презентації та сесії для інформування партнерів, як і підтримка особистих контактів, причому як офіційних, так і неформальних. Тоді у разі складної ситуації довірчі відносини серед основних партнерів можуть сприяти реалізації відповідної політики.

Хоча слід визнати, що особисті контакти забирають багато часу, а також багато ресурсів. Тому здебільшого широко використовуються непрямі інструменти, оскільки вони дозволяють надавати велику кількість потрібної технічної інформації в постійній структурованій формі. На додаток до згаданих раніше інструментів, дуже корисними можуть бути бюлетені у паперовій або електронній формі.

Звісно, у здійсненні своєї діяльності органам влади слід зважати на громадську думку і налагоджувати ефективну взаємодію з громадськістю. Особливо це стосується місцевих органів влади, адже з роками діяльність та завдання, передані ним, значно зросли. Це супроводжується більшими вимогами до діяльності місцевих органів влади від громадян, а також посиленням вимог до підзвітності. Тому сьогодні місцеві органи влади в ЄС виділяють дедалі більше ресурсів на комунікаційні заходи, спрямовані на все населення [2].

Через кількість людей, на яких націлено цю діяльність, та їх вартість, інструменти непрямого спілкування з використанням зовнішніх засобів масової інформації є набагато кращими. Серед них відносини зі ЗМІ,

реклама та Інтернет становлять практично необхідні основи громадських комунікацій.

Тим не менше, особливо тому, що засоби масової інформації можуть вільно вибирати, які теми вони хочуть висвітлювати і як, і оскільки ці інструменти не дозволяють безпосереднього контакту з цільовою аудиторією, спостерігається поживлення інтересу до інструментів особистого спілкування. Серед них, слід відзначити організацію тематичних виставок, презентацій та проведення днів відкритих дверей, що широко використовуються місцевими органами влади в ЄС.

Список використаної літератури

1. Bruhn M. *Inftrgrierte UnternehmensundMarkenkommunikation* / M. Bruhn. – Stuttgart: Schbffer-Poeschel-Verlag, 2016.
2. Pickton D., Broderick A. *Communications in Public Sector* / D. Pickton, A. Broderick. – Essex: Pearson Education, 2015.
3. Zikmund W. G. *Marketing and Communications*. / W. G. Zikmund. – New York: John Wiley & Sons, 2003.

Леонід ПРОКОПЕНКО

*д. держ. упр., професор, завідувач
кафедри права та європейської інтеграції
ДРІДУ НАДУ*

АСОЦІАЦІЯ САМОВРЯДУВАНЬ ЛИТВИ: ЦІЛІ І ЗАВДАННЯ

Асоціація самоврядувань Литви була створена у червні 1995 р., її членами є всі 60 самоврядувань країни. Основними органами Асоціації є: представницькі органи – з'їзд, повітові наради мерів та органи виконавчої влади – рада, правління, президент. До складу правління (21 особа) входять президент, чотири віце-президенти, мери самоврядувань з населенням понад 100 тис. жителів, а також мери, обрані на повітових нарадах мерів. Асоціація також має комітети, які є дорадчими органами: Комітет адміністрування, Комітет соціальних справ і охорони здоров'я, Комітет міжнародних зв'язків, Комітет економіки і фінансів, Комітет культури і освіти, Комітет інформаційного суспільства, Комітет екології і енергетики, Комітет земельних і сільських справ, Підкомітет громадської безпеки. Членами комітетів можуть бути члени ради самоврядувань, мери та їх заступники, директори адміністрацій самоврядувань та їх заступники, співробітники Асоціації, а також фахівці самоврядувань. Стратегічним напрямом діяльності Асоціації є розвиток самоврядування Литви і представлення спільних інтересів членів асоціації в органах державної влади і управління, в інших організаціях [1].

Згідно з Законом Литовської Республіки «Про місцеве самоврядування» суб'єкти державного адміністрування при розгляді

питань, пов'язаних з інтересами всіх самоврядувань, повідомляють про це Асоціацію. З Асоціацією самоврядувань Литви обговорюються також проекти законів та інших правових актів, пов'язані з діяльністю самоврядувань, які розробляються або розглядаються. Уряд і Асоціація щорічно розглядають зазначені в Законі про методика встановлення доходів бюджетів самоврядувань показники, а також первинні статистичні дані демографічних, соціальних та інших показників самоврядувань відповідно до затверджених Урядом правил узгодження цих показників. Для узгодження інтересів і позицій Уряду та Асоціації самоврядувань Литви за домовленістю сторін створюється двостороння комісія [2].

Угода «Про двостороннє співробітництво» між Урядом та Асоціацією була укладена 2 червня 2000 р. і оновлена в травні 2018 р. У «Положенні про двосторонню комісію» зазначено, що вона «погоджує проблемні питання місцевих самоврядувань, які не можуть бути вирішені без допомоги урядових установ, а також питання, що впливають з взаємовідносин між урядовими установами і місцевими органами самоврядування, вивчає питання, виявляє проблеми, забезпечує отримання висновків і рекомендацій, які будуть розглядатися Урядом Литовської Республіки і його установами». Отже, основним завданням Комісії є узгодження інтересів і позицій Уряду і Асоціації самоврядувань Литви. Члени комісії призначаються Радою Уряду і Асоціації. Засідання комісії проходять два рази на рік (в лютому або квітні і в серпні або в жовтні). Також можуть проводитися позачергові засідання комісії. Скликати позачергове засідання комісії може запропонувати і Уряд, і Асоціація [3; 4].

Протягом діяльності Асоціацією був реалізований ряд проектів, пов'язаних зі стратегічним плануванням, з розвитком самоврядування, зі стійким розвитком енергетики, з управлінням відходами. Асоціація також щорічно організовує навчання мерів з різних важливих тем. Асоціація має «АСЛ центр з навчання і консультацій», який спеціалізується на реалізації проектів і навчанні місцевих політиків і фахівців муніципалітетів в різних сферах [5].

Список використаної літератури

1. Ассоциация местных самоуправлений Литвы. Местное самоуправление в Литве. – Режим доступа : https://auc.org.ua/sites/default/files/local_authorities_in_lithuania_2018_ru_alal_0.pdf.
2. О местном самоуправлении: Закон Литовской Республики от 7 июля 1994 г. № I-533. – Режим доступа : <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/63c4cc62f26211eab72ddb4a109da1b5?jfwid=->
3. Соглашение Правительства Литовской Республики и Литовской ассоциации местных самоуправлений О двустороннем сотрудничестве 2 июня 2000 г. // Ассоциации местных самоуправлений (изд. 2-е, испр. и

доп.) / Кобаса М. В. – Просветительское общественное объединение «Фонд им. Льва Сапегі». – Минск: 2018. – Режим доступа : <https://cutt.ly/jnPriFm>

4. Положение о двусторонней комиссии правительства Литовской Республики и Литовской Ассоциации местных самоуправлений// Ассоциации местных самоуправлений (изд. 2-е, испр. и доп.) / Кобаса М. В. – Просветительское общественное объединение «Фонд им. Льва Сапегі». – Минск: 2018. – Режим доступа : <https://cutt.ly/ZnPrruy>

5. Ричардас Малинаускас. Муніципалітеты Азербайджана должны стремиться защищать и представлять свои интересы в совместных усилиях. – Режим доступа : <https://cutt.ly/AnPeZbg>

Надія РУДІК

*к. держ. упр., доц., доц. кафедри
права та європейської інтеграції
ДРІДУ НАДУ*

МАЙБУТНЄ ОБ'ЄДНАНОЇ ЄВРОПИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ОПИТУВАННЯ ЄВРОБАРОМЕТРУ (ЖОВТЕНЬ – ЛИСТОПАД 2020 Р.)

Увазі учасників конференції пропонується стислий аналіз перших результатів спеціального опитування Євробарометра № 500 щодо майбутнього Європи, яке було проведено між 22 жовтня та 20 листопада 2020 р. в 27-ми державах-членах ЄС як спільне опитування Європейської Комісії та Європейського Парламенту. Це дев'ятий звіт з ініційованої в 2006 р. Європейською Комісією серії «Майбутнє Європи», якому передували опитування 2006 р., 2009 р., 2011 р., 2012 р., 2014 р., 2016 р., 2017 р. та 2018 р., що були проведені від імені Європейської Комісії.

Опитування, що розглядається, містить питання стосовно Конференції щодо майбутнього Європи, ступеня врахування ЄС думок європейців, а також щодо відповіді ЄС на пандемію коронавірусу. У звіті за результатами опитування також розглядається ЄС у сучасному світі: основні надбання та виклики ЄС, цінності ЄС та ЄС у світовій економіці. Потім мова йде про деякі аспекти політичного та соціального життя в ЄС та проблеми, пов'язані з майбутнім Європи [2].

Це перше опитування серії «Майбутнє Європи» після виборів до Європейського Парламенту в травні 2019 р. і початку роботи нового складу Європейської Комісії Урсулі фон дер Ляєн в грудні 2019 р. Однак цей спеціальний Євробарометр відрізняється від попередніх опитувань зазначеної серії, оскільки він є міжінституційним опитуванням, проведеним спільно для Європейської Комісії та Європейського Парламенту. Анкета опитування містить запитання від обох цих інститутів [6, р. 5].

На законодавчий період до наступного інституційного циклу ЄС, який розпочнеться в травні 2024 р., Європейський Парламент, Рада ЄС та Європейська Комісія домовились сформувати амбіційний політичний та законодавчий порядок денний для відновлення ЄС та пожвавлення економіки Союзу [3]. Натхненні документом політичного порядку денного Голови Європейської Комісії Урсули фон дер Ляєн [1], ці три інститути визначили шість стратегічних цілей політики ЄС на п'ятирічний період 2019 – 2024 рр. [4], а саме: 1) імплементувати Європейський Зелений курс; 2) сформувати європейське цифрове десятиліття; 3) забезпечити розбудову економіки, яка працює на людей; 4) зробити Європу сильнішою у світі; 5) сприяти вільній та безпечній Європі; 6) захищати та зміцнювати демократію в ЄС та захищати загальноєвропейські цінності.

Як частина напряму «зміцнення демократії та захисту європейських цінностей», спільні законодавчі пріоритети ЄС містять пропозицію щодо проведення Конференції щодо майбутнього Європи (19 квітня 2021 р. розпочала роботу багатомовна цифрова платформа Конференції; очікується, що навесні 2022 р. Конференцією будуть зроблені висновки та окреслені дороговкази щодо майбутнього Європи [7]), щоб надати інститутам ЄС можливість почути думки громадян та провести дискусії щодо подальшого розвитку європейського проекту, його інститутів та ключової місії. Ось чому основна увага в опитуванні приділяється Конференції щодо майбутнього Європи, вимірюється ставлення до цього проекту та деяких ключових тем, які будуть висвітлені Конференцією.

В розділі IV «Майбутнє Європи» звіту міститься інформація щодо результатів опитування стосовно трьох нижченаведених питань.

1. Основні надбання ЄС

Європейці вважають, що повага ЄС до демократії, прав людини та верховенства права (32 %), його економічна, індустріальна та торговельна могутність (30 %) є головними надбаннями ЄС. Іншими надбаннями, які вважаються відносно важливими для європейців, є рівень життя громадян ЄС (23 %), добрі стосунки та солідарність між державами-членами ЄС (23 %), здатність ЄС сприяти миру та демократії поза його межами (18 %), системи соціального захисту в державах-членах (16 %) та прихильність ЄС до екологічної відповідальності (13 %). Нарешті, майже кожен десятий європейець згадує у своїх відповідях про спроможність ЄС до наукових досліджень та інновацій (12 %), якість інфраструктури в ЄС (11 %), таланти, навички й уміння громадян ЄС (10 %) [6, р. 26].

Це питання також було задано в Спеціальному опитуванні Євробарометру «Європейці в 2019 році», проведеному в березні 2019 р. [5]. Однак питання, що аналізується, було адаптоване для опитування «Майбутнє Європи», яке проводилось у жовтні – листопаді 2020 р. з урахуванням кризи коронавірусу; був доданий один новий пункт

(включений в опитування «Системи соціального захисту в державах-членах» серії «Майбутнє Європи», яке проводилось в жовтні – листопаді 2020 р.), а інший елемент був трохи змінений (з «добрі стосунки між державами-членами ЄС» на «добрі стосунки та солідарність між державами-членами ЄС»). Тому з результатами опитування березня 2019 р. можна проводити лише широкі порівняння, а аналіз змін у часі слід тлумачити з певною обережністю.

Однак, загалом результати залишаються дуже схожими на ті, що були зафіксовані у березні 2019 р. Два основні надбання, згадані європейцями – повага ЄС до демократії, прав людини та верховенства права; його економічна, промислова та торгова могутність, а також рівень життя громадян ЄС («добрі стосунки та солідарність між державами-членами ЄС» посіли однакове місце у жовтні – листопаді 2020 р.; однак цей пункт був дещо змінений з часу попереднього опитування) – залишаються незмінними та в тому ж порядку поширеності. В період з березня 2019 р. по жовтень – листопад 2020 р. спостерігається лише два невеликих зростання рівня сприйняття основних надбань ЄС: економічна, промислова та торговельна могутність (30 %, +3 процентних пункти з березня 2019 р.) та рівень життя громадян ЄС (23 %, + 3 процентних пункти з березня 2019 р.) [6, р. 26].

Зазначені надбання також мають найвищий рейтинг у більшості держав-членів. Так, повага ЄС до демократії, прав людини та верховенства права вважається найважливішим (або спільне найважливіше) активом у 14-ти державах-членах, і ця точка зору є особливо виразною у Швеції, де 58 % респондентів вважають це ключовим надбанням. Економічна, промислова та торговельна могутність ЄС класифікується як найважливіше (або спільне найважливіше) надбання у 9-ти державах-членах, з найвищим рейтингом в Фінляндії (45 %) та Естонії (44%). В 4-х державах-членах респонденти вважають головним надбанням рівень життя громадян ЄС, зокрема в Хорватії (45 %), Латвії (43 %) та Болгарії (41 %). Нарешті, лише в двох державах-членах – Чехія (36 %) та Кіпр (29 %) – респонденти вважають, що головним надбанням ЄС є його добрі стосунки та солідарність між державами-членами [6, р. 27].

2. Основні виклики для майбутнього ЄС

Зміна клімату виразно розглядається як головна глобальна проблема, що впливає на майбутнє ЄС, а тому 45 % опитаних європейців обрали її як головний виклик. Другим та третім найбільш згаданими викликами питання, про які згадує практично однакова частка європейців є тероризм (38 %) та ризики, пов'язані зі здоров'ям (37 %). Четвертим викликом, про який згадують трохи більше чверті європейців, є вимушена міграція та переміщення (27 %). Інші виклики, згадані трохи менше ніж одним з п'яти європейців, включають організовану злочинність (19 %), різке погіршення глобальних відносин між країнами (18 %) та подальше

зростання популізму (17 %). Проблеми, які вважаються європейцями відносно менш важливими, включають кібервійну та нові форми конфліктів (13 %), стрімкі зміни в складі населення (12 %), ризики, пов'язані з новими технологіями (11 %), зменшення частки європейського населення порівняно з рештою світу (10 %) [6, р. 28].

Ці виклики також відображаються у відповідях респондентів держав-членів. Зміна клімату вважається головним глобальним викликом для майбутнього ЄС серед усіх європейців, і це також розглядається як головний виклик (або спільний головний виклик) в 11-ти державах-членах. Зміна клімату найчастіше називається викликом у Швеції (64 %), а також у Данії, Німеччині, Люксембурзі та Нідерландах (усі по 60 %). Тероризм розглядається як головний глобальний виклик (або спільний головний виклик) у семи державах-членах, а особливо у Франції (опитування в цій країні відбувались під час судового розгляду терористичних актів проти видання «Charlie-Hebdo», який тривав з вересня по грудень 2020 р., і незабаром після вбивства шкільного вчителя Семюеля Паті, що сталося 16 жовтня 2020 р.) (59 %) та Чехії (51 %). Ризики, пов'язані зі здоров'ям, розглядаються як основний виклик у дев'яти державах-членах, і це особливо помітно в Португалії (71 %). Нарешті, дві держави-члени – Мальта (54 %) та Естонія (48 %) – вважають головним викликом ЄС вимушену міграцію та переміщення осіб [6, р. 29].

3. Що може бути найбільш корисним для майбутнього Європи?

Порівняний рівень життя (35 %) та посилення солідарності між державами-членами (30 %) розглядаються респондентами як дві найбільш корисні події (розвиток подій) для майбутнього Європи. Європейці також надають пріоритет розробленню спільної політики в сфері охорони здоров'я (25 %) та порівняним стандартам освіти (22%). Пріоритети з низьким рейтингом, згадані менш ніж двома респондентами з десяти, включають енергетичну незалежність ЄС (19 %), глибшу економічну інтеграцію (17 %), посилення промислового потенціалу (16 %) та спільну армію (10 %). Нарешті, лише 7 % респондентів згадують про запровадження валюти євро у всіх державах-членах ЄС [6, р. 30].

Як вже зазначалось вище, прагнення до порівнянних стандартів життя розглядається серед європейців як найбільш бажаний розвиток подій для майбутнього Об'єднаної Європи, і це також є головним пріоритетом (або спільним пріоритетом) у 15-ти державах-членах, очолюваних Болгарією (61 %), Литвою (56 %) та Чехією (55 %). Сильніша солідарність між державами-членами ЄС є пріоритетом з найвищим рейтингом (або спільним найвищим рейтингом) у 11-ти державах-членах, серед яких можна виділити Нідерланди та Швецію (52 % в обох країнах) та Люксембург (50 %). У деяких країнах спостерігається інший порядок пріоритетів. Так, в Італії найбільш корисним напрямом подальшого розвитку ЄС є спільна політика охорони здоров'я (31 %), а в Угорщині – глибша економічна інтеграція (31 %).

Греція надає спільний пріоритет порівнянному рівню життя та посиленню солідарності між державами-членами (по 40 %), Естонія надає спільний пріоритет порівнянному рівню життя та енергетичній незалежності (по 39 %), а Німеччина надає спільний пріоритет посиленню солідарності між державами-членами та порівнянним стандартам освіти (по 39 %) [6, р. 31].

Таким чином, на думку респондентів, повага ЄС до демократичних принципів та прав людини, а також економічна, промислова та торговельна могутність ЄС є головним надбанням Союзу, причому ці питання згадують принаймні три з десяти опитаних європейців. Європейці також усвідомлюють глобальні виклики, з якими стикається ЄС. Зміна клімату вважається провідним глобальним викликом майбутньому ЄС (на це вказують 45 % респондентів), незважаючи на те, що сьогодні увага європейців прикута до більш видимих і відчутних проблем, спричинених пандемією коронавірусу. Інші виклики, що відзначаються значною часткою респондентів, включають тероризм та ризики, пов'язані зі здоров'ям, кожен з яких згадується більше, ніж кожним третім європейцем.

Список використаної літератури

1. A Union that strives for more. My agenda for Europe: Political guidelines for the next European Commission 2019 – 2024 by candidate for President of the European Commission Ursula von der Leyen. – Access mode : https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/political-guidelines-next-commission_en_0.pdf
2. Eurobarometer 500 – First Results «Future of Europe». – Access mode : <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2256>
3. Joint Conclusions of the European Parliament, the Council of the European Union and the European Commission on Policy Objectives and Priorities for 2020 – 2024. – Access mode : <https://www.europarl.europa.eu/resources/library/media/20201217RES94217/20201217RES94217.pdf>
4. Joint Declaration of the European Parliament, the Council of the European Union and the European Commission on EU Legislative Priorities for 2021. – Access mode : <https://www.europarl.europa.eu/resources/library/media/20201217RES94218/20201217RES94218.pdf>
5. Special Eurobarometer 486 «Europeans in 2019». – Access mode : <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/special/surveyky/2225>
6. Special Eurobarometer 500 – First Results «Future of Europe» – October–November 2020. – Access mode : <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2256>
7. What is the Conference on the Future of Europe? – Access mode : <https://futureu.europa.eu/pages/about>

Олександр РУДІК

*к.політ.н., доц., доц. кафедри
права та європейської інтеграції
ДРІДУ НАДУ*

КОНФЕРЕНЦІЯ ЩОДО МАЙБУТНЬОГО ЄВРОПИ ЯК НОВИЙ ФОРУМ ОБГОВОРЕННЯ З ГРОМАДЯНАМИ ВИКЛИКІВ ТА ПРІОРИТЕТІВ ЄС

В основу діяльності нової Європейської Комісії, яка почала працювати з 1 грудня 2019 р., покладені політичні настанови [1] її новообраної Голови Урсули фон дер Ляєн, які вона, будучи ще кандидаткою на посаду, представила на пленарному засіданні Європейського Парламенту в Страсбурзі 16 липня 2019 р.

Нова Європейська Комісія розпочала роботу під тиском серйозних внутрішніх проблем (Brexit, чергове загострення міграційної кризи, зростання в Європі популізму та політичного радикалізму, недотримання рядом держав-членів принципу верховенства права, необхідність посилення соціального виміру ЄС) та зовнішніх викликів (загроза глобального потепління, криза міжнародної та європейської систем безпеки, ініційовані США торговельні війни), перед якими постав ЄС.

Крім того, ЄС все ще має визначитись з майбутнім сценарієм свого розвитку. В щорічному зверненні до Європейського Парламенту щодо становища Європейського Союзу в 2016 р. (14 вересня 2016 р.) [5] Голова Європейської Комісії (каденція 2014 – 2019 рр.). Жан-Клод Юнкер зазначив, що ЄС конче потребує бачення довгострокової перспективи, яке буде викладене Європейською Комісією в березні 2017 р. напередодні 60-річчя ЄС [3]. Оприлюднена 1 березня 2017 р. Біла книга щодо майбутнього Європи [8] стала внеском Комісії до ювілейного саміту ЄС, який відбувся в Римі 25 березня 2017 р. Цей документ містив п'ять основних сценаріїв («Продовження діяльності»; «Нічого, крім єдиного ринку»; «Ті, хто бажають більше, робить більше»; «Робимо менше, але більш ефективно»; «Робимо набагато більше разом» [8, р. 15 – 25]), кожен з яких надавав можливість поглянути на можливий стан справ в Союзі в 2025 р. залежно від вибору, який ЄС та його держави-члени мають зробити разом.

Ідея проведення Конференції щодо майбутнього Європи (далі – Конференція) була висунута Урсулою фон дер Ляєн в згаданих вище політичних настановах. В розділі «Новий імпульс для європейської демократії» зазначалось, що Європа має прагнути до більшого розвитку, захисту та зміцнення своєї демократії. Особливо наголошувалось, що європейці мають будувати майбутнє Союзу, відігравати провідну та активну роль у визначенні його пріоритетів та рівня амбіцій. У зв'язку із цим, громадяни ЄС матимуть можливість висловитись на конференції з

питань майбутнього Європи, яка об'єднає як рівноправних партнерів громадян, зокрема молодь, громадянське суспільство та європейські інститути [1]. Планувалось, що Конференція розпочнеться в 2020 р. та триватиме два роки.

19 квітня 2021 р. представники Європейської Комісії, Європейського Парламенту та Ради ЄС офіційно оголосили початок роботи багатомовної цифрової платформи Конференції, яка працюватиме близько року [2]. Базуючись з висхідному підході (знизу – догори), платформа буде центральним хабом Конференції, що об'єднає внесок усіх громадян. Щоб забезпечити справжню загальноєвропейську дискусію, вона буде доступна на всіх 24-х офіційних мовах ЄС шляхом синхронного перекладу. Офіційний запуск роботи Конференції відбувся 9 травня 2021 р. в День Європи.

Конференція щодо майбутнього Європи – це унікальна та своєчасна можливість для європейських громадян обговорити виклики та пріоритети Об'єднаної Європи. Конференція позиціонується в ЄС як саме те місце, де кожен громадянин з усіх верств суспільства та куточків Союзу, незалежно від того, звідки він / вона і чим займається, може подумати про те, яке майбутнє він / вона хоче для Європейського Союзу. Однак, в інститутах ЄС сподіваються та те, що саме молодь відіграє центральну роль у формуванні майбутнього європейського проекту. Вагомий внесок очікується від європейських, національних, регіональних та місцевих органів влади, а також громадянського суспільства та інших організацій, які виявлять бажання організувати заходи та вносити ідеї [7].

Європейський Парламент, Рада ЄС та Європейська Комісія взяли на себе зобов'язання прислухатися до європейців та слідувати їх рекомендаціям у межах своєї компетенції. Очікується, що до весни 2022 р., конференцією будуть зроблені висновки та окреслені дороговкази щодо майбутнього Європи.

Усі учасники – громадяни та організатори заходів – повинні поважати цінності, встановлені в Хартії принципів [4]. Учасники Конференції – представники усіх верств суспільства, різних сфер діяльності та усіх куточків Європейського Союзу – братимуть участь у дебатах та обговореннях пріоритетів спільного майбутнього Союзу.

Згідно з Хартією, учасники Конференції зобов'язуються [4]:

– поважати європейські цінності, визначені у ст. 2 Договору про Європейський Союз (людська гідність, свобода, демократія, рівність, верховенство права та повага прав людини, включаючи права осіб, що належать до меншин), що є частиною європейської ідентичності та шанобливо взаємодіяти один з одним. Ці цінності є загальними для всіх держав-членів ЄС у суспільстві, в якому повинні панувати плюралізм, недискримінація, толерантність, справедливість, солідарність та рівність між жінками та чоловіками.

– сприяти роботі Конференції конструктивними та конкретними пропозиціями, поважаючи думки інших громадян та будуючи спільно майбутнє Європи.

– утримуватись від висловлювання, розповсюдження або обміну вмістом, який є незаконним, ненависницьким чи навмисно неправдивим або оманливим. У цьому контексті, поширюючи вміст та інформацію на підтримку своїх ідей, учасники мають завжди посилається на надійні та достовірні джерела.

– не намагатись використовувати цей форум для досягнення будь-яких комерційних або виключно приватних інтересів.

Організатори заходів зобов'язані: поставити громадян у центр будь-якої події та надати їм можливість вільно висловити свої думки; забезпечити інклюзивність та доступність заходів для всіх; поважати принципи, викладені у Спільній декларації стосовно Конференції щодо майбутнього Європи; заохочувати різноманітність в дискусіях; поважати свободу слова; за можливості та коли це доречно виступати за транскордонну участь громадян та використання різних офіційних мов ЄС у заходах; гарантувати повну прозорість заходів; надавати повну інформацію (цифрові, друковані та аудіовізуальні матеріали) щодо тематики обговорень; забезпечити дотримання правил ЄС щодо захисту даних та конфіденційності; використовувати під час проведення заходів лише авторизовану візуальну ідентифікацію Конференції [4].

Компонентами Конференції є [7]:

1. Багатомовна цифрова платформа – місце, де громадяни можуть обмінюватися ідеями та надсилати пропозиції он-лайн, які будуть збирати, аналізувати, здійснювати моніторинг та публікувати впродовж роботи Конференції.

2. Децентралізовані заходи – он-лайн, особисті (залежно від стану боротьби з пандемією корона вірусу) та змішані заходи, що проводяться людьми та організаціями, а також національними, регіональними та місцевими органами влади держав-членів.

3. Секції європейських громадян – дискусійні форуми (репрезентативні з точки зору географічного походження, статі, віку, соціально-економічного походження та / або рівня освіти громадян), учасники яких обговорюватимуть різні теми та висуватимуть пропозиції.

4. Пленарні засідання Конференції покликані забезпечити обговорення рекомендацій національних та загальноєвропейських дискусійних форумів громадян, згрупованих за темами, без заздалегідь визначеного результату та без обмеження сфери дії заздалегідь визначеними напрямками політики.

В роботі пленарного засідання Конференції братимуть участь представники Європейського Парламенту, Ради ЄС та Європейської Комісії, а також представники усіх національних парламентів держав-членів, нарівні з громадянами. Також будуть представлені консультативні

органи ЄС – Комітет регіонів та Економіко-соціальний комітет – соціальні партнери та організоване громадянське суспільство. Верховний представник Союзу з питань закордонних справ та політики безпеки долучиться до обговорення міжнародної ролі ЄС. Можуть бути запрошені представники ключових зацікавлених сторін. Виконавчий комітет підготує та опублікує висновки пленарного засідання Конференції [7].

Цифрова платформа відіграє роль своєрідного хабу, оскільки надає громадянам можливість долучитись до роботи Конференції та виступити на ній. Саме тут європейці зможуть поділитися своїми думками щодо сучасного стану та майбутнього Європи, змін, які мають відбутися, почути, що говоритимуть інші, знайти релевантні події поблизу, організувати власну подію та простежити за ходом та результатами роботи Конференції.

Для того, щоб взяти участь, громадянину треба лише вибрати з широкого кола тем (зміна клімату та довкілля; охорона здоров'я; сильніша економіка, соціальна справедливість та робочі місця; ЄС в світі; цінності та права, верховенства права та безпека; цифрова трансформація; європейська демократія; міграція; освіта, культура, молодь та спорт; інші ідеї [6]) ту, яка його турбує або цікавить, і поінформувати Конференцію про свою думку. Як уже зазначалось, ідеї учасників будуть збиратись, аналізуватись, реєструватись та публікуватись на платформі протягом всього часу роботи Конференції. Потім вони будуть виноситись на обговорення, що проходитимуть у межах дискусійних форумів європейських громадян та на пленарних засіданнях. Механізм зворотного зв'язку покликаний забезпечити, щоб ідеї, висловлені під час заходів на Конференції, привели до формулювання конкретних рекомендацій щодо дій ЄС. Остаточний результат конференції буде представлений у звіті Спільному головуванню. Інститути інституційного трикутника ЄС (ключові інститути законодавчого процесу) – Європейська Комісія, Європейський Парламент та Рада ЄС – мають оперативно розглянути заходи ефективного реагування на цей звіт, кожен у межах своєї компетенції та відповідно до установчих договорів.

Щодо організаційної структури Конференції, то її проведення знаходиться у віданні трьох ключових інститутів ЄС, представлених Головою Європейського Парламенту, Головою Ради ЄС та Головою Європейської Комісії, які виконують функції Спільного головування [7]. Спільне головування функціонально забезпечується роботою Виконавчого комітету, в якому спільно головують зазначені вище три інститути (член Європейського Парламенту пан Гі Вергофстадт, державний секретар з питань європейських справ Португалії, яка нині головує в Раді ЄС [Словенія, а потім Франція, які головуватимуть в Раді ЄС після Португалії, стануть наступними співголовами], пані Ана Паула Закаріас, та заступниця голови Європейської Комісії пані Дубравка Шуїця, яка відповідає за питання демократії та демографії). Виконавчий комітет

регулярно звітує перед Спільним головуванням. Він відповідає за прийняття рішень консенсусом щодо роботи Конференції, її процесів та подій, здійснення контролю за роботою Конференцією, а також за підготовку засідань пленарного засідання Конференції, включаючи врахування ідей та пропозицій громадян та подальші дії щодо їх опрацювання. Роботі Виконавчого комітету допомагає Спільний секретаріат, який обмежений за чисельністю і складається з посадових осіб, які рівним чином представляють три інститути ЄС.

На даний час (станом на початок травня) в роботі Конференції беруть участь 7 607 учасників, які обговорюють 10 тематичних напрямів. Проведено 393 заходи. Учасниками висунуто 1 489 ідей та надано 2 710 коментарів. Загалом схвалено 7 593 рекомендацій [7].

Список використаної літератури

1. A Union that strives for more. My agenda for Europe: Political guidelines for the next European Commission 2019 – 2024 by candidate for President of the European Commission Ursula von der Leyen. – Access mode : https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/political-guidelines-next-commission_en_0.pdf
2. Bertuzzi L. EU institutions launch online platform of Conference on the Future of Europe. – Access mode : <https://www.euractiv.com/section/future-eu/news/eu-institutions-launch-online-platform-of-conference-on-the-future-of-europe/>
3. Commission presents White Paper on the future of Europe: Avenues for unity for the EU at 27 // European Commission – Press release. – Brussels, 1 March 2017. – Access mode : http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-385_en.htm
4. Conference Chapter. – Access mode : <https://futureu.europa.eu/pages/charter>
5. State of the Union 2016 «Towards a better Europe – a Europe that protects, empowers and defends» by Jean-Claude Juncker, President of the European Commission 14 September 2016. – Access mode : https://ec.europa.eu/commission/state-union-2016_en
6. Topics we are talking about. – Access mode : <https://futureu.europa.eu/processes>
7. What is the Conference on the Future of Europe? – Access mode : <https://futureu.europa.eu/pages/about>
8. White Paper on the Future of Europe: Reflections and scenarios for the EU27 by 2025. – Access mode : https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/white_paper_on_the_future_of_europe_en.pdf

Тетяна САВОСТЕНКО

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та регіональної економічної політики ДРІДУ НАДУ

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ВЕТЕРИНАРНОЮ МЕДИЦИНОЮ ТА БЕЗПЕЧНІСТЮ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ: ДОСВІД ФРАНЦІЇ

Реформування чинної в Україні системи державного управління у сфері ветеринарної медицини та безпечності харчових продуктів та її перебування достатньо довгий час у стані перманентної реорганізації, ускладнило реалізацію її основних завдань і функцій та спричинило розбалансування механізмів державного управління у зазначеній сфері. За цих умов організація та функціонування системи державного управління ветеринарною медициною та безпечністю харчових продуктів Франції є показовою з точки зору можливостей її адаптації до умов України.

У країнах ЄС ветеринарні служби є виключно державними і належать до органів виконавчої влади. Так, державна ветеринарна служба Франції, Словенії, Латвії та Естонії, знаходяться у складі міністерств сільського господарства

У Франції ветеринарні служби поділяються на центральні органи та деконцентровані служби: на регіональному рівні – обласні управління ветеринарної служби, на рівні департаментів – районні управління ветеринарної служби [1]. Працівників ветеринарної служби (ветеринарних інспекторів), яких у Франції налічується загалом 1 000 осіб, готує Національна школа ветеринарної служби (м. Ліон): разом зі спеціальною освітою вони одержують диплом доктора і особливий статус. Крім того, більшість практикуючих ветеринарів мають так званий «санітарний мандат», який тимчасово перетворює їх у державних санітарних агентів (санітарних ветеринарів), що дозволяє посилювати густоту мережі ветеринарної служби [1].

Санітарні ветеринари здійснюють необхідні профілактичні та лікувальні заходи, визначені державою як обов'язкові, і підпорядковуються директору районного управління ветеринарної служби, який уособлює владу префекта у сфері ветеринарного публічного здоров'я на території департаменту. Місією ветеринарних служб є захист здоров'я тварин, публічного здоров'я, навколишнього середовища [2].

Посилення санітарного контролю продуктів, призначених для людського споживання (1998 р.) супроводжувалося створенням численних структур, у яких працюють ветеринарні фахівці: Інституту санітарного контролю, Французької агенції санітарної безпеки продовольчих продуктів, Агенції ветеринарних медикаментів.

Французька агенція санітарної безпеки продовольчих продуктів складається з 13 лабораторій, більшість персоналу яких є державними службовцями, але не завжди є ветеринарами [2].

До компетенції Генерального управління продовольства Франції належать: захист здоров'я рослин і тварин, контроль якості сільськогосподарських та продовольчих продуктів. Виконання цих завдань розподілено між кількома структурними підрозділами:

- 4 управління: якості та захисту овочів; здоров'я та захисту тварин; санітарної безпеки продуктів; регламентації, досліджень та координації контролю;

- 3 секції: міжнародної санітарної координації, управління службами санітарного контролю, управління інформаційними системами [3].

Генеральна ветеринарна рада Франції нараховує 19 генеральних інспекторів ветеринарного публічного здоров'я і виконує такі функції: відповідальність за всі питання наукового, технічного, адміністративного або економічного характеру, що стосуються компетенції ветеринарних інспекторів; підготовка порад міністру сільського господарства, який очолює раду, а також генеральному директору та директорам центральних адміністрацій; ініціювання пропозицій у межах своєї компетенції; відповідальність за вертикальні внутрішні зв'язки, міжрегіональні або міжнародні відносини; технічне та адміністративне інспектування й координація діяльності деконцентрованих служб під час криз, управління людськими ресурсами.

Слід відмітити, що в багатьох країнах світу як інструмент державного управління використовується стратегічне планування, зокрема розроблення і реалізація державних цільових комплексних програм по забезпеченню продовольчої безпеки, національних стратегій розвитку ветеринарних служб.

Так, у Франції, починаючи з 2016 р. діє Національна стратегія благополуччя тварин на 2016 – 2020 рр., та на період до 2025 р., яка передбачає здійснення заходів стосовно домашніх тварин, коней і тварин, яких використовують у наукових цілях, та визначає основні напрями розвитку:

- поширення знань та сприяння інноваціям;
- розширення прав і можливостей зацікавлених сторін на усіх рівнях;
- розроблення комплексу заходів щодо запобігання та реагування у разі неналежного та (або) жорстокого поводження з тваринами;
- інформування споживачів про перебіг реалізації стратегії та результати упровадження плану дій [4].

Розвиваючи Стратегію уряд Франції у 2017 р. затвердив Дорожню карту Стратегії і План благополуччя тварин, розроблений відповідно до агроекологічного підходу. План окреслює перелік першочергових заходів, що повинні здійснюватися за такими напрямками: освіта, науковий супровід, посилення контролю і санкцій, інформування, запровадження інновацій.

Стратегія благополуччя тварин має реалізовуватись шляхом досягнення цілей, окреслених у планах розвитку та трансформації сільськогосподарського та агропродовольчого секторів, що є запорукою успішності у майбутньому для сільського господарства Франції. Розроблено 27 планів розвитку та (або) трансформації ключових секторів агропродовольчого та сільськогосподарського призначення, які стосуються виробництва продукції тваринництва (яловичини, телятини, свинини, яєць, молока та молочної продукції), рослинництва (зернових, олій, сидру), молочної промисловості, а також секторів конярства, вівчарства, птахівництва, молокопереробної промисловості, виноградарства та виноробства, насінництва та ін. [4].

Благополуччя тварин визнається пріоритетом під час здійснення контрольних заходів відповідними службами Міністерства сільського господарства та продовольства Франції.

За напрямом «посилення контролю і санкцій» передбачаються такі заходи:

- введення до штату посад фахівців системи внутрішнього контролю діяльності з метою підвищення ефективності контрольних заходів при розведенні тварин та забезпечення цілеспрямованості перевірок об'єктів підвищеного ризику (у тому числі забійних пунктів), крім офіційного щоденного контролю;

- перегляд положень і підходів до базової та безперервної освіти працівників державної ветеринарної служби (керівників і фахівців в органах державного управління; фахівців ветеринарної медицини, технічних фахівців, які працюють на забійних пунктах);

- суворий моніторинг перевірок, особливо у разі офіційного повідомлення;

- посилення кримінальної відповідальності у разі виявлення несприятливих наслідків контролю та ін. [4].

Наведені аспекти зарубіжного досвіду забезпечення продовольчої безпеки та ветеринарно-санітарного благополуччя мають практичне значення для господарської практики України і з урахуванням особливостей її економічної політики можуть бути використані в процесі модернізації державного управління ветеринарною медициною та безпечністю харчових продуктів.

Список використаної літератури

1. Дідок Ю. В. Становлення та розвиток державного управління ветеринарною медициною в Україні : монографія / Ю. В. Дідок. – Харків : Магістр, 2018. – 380 с.

2. Fondeur A-L. La responsabilité des vétérinaires agents de l'état en droit français et en droit britannique / A-L. Fondeur // Thèse: Med. Vét. – Toulouse, 2005. – 110 p. – Mode d'accès : https://oatao.univ-toulouse.fr/394/1/andro_394.pdf.

3. 2016 – 2020 : une stratégie globale pour le bien-être des animaux en France // Ministère de L'agriculture et de l'Alimentation : site officiel. – Mode d'accès : <https://agriculture.gouv.fr/2016-2020-une-strategie-globale-pour-le-bien-etre-des-animaux-en-france>.

4. Le plan gouvernemental pour la protection et l'amélioration du bien-être animal // Ministère de L'agriculture et de l'Alimentation : site officiel. – Mode d'accès : <https://agriculture.gouv.fr/>.

Анна ТАРГОНІЙ

аспірантка

НАДУ при Президентіві України

ВПРОВАДЖЕННЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ В УКРАЇНІ: ВИКОРИСТАННЯ КОУЧИНГУ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ПУБЛІЧНИХ УПРАВЛІНЦІВ

На сьогодні стратегічним курсом для України залишається європейський вибір, який сприяє утвердженню демократичних цінностей та дотриманню прав людини. Європейська та євроатлантична інтеграція стала основою зовнішнього вектору нашої держави і в цьому контексті внутрішні напрямки діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування теж зазнають відповідних змін. Ці зміни пов'язані насамперед з масштабним реформуванням сфери публічного управління та його модернізацією, втім, є певні проблемні питання, які стримують цей процес і заважають його ефективному впровадженню. Така ситуація є закономірною у теперішніх умовах. В той час, коли весь світ переживає пандемію коронавірусу та пов'язані з ним наслідки економічного, соціального, демографічного та іншого характеру, такі важливі питання державного управління як підготовка державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування, відходять на другий план. Вважаємо за доцільне звернути увагу на це питання та, спираючись на зарубіжний досвід, запропонувати своє бачення вирішення цієї проблематики. Зокрема, пропонуємо дослідити коучинг як інструмент комунікації, яка є однією з найважливіших функцій публічного управлінця.

У країнах Європейського Союзу в діяльності публічних управлінців вже тривалий час використовують різні інноваційні методи та технології, які спрямовані на розвиток лідерських якостей та високого професіоналізму, як конкурентних переваг у сучасному світі. Аналізуючи зарубіжні практики виявляємо той факт, що технологія коучингу сприяє успішній реалізації публічної політики в різних сферах, у тому числі і правоохоронній. Яскравим прикладом є впровадження в Україні поліції комунікації або поліції діалогу, основною метою якої є налагодження взаємодії та довіри з суспільством, недопущення насильства та порушень

закону. Під час запуску цього проекту за основу взяли досвід поліції комунікації Чеської Республіки у взаємодії з Консультативною місією Європейського союзу з реформування сектору цивільної безпеки в Україні. Показовим є той факт, що під час підготовки службовців, які входять до підрозділів поліції діалогу, акцентували увагу на широкому використанні поліцейськими різних коучингових технік та прийомів.

Україна приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку і ця позиція знаходить своє відображення в Указі Президента України від 30 вересня 2019 року «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». Відповідно до цього документу, з метою забезпечення національних інтересів України щодо сталого розвитку економіки, громадянського суспільства і держави для досягнення зростання рівня та якості життя населення, додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина, однією з таких цілей зазначається сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, а також створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях [1].

У цьому контексті слушною є думка С. Бронікової, яка зазначає: «Світовий досвід доводить, що за допомогою пропаганди, політичних технологій, соціальної інженерії, так само як і за допомогою революцій (політичних, економічних, гуманітарних тощо), неможливо створити в державі новий порядок, братерство й благоденство. Зміни спочатку повинні відбутись усередині особистості, адже поки більшість людей не досягне бодай мінімальної свідомої згоди між протидорними силами власної психіки, доти і їхній екстернальний простір не буде гармонійним, комфортним» [2, с. 117].

Варто зазначити, що про необхідність впровадження новітніх технологій комунікації державних службовців наголошували вже давно. Зокрема, ще у червні 2005 року під час проведення XVIII Міжнародного конгресу з підготовки вищих державних службовців «Демократичний розвиток: вищі державні службовці та політико-адміністративні відносини», генеральний директор Центру лідерства та професійного розвитку Канадської школи державної служби Ден Берк підкреслив: «Підготовка лідерів – це не пасивний, а активний процес, тому коучинг є дуже важливим елементом такої підготовки. Ми постійно й дуже ретельно займаємося підбором коучерів, тому що якість навчання в умовах конкурентності дуже важлива, аби заручитись довірою вищих державних службовців» [3, с. 112].

Переконані, що такий досвід стане в пригоді й у вітчизняній практиці. Світова спільнота підтримує реформи, які відбуваються в Україні, в тому числі й у сфері публічного управління. Більше того, європейські партнери зацікавлені поглиблювати стосунки з нашою країною і посилювати всебічне співробітництво.

Уже тривалий час коучинг використовують не лише під час

особистісної взаємодії коуча з індивідом, а як повноцінну технологію професійного зростання та розвитку лідерських якостей менеджменту першої ланки у бізнесі. Це вже не просто техніка, яка застосовується в конкретній ситуації та за конкретних умов, це дієвий метод управління, метод взаємодії з людьми. Зрештою, можна сказати, що коучинг – це новий спосіб мислення і буття.

З кожним роком застосування коучингу у різних сферах стрімко зростає. Ним активно користуються в комунікативній площині політики, освіти, підприємництва тощо і галузь публічного управління не є винятком. Технологія коучингу розкриває потенціал особистості і сприяє її максимальному зростанню та підвищенню ефективності. Вважаємо, що для публічного управління коучинг є надзвичайно корисним інструментом, адже він дозволяє побудувати дієву й коректну комунікацію з суспільством.

Отже, вивчення зарубіжного досвіду щодо професійної та комунікативної компетентностей публічних управлінців показує перевагу застосування інноваційних методів взаємодії. До того ж, європейська інтеграція нашої держави потребує використання таких підходів у всіх сферах суспільного життя. На нашу думку, саме коучинг може стати тим ефективним інструментом, що сприятиме розв'язанню низки проблем у сфері публічного управління та адміністрування в Україні. За допомогою коучингу, як інструменту продуктивної комунікації, діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування зазнає позитивних змін, адаптованих під європейський вибір України.

Список використаної літератури

1. Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 року №722/2019. – Офіц. веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.
2. Бронікова С. А. Соціокомунікативний механізм державного управління: теорія і практика моделювання : монографія / С. А. Бронікова. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2010. – 346 с.
3. Берк Д. Програми навчання та професійного розвитку для керівних кадрів державної служби Канади / Ден Берк // Демократичний розвиток: вищі державні службовці та політико-адміністративні стосунки. Матеріали XVIII Міжнародного конгресу з підготовки вищих державних службовців / Укл. С. В. Соколик. – К.: «К.І.С.». – 2005. – 150 с.

Галина ТРЕГУБЕНКО
аспірантка ДРІДУ НАДУ

ІННОВАЦІЇ У ПІДГОТОВЦІ ПОСАДОВИХ ОСІБ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

За останні тридцять років, тобто з моменту проголошення незалежності, в Україні триває процес систематичного удосконалення підходів до підготовки посадових осіб сфери публічного управління. І якщо на початковому етапі основним завданням такої підготовки була відмова від застарілих радянських підходів та штампів, то з часом все активніше запроваджувалися оновлені не лише за змістом, але й сучасні за формою та методами підходи навчання. Поступово, але невпинно відбувалися суттєві якісні зміни у підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування. Протягом всього цього тривалого часу незмінним орієнтиром залишалися стандарти підготовки публічних управлінців у країнах Європейського Союзу. Безперечно, підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році лише прискорило рух у цьому напрямі. Достатньо наголосити, що стаття 6 Угоди визначає, що сторони співробітничать з метою забезпечення того, щоб їхня внутрішня політика ґрунтувалася на принципах стабільності і дієвості демократичних інститутів, верховенства права та поваги до прав людини [1].

Реалізація у відповідності до Угоди внутрішньої політики держави на засадах демократичності та верховенства права можлива за умови налагодження діяльності всієї сфери публічного управління на зазначених принципах та системної підготовки посадових осіб органів публічного управління з широким використанням європейського досвіду. У зв'язку з цим науковці зазначають, що «пріоритетним напрямом державної політики має бути створення повноцінної ефективної системи неперервного професійного навчання державних службовців, що відповідає б європейським фаховим стандартам... та кращим вітчизняним традиціям і вимогам утворення єдиного європейського освітянського простору. Відтак основою стратегічного курсу, його базовим принципом має стати реалізація державної політики, спрямованої на запровадження інноваційної моделі структурної перебудови системи навчання кадрів, утвердження України як високоінтелектуальної та творчої держави» [2].

Зауважимо, що досить тривалий час організація навчального процесу посадових осіб публічного управління, форми та методи навчання, що використовуються у країнах Євроспільноти, були інноваційними для української системи підготовки, перепідготовки

та підвищення кваліфікації державних службовців. Можна навести чимало прикладів: це і запровадження дистанційної форми навчання з проведенням вебінарів (що в умовах карантинних обмежень у зв'язку із пандемією останніх двох років стало буденністю для освітян у цілому), це і комплексне вирішення ситуаційних завдань за кейс-методом, різноманітні інтерактивні методики навчання, що дозволяють наблизити осіб, які навчаються до моделювання своїх професійних дій у різних ситуаціях тощо.

Формуючи навчально-методичне забезпечення для підготовки посадових осіб сфери публічного управління, українські науковці та освітяни не обмежувалися пошуком інноваційних ідей лише у доробку країн Європейського Союзу. Традиційно значна увага у цих питаннях приділялася досвіду США, Канади, Японії, Китаю, Сінгапуру. Але справедливо буде стверджувати, що в частині реального практичного запровадження форм, методів та технологій навчання посадових осіб сфери публічного управління в Україні значно частіше та ширше використовується саме європейський досвід. Вважаємо, що цьому сприяє фактор успішного запровадження європейських напрацювань у країнах пострадянського простору, які увійшли до складу ЄС. У першу чергу це країни Балтії, а також Польща, Болгарія, Чехія, Угорщина тощо. Їх досвід адаптації європейських освітніх підходів у навчанні державних службовців дозволяє виявити українським фахівцям тотожні проблеми, своєчасно їх уникнути або, навпаки, пришвидшити запровадження певних змін.

Безперечно, практика попередніх років із використання європейського досвіду, який був по суті комплексною інновацією, відіграла надзвичайно важливе значення у становленні української національної системи підготовки посадових осіб сфери публічного управління. У той же час на сьогодні в Україні вже сформувався відповідний рівень підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування, який вимагає якісно нового підходу до практики використання інновацій у навчанні цих фахівців. Вважаємо, що у цілому ряді напрямів підготовки публічних управлінців зацікавленість українських фахівців буде викликати не просто досвід європейців, а освітні інновації, які лише починають використовуватися в країнах ЄС, тобто є інноваційними за сутністю та змістом для самих європейців.

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 21.03.2014 р.; діє в редакції від 30.11.2015 р. Верховна Рада України. Законодавство України: інформаційно-пошукова система. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

2. Шевченко С. О. Зарубіжний досвід організації підвищення кваліфікації державних службовців / С. О. Шевченко, Г. В. Коваль // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2019. – № 1. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/2019_1/39.pdf

Тетяна ХМІЛЬ

*к. філос. ню, доц. каф. права
та європейської інтеграції
ДРІДУ НАДУ*

ЕТНОПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ РЕЛІГІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Не буде перебільшенням сказати, що проблема подолання роз'єднання українців потребує глибокого осмислення та звернення до теоретичних напрацювань світової соціально-філософської думки. Головні засади вирішення проблеми пов'язані з національно-етнічними принципами консолідації нації, що відтворює себе у специфічно-національних стереотипах поведінки спільноти та різноманітності засобів її життя.

Стара парадигма розуміння національного життя була втілена в більшій мірі в гегельянсько-марксистській філософській традиції ставлення до нації та до релігії. Філософи цього напрямку створили не зовсім привабливий образ нації, яка стоїть перешкодою на шляху всевітньої логіки просунення історії та пріоритету економічного розвитку як вищої цілеспрямованості над духовно-національними якостями.

Ідея зводилася до того, що людство повинно відкинути й перерости релігійні та національні цінності, бо основою розвитку суспільства є економічна та технічна раціональність, якій надавався статус загальнолюдської цінності. На перший план висувався державно-економічний егоїзм, конкурентоспроможність, а не духовні стимули виживання нації, пріоритет національної культури, що визначає власні етичні цінності.

На думку вітчизняного філософа С. Кримського «загальнолюдське в дійсності є парадигмацією стандартів науково-технічного прогресу та соціокультурних цінностей, котрі сформовані європейською цивілізацією»[1]. Ці цінності є умовою конкурентноздатності сучасних держав. Але вони не торкаються глибинних основ національної свідомості.

Загальнолюдське виступає не як базова, а як надбудовне явище, що виникає на поверхні етнічно-регіональної диференціації людства. Воно диктується внутрішньою репрезентацією кожного етносу, історичним прогресом, етикою солідарності, а не є усередненим інваріантом загального у різних культурах.

На тлі процесів глобалізації та універсалізації, що притаманні сучасній цивілізації, спостерігаються деякі тенденції щодо врахування

особливостей соціально-культурних та політичних обставин, що характеризують сучасний стан країни.

До речі, сьогодні в усьому світі посилюється теоретичний інтерес до процесів етнічного й національного відродження локальних культур, релігійних традицій та цінностей. Прикладом є праці Е. Макінтайра та Е. Сміта [Велика Британія], Р. Рорті [США], М. Фуко [Франція] М. Бубнера, В. Клюксена [Німеччина] та ін., які віддають перевагу розмаїттю цінностей національних форм життя. У більшості досліджень соціально-культурна детермінанта переломлюється через традиційно-релігійну форму, як важливу форму суспільної свідомості

Спираючись на цю позицію, спостерігаємо в українському суспільстві існування двох суперечливих тенденцій – наявності релігійного плюралізму, з одного боку, з іншого – потреби в спільній системі духовних цінностей.

Починаючи з прийняття християнства релігійний фактор в Україні частіше сприймався у політичному ніж духовному контексті, а церква – інститутом держави ніж релігії. Для українського християнського менталітету релігія не є справою індивідуального спасіння чи самовдосконалення, але є чинником майже громадянського самовизначення. Тому, зважаючи на особливу делікатність цього питання, слід розглянути можливі варіанти його вирішення в інтересах суспільної стабільності та злагоди.

Поліетноконфесійний характер релігійних стосунків в Україні висуває особливі вимоги до держави як гаранту забезпечення атмосфери толерантності та рівності в суспільстві. Це потребує чіткого розподілу інтересів світської держави, що репрезентує своїх громадян незалежно від їх віросповідання, конфесійних уподобань, які є складовими приватної сфери життя. Такий розподіл, що має місце у сучасних країнах Європейського Союзу, базується на існуючій культурно-історичній традиції, яка знаходить своє втілення у відповідних моделях державно-церковних відносин і мають законодавче закріплення – державна церква, привілейована церква, модель співпраці тощо. Такі моделі характерні для Італії, Іспанії, Великої Британії, Німеччини. Незважаючи на особливий статус тієї чи іншої церкви, головній наголос робиться не на релігійні організації, але на особистості віруючого та забезпечення йому духовної автономії незалежно від державних церковних пріоритетів.

В країнах, які додержуються моделі повного нейтралітету церковної та державної сфер (пострадянські країни Східної Європи, США) також не відмовляються від використання релігійних почуттів в формуванні громадянської свідомості.

Потреба в стабілізації соціально-політичної ситуації вимагає звернення до ментально-духовних основ суспільного буття в контексті пошуків основ так званої громадянської релігії, котра засновується на гармонізації релігійних та політичних ідей у суспільстві.

Ще епоха французького Просвітництва, завдяки Ж. Ж.Руссо,

висунула концепцію громадянської релігії як спробу дати світу нову систему надконфесійних цінностей. На думку Ж. Ж.Руссо, громадянська релігія повинна існувати незалежно від держави і бути основою громадянського суспільства. Християнство не вирішувало проблеми єдності суспільства, тому що держава була зацікавлена в конфесійній однорідності, відстоюючи головний принцип державного права: чия влада, того і віра. Потім Гегель багатозначно зауважить, що без релігії люди неспроможні бути громадянами держави.

Відмінність громадянської релігії від традиційних релігій у тому, що сакральний елемент у ній зведений до мінімуму і має спрямування не на конфесіалізацію суспільства, а суто на регуляцію взаємовідносин між людьми та народами. Усі традиційні релігії виходять з індивідуального спасіння, а громадянська релігія йде від самотужного спасіння нації, громади. Головною ознакою громадянської релігії є відсутність есхатологічного вчення, як розподілу між життям небесним та земним. Сакральний елемент в такій релігії зведений до мінімуму, він спрямований не на трансцендентальні спекуляції, за допомогою яких здійснюється самовизначення людини в її відношенні до Бога як найвищої істоти, а на регуляцію взаємовідносин між людьми з метою досягнення суспільного ідеалу відповідно поглядам, пануючим в даній спільноті.

Важливо нагадати, що в такому плані цей феномен дослідив американський вчений політолог Р. Беллах [2] на прикладі США, де не утворилася державна церква, але в країні існували усі умови для утворення громадянської релігії, що спиралася на віру американців різних конфесій.

За умовою складності духовних процесів в Україні слід приділити увагу досвіду гармонізації релігійного життя в інших моделях церковно-державних стосунків.

1. Кримський С. Б. Запити філософських смислів / С. Б. Кримський. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2003 – 226 с.

2. Bellah R. Civil Religion in America / R. Bellah // Daedalus. – Winter 1967. – Vol. 96, No1. – P. 1 – 21.

Олексій ЦЕЛУЙКО

*здобувач, Державний університет
інфраструктури та технології м. Київ*

АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Аналіз зарубіжного досвіду забезпечення фінансової безпеки держави, перш за все, необхідний для вдосконалення системи забезпечення фінансової безпеки України інтегрується в міжнародне співтовариство. Цей досвід різноманітний і відповідно до завдань роботи

докладніше будуть розглянуті аспекти формування стійкої національної банківської системи.

Сьогодні комерційні банки докладають значних зусиль з пошуку необхідних коштів та інформації для підвищення надійності та ефективності своєї діяльності з урахуванням внутрішніх і зовнішніх умов, а Національний банк України бачить своє завдання в підвищенні конкурентоспроможності вітчизняного банківського бізнесу.

Вирішення цих та інших завдань, позначених проведеної банківської реформою, органи державного управління багато в чому бачать в подальшій концентрації банківського капіталу, головним чином за рахунок поглинання великими банками більш дрібних і нестійких.

Світовий досвід показує, що забезпечувати надійність розрахункової системи, підтримувати порядок і стабільність на фінансових ринках, а також конкурувати з аналогічними зарубіжними структурами здатні, перш за все великі банківські установи.

При аналізі досвіду США і Японії необхідно враховувати одну особливість зарубіжного корпоративного управління і контролю, яка в тій чи іншій мірі впливає на банківський сектор. Йдеться про два базових типу корпоративного управління: інсайдерського та аутсайдерського. Перший тип більш характерний для континентальної Європи, тоді як аутсайдерський тип знайшов застосування в США і Великобританії. Ці типи корпоративного управління в певній мірі визначають особливості механізмів концентрації банківського капіталу.

При аутсайдерському типі корпоративного управління функції володіння та управління (власністю, активами) відокремлені один від одного. Можливі конфлікти між власниками (принципалами) і керуючими (агентами) будуть вирішуватися на ринку корпоративного контролю, завжди існує можливість ворожого поглинання компанії з загрозою подальшої зміни керівної ланки. Таким чином, ринок корпоративного контролю в економіці з аутсайдерським типом управління являє собою механізм впливу акціонерів на процес управління компанією, що забезпечує зміну контролю над неефективно керованою (з точки зору інтересів акціонерів) компанією, а ворожі поглинання є нормальним компонентом англо-американської бізнес-культури [1, с. 54].

Аутсайдерський тип корпоративного управління відповідає структура власності, що забезпечує можливість придбання значної частини активів через ринок корпоративного контролю. Низької концентрації власності і високому розвитку ринків акціонерного капіталу сприяє існуюча в цих країнах юридична система загального права (common law), орієнтована на захист інтересів дрібних акціонерів.

Надійна юридичний захист прав міноритарних акціонерів забезпечує, при інших рівних умовах, більш високу вартість неконтрольованих пакетів акцій. Це, в свою чергу, спонукає власників компанії фінансувати її розвиток через ринок акціонерного капіталу – розміщуючи додаткові

випуски цінних паперів серед сторонніх інвесторів, диверсифікуючи таким чином структуру власності і скорочуючи свої частки в капіталі компанії.

Низька концентрація власності, відчуження акціонерів від функції управління поряд з особливостями податкової системи, що не стимулює довгострокове володіння акціями, обумовлюють орієнтацію на короткострокові доходи від участі в капіталі та відсутність у більшості акціонерів відданості будь-якої конкретної компанії. Таким чином, спостерігається залежність між ступенем захисту інтересів власників міноритарних пакетів акцій, моделлю корпоративного управління, основним каналом фінансування компаній і сферою діяльності комерційних банків.

При інсайдерському типі корпоративного управління функції управління володіння здійснюються одними і тими ж суб'єктами (великими акціонерами), в той час як роль механізму, стимулюючого ефективне функціонування компанії, виконує загроза втрати ринку і можливість банкрутства. Особливістю інсайдерської моделі є схильність акціонерів до довгострокового володіння акціями, оскільки дрібні пакети акцій не є настільки ліквідними, як в рамках аутсайдерської моделі. Для країн з інсайдерським типом корпоративного управління (країн континентальної Європи) характерне переважання організаційно-правових форм, що ускладнюють перехід права власності на активи компанії третім особам без згоди інших власників, і специфічна структура власності, що блокує можливість ворожого поглинання (структура власності, що зв'язує банки, страхові компанії і промислові групи, і наявність великих акціонерів – власників великих пакетів акцій) [2, с. 276].

Американський ринок банківських злиттів і поглинань в останні десятиліття формується під впливом фактора, властивого тільки цій країні. Йдеться про те, що на протязі майже всього двадцятого століття банкам окремих штатів заборонялося діяти за межами свого штату. Мотивування відповідних законів, прийнятих в давні часи, була дуже простою: труднощі, які можуть виникнути у банку, не повинні поширюватися на інші штати. За такий захист банківської системи мільйонам клієнтів доводилося розплачуватися серйозними незручностями.

Слід сказати і про деякі інші особливості концентрації в американській банківській системі.

По-перше, основна маса великих угод злиття / поглинання в банківській сфері США укладається між найбільшими банківськими холдинговими компаніями (БХК). Внаслідок особливостей регулювання діяльності американських комерційних банків, БХК є домінуючою організаційною структурою в сфері комерційної банківської діяльності США.

По-друге, характерною рисою американської моделі ринку

корпоративного контролю є відкритий характер угод. Особливу увагу при здійсненні злиття / поглинання надається процесу інформування трьох учасників ринку: акціонерів, банківських співробітників, ринкових аналітиків. У разі якщо більшість акціонерів не будуть оцінювати угоду як сприяє зростанню їх добробуту в майбутньому, вони можуть блокувати її або шляхом голосування, або за допомогою «скидання» акцій, що призведе до падіння курсу акцій і зміни вартості угоди в несприятливу сторону.

По-третє можна не враховувати і такий «непрямий ефект», що якщо досвідчені і висококваліфіковані службовці негативно сприймуть прийдешнє злиття, то вони можуть піти в конкуруючі фінансові інститути, поставивши банк перед необхідністю набирати новий штат. Надання достовірної та повної інформації про злиття ринковим аналітикам також розглядається в якості одного з ключових моментів вдалої оборудки, оскільки ринковий курс акцій банків-учасників злиття базується на уявленнях ринку про потенційну ефективність даного злиття. По-четверте, характерною рисою банківських злиттів в США є скорочення витрат за рахунок скорочення чисельності відділень і персоналу як обов'язковий елемент злиття.

1. Власюк О. С. Актуальні проблеми фінансової безпеки України в умовах посткризової трансформації : монографія / О. С. Власюк. – К. : НІСД, 2014. – 432 с.

2. Фінансова безпека суб'єктів господарювання: підручник / ред. О. Б. Жихор. – К. : УБС НБУ, 2014. – 605 с.

Ірина ЧУМАК

аспірантка

НАДУ при Президентіві України

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ХАРЧУВАННЯ, ЯК НОВІТНІЙ ТРЕНД ЄВРОПЕЙСЬКОГО ТА СВІТОВОГО ДОСВІДУ ПОЛІТИКИ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Промислова революція, починаючи з другої половини XVII століття, започаткувала процес індустріалізації всіх сфер економіки, суспільного життя та побуту і в тому числі сфери харчування. Індустріалізація стала швидко переформатовувати і домашню кулінарію та громадське харчування, і торгівлю продовольством, і харчову промисловість, і сільське господарство. В результаті інтеграції зазначених процесів прямо чи опосередкованого пов'язаного з харчування виник потужний кумулятивний ефект, який радикально трансформував феномен їжі. Розпочався відхід від етнобагатоманітного традиційного харчування у бік уніфікованого індустріального харчування.

Позитивні результати віофортіфікації продуктів харчування переконливо показали, що збагачення є одним з найбільш економічно ефективних заходів поліпшення громадського здоров'я, які існують для розв'язання проблеми недостатності поживних мікроелементів, «прихованого голоду». Було встановлено, що приріст продуктивності праці внаслідок таких заходів і економія для національної системи охорони здоров'я у багато разів перевищують ці витрати. [3] Для подолання дефіциту мікронутрієнтів рекомендовано використовувати такі заходи, як включення в раціон вітамінно-мінеральних комплексів (ВМК), біологічно активних добавок до їжі (БАД), продуктів харчування із заданими функціональними властивостями, в тому числі, збагачених есенціальними мікронутрієнтами, а також збільшення в раціоні частки фруктів та овочів.

Поява продуктів функціонального призначення пов'язана з відкриттями в області медицини, які підтверджують необхідність повноцінного харчування у багатьох країнах світу. Був твердо встановлений взаємозв'язок між різними харчовими інгредієнтами і відповідними захворюваннями. Після констатацій проблем неповноцінного харчування як таких що мають міжнародний характер було започатковано пошук. Формула харчування людини третього тисячоліття – це постійне використання в раціоні, поряд з традиційними, функціональних харчових продуктів. На даний час сектор функціональних харчових продуктів направлений на ринкові сегменти, пов'язані з підтриманням здоров'я людини, зокрема серцево-судинної й травної систем, а також маси тіла й кісткових тканин. [1]

У країнах ЄС для збагачення харчових продуктів різними біологічно активними речовинами (БАР) та надання їм статусу оздоровчих, використовують синтетичні вітаміни та різні премікси мінеральних речовин, добавки із фруктів, ягід, овочів та іншої рослинної сировини, які мають форму порошків, паст, екстрактів, заморожених пюре та ін. Серед них особливе місце займають добавки із натуральних прянощів у формі порошків, екстрактів, концентратів. В Європі 50 % громадян регулярно використовують біологічно активні добавки. В Україні регулярно приймають біологічно активні добавки (БАД) менше ніж 3 % населення, а потреба в них становить 1 млн. тонн у рік.

Іншим важливим трендом екологізації харчування є контроль екологічної чистоти продовольства як щодо продукції харчової промисловості, так і сільського господарства. В таких умовах сьогодення, все більшого поширення набуває органічне виробництво, яке початково націлюється вирощування та переробку здорових продуктів харчування чи то для безпосереднього використання в домашній кулінарії та громадському харчуванні, чи то для виробництва екопродукції в харчовій промисловості. [5] При цьому динаміка збільшення попиту на органічну продукцію в Європі вказує на те, що органічне господарювання вже сягнуло такого рівня розвитку, коли воно

спроможне успішно конкурувати з нині домінуючим – інтенсивним. Для подальшого розвитку органічного виробництва в країнах ЄС розвивається державна підтримка.

Під впливом європейських трендів розпочався розвиватися органічний рух і в Україні. Наочним доказом тому є зростаюча кількість господарств, які віддають перевагу органічному виробництву, попри не завжди сприятливі умови для цього. При цьому якщо раніше українські виробники органічної сільгоспродукції переважно експортували свою продукцію, до країн Євросоюзу, то останнім часом спостерігається зацікавлення екопродуктами харчування внутрішнього ринку. Ще одним трендом екологізації харчування у передових раіах світу є все активніше використання дикоростучих рослин (дикоросів). Дикорослі рослини, якими багаті природні ресурси України, можуть бути одним з джерел біологічно активних речовин, що мають виражену фізіологічну дію на людський організм. Дикороси, у порівнянні з культурними рослинами, у своїй продукції містять більше біологічно активних речовин, тому і харчова цінність їх набагато вище. [4] А якщо врахувати ту важливу обставину, що всі ці багатства природи ростуть без витрат людської праці, то максимальне використання місцевих природних ресурсів в умовах світової економічної рецесії має виключно важливе значення.

Згідно з даними ботаніків, на Землі існує близько 6 тисяч їстівних рослин. Природа створила близько 600 видів фруктів, близько 200 сортів горіхів, понад 300 видів овочів, коренеплодів, бобових рослин, листяних овочів, їстівного листя, стебел, бруньок, зерен і квітів. [2] Це величезний потенціал, зважаючи на невибагливість цих рослин до умов вирощування і наявність великих площ для заготівлі (на території України понад 8 млн. га лісів, 6,8 млн. га луків і 1,2 млн. га боліт). Але їх освоєння потребує розвитку спеціальних форм сільськогосподарського дорадництва.

Список використаної літератури

1. Куць О. І. Напрями продовольчої політики в Україні та світі / О. І. Куць, О. В. Бокій // *Продовольчі ресурси*. – 2020. – № 14. – С. 262 – 276. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/pr_2020_14_29.
2. Маслак, О. М. Аналіз світового ринку органічної продукції // *Вісник Сумського національного аграрного університету*. Серія: Економіка і менеджмент. – 2014. – № 5. – С. 65 –68.
3. Обогащение пищевых продуктов как фактор профилактики микронутриентной недостаточности / Л. А. Маюрникова, А. А. Кокшаров, Т. В. Крапива [и др.] // *Техника и технология пищевых производств*. – 2020. – Т. 50, № 1. – С. 124 – 139. DOI: <https://doi.org/10.21603/2074-9414-2020-1-124-139>
4. Пасхавер Б. Й. Сучасний стан продовольчої безпеки / Б. Й. Пасхавер // *Економіка АПК*. – 2014. – № 4. – С. 5 – 12. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2014_4_3.

5. Скрипник А. В. Інформаційне забезпечення в дорадництві з використанням сучасних інноваційних Інтернет-технологій / А. В. Скрипник, С. П. Саяпін // *Економіка АПК*. – 2019. – № 12. – С. 46 – 60. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2019_12_8.

А. ШАПОВАЛ

*магістрантка Інституту
права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

СТАНДАРТ ДОКАЗУВАННЯ «ПОЗА РОЗУМНИМ СУМНІВОМ» У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Стандарт «поза розумним сумнівом» є проявом відповідності національного законодавства визнаним міжнародним стандартам [1, с. 6]. Враховуючи відсутність у КПК України поняття цього стандарту та неоднозначного його розуміння в доктрині, практика ЄСПЛ робить значний внесок у розуміння його суті.

Стандарт «поза розумним сумнівом» був вперше згаданий в 1969 р. нині такою, що не діє, Комісією у рішенні у справі щодо Греції (т. зв. «Greek Case»), яке стосувалась скарг на катування або жорстоке поводження з політичними в'язнями, які нібито вчинилися грецькими чиновниками. Комісія визначила стандарт доказування «поза розумним сумнівом» таким чином: обґрунтований сумнів означає не сумнів, заснований лише на теоретичній можливості або викликаний з метою уникнення не вигідного рішення, але сумнів, який обґрунтовується викладеними фактами [2, с. 257].

Суд дотримувався підходу Комісії у міждержавній справі «Ірландія проти Сполученого Королівства». У цій справі в 1978 році Суд вперше використав «поза розумним сумнівом», констатуючи порушення Сполученим Королівством ст. 3 ЄКПЛ: для оцінки цих доказів Суд використовує стандарт доказування «поза розумним сумнівом, але додає, що сумнів може впливати зі співіснування потужних, зрозумілих і суперечливих висновків (гіпотез) або неспростованих презумпцій факту. У цьому контексті, має бути врахована поведінка Сторін під час отримання доказів» [3, пара 161]. Надалі наведена Судом позиція використовувалася не лише щодо скарг на порушення ст. 3 ЄКПЛ, а й інших статей.

Важливо наголосити, що у практиці ЄСПЛ «розумність» сумніву обґрунтовується як доказами, так і поведінкою сторін. Як зазначає Х. Р. Слюсарчук, стандарт доказування «поза розумним сумнівом» містить як доказовий (інформаційний) аспект, так і психологічний. У зв'язку з цим на застосування даного стандарту здійснює негативний

вплив закріплення у ст. 84 КПК України поняття доказу, яке включає лише інформаційну складову, що значно звужує зміст «розумності» сумніву [4, с. 171].

Згідно з практикою ЄСПЛ, «розумний» сумнів може з'явитися не лише за наявності доказів, а також за їхньої відсутності через неналежність здійснення слідчими органами своїх обов'язків, що може проявлятися у бездіяльності або свідомому приховуванні фактів. Так, у рішенні у справі «Федорченко та Лозенко проти України» заявники вказували, що вони надали слідчим органам докази того, що вчинені щодо них злочини мають расистський мотив. Проаналізувавши доводи сторін, ЄСПЛ зробив висновок, що немає жодного свідчення того, що державні органи здійснили будь-яку перевірку тверджень щодо того, що злочин було вчинено на основі етнічної ворожнечі [8, п. 60], а також вказує на додатковий обов'язок правоохоронних органів вжити розумних заходів, щоб викрити згаданий мотив [5, п. 65].

Подібний висновок Суд робить у справі «Коробов проти України», де зазначив, що розслідування небезпідставних скарг про жорстоке поводження також повинно бути ретельним, а правоохоронні органи завжди повинні вживати всіх заходів для отримання всіх наявних доказів, які мають відношення до події, показань очевидців та експертних висновків [6, п. 78]. У цьому випадку неефективність розслідування проявилася у неналежному проведенні слідчих розшукових дій, тому Суд зробив висновок про порушення ст. 2 ЄКПЛ.

У науковій літературі триває дискусія щодо доцільності застосування ЄСПЛ стандарту доказування «поза розумним сумнівом». Так, Л. Лукаїдес, колишній суддя ЄСПЛ, наголосив, що стандарт доказування «поза розумним сумнівом» має сенс у національному кримінальному процесі держави, який спрямований на встановлення вини чи невинуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення, особливо в тих процедурах, які мають змагальний характер і який має захищати свободу обвинуваченого через систему жорстких вимог до формування внутрішнього переконання судді чи присяжного [7, с. 1435]. Натомість процес у ЄСПЛ відрізняється від кримінального провадження як об'єктом та становищем сторін, так і процедурою. При розгляді справи ЄСПЛ «обвинуваченим» завжди є держава-учасниця. Отже, у таких провадженнях держава-відповідач не є громадянином, який стикається з прокурором, якому потрібно бути захищеним суддею від зловживань сторони обвинувачення та незаконного засудження. [7, с. 1436].

Крім того, часто відсутня співпраця між урядом та заявником, що може становити перешкоду для отримання доказів у справах. Питання стосується того, як заявники зможуть довести заявлений факт до рівня «поза розумним сумнівом», якщо уряд має усі відповідні докази, але відмовляється передати їх заявнику або Суду. Так, у справі «Лабіта

проти Італії» судді, незгодні з рішенням більшості, виклали в окремій думці зауваження до позиції більшості суддів від складу колегії, зокрема щодо того, що заявник не довів, що жорстоке поводження щодо нього справді сталося «поза розумним сумнівом» [8].

Хоча Суд критикують через застосування стандарту «поза розумним сумнівом», але питання, чи ця критика виправдана, відкрите. По-перше, щодо тверджень, що стандарт, який належить до національного кримінального процесу держав-членів, слід зазначити, що Суд надав унікальне значення своїй власній версії «поза розумним сумнівом», тому не виправданим видається підхід ототожнення стандарту ЄСПЛ із «поза розумним сумнівом» зі стандартом, який використовується у внутрішньому законодавстві держав загальної системи права. Суд пояснив у справі «Танлі проти Туреччини», що кримінально-правова відповідальність відрізняється від міжнародно-правової відповідальності згідно з Конвенцією [9, para 111]. Така відповідальність ґрунтується на її власних нормах, які слід інтерпретувати та застосовувати, керуючись цілями Конвенції, тобто телеологічно, та у світлі відповідних принципів міжнародного права. Відповідальність Договірної Сторони за дії її органів влади та уповноважених осіб не слід плутати з кримінальною відповідальністю особи у національних системах права. Крім того, Суд не зацікавлений у встановленні вини чи невинуватості особи-заявника [9, para 111].

У справі «Начова проти Болгарії» Велика Палата наголосила, що Суд справді використовує стандарт «поза розумним сумнівом», але не було вказано, що стандарт Суду та стандарт національних правових систем мають однакове значення [10]. Отже, Суд застосовує автономне розуміння стандарту «поза розумним сумнівом» у своїй практиці. Щодо того, як цей стандарт слід розуміти під час розгляду ЄСПЛ, М. О'Бойл та Н. Брейді пояснюють, що завдання Суду полягає у встановленні фактів, а саме виключно у розгляді реальності (ймовірності) певних версій подій та вирішення питання того, як вони співвідносяться з позицією заявника чи уряду» [11, с. 122]. Таким чином, стандарт Суду «поза розумним сумнівом» слід розуміти як менш вимогливий, ніж його еквівалент у національних правових системах.

По-друге, використання «поза розумним сумнівом» виправдане через допоміжну роль, яку Суд відіграє у судочинстві. Так, Т. Тієнель стверджує, що Суд у зв'язку з цим не залучений до процедури встановлення фактів, оскільки вони переважно вже встановлені на внутрішньому рівні [12, с. 580]. Хоча, коли заявник наводить інші переконливі аргументи, Суд змушений відступити від висновків національних судів, тому згаданий випадок доказування починає мати значення. Т. Тієнель підкреслює, що в таких випадках доказування не повинно залишати Суду «розумних сумнівів» у помилці національного суду, тому він може відійти від його рішення та оцінити дії самостійно

[12, с. 580]. По суті, тут припускається, що «поза розумним сумнівом» захищає допоміжну роль Суду щодо систем судочинства держав-членів. Відповідно, коли Суд активніше бере участь у встановленні фактів, він повинен належно обґрунтувати, чому він дистанціювався від встановлених фактів та ухвалених рішень національним судом [12, с. 581]. Таким чином, стандарт «поза розумним сумнівом» захищає альтернативні висновки Суду, підкреслює те, що після найретельнішого розгляду та з найвищим рівнем переконання, можливо, Суд не мав іншого вибору, крім як ухвалити інше рішення, ніж національний суд.

Список використаної літератури

1. Толочко О. М. Критерії визначення стандарту доказування вини поза розумним сумнівом у кримінальному провадженні / О. М. Толочко // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2015. – № 4(42). – С. 5 – 10.
2. Council of Europe. The Greek Case. Report of 5 November 1969 in Yearbook of the European Convention on Human Rights. – 1972. – Vol 12.
3. Case of Ireland v. the United Kingdom: Judgment of the European Court of Human Rights from 18 January 1978. URL: <https://www.law.umich.edu/facultyhome/drcwcasebook/Documents/Documents/Republic%20of%20Ireland%20v.%20United%20Kingdom.pdf> (дата звернення: 30.04.2021).
4. Слюсарчук Х. Р. Стандарти доказування у кримінальному провадженні: дис... канд. юр. наук: 12.00.09 / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2017. 258 с.
5. Справа «Федорченко та Лозенко проти України»: рішення Європейського суду з прав людини від 20.09.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_933#Text (дата звернення: 30.04.2021).
6. Справа «Коробов проти України»: Рішення Європейського суду з прав людини від 21.07.2011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_790#Text (дата звернення: 30.04.2021).
7. Loucaides L. G. Standards of Proof in Proceedings under the European Convention of Human rights. *Présence du droit public et des droits de l'homme. Mélanges offerts a Jacques Velu*.1992. P. 1431 – 1443.
8. Case of Labita v. Italy: Judgement of the European Court of Human Rights from 6 April 2000. URL: <https://www.refworld.org/pdfid/402a05eba.pdf> (дата звернення: 30.04.2021).
9. Case of Tanli v. Turkey: Judgment of the European Court of Human Rights from 10 April 2001. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-59372"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (дата звернення: 30.04.2021).
10. Case of Nachova a. o. v. Bulgaria: Judgment of the European Court of Human Rights from 6 July 2005. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{"itemid":\["001-69630"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{) (дата звернення: 20.03.2021).
11. Mackic J. Proving discriminatory violence at the European Court of

Human Rights / J. Mackic. – Leiden University, 2017. – 273 p.

12. Thienel T. The Burden and Standard of Proof in the European Court of Human Rights // German Yearbook of International Law. – 2007. – P. 543 – 588.

Оксана ШЕЛОМОВСЬКА

к. держ. упр., доцент, доцент

кафедри соціології Дніпровського

державного технічного університету

МОДЕЛІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНОЮ СЕРЕДНЬОЮ ОСВІТОЮ В КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Виявлення особливостей публічного управління та його реформ у системі освіти розвинутих європейських країн є надзвичайно актуальним, зважаючи на те, що Україна чітко визначила орієнтир і вживає відповідні діє, спрямовані на входження в освітній простір Європи. Аналіз форм розвитку системи публічного управління загальною середньою освітою (далі – ЗСО) засвідчив, що протягом останніх десятиріч в більшості європейських країн одночасно відбуваються вельми схожі процеси. Зважаючи на це у науковому дискурсі сформувалося декілька таксономій і класифікацій систем публічного управління ЗСО.

Так, Організація економічного співробітництва та розвитку запропонувала перелік імовірних сценаріїв розвитку середньої школи як суспільної інституції на перспективу. Виходячи з цього, в майбутньому можливі наступні моделі шкіл та їх управління:

– організаційна, в суспільствах, де державний лад продовжує триматися на традиційних та бюрократичних структурах. Ця модель є перспективною для країн, у яких зберігатиметься високий рівень централізації в управлінні шкільною освітою, що даватиме змогу узгоджувати головні параметри її функціонування із соціальними та економічними потребами суспільства;

– ринкова, в державах де централізовані механізми управління послаблюються, натомість зростає роль регіональних і місцевих органів управління освітою. Такий сценарій розбудови школи майбутнього є найімовірнішим у суспільстві з високорозвинутою ринковою економікою і децентралізованою системою освіти [1, с. 16];

– соціально-зорієнтована, при якій місцеві громади коригують діяльність школи відповідно до регіональних потреб. Вони дбають про неї як інституцію, що сприяє згуртуванню спільноти, прилученню молоді до її цінностей, актуалізації і творенню культури [2];

– відкрита модель, де, незважаючи на цілеспрямовану державну політику підтримки систем освіти, не існує державного тиску на систему освіти, органи контролю передані громадськості та відокремлені чи частково відокремлені від держави та органів влади. Ця модель

характеризується гнучкою дидактичною системою, доступністю до структурних трансформацій та реформування [3, с. 190].

Залежно від історико-правових особливостей становлення та розвитку управління освітою, специфіки фінансування та ступеня децентралізації публічного управління виділяють три основні моделі державного управління ЗСО в європейських державах, а саме:

– централізована, за якої реалізація освітніх завдань передбачається державою, а рішення щодо навчальних програм, методів навчання, працевлаштування, оплати праці тощо приймаються на центральному рівні, а на місцях вирішуються питання щодо функціонування шкільних об'єктів. Зазвичай, до такого типу державного управління освітою належать Франція, Австрія, Греція, Іспанія, Італія, Португалія, однак кожна з цих держав у XXI ст. постійно здійснює кроки щодо зменшення участі держави в управлінні школами і тому назвати їх сьогодні стовідсотково централізованими неможливо;

– децентралізована, яка характеризується переданням повноважень до органів місцевого самоврядування (громади) реалізації більшої частини освітніх завдань. Школи відповідно до потреби створюються місцевими громадами, які відповідають за організацію навчально-виховного процесу, кадрову політику, фінансування і результати діяльності навчальних закладів. Децентралізована система наявна у Великобританії, Польщі, Литві, Люксембургу, Румунії, Болгарії;

– децентралізована із посиленою автономією закладу середньої освіти, в якій освітні завдання делеговано безпосередньо школам. Щоправда, делегування повноважень школам не звільняє самоврядування від відповідальності за реалізацію освітньої політики. У будь-який момент органи місцевого самоврядування можуть відкликати надані школам повноваження. Така система державного управління ЗСО діє в Нідерландах, Бельгії, Фінляндії, Данії, Швеції та спостерігаються окремі тенденції становлення у Литві, Люксембурзі, Румунії, Болгарії) [4, с. 86; 5, с. 354].

Говорячи про переваги і недоліки названих моделей відзначимо, що централізована система сприяє створенню національних освітніх стандартів, збереженню та зміцненню почуття культурної спільності всього населення країни, але, водночас, підсилює авторитарні тенденції в керівництві освітою, обмежує ініціативу працівників шкіл і місцевої адміністрації, ігнорує або недооцінює значення регіональної специфіки. Децентралізована система відкриває великий простір розвитку місцевої ініціативи, полегшує проведення різноманітних педагогічних експериментів, більш повно враховує місцеві особливості, що стосуються завдань навчання та виховання. Разом з тим немає підстав вважати, що децентралізація неодмінно сприятиме демократизації освіти, а централізація нібито обов'язково призводить до жорсткого авторитаризму. Полеміка навколо цієї проблематики вже довгий час

ведеться як в межах окремих держав, так і у міжнародному масштабі.

Загалом, сучасна освітня політика європейських країн базується на взаємозв'язку систем державного та громадського управління, що завдяки їх ефективній взаємодії сприяють розвитку європейських освітніх систем. У країнах із централізованою системою управління освітою явними є тенденції децентралізації управління і, навпаки, у країнах з низькою часткою державної участі в управлінні ЗСО спостерігаються тенденції протилежного характеру, спрямовані на зростання автономії різноманітних типів навчальних закладів. Окремо централізація та децентралізація не спрацьовують, тому більшість європейських держав, наразі, намагаються забезпечити належний баланс між цими двома організаційними формами.

Список використаної літератури

1. Лавриченко Н. Прогностичні моделі школи: антиципація майбутнього чи «зони найближчого розвитку?» // Шлях освіти. – 2008. – № 4. – С. 13 – 19.

2. Ульянова Т. О. Державне управління системою середньої освіти в Україні та в європейських державах: порівняльний аналіз. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>

3. Набока Л. В. Удосконалення механізму реалізації суб'єктно-об'єктних відносин у державному управлінні загальною середньою освітою / Л. В. Набока, Г. В. Михайленко // Теорія та практика державного управління. – 2012. – Вип. 3. – С. 185 – 193. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2012_3_27.

4. Пастовенський О. В. Зв'язок моделей фінансування загальної середньої освіти з моделями управління освітою / О. В. Пастовенський // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2011. – Вип. 59. – С. 85 – 88.

5. Ярош А. О. Аналіз зарубіжного досвіду організації загальної середньої освіти в розвинених країнах / А. О. Ярош // Порівняльно-аналітичне право. – 2018. – № 6. – С. 353 – 356. URL: http://www.pap.in.ua/6_2018/1.pdf.

Ірина ШУМЛЯЄВА

к. держ. упр., доц., доцент

кафедри права та європейської інтеграції

ДРІДУ НАДУ

ДОСВІД СУЧАСНОГО РЕФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАДИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В КРАЇНАХ БАЛТІЇ

Трансформація систем місцевого самоврядування наприкінці XX ст. в країнах-членах ЄС, які раніше входили до «соціалістичного» блоку, була зорієнтована на досвід європейських країн, які вже проводили аналогічні реформи. Результатом цих перетворень стало покращення

надання якісних послуг населенню на місцях, активізації участі місцевих громад у прийнятті рішень місцевого значення. Незважаючи на це, на сучасному етапі в різних країнах Європейського Союзу продовжується реформування територіальної організації влади на місцевому рівні, що стосується добровільного об'єднання або примусового укрупнення низового рівня місцевого самоврядування. До таких країн відносяться Литва, Латвія та Естонія, для яких це питання залишається актуальним, зважаючи на незавершеність попередніх муніципальних реформ.

Орієнтуючись на досвід проведених муніципальних реформ у скандинавських країнах, Литва, Латвія та Естонія здійснили досить глибокі перетворення у галузі місцевого самоврядування. Початком було прийняття національних законів про місцеве самоврядування (в Естонії у 1989 р., у Латвії у 1994 р., в Литві у 1990 р.) та ратифікація Європейської хартії місцевого самоврядування в Естонії у 1994 р., Латвії – 1996 р., Литві – 1999 р.). На другому етапі реформування системи місцевого самоврядування було проведено адміністративно-територіальні реформи, що було обумовлено наявністю великої кількості невеликих територіальних громад. Наприклад, у м. Рига (найбільшому муніципалітеті), проживали 752 тис. мешканців, а в самому маленькому сільському утворенні – всього 351 особа. Проведені у країнах Балтії дослідження показали досить скрутне становище невеликих сільських громад, зважаючи на що, Литва першою провела адміністративно-територіальну реформу, а уряди Латвії та Естонії при здійсненні власних трансформацій спиралися на її досвід й врахували відповідні недоліки литовської реформи, серед яких: слабкий зворотній зв'язок з населенням, короткий термін реалізації, занадто великий розмір нових муніципалітетів [2, с. 95].

У Литві протягом 1991-1993 рр. була проведена робота щодо здійснення ґрунтовної реформи територіальної організації влади та управління на місцевому рівні. В результаті реформи 1994 р. стару систему двох рівнів та п'яти категорій 581 адміністративної одиниці було замінено на систему двох рівнів і двох категорій 66 адміністративних одиниць [1, с. 196]. В результаті укрупнення було створено 56 муніципалітетів, кількість яких у 2000 р. була збільшена законом до 60-ти. Створені самоуправління включають староства, які поділяються на сянюнайтії. Відповідно до закону «Про адміністративно-територіальні одиниці Литовської Республіки та їх межі» від 19 липня 1994 р. територіально-адміністративними одиницями Литви є повіти та муніципалітети [4]. Найбільшим муніципалітетом є м. Вільнюс, в якому проживає п'ята частина населення, а найменшим – муніципалітет Нерінга, в якому проживає близько 3 тис. жителів. Десять округів Литви є адміністративними, але не самоврядними одиницями. У 2010 р. державні адміністрації на чолі з губернаторами повітів були розпущені, а їх функції передано муніципалітетам та центральному уряду. У 2014 р.

була прийнята поправка до закону, якою було запроваджено прямі вибори мера, який зберіг статус мера як голови ради. Нині муніципалітети Литви відіграють важливу роль, особливо в галузі освіти, охорони здоров'я та соціальних справ, хоча залишаються фінансово залежними від державної підтримки.

Водночас у 2012 р. Рада Європи та Конгрес місцевих та регіональних влад Європи прийняли для Литви рекомендацію № 321, в якій визначено ті ключові сфери, де місцеве самоврядування потребує подальшого реформування: неоптимальна компетенція муніципалітетів та їх недостатнє фінансування, відсутність належної компетенції у муніципальних службовців, низький рівень участі громад в муніципальних справах. Незважаючи на те, що однорівневій муніципальній системі Литви не вистачає автономії та спроможності виконувати функції місцевого самоврядування в невеликих муніципалітетах, а також існування проблем формування і реалізації регіональної політики, процес подальшого реформування зупинився. Запропоновані шляхи подальших трансформацій щодо диференціації регулювання для муніципалітетів різного розміру або введення другого рівня місцевого самоврядування не мали успіху. Тільки два великих муніципалітети Литви (міста Вільнюс і Клайпеда) характеризуються як конкурентоспроможні з найкращими показниками надання послуг членам громади. Такий стан, як відзначають фахівці, обумовлений тим, що реформи в Литві є поступовими, проте є результатом недостатньо продуманої стратегії [5, с. 59].

В Естонії у 1994 р. розпочався процес добровільного об'єднання муніципалітетів, що стимулювалося державою шляхом підвищення фінансування об'єднаних громад. Концепція адміністративної реформи Естонії передбачила подальше продовження адміністративної реформи шляхом реорганізації адміністративного-територіального поділу в два етапи: добровільне об'єднання громад (до 2002 р.) та обов'язкове з'єднання неефективних муніципальних утворень (після 2002 р.) [3, с. 113]. Відсутність бажаного ефекту сприяло тому, що в грудні 2015 р. урядом було оголошено черговий етап адміністративно-територіальної реформи з об'єднання громад, під час якого було враховано попередні помилки і встановлено мінімальну кількість населення муніципалітету (5 тис. жителів), а також знову передбачено послідовність реформування: на першому етапі об'єднання є добровільним з наданням державних гранів на розвиток, а в подальшому ті громади, які не погоджуються на об'єднання до жовтня 2017 р., втрачають право на фінансову компенсацію. Слід відзначити, що кількість муніципалітетів з 254-ти у 1995 р. зменшилася всього до 213-ти на початку 2016 р. Досвід Естонії, як й інших європейських країн, які йшли шляхом добровільного об'єднання місцевих громад (як наприклад, нещодавно проведеної реформи у Фінляндії), свідчить про те, що його результати не дозволяють

вирішити проблеми, які декларувалися як цілі та завдання реформування.

У Латвії територіально-адміністративна реорганізація була основним елементом реформи місцевого самоврядування 2009 р., а перевага була віддана інтегрованій структурі місцевих органів влади, а не тому, що базується на міських та сільських «населених пунктах». Новий адміністративно-територіальний поділ закріпив один рівень місцевого самоврядування, який включає створені шляхом укрупнення 110 країв, волості та дев'ять міст. Позитивними рисами реформування у Латвії стала ретельна підготовка карт об'єднання та тривалі обговорення доцільності й шляхів укрупнення, законодавче затвердження створених самоуправлінь, одночасне здійснення і завершення всіх складових реформи місцевого самоврядування (адміністративно-територіальної, правової та фіскальної).

З метою створення дієздатних і самодостатніх громад, які спроможні виконувати функції місцевого самоврядування та надавати послуги відповідно до потреб та інтересів населення, підвищення ролі та впливу самоуправлінь в публічному управлінні, у 2015 р. було продовжено територіальну реформу. Результатом подальшого укрупнення має стати створення значно меншої кількості муніципалітетів (замість 119 – 36 одиниць). Водночас, у Рекомендації, прийнятій 7 грудня 2020 р., Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи висловив занепокоєння погіршенням місцевої демократії в Латвії з 2018 р., зокрема відсутністю консультацій щодо адміністративно-територіальної реформи, наполягаючи на проведенні реформи відповідно до Європейської хартії місцевого самоврядування, оскільки має місце значне скорочення місцевих органів влади та їх фінансової автономії.

Таким чином, досвід країн Балтії демонструє, що реформування територіальної організації влади на місцевому рівні, започатковане під час процесу їх приєднання до Європейського Союзу, продовжується нині в контексті обраного відповідної країною органічного або функціонального підходу до укрупнення базових адміністративно-територіальних одиниць. Як і в інших країнах Євросоюзу, в яких нині проводяться подібні реформи, практика реформування Литви, Естонії та Латвії свідчить про повне виконання поставлених завдань в частині значного зменшення кількості органів місцевого самоврядування на місцевому рівні там, де обирають шлях примусового об'єднання, що слід враховувати під час здійснення муніципального реформування в Україні.

Список використаної літератури

1. Бекста А. Местное самоуправление в Литве / Арунас Бекста, Алгердас Петкевичус // Децентрализация: эксперименты и реформы / под. ред. Тамаша М. Хорвата. – Т. 1. – Будапешт : [б.и.], 2000. – С. 195 – 248.

2. Курочкин А. В. Опыт муниципального реформирования в государствах Балтийской Европы / А. В. Курочкин, Е. О. Курочкина // Полис. – 2003. – № 3. – С. 89 – 97.

3. Мэелтсемеес С. Местное самоуправление в Эстонии / Сулев Мэелтсемеес // Децентрализация: эксперименты и реформы / под. ред. Тамаша М. Хорвата. – Т. 1. – Будапешт : [б.и.], 2000. – С. 73 – 131.

4. Об административно-территориальных единицах Литовской Республики и их границах : закон Литовской Республики от 19 июля 1994 г. № I-558. – URL : <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.63907?jfwid=96t6tcwym>.

5. Public administration reforms in Eastern European Union member states. Post-accession convergence and divergence / Polonca Kovac and Mantas Bileisis. – Ljubljana, Vilnius, 2017. – 503 с.

Павло ЩЕРБАКОВ

*к.е.н., доцент, заступник
директора ДРІДУ НАДУ*

ДОСВІД ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

Впровадження електронного урядування у Великій Британії ґрунтується на положеннях Білої книги «Модернізації уряду» (Modernising Government White Paper) й оформлене у «Стратегічну концепцію обслуговування суспільства в інформаційну добу» («E-citizen, e-business, e-government. A strategic framework for public service in the Information Age»). Основна мета концепції полягає в конкретизації процесу переходу до уряду інформаційної доби [1].

У програму включені такі питання:

- структура і перелік послуг, які необхідно запровадити для звичайних користувачів та неурядових організацій;
- розширення спектра послуг, які надаються органами влади;
- забезпечення максимального охоплення населення урядовими послугами;
- покращення ефективності користування інформацією;
- визначення конкретних заходів щодо реалізації всіх змін, необхідних для впровадження концепції.

Важливу роль у реалізації архітектурної моделі електронного уряду Великої Британії відіграє прийняття загальних стандартів і інфраструктури, що повинно забезпечити можливість взаємодії й обміну інформацією між державними організаціями, відомствами, громадянами і бізнесом.

Ключовими компонентами інфраструктури, що дозволяють забезпечити таку взаємодію, є:

1. Захищений урядовий Інтранет (Government Secure Intranet, GSI), який надає засоби для обміну інформацією між окремими відомствами всередині центрального уряду, а через зовнішні шлюзи – з іншими загальнодоступними послугами та Інтернетом у цілому. Це передбачає використання IP-протоколу в мережах і додатках у державних установах, а також використання веб-оглядача як основного засобу доступу більшості державних службовців до державних інформаційних систем, електронної пошти та Інтернету. Захищений урядовий Інтранет є основою для обміну електронною поштою і електронними документами з іншими державними структурами, громадянами і бізнес-спільнотою.

2. Урядовий шлюз (Government Gateway) – програмно-апаратний комплекс, який дозволяє поєднувати між собою різні існуючі інформаційні системи і надає до них доступ по Інтернету. Шлюз забезпечує взаємодію між різними порталними послугами, у тому числі за рахунок маршрутизації інформації/документів. Урядовий шлюз пропонує такі послуги автентифікації, за допомогою яких можна не тільки ідентифікувати користувача, але і жорстко визначити його права доступу до різної інформації і інформаційних систем (рис.).

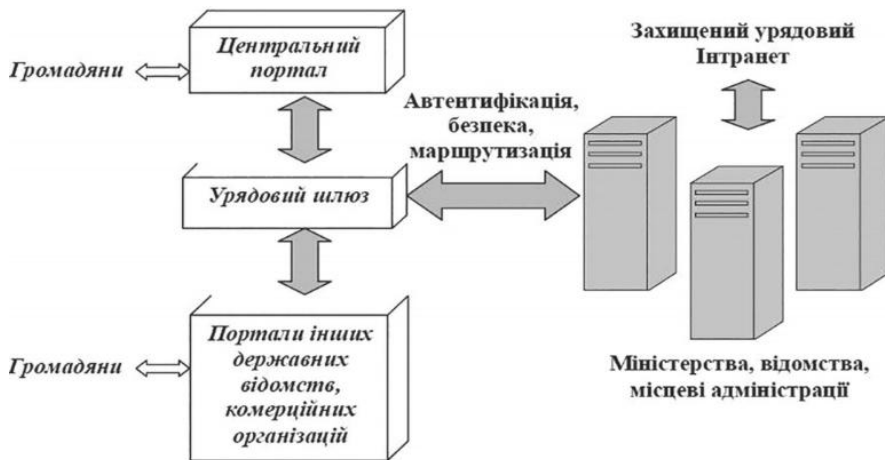

Рис. Модель електронної взаємодії в електронному уряді Великої Британії

Досвід показує, що громадяни при взаємодії з урядом переслідують передусім власні інтереси і при цьому бажають, щоб наданий їм сервіс був високоякісним, а способи його надання – доступними і зручними. Населення, як правило, не цікавить організаційна структура уряду, які функції має та чи інша державна установа, як ці функції розподілені між ними та між центральними і місцевими органами влади. Тому необхідно сформулювати стратегічний план партнерства державних структур різних

рівнів щодо надання адміністративних послуг найбільш розумними і раціональними способами для споживачів, ґрунтуючись на реаліях навколишнього середовища та нових способах здійснення комерції.

Урядова стратегія передбачає розвиток і використання всіх електронних видів надання послуг. Це означає, що послуги можуть надаватися через Інтернет, мобільний зв'язок, цифрове телебачення, спеціальні центри. Водночас електронний сервіс не виключає можливості особистого контакту. Певну стурбованість викликає проблема задоволення специфічних та індивідуальних потреб людей, а тому і передбачається створення бізнес-порталів для малих та середніх підприємств та особистих домашніх веб-сторінок для окремих громадян.

Цікаво розглянути чотири рівні «електронної» взаємодії, що виділяються у країнах західної демократії на прикладі Великої Британії: державних установ з громадянами, громадян з бізнесом, державних установ з постачальниками та державних установ між собою. Ці рівні наведені у таблиці 1 і позначені відповідними аббревіатурами: G2C, C2B, G2B, G2G.

Нові способи комерції змінюють відносини між громадянами та урядом. Оскільки доступ до інформації гарантується Законом про свободу інформації, всі урядові організації повинні відповідально ставитися до запитів споживачів. Водночас важливо гарантувати захист персональних даних та комерційної інформації. Особливе місце займає тут питання взаємодії уряду з громадянами, оскільки зменшення вартості зв'язку створює підґрунтя для зміни життєвих умов більшості населення. Для того щоб послуги, надані на базі сучасних технологій, відповідали висунутим вимогам, необхідно:

- забезпечити доступ до послуг саме там, де виникає найбільша потреба в них;
- використовувати широкий спектр засобів взаємозв'язку, включаючи дзвінки від громадян та мережу Інтернет;
- сегментувати ринок з урахуванням специфічних потреб різноманітних груп населення;
- забезпечити зворотний зв'язок щодо змісту і якості наданих послуг;
- організувати різносторонній аналіз інформації за різними моделями використання послуг;
- залучити користувачів до процесу вдосконалення та модернізації послуг.

Водночас трансформація традиційних форм взаємодії уряду і громадян у цифровій формі не повинна породжувати соціальну нерівність. У зв'язку з цим уряд зобов'язаний сприяти зменшенню цифрового розшарування суспільства. Для цього ведеться цілеспрямована політика у сфері підвищення комп'ютерної грамотності, створення навчальних центрів і покращення умов для підвищення кваліфікації персоналу у сфері інформаційних технологій, у тому числі через забезпечення доступу до

національної освітньої мережі та мережевої бібліотеки Великої Британії. Подолання цифрового бар'єру передбачає не лише підвищення комп'ютерної кваліфікації та забезпечення доступу до інформаційних ресурсів. Окремі громадяни не бажають або ж не мають можливості стати безпосередніми користувачами нових технологій. Але дана стратегія враховує і цю категорію громадян.

Табл.

Електронна взаємодія

Вид взаємодії	Опис заходів
<i>Взаємодія державних установ з громадянами (G2C):</i> Оподаткування, інформування, охорона здоров'я, освіта	Збільшення шляхів взаємодії, зручність, зниження вартості послуг, підвищення персональної спрямованості послуг, підвищення рівня інформованості населення про спектр послуг та політику державних органів, підвищення рівня демократії та відкритості суспільства
<i>Взаємодія громадян з бізнесом (C2B):</i> Підтримка програм розвитку, регулювання, оподаткування	Прискорення взаємодії, зменшення вартості послуг, спрощення управління.
<i>Взаємодія державних установ з постачальниками (G2B):</i> Електронні послуги	Зниження вартості послуг, покращення управління ресурсами
<i>Взаємодія державних установ між: собою (G2G):</i> Зв'язки між міністерствами та агентствами, центральною та місцевою владою, а також між окремими політиками.	Підвищення достовірності даних та ефективності їх використання, зменшення вартості послуг, покращення використання баз даних, удосконалення системи державного управління

Основні положення стратегії уряду Великої Британії спрямовані на сприяння інноваціям у сфері надання послуг громадянам [2]. Однак єдина модель розвитку електронної комерції в органах влади поки що не створена. Окремі моделі розроблені лише для певних міністерств і агентств відповідно до їхніх функцій та кола споживачів. Аналізуючи ці моделі, можна виділити у них такі основні елементи:

– забезпечення інновацій за рахунок надання нових видів послуг;

- одночасний розвиток номенклатури послуг і поліпшення обміну інформацією між громадянами;
- обмін між громадянами та організаціями досвідом ведення комерційної діяльності з державними органами;
- забезпечення однотипного взаємозв'язку з користувачами послуг;
- наявність ефективної структури і механізмів успішного впровадження проектів.

Можливість прямого доступу громадян до урядових документів передбачена в офіційному документі «Модернізація уряду», у якому йдеться про «забезпечення надання послуг населенню 24 години на добу, 7 днів на тиждень». У країні вже розроблено програма «Прямий доступ» (DirectAccess), що дозволить усім державним установам надавати громадянам у зручний для них час електронний доступ до всіх форм документів. Кількість таких форм перевищує 100 тисяч.

На першому етапі проекту громадяни роздруковуватимуть форми, заповнюватимуть і надсилатимуть у державні органи звичайною поштою. На другому етапі, коли буде належним чином відпрацьована технологія електронних підписів, форми будуть заповнюватися на комп'ютерах і надсилатися електронними каналами зв'язку.

Проект Direct Access допомагає скоротити потоки паперових документів і знизити витрати. Переваги Direct Access активно використовуються центральними і місцевими органами влади на всій території Великої Британії.

1. Клименко І. В. Архітектура електронного врядування: зарубіжний досвід та перспективи для України / І. В. Клименко // Право та державне управління. – 2011. – № 2. – С. 104 – 109.

2. Інтеграція України в Європейський інформаційний простір: виклики та завдання. – К. : ФОП Клименко, 2014. – 212 с.

СЕКЦІЯ 4
Україна – НАТО:
проблеми та перспективи євроатлантичної інтеграції

Олександр РУДІК

*к.політ.н., доц., доц. кафедри
права та європейської інтеграції
ДРІДУ НАДУ*

**ПЕРСПЕКТИВНИЙ ОГЛЯД «НАТО 2030»: ГОЛОВНІ ЦІЛІ
АЛЬЯНСУ В КОНТЕКСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛИКІВ**

Сьогодні НАТО об'єднує 30 союзників по обидва береги Атлантичного океану. Сучасне НАТО – це близько 1 млрд. населення, половина світової військової та економічної могутності, а також глобальна мережа країн-партнерів [5].

На зустрічі лідерів у грудні 2019 р. в Лондоні глави держав і урядів НАТО попросили Генерального секретаря Єнса Столтенберга представити роздуми щодо майбутнього Альянсу на довгострокову перспективу. В результаті мають бути вироблені рекомендації щодо зміцнення єдності Альянсу, поліпшення процесів політичних консультацій і координації між членами Альянсу та посилення політичної ролі НАТО.

Ось чому Генеральний секретар започаткував ініціативу «НАТО 2030» щодо подальшого зміцнення Альянсу в дедалі більш непередбачуваному та конкурентному світі, офіційний старт якої відбувся 8 червня 2020 р. під час он-лайн зустрічі Єнса Столтенберга з Атлантичною радою та Німецьким фондом Маршалла США [7]. «Мое бачення «НАТО 2030» не є повторним винайденням НАТО. Йдеться про те, щоб зробити наш сильний Альянс ще сильнішим. Сильним у військовому відношенні. Політично сильнішим. І більш глобальним», – зазначив у своєму виступі генеральний секретар [5].

В щорічному звіті Генерального секретаря за 2020 р. [4] зазначається, що сьогодні НАТО стикається з найскладнішим середовищем безпеки після закінчення «холодної війни». Існуючі загрози не зникли. Поведінка Росії залишається агресивною і дестабілізуючою, а тероризм продовжує становити глобальний виклик безпеці та загрозу стабільності. Водночас, піднесення Китаю змінює світовий баланс сил, що має наслідки для безпеки, цінностей та способу життя Альянсу. Це світ зростаючої глобальної невизначеності, більш досконалих та руйнівних кібер- та гібридних загроз та експоненціальних технологічних змін, що швидко трансформують спосіб ведення війн. Середовище, де зміна клімату продовжуватиме посилювати існуючі виклики безпеці та створювати нові [4, р. 10].

Сучасні виклики безпеці союзників по Альянсу є просто занадто великими, щоб на будь-який з них вони могли дати гідну відповідь поодиноці. Більше того, самостійно з ними не впорасться, ані Європа, ані Америка. У цьому контексті Єнс Столтенберг спеціально наголошує на уникненні спокуси пошуку суто національних рішень [5]. Саме тому зміцнення трансатлантичного зв'язку та спільні зусилля по лінії НАТО є основою ініціативи Генерального секретаря «НАТО 2030». Щоб НАТО продовжувало захищати союзників у наступному десятилітті та пізніше, Генеральний секретар встановив три чіткі цілі для НАТО 2030 [4, р. 10 – 11]:

По-перше, залишатися сильним військовим союзом. Військова сила та солідарність лежать в основі всього, що робить Північноатлантичний Альянс. Залишатися сильними у військовому плані – це продовжувати інвестувати в оборону, щоб забезпечити НАТО належні можливості для стримування та захисту від завтрашніх загроз, де вони не виникали: на суші, в морі, в повітрі, у космосі та в кіберпросторі. Йдеться також про інвестиції в інновації, щоб допомогти військовим союзникам зберегти та зміцнити свої технологічні переваги. Йдеться про підвищення стійкості фізичної та цифрової інфраструктури Альянсу, а також його критичної інфраструктури та промисловості, активів та технологій.

По-друге, зробити НАТО сильнішим у політичному плані. Це означає, що НАТО залишатиметься форумом для трансатлантичних консультацій та координації з усіх питань, що впливають на загальну безпеку союзників. Це означає винесення всіх питань, які впливають на безпеку Альянсу, на обговорення. У зв'язку із цим, союзники потребують глибшого консенсусу, який мають досягати швидше і систематичніше. Використання НАТО більш політично означає також ширше застосування та вдосконалення наявних політичних інструментів – військових та не військових, економічних та дипломатичних – для реагування на існуючі й нові виклики безпеці, починаючи від кібер- та гібридних загроз і закінчуючи тероризмом та зміною клімату. Це є особливо важливим, оскільки союзники працюють разом для зміцнення стійкості своїх суспільств та економік. НАТО слід забезпечити себе від імпорту зовнішніх факторів вразливості стосовно критичної інфраструктури, галузей промисловості та ланцюжків постачання. НАТО не може бути весь час на передовій, щоб діяти, але Альянс завжди має бути форумом відвертого і чесного обговорення та реальних консультацій. Фактично, НАТО є єдиним місцем, яке щодня збирає разом Європу та Північну Америку. НАТО має необхідні структури та інститути, але союзникам потрібна політична воля використовувати Альянс, тобто приймати рішення і, за необхідності, діяти задля спільної безпеки.

По-третє, забезпечити прийняття НАТО більш глобального підходу. НАТО є і залишатиметься регіональним Альянсом. Однак, щоб гарантувати безпеку майже 1 млрд. громадян держав-членів НАТО,

Альянс повинен розуміти глобальні виклики та реагувати на них, а також мати справді глобальну мережу безпеки. Ефективне вирішення глобальних викликів, починаючи від тероризму і до зміни клімату та від кібератак і до безпекових наслідків, спричинених зростанням Китаю, вимагає від Альянсу якомога тіснішої співпраці з близькими та далекими партнерами-однодумцями, зокрема такими як Австралія, Нова Зеландія, Південна Корея та Японія [5]. У тому ж дусі НАТО має посилити свою роль у захисті заснованого на праві міжнародного порядку, який понад 70 років забезпечував світову безпеку, задля встановлення норм і стандартів у космосі та кіберпросторі, у сферах нових технологій та глобального контролю за озброєннями, і, нарешті з метою обстоювання світу, побудованого на засадах свободи і демократії, а не на залякуванні та примусу. Важливою також є роль НАТО у скликанні демократичної спільноти для проведення консультацій та вирішення спільних проблем безпеки. Оскільки НАТО продовжує конкурувати у дедалі конкурентнішому світі, союзники мають зміцнювати свої демократії.

Щоб підтримати свої зусилля у вищезазначеному напрямі, Генеральний секретар НАТО ініціював низку ініціатив, спрямованих на генерування творчих та сміливих ідей щодо подальшого зміцнення та забезпечення майбутнього Альянсу.

У березні 2020 р. Єнс Столтенберг призначив незалежну групу з 10-ти експертів: п'яти жінок (представниці Данії, Італії, Канади, Нідерландів та Польщі) та п'яти чоловіків (представники Великої Британії, Німеччини, США, Туреччини та Франції) [6]. При формуванні групи радників Генерального секретаря було взято до уваги гендерний баланс, відповідний досвід і географічне розташування союзників по Альянсу. Група буде взаємодіяти зі столицями держав-членів Альянсу, Північноатлантичною радою – головним керівним органом НАТО – та з іншими зацікавленими сторонами. Для інформування про свою роботу група провела широкі консультації, зокрема з науковцями, керівниками бізнесу та технологічного сектору, парламентарями, військовими чиновниками та представниками уряду з усіх 30-ти держав-членів Альянсу, а також з низкою країн-партнерів НАТО та міжнародних організацій. У межах етапу широкого консультування експертна група провела 8 вересня 2020 р. віртуальну взаємодію (он-лайн зустріч) з представниками уряду України, а також Фінляндії, Швеції та Грузії.

25 листопада 2020 р. ця незалежна експертна група представила Генеральному секретарю НАТО свій внесок в ініціативу «НАТО 2030». В звіті «НАТО 2030: Єдність задля нової ери» експерти надали 138 рекомендацій щодо того, як зробити НАТО ще сильнішим Альянсом [2].

Ряд рекомендацій експертної групи безпосередньо стосувались відносин НАТО – Україна. Так, в розділі «Рекомендації: посилення ролі, згуртованості та консультацій НАТО», в рекомендації № 6 зазначено,

що ключовим пунктом порядку денного Ради НАТО – Росія, яку Альянс розглядає як основну платформу для передачі політичних послань Росії, має залишатись конфлікт в Україні [2, р. 26]. З огляду на майбутнє, в рекомендації № 8 наголошується на тому, що Альянс має розглянути питання розроблення динамічної матриці дій, відповідно до якої вживатимуться заходи щодо зростання ціни російської агресії (наприклад, координація з метою посилення, а не просто поновлення санкцій, відповідно до російської поведінки, викриваючи факти російської таємної діяльності в Україні тощо) [2, р. 26]. У контексті партнерства НАТО на Півночі та Сході (рекомендація № 9) НАТО має прагнути до розширення та зміцнення партнерських відносин з Україною та Грузією як вразливими демократіями, що прагнуть до набуття членства в Альянсі та зазнають постійного зовнішнього та внутрішнього тиску з боку Росії [2, р. 59].

Також у листопаді 2020 р. Генеральний секретар привітав молодих людей з усього Альянсу на Молодіжному саміті «НАТО 2030». На цьому саміті Єнс Столтенберг оголосив про створення Групи молодих лідерів НАТО 2030, до складу якої увійшли 14 молодих і перспективних лідерів (молоді люди з Болгарії, Великої Британії, Данії, Іспанії, Італії, Канади, Латвії, Нідерландів, Німеччини, Румунії, Словаччини, США, Франції, Чеської Республіки) з усього Альянсу, яким було доручено зробити свій внесок в розроблення рекомендацій щодо ініціативи «НАТО 2030».

4 лютого 2021 р. молоді лідери НАТО 2030 подали Генеральному секретарю НАТО звіт про те, як зробити НАТО ще сильнішим Альянсом. В звіті «НАТО 2030: прийняти зміни та захистити цінності» [1] зазначається, що НАТО є найуспішнішим альянсом демократичних урядів в історії, який попри чимдалі транскордонні та нематеріальні виклики залишається якорем стабільності в непередбачуваному світі. Рекомендації молодих лідерів покоління «міленіалів» (народилися в період 1981 – 1996 рр.), які «виховувались в епоху після завершення холодної війни, коли світ став більш взаємопов'язаним та цифровим, ніж будь-коли раніше» [1, р. 2], стосуються: глобального захисту та стримування (підхід 360° [8]) задля стійкого євроатлантичного простору; цінностей НАТО та необхідності їх обстоювання в мінливому світі; питань партнерства та співробітництва в рамках НАТО, зміцнення трансатлантичного ядра з глобальним охопленням; ролі Альянсу в умовах зміни клімату та його руху в напрямку сталого майбутнього; інноваційної сутності Альянсу в контексті новітніх та проривних (дизруптивних) технологій.

Генеральний секретар також провів низку цифрових круглих столів та конференцій для взаємодії з Парламентською асамблеєю НАТО, молоддю, громадянським суспільством та приватним сектором.

Виходячи з усіх цих внесків, Генеральний секретар продовжуватиме консультування з членами Альянсу та висувати свої

рекомендації щодо огляду «НАТО 2030» лідерам НАТО на прийдешньому саміті 14 червня 2021 р. в Брюсселі (Бельгія) [3].

ДЛЯ НОТАТОК

Список використаної літератури

1. NATO 2030: Embrace the change, guard the values. A report by the NATO 2030 Young Leaders Group – for this generation and the next. – Access mode : https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/2/pdf/210204-NATO2030-YoungLeadersReport.pdf
2. NATO 2030: United for a New Era. Analysis and Recommendations of the Reflection Group Appointed by the NATO Secretary General. 25 November 2020. – Access mode : https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf
3. NATO Secretary General announces date of the 2021 Brussels Summit. – Access mode : https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_183196.htm
4. NATO. The Secretary General's Annual Report 2020. – Access mode : https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/3/pdf/sgar20-en.pdf#page=12
5. Remarks by NATO Secretary General Jens Stoltenberg on launching #NATO2030 - Strengthening the Alliance in an increasingly competitive world. – Access mode : https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_176193.htm
6. Secretary General appoints group as part of NATO reflection process. – Access mode : https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_174756.htm
7. Secretary General launches NATO 2030 to make our strong Alliance even stronger. – Access mode : https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_176193.htm
8. Statement by NATO Defence Ministers. Press Release (2015) 094 issued on 25 Jun. 2015. – Access mode : https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_121133.htm

ДЛЯ НОТАТОК

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ
ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ**

Матеріали 18-ї регіональної
науково-практичної конференції
(13 травня 2021 р., м. Дніпро)

В авторській редакції

Комп'ютерний оригінал-макет *О.М. Рудіка*

Підписано до друку 10.06.2021. Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. 11,63. Обл.-вид. арк. 12,05. Тираж 100 пр.

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління
при Президентіві України
Україна, 49044, Дніпро, вул. Гоголя, 29
Свідоцтво про державну реєстрацію
ДК № 1743 від 06.04.2004